

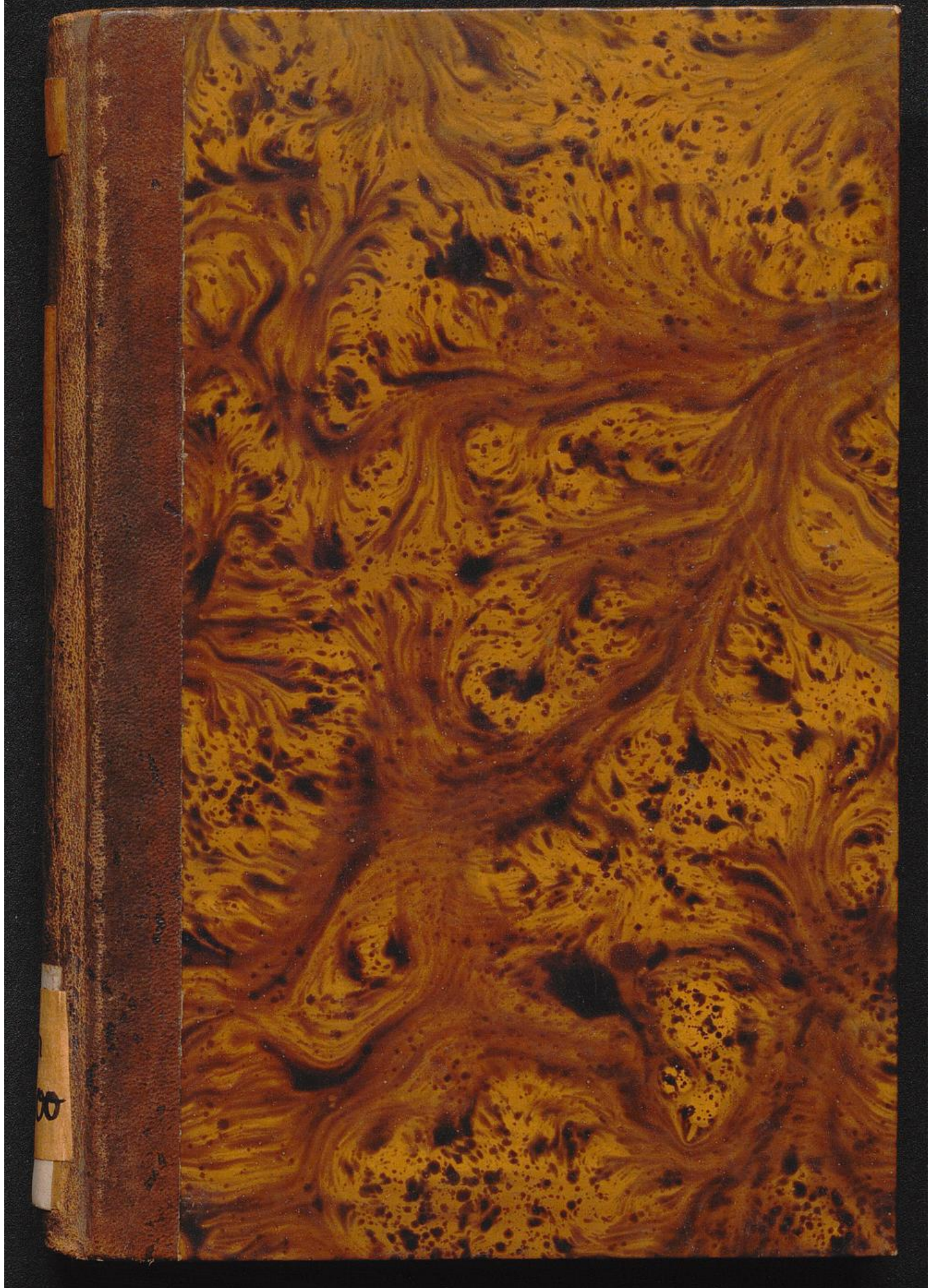
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nic. Clenardi Epistolarvm Libri Dvo

Clénard, Nicolas

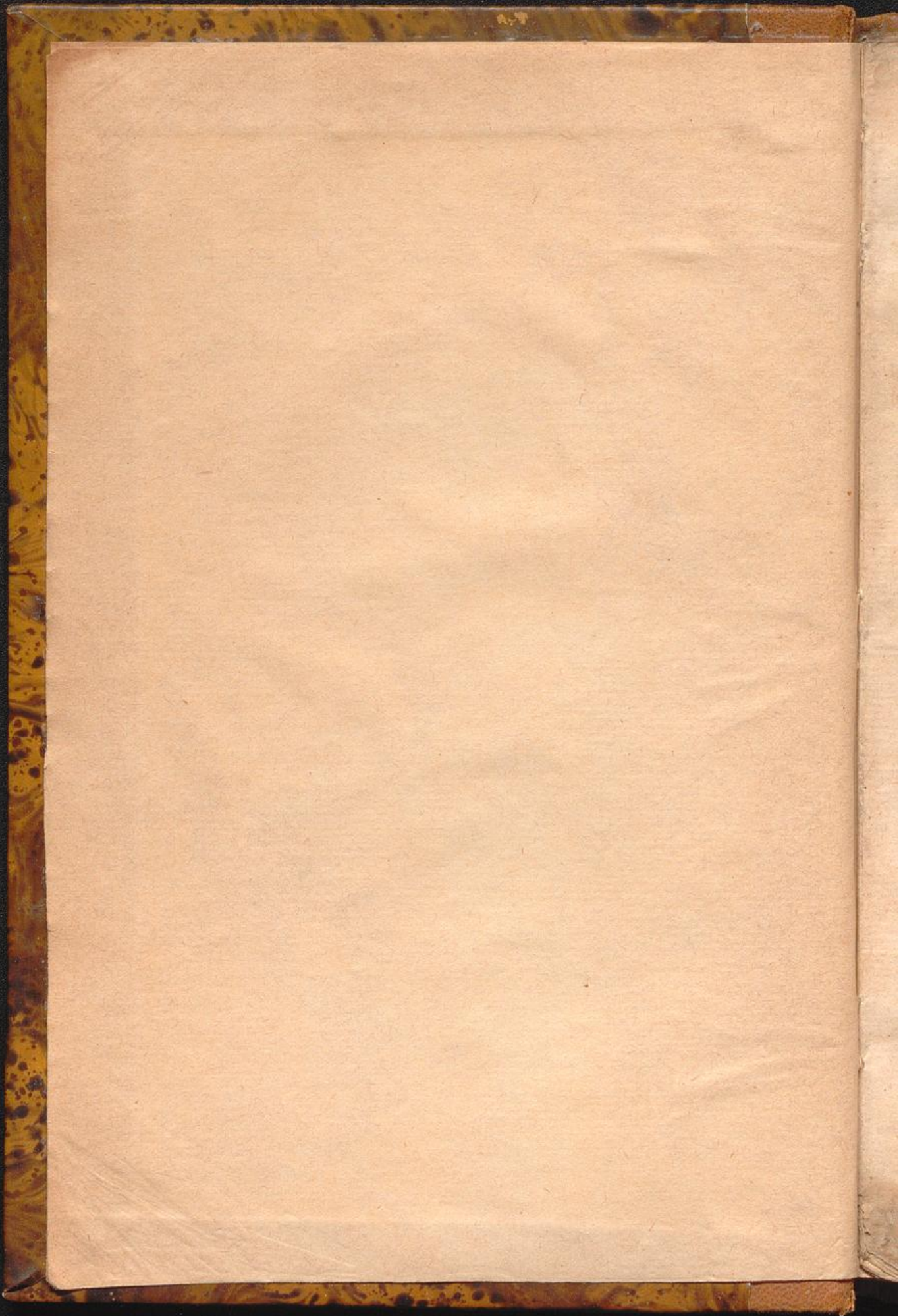
Antwerpen, 1566

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70781)

Th. 6100.

H

NIC. CLENARDI,
EPISTOLARVM
LIBRI DVO.

QVORVM posterior iam primum
in lucem prodit.

Lib. coll. Soc. Jesu Paderb.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
clō. 1ō. LXVI. 80
CVM PRIVILEGIO.

*Liber rang
P*

*S. X
44.*

C. PLANTINVS LECTORI
BENEVOLO S.

Ca. Clusij.

CVM nuper Carolus Clusius vir doctus & ad rem literariam promouendā promptissimus, ex Hispanijs rediens, ad me pro antiqua nostra familiaritate salutandi gratia diuertisset, ille, ut est ingenij sui candor, quæ illinc secum rara exportarat, nobis ostendit. Inter quæ cū essent Nic. Clenardi viri doctissimi epistola quamplurima nunquam edita, lepida iuxta & erudite; rogavi, earum mihi faceret copiam, ut, ubi primum liceret, me auspice omnium in oculis, uti dignæ erant, apparerent. Fecit ille pro suo more, & nostra necessitudine lubentissime. Quia autem intelligebam ipsum Clenardum, quoad vixit, D. Iacobo Latoro Theologo doctiss. unice carum semper fuisse, ut etiam epistola testificatur, conatus sum rescire, num idem aut alius quispiam propositum hoc nostrum adiunare posset. Adiunxit verò ille, non quidem accessione aliqua, sed opportuno consilio, admonens, ut alterū eiusdem Clenardi epistolarum librum, semel atque iterum euulgatum, præponeremus: præsertim cū iamdiu exemplaria passim desiderarentur. Quod consiliū quanti fecerimus, facile tu amice lector, cuius causa omnia cupimus & facimus, ex operis titulo intelliges. Vale. Antuerpia, ex officina nostræ typographica, Kal. Martij. Anno 1610. 10. LXVI.

3

NICOLAI CLENARDI

EPISTOLARVM LIB. I.

5 NICOLAUS CLENARDVS DOMINO
IACOBO LATOMO PRAECEPTORI
OBSERVANDO, S. D.

10 **N**ON dubito, charissime praëceptor, quin
sepius discipulum accusaueris, quòd toto
quadriennio vix binas literas miserit. Si fa-
ctum id putas obliuione tui, audacter ipse
vicissim iudicium tuum damnabo, qui ló-
ginitate loci amicitiam dirimi putaueris. Cur ergo
15 alios, inquires, crebrò salutasti, me vix vnquam? Cur
etiam anno superiore, cùm fratrem germanum dimit-
teres, Latomi tui non meministi? Hic enim iam omnem
praëcidit causationē, de inopia vel perfidia tabellario-
rum. Accipe ergo excusationem non peccati, sed silen-
20 tij. Cùm primùm veni Salmanticam, & futurum vide-
bam, vt ibi aliquandiu subsisterem, nihil magis erat in
votis, quàm vt te præcipuè de rebus meis certio-
rem facerem. Verùm homo, vt scis ipse, domesticis parietibus
magis delectatus, quàm luce publica, nullam prorsus
25 reperiebam nunciorum commoditatem. Aberat aula
Cæsaris Methymnæ, vnde propter veredarios spes ali-
qua nobis affulserat, in ipsa verò Academia fermè solus
eram è nostratibus, & quotquot amicos nactus eram,
Hispani erant, nec desiderio meo conducebant. Quid
30 igitur facerem stupidissimus homuncio, qui tanquam
plumbeus semper vixerim in huiusmodi humanis ne-
gotijs, scilicet expectabam dum felix aliquis incideret
casus, quando consilio viam inuenire non poteram. Et
ecce subito Minorita quidam me nihil tale suspicâtem,
35 vltro adiit, iubetque literas expediam: se enim intra
biduum abiturum in Flandriam. At vide quàm sinistrè
fuerim vsus tam bona occasione: dum studio plurimis
A 2 sedulus

sedulus satisfacere, viles modò schedas effudi, quòd
 tam multis amicis iustis literis salutandis, ne octo qui-
 dem dies satis fuerant. Retaliaſti tu feſtiuiter ſanè, &
 per eundem tabellarium chartulam remiſiſti, abiectam
 alioqui niſi fuiſſet tua, & honore ac titulo præceptoris 5
 cõmendaretur. Agnoſcebam protinus culpam meam,
 & exprobratam ridebam contractiorem epiſtolam. Di-
 ſtuli tamè placare offenſum fortè animum tuum, quòd
 iam tum cõperant res meæ vtcunque nutare, & modò
 videbar ſedem ſtabilem habiturus Salmanticæ, propter 10
 linguarum trium profeſſionem: nũc contrà de adeun-
 da quidam ſomniarant Italia, quò propediem abiturus
 erat diſcipulus meus, filius Proregis Neapolitani, &
 animus erat tibi omnem vitæ meæ fabulam conſcribere.
 Dum ſic ſuſpenſus aliquandiu ceſſaſſem, & iam pa- 15
 rum de tabellariis cogitarem, meſes aliquot labuntur,
 depoſito penitus ſcribendi animo, donec certiùs qui-
 piam de ſtatu meo contingeret. Quid ergo tandem fa-
ctum eſt? Amicorum precibus dedi, vt profeſſionem
 publico ſalario ſuſciperem, cùm longè alia mecum 20
 agitarem. Vix duodecim credo abierant dies, cùm ecce
 mihi adeſt legatus è Luſitania, propoſita conditione
 Regis, & ocio copioſiſſimo. Quod ego vlnis obuiis ar-
 ripui, mirante vniuerſa Salmantica, quæ tamen abeun-
 tem honeſto proſecuta eſt viatico. Hic ruruſum exclu- 25
 ditur propoſitum meum, & profeſſio Luſitanica lite-
 ras iſthuc proſciſci vetuit: nimirum vt ſimul atque huc
 veniſſem, omnia ad plenum tibi per ocium ſcriberem.
 Vbi Eboram perueni, dedi aliquid literarum ad amicos,
 ſed in præſens non memini, niſi quòd deinde laboraue- 30
 rim eadem inopia tabellionum: & ſi quid ſcripſi, in ca-
 ſum potiùs miſi, quàm ſpe certa futurum vt literæ red-
 derentur. Sed hæc omnia, inquires, penſare poterat tuus
 frater. Audi quæſo & hanc infelicitatem. Putabam ho-
 minem hic permanſurum, nam ex meorum literis ſuſpi- 35
 cabar ea gratia miſſum à parentibus, vt apud mercato-
 rem quempiam negotiorum rationem perſpiceret, ef-
 feci

feci hîc facilè, vt meus hospes D. Iohannes Paruus, fratrem commendaret Carolo Correo mercatori Gallo, qui agit Vlyssipone. Verùm ego imprudens, confectis epistolis, disco fratri in totum displicere Lusitaniam, de quo certè non magnopere dolui, tum propter adolescentem ipsum, quem videbam in perditissima iuuenum colluione versaturum: adeò perditè viuit iuuentus Hispanica, aut vt veriùs dicā nostras iuuentus, postquam huc sese contulerit, tanta est flagitiosæ vitæ licentia, maximè Vlyssipone, vbi fratri viuendum fuerat: tum ergo ipsius nomine, tum mei quoque gratia sic satis gaudebam, qui turbam alioqui metuere debebam, & aliquantisper deuorare molestias fraternas. Ad hunc modum spe retinendi hominis præcisa, consilium fuit, vt tametsi redire statuisset, potius tamen interim dum aliqua solueret nauis, inter mercatores viueret, & vel obiter quid disceret, quàm hîc in ocio & tædio sine fructu hæreret. Vnus credo exactus iam erat dies, cum audimus appulsas naues, & quasdam adornare abitum. Ibi verò nihil prius fuit, quàm vt quamprimùm frater discederet Vlyssiponem, & raptim vnâ atque alterâ epistolam conscripsi ad parentes, & ad patruum: nimirum per ocium omnes amicos salutaturus, & fasciculum grandem missurus ad fratrem: neque enim credimus tam citò illum abiturum in patriam. Verùm vt vbique sim à literis mittendis exclusissimus, simulatq; ingressus est ille ædes Caroli Correi, nunciatur nauta Zelandus abiturus. Pernoctauit itaque Vlyssipone, & postridie profectus est. Habes molestas rationes taciturnitatis meæ: verùm condonabis, & quando verbosas tantùm nos scribimus literas, nō sententiosas, è multitudine & inepta verborum congerie, saltem epistolæ scribendæ voluntatem colliges. Pergamus igitur in fabula, & ineptiamus ad saturitatem, apud humanissimū præsertim virum, qui que vt coram me nugantem non solebat reijcere, ita etiam per epistolam cōfabulantem æquis accipiet auribus. Facit, facit optime præceptor,

perspecta mihi tua facilitas, vt abutar patientia tua, &
 alioqui tam longū silentiū loquaci aliquo calamo pen-
 sandum erat. Suggestit etiam libertatem atque adeo
 libidinem garriendi, tam profunda studiorum meorum
 tranquillitas, vt res, inquit Comicus, sese dant, ita ma-
 gni atque humiles sumus. Cū olim me videres mise-
 rē contabescere, quōd iudici N. adulandum esset, &
 procuratores ambiendi, profectō non potuissem sic
 insolescere, & tam delicatē cum chartis ludere. Nunc
 nos Deus respexit, & eam traducendæ vitæ commodi- 10
 tatem largitus est, vt ocio planē abundem. Quid faciam
 nisi vt cum charissimo mihi Latomo paulisper animum
 recreem? Gaudeo mi præceptor, rogo fer me. Vtinam
 aliquando me Dominus tibi restituat, vtinam saltem se-
 dem tecum morituriens habere possim, & præsentis 15
 ocij fructum apud præceptorem meum deponere. Est
 sanē hæc mihi vita tam commoda, vt nunc demum me
 viuere credam, propterea quōd nihil tracto præter li-
 teras, sed alia exilij bona, alia patriæ. Nisi quōd atroc-
 ciora hīc quotidie nobis obnunciantur, quā vt illic 20
 iam viuere libēret. A quibus omnibus tumultibus
 adeo hīc sumus alieni, vt facilius Christiani quidam
 futuri sint, quā hæretici. Eia nimium istud mordax
 est Clenarde: Semper mortificat veritas, semper tamen
 sunt qui non metuant verum dicere: missam, si libet, fa- 25
 ciamus hanc camarinam, tantūm indicare volui, quā
 sumus hīc tuti à factionibus, quæ indies magis ac magis
 isthic increscunt, adeo vt si nihil aliud, vel hoc certē nō
 nimis displicere queat mihi hæc præsens peregrina-
 tio, vt interim omittam bellicos istos rumores, quos 30
 nescio quis hīc nuper sparserat, rursūm reges illos in-
 ter sese committendos, vtriusque ditionis luculentæ
 clade: cū hīc nobis in vtramque aurem securos dor-
 mire liceat, quod ad hanc causam attinet: magis cum
 Indis & Afris bellum gerimus, qui & si quid molian- 35
 tur quotannis, non tamen tam latē malum grassatur, vt
 Lusitani sentiant: tantūm in confinio præsidia quædam
 subinde

subinde Mauri incessunt, & quod olim perdiderant, recuperare student: quos ego hostes sic metuo, vt non semel in mentem venerit adeundam mihi tandem esse Africam. Audio enim in vrbe Fessensi mirè florere studia Arabica, ad quæ dum Salmantica viuerem, magnū animū adieceram, nec meus resipuit animus: etsi iam ferme biennio ipsum studium ferias habeat. Expecto libros quosdam è Murcia, qui si (vt spero) veniēt, rursus in illud pistrinum reuoluar; neque enim con-
 5 quiesco priusquam felicem illam Arabiam penetrauerō. Est nobis hīc medicus eius linguæ callentissimus: homini molestus sum futurus cū istos, quos dixi, libros accepero. Non hinc distat ciuitas Fessensis nisi leucas circiter centum, & celeberrimū est emporiū
 15 Africæ, quò crebrò nostri mercatores comitant. Faxit Deus vt aliquando hanc tanquam appendicem & obiter profectioibus meis adijciam. Nam de Italia nec dum despero: scilicet vt per Germaniam, Germanus erro recurram Louanium: Ita enim per iocum discendens dicebam, & forsitan eueniet. Cras si dabitur locus, pergam tecum fabulari. Tu mi colende præceptor bene interim vale, & me vt faciās, ama. Eboræ XXIII. Martij. Anno M. D. XXXV.

Fusa.

25 CLENARDVS LATOMO SVO S.

PVT O te, mi præceptor, iam nuper audisse, quo pacto relicta Salmantica venerim in Lusitaniam, vocatus à Rege. Placebat sanè celeberrima illa mihi Academia, nec paucos amicos mirè candidos, & doctos
 30 nactus fueram, quibus nihil æquè studio fuit, quàm vt me si possent, penitus inaurarent: & vel hoc lenocinio perpetuo in gregem suorum, externum hominem cooptarent. Et omnino futurum videbam, si illic hæsissem diutius: adeo magnum apud plurimos fauorem
 35 emeritus hīc fuerat tuus ineptus discipulus, nulla re magis insulsus, vt nosti, quàm si quid palpandū est, & assentandum. Diuulsi tamen me subito conditio regia, non

A 4 quòd

quòd rem hic nummariam pluris æstimem, quàm pro-
 uentum illum in Academia, quod lucrum illic forsitan
 futurum fuerat vberius: sed quòd mihi alieno semper
 à strepitu & solitudinis amico, commodior visa est præ-
 sens hæc vitæ ratio, & maiore cum ocio coniuncta. Illic
 in luce viuendum erat, & cum multis aut simulanda,
 aut ineunda quotidiana ista & vulgaris amicitia, quæ
 mutuis salutationibus constat: quæque vt semel aperto
 capite conciliatur, ita contra si secus obuiam minus ob-
 serues, in perpetuum dissoluitur. Stupidus autem ego,
 & nati iam grandior recudi non possum, & nõ est ad-
 modum facilè tam insigniter fieri ciuilem, hominem
 præsertim Campinensem, crassoque sub aère natum.
 Erat & aliud quod receptum est in his regionibus, &
 inter Italos quoque obtinet, statim peracta lectione,
 professores tanquam oracula quædam passim à quouis
 adeuntur, & quicquid illud tandem fuerit, quòd Arca-
 dico iuueni in mentem & buccam venerit, nisi clemen-
 ter præceptor excipias, & tanquam de re seria cum ho-
 mine verba facias, negligere videris dominum tuum.
 Et si postea cathedra quæpiam vacauerit, vlciscetur mi-
 ser in turba, quem solum non timeas, fraudaberis mul-
 tis suffragiis, nec quicquam insignis tibi profuerit eru-
 ditio. Vidissine circulos istos Louanij ante tabernam
 librariam Iasparis, quam illic vocant Cancellariam no-
 uorum? Quot sunt Salmanticæ professores, totidem co-
 gites te videre discipulorum coronas, quarum in me-
 dio conficitur miser sæpe maiore molestia, quàm in ip-
 sa docendi hora. Quin insuper gaudent etiam miseria
 sua plerique, quando illis tanquam certis signis ad fu-
 turi certaminis brauium præeunt. Multitudo enim vn-
 de pendent calculi, istis facillimè ducitur. Et quamuis
 non desunt qui hoc ambitu non nitantur, maximè qui
 iam maximas cathedras obtinent, nec alias magis opi-
 mas suspirant, tamè ita inualuit ista consuetudo, vt om-
 nes obnoxios habeat. Et alioqui lege quoque cautum
 est, vt quisq; Cathedriticus (sic vocant) à lectione pro-
 foribus

foribus sese dubiis discipulorū offerat. Quare & meum docēdi munus, compedem eandem habebat comitem, nisi quod cernerent mihi fabulam nō perinde gratam, & non assueuisse istiusmodi moribus. Ita enim iam ante animi mei specimen prābueram, priusquam stipēdio auctoratus essem, & iuuentutis respectu prodissim in publicū: Verūm vt abhorrerem plurimū, vt libertatis plurimum ipse mihi in prouincia decreta sumerē, & arrogarem; facilē tamē futurum videbam magis me
 10 expositum iri populo, quā vel umbratili homuncioni gratum esset, quā etiam studiis meis domesticis conueniret. Suscepi proinde quod vltro mihi ne suspicanti quidē obtulit Lusitania, semperq; hoc nomine gratias ago Deo meo, qui animum confirmauit, tota prāsertim
 15 admirante Salmantica. Sum enim reductus in ocium & tranquillitatem, quam ne vōtis quidem optare fas erat. Adeo principem regis fratrem, stata quadam hora tertia aut secunda pomeridiana. Mox perfuncto officio, recipio me domū, nec quicquam habeo prāterea quod
 20 agam in aula: labor ipse qui me alit, multo minor est quā ille centum Philippeorum: nisi quā Philippeos dabat patria, ducatos Lusitania, eosque duplices, & aliquanto plus. Quanquam non admodum rei pecuniaria causa gloriari libet, vt quam nec dum immodicam
 25 affecutus sum, nec adhuc admodum requiro, nihilque prius habeo, quā vt prāsentibus semper sim benē cōtēntus, quādo iam ablata sunt quā me in patria cruciare solebant. Quid inquires, quingentos Rhenenses tu tā parui ducis? Hanc enim summam conficiunt centum
 30 millia nummorum Lusitanica. Omittam in primis nullam esse regionem, vbi tanta sit rerum omnium caritas: non dicā pluris esse Rhenensem Louanij, quā hīc ducatum aureum: eō demittam orationem, vnde propius scopum peregrinationis meae colligas. Si vsquam ne-
 35 glectui habita fuit agricultura, id potissimum locum apud nos habet. Audis principio prācipuos populi nervos admodum debiles, deinde si qua gens ignauo

ocio dedita est, nisi sit Lusitanica, nulla est prorsus. Lo-
 quor de nobis hinc potissimum, qui ultra Tagum incolimus,
 & Africam propius olfacimus. Quod nisi exter-
 norum & nostratum turba, mechanicas istas artes hinc
 exerceret, puto agrè vel calcearium, vel tonsorem ha- 5
 beremus. Sed commodum mentionem tonsorum feci-
 mus, hinc enim vel maximè res nostras æstimabis. Au-
 di ergo non è tonstrina delippis fabulã, sed quàm dam-
 nosam mihi barbam fecerit Hispania: & quemadmodum
 olim quidam è barba metiebantur philosophos, ita è 10
 barba tu mea, sapienter coniecturam facito, quàm
 onustus & beatus isthuc recurram. Cùm essem Sal-
 manticæ. Verùm præstat, opinor, vt ante omnia ratio-
 nem numismatis constituamus, deinde mittes in digi-
 tos, quot ego hinc emitto è loculis. Ducatus in Castella, 15
 valet vndecim regalia, hi nummi sunt argentei: forsitan
 Budæus quatuor æstimaret sestertiis: nõ datur Salman-
 ticæ minus quàm semi regale, cùm ego quondam Petro
 Formoso tonsori octonariũ præberem, qui tamen mul-
 tõ teneriùs & blandiùs caput mulceret, & multò le- 20
 niùs duceret nouaculam, quæ mihi hinc subinde lacry-
 manti nonnunquam nimium sonat, scilicet vt sit musica
 in luctu. Non miror plures esse barbatos in Hispania,
 quàm sint in Flandria. Pergamus tamen & numeremus
 dispendia barbæ. Ducatus Lusitanicus æstimatur qua- 25
 tuor Testonibus: nummi sunt isti argentei, quales apud
 nos qui vocantur Dormitores, isti Testones continent
 vigenos quinq; numulos paruulos, qui plus minus va-
 leant stufferum duplicem nostratam. Dicti sunt autem
 quòd numulos æreos faciant viginti: hic ergo vicesima 30
 pars nummi vigeni, regale vocatur. Quo tamè nomine
 Castella vndecimam partem vocat sui ducati. Diuidam
 adhuc, quia forsitan vsui erit si fabulari perseueraue-
 ro. Regale Lusitanicum continet sectilia sex, Epi-
 logum faciam, Ducatus, testo, vigenus, regale, secti- 35
 le. Quid ergo tibi, ais, Lusitanica abstulit noua-
 cula? Hebdomadis singulis sesquiingenium: hui ni-
 mium

mium est. Subducatur ergo ratio more nostrate, &
 omisis minutiis leui brachio rem æquemus. Sesquiui-
 genum intelligo tres stuferos: protinus efficio quotan-
 nis sex Philippeos, & vt magis rem exaggerem, septem
 5 Rhenenses & semis. Deinde me confero ad patrum
 meum quæstorem Diestensem, & imputo barbæ meæ
 quindecim florenos annuos: quem censum multo-
 rum non æquant patrimonia, & tamen ita fermè an-
 num hîc vixi, nam minus si obtuleris, denuò non re-
 10 dicit, hoc est, vt propius adhuc hanc gentem cogno-
 scas, iterum etiam rogatus non veniet. Non est hîc
 tanta opificum copia: nec receptum vt merces suas of-
 ferant. Prece & precio fermè constant hîc omnia: & ita
 his moribus intincti sumus, vt oblata omnia fordescât:
 15 nec carnes volumus, nisi quas post duas aut tres horas
 sperantes in macello tanquam extorsimus. Verùm non-
 dum audisti catastrophæ fabulæ tonforiæ: si radi ve-
 lis, præmitte ministrum, qui oret vt veniat. Quid tum
 postea? Tandem expectatus adest, non vt nostras, onu-
 20 stus ipse sua pelui & aquario. Non enim decet, vt vir
 quispiam honestus aliquid manu gestet. Tuus, tuus in-
 quam minister necesse est vt peluim ferat cum aquario,
 & idem referat, alioqui manebis in tonsus Apollo. Om-
 nes enim hîc sumus nobiles, & magni probri instar
 25 est, aliquam profiteri artem. An tu credis matrem fa-
 milias adire forum? emere pisciculos? parare holuscu-
 lum? Nihil habet quod vsui sit, præter linguam, & quo
 tuetur nuptiarum titulû. Etiam si quartam census mei
 partem largiar, non assequar mulierculam quæ more
 30 nostrate mihi curet familiam, aut rem domesticâ. Quo-
 modo ergo, ais, isthic viuitis? Mancipiorum plena sunt
 omnia. Aethiopes & Mauri captiui, omnia obeunt
 munia, quo genere hominum tam est referta Lusita-
 35 nia, vt credam Vlyssipone plures esse huiusmodi ser-
 uos, & seruas, quàm sint liberi Lusitani. Aegrè repe-
 rias domum, quæ non saltem ancillulam huius generis
 teneat, ea foris emit quocunque opus est, lauit vestes,
 verrit

verrit pavimentum, fert aquam, effert suo tempore faeces domesticas & humanas, & breuiter seruam agit, & præter figuram nihil differt à brutis iumentis. Nam qui ditiores sunt, plures etiam possident vtriusque sexus: quidam etiam non exiguum quæstum faciunt è vernis natis, vt mihi tanquam columbas alere videantur, & adeo non offendi ancillæ concubitu, vt etiam admissariis equis gaudeant, & partus ventri cedat, non vicino sacerdoti, aut nescio cui Aethiopi & captiuo. Nam, vt hoc quoque obiter aspergam, mihi per omnem Hispaniam verè *παύδης* esse Venus apparet, non minus quàm olim celebrabatur apud Thebanos, maximè tamen in Lusitania, vbi credo monstrū esset *κοπίδιος* spon-
 sus. Quæ res me nuper aduentu fratris valde commouit: timebā enim ne lubrica ætas, si hîc inter suos equales versaretur, multum mihi facefferet negotij: sed benè mecum actum est, quòd adolescenti non placuit Lusitania: imò nullos prorsus esse arbitror, qui non hinc reuerti malint, si subitò, perspectis regionis incommodis, redeundi daretur copia: tam dissident in omnem partem viuendi mores à nostratibus: sed quotquot isthinc huc veniunt, partim tædio patriæ, aut exuri patrimonii, quouis potiùs rapiuntur, quàm reflectant ad suos, partim regressum non vident: itaque quod fors dat arripiunt: alij illecebris istis illiciuntur, quarum magna est
 & libido, & licètia: alij sensim bona domestica didicerunt, & paulatim miseriam, atque incommodam vitam ferre consuecunt. Id quòd nobis accidit. Volo enim iam ordine per loca nostræ peregrinationis paulisper circumferre oculos, & probabili argumento tibi fidem
 facere, posse me vtcunque mores huius gentis tolerare. Relicto meo charissimo Latomo, sensi protinus abripi me à notis omnibus, ferri ad ignotissimòs. Commorati sumus biduum Lutetiæ, sed inter amicos, tamen semper peregrinus mihi sum visus. Aquitaniam vidimus non sine voluptate. O felicem illum tractum Galliæ, qui nos ad sedem deduxit diui Martini: poteramus dicere cum

Petro:

παύδης

δ. ο. ιτα

πλεσ. γη

ομνισ. V-

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

νδρις ογο

Petro: Bonum est nos hîc esse, faciamus tria tabernacula, &c. Sed dux discipulorum subinde tristitia prænu-
 ciabat, fore vt aliquando pocula quoque deessent, ne-
 dum Gallicæ coenæ. Hæc autē abscondita erāt ab ocu-
 5 lis eorum, intellexerunt autem postea. Statim enim vbi
 pridie diui Martini ingressi sumus Cantabriam, licuisset
 benè ieiunare, nisi hic panem, ille vinum, alius pisces,
 alius vuas passas conquississent. Et verissimè dictū sensi
 in Gallia, velis nolis, pecuniam profundes, in Hispania
 10 si velis maximè, non tamen poteris. Dominus autē Fer-
 nandus patronus & vates noster, solabatur vt poterat,
 & per viam adhibebat diligentiam, ne quid deesset ho-
 minibus Brabantinis, & insuetis malorum diuersorio-
 rum: tamen terræ genius, omnem illius & sedulitatem,
 15 & liberalitatem vincebat. Credo si semel conscripsero
 dialogos, notabo suis coloribus diuersoria Hispanica.
 Vide quæso infortunium, cum haud procul à Victoria
 diuertissemus, nisi tamē fallit memoria, at parui refert,
 quando fermè omnia sunt pari fortuna: cum ergo
 20 mensa posita esset, & vnum tantum poculum esset vi-
 treum, quod in orbem ambulabat, casu quodam è ma-
 nibus Vasæi nostri decidit. & fractum est nec quicquam
 restabat, nisi vt Diogenis exemplo caua manu bibere-
 mus. Hoc autem totū factum est, vt adimpleretur sermo
 25 quē dixit, fore vt aliquādo pocula quoq; deessent. Alio
 quodam tempore prandentibus nobis, superuenerunt
 noui viatores, & inter conuiuia duo, vnum discurrebat
 poculum. habes fœcundas præmissas, inferes conclu-
 siones quælibet, omnium enim ferax est Hispania. Itaq;
 30 Cantabria vt cunque nos deliciis patriis absterfit, & ad
 reliqua ferenda fecit idoneos. Postquam verò perueni-
 mus Burgos, & nescio quos æstus haberemus in ani-
 mo, nihilominus alimus quā Louanij, nisi quod ligno-
 rum copia esset parua. Memini hîc iam vici satis popu-
 35 losi, vbi vnum solū nancisci potuimus fasciculum
 farmentorum: neque enim præterea fuit alter, & præ-
 ter spem bruma inualuerat. Omitto Pinciam vbi hæsi-
 mus

mus

mus dies decem, dum certiores redderemur de com-
 modo domicilio, quod Methymnæ, quò tum pergeba-
 mus, statua erant aulae Imperatricis. Diuertimus ad
 Proreginam Indiæ, huius enim matrimonio iunctus
 fuerat quondam frater D. Fernandi: illic omnia melio-
 ra, & commoditas tanta, quantam inter aulicos spera-
 re liceat. paulò post abimus Salmanticam, vbi cum ego
 postea subsisterem in meis studiis, & rogante Episco-
 po Cordubensi, suscepissem docendum filium fratris
 Proregis Neapolitani: reliqui interea in aula versati
 sunt, & post annum demum profecti sunt Hispalim.
 Illic socius profectionis perijt Iohannes Hammonius,
 correptus phrenesi, alius è ministris Gallus & ipse, què
 in via oblatum adduximus, submersus est in Betico flu-
 mine: equorum custos qui nobiscum è Louanio vene-
 rat, defunctus est Salmanticæ. Tres abstulit triennium.
 Porro ipse meus Vasæus, Augusto superioris anni de-
 speratus iacuit, adeò illic omnia feruent in Betica: sal-
 uus tamen ad me venit Eboram, paulò post Calendas
 Octobres: iam enim exactum erat tempus quo sese ad-
 dixerat D. Fernando, & calida non placebat Hispalis.
 Is nunc agit Salmanticæ, honesta conditione, ocium
 nactus & ipse profundissimū, de quo narrare libet, &
 deinde ad me veniam. Est Prætor Antuerpiensis Fran-
 ciscus de Valle, is ante annos aliquot creditor Cæsa-
 ris venit in Hispanias, recepturus quod deberetur:
 longa est fabula, & nihil ad nos. Filium habet natum
 annos credo xv. qui prioratum Ecclesiæ Salmanticen-
 sis obtinet, qui est circiter sexcentorum ducatorum
 quotannis, præter alia sacerdotia, quibus oneratus est.
 Huic præfectus est Vasæus noster docendo, patri, ac
 matri, & vniuersæ familiæ charissimus. Bona spes mi-
 hi per hunc posthac fore, vt crebrò literas meas ac-
 cipias. Oro te, mi colende præceptor, vt tuas inui-
 cem videam, eas curabis perferendas Louanium ad
 Rutgerum professorem Græcum, qui dabit operam,
 vt tandem ad me veniant. Sed ad me redeo, qui ta-
 metfi

meti vixerim alioqui suauissimè cum amicis Salmanticensibus, multa tamen mordebant subinde, quoties respublicas nostrates cum istis cōferrem, & vtriusque nationis religionem perspicerem. Sed iam vtcunque ad res insolitas minus commouebatur vsu doctus & admirationis satur. Et viuendi genus illud, etsi remotissimum à nostratum moribus, hac tamen parte nunc felix arbitror, præ vt hic viuatur. Nam Salmantica rerum certè omnium est copia, & familiam componere licet more Brabantino si libeat: ministros, ancillas, & reliqua omnia compares, & tractes vt liberos homines decet. Verùm vbi primùm ingressus sum Eboram, putabam me venisse in ciuitatem aliquam Cacodæmonum: tot vbique occurrebant Aethiopes, quos ego sic detestor, vt vel soli queant me hinc depellere. Quòd nisi Deus amicum largitus esset Magistrum Iohannem Paruum, doctorem Parisiensem, haud scio an hactenus substitissem inter Lusitanos. Est hic diues admodum, non canonicus solum, verumetiam Archidiaconus templi, qui non minus absentia mea cruciaretur, quàm ego illius: adeò viuimus amicè & familiariter. Videor mihi versari in Pædagogio nostro. Domum habeo è regione illius: cum mensa posita est, vocor. Inter comedendum legitur aliquid Hebraicè è Testamento veteri, & Græcè è Testamento nouo: dubia conferimus, & alter alterius scientia fruimur, quando & ipse has literas non ignorat, & duos habet domi consanguineos sic satis peritos. In summa tota confabulatio, aut literas habet, aut sermones de pietate, & religione. Nihil itaque hactenus mihi fuit negotij cum istis mancipijs. Vnum habeo ministrum nostratem, annum, & rerum domesticarum peritum, quem offendi Salmantica. is meis vsibus & negotijs vacat vel solus, nec graue est non imperiosi domini iugum ferre. Quòd si me ad ingenium terræ vernaculum accommodarem, ante omnia mulam alerè, & ministros quatuor,

Qui

Eboram.

Qui posses? Jeiunarem domi, foris splendidè triumpharem, & amarum illud sumerem pharmacum, vt plus deberem quàm queam soluere. Nam ita demum perfectus absoluitur aulicus. Venit hìc in mentem cuiusdam, vnde coniecturam facies de cæteris: is quem tibi ⁵ depingere volo, similtates exercebat cū homine (credo) Gallo, qui huc migrauerat tempore regis Emanuelis, ascitus in familiam Leonoræ reginæ. Lusitanus fastu externo vincebat, Gallus coenabat lautius: & (vt fit) nō ¹⁰ ignarus istorum morum, curiositate quadam, & arte nactus est libellum, in quo alterius referebantur sumptus diurni. Incidit in locum satis ridiculum, & planè Lusitanicum. Cū enim sic quotidie scriptum esset, in ¹⁵ aquam quatuor sectilia, in panem duo regalia, in raphanum sesqui regale, & ita tota hebdomada tam magnificis impensis decurreret, ratus aliquanto lautio-rem futurum diem Dominicum, sic scriptum repperit, hodie nihil, quia in foro non erant raphani. Eiusmodi chariss, Latome fastuosos *ραφανοφάρυες* multos hìc reperias, & tamen plures secum foris trahunt famulos quàm domi ²⁰ consumant regalia. Imò credo hìc esse, quorum census non est maior meo, attamen octo vtuntur asseclis, quos vtcunque, si non grandi cibo, fame tamen sustentant, & aliis fouent rationibus, quas ego stupidus nunquam discere potui: nec magni negotij hìc est, inutilem tur- ²⁵ bam conquirere seruorum, quòd omnia potiùs ferant, quàm artem discant mechanicam. Et quid quæso tanto opus est numero? Et si ocium agant omnes, nemo tamè caret officio. Duo præcedunt, tertius gestat galerum: quartus pallium si fortè non pluat: quintus equi capi- ³⁰ strum: sextus holoserica sandalia, septimus scopulas illas quibus vestes repurgàtur à pilis: octauus pannum quempiam, ad abstergendum equi sudorem, interim dum dominus audit sacrum, aut confabulatur cū amico: nonus pectineim promit, si fortè honoratior sit salu- ³¹ tandus, ne incomposito appareat capillitio. quæ vidimus testamur. His moribus tu fieri putas, vt laborem vllum

vllum ingenuo patre natus suscipiat? Etiam si dimidiũ
 prouentuum meorum effundam, non nanciscar ancil-
 lam liberam, aut ministrum verè ministrum. Quin &
 nostrates quoque perpenſa gentis consuetudine, protin-
 5 nus rediguntur in nobiles: pudori enim daretur, si è
 macello partem carnis deferrent, aut ostèderent se ma-
 nibus valere. Omnia huc spectant vt perpendas, quàm
 distent hi mores à nostratibus, ipsis quoque Lusitanis
 non probabiles. Verùm hïc gustus ocij sic passim om-
 10 nes corripuit, vt boni viri, velint nolint, mancipiis vt
 necesse habeant, & prudenter ferant, quod vitare non
 possint. Faxit Deus, vt aula diu persistat Eboræ, tum
 propter D. Archidiaconum doctissimum & optimum
 virum, tum etiam propter rationes domesticas: quæ si
 15 ad Aethiopum regnũ reuoluantur, vereor ne hïc diu-
 tius hæream quàm velim: sin receptam consuetudinem
 pergam damnare, non video aliud futurum, quàm vt
 subito me aliò conferam, aut miserè comedam rapha-
 nos. Consolor tamen ipse me fortiter, & magis præsen-
 20 ti gaudeo statu, quàm metu futurorum conficiar. Tan-
 tum volui tibi significare, quomodo sese hïc omnia ha-
 berent, vt quemadmodum præsens consueuisti, ita ad-
 huc pergas etiam absens consilium tuum adhibere. Me-
 mini me quandoque leuiter abs te castigatum, quòd ad
 25 rem parum attentus essem, & parandũ etiam senectutis
 viaticum. Hactenus non induxi animum, vt aliquid
 prospicerem in posterum, nec adhuc mihi possum illud
 imperare. Spero dabit locus exilij mei victum exuli,
 quocunque me Deus miserit: quòd si nihil reliquum
 30 est in patria, quod me reducem queat alere, moriar
 peregre, & studiis meis morem geram, potiùs quàm il-
 lic nemini. Nam de parandis hïc opibus, quemadmo-
 dum plerique putant, vt benè saginatus domum reuer-
 tar, id verò somnium est: habentes victum & amictum,
 35 his cõtenti simus: & vt cũ Flacco dicam: Lætus in præ-
 sens animus quod vltra est, oderit curare. Spes numma-
 ria non me fecit erronem, sed ocij desiderium, id volente

B Domi-

Domino, consecutus sum profundissimum, nō est ani-
 mus præsenti oblata occasione non uti. Valeant qui cra-
 stina curant. Scio te ridere stultitiam meam, ipse ta-
 men me hoc nomine non possum ridere, & ideo tibi
 forsitan magis ridiculus videor. Verum quid facias, si
 aliquis me ita incantauit, ut nolim vlllo pacto sollicitus
 esse de castino? Non semel mihi succurrunt tres illi
 profectiois comites, forsitan quarto anno quartum
 adijciet Deus Clenardum. Et quod mihi diuitiæ si non
 conceditur uti? vnicus semper mihi fuit scopus, è tur- 10
 bis illis eripi, quas præbebat patria. satis mihi beatus vi-
 deor, quod vel tandem peregrè contigerit. Nihil am-
 plius opto, quam ut Deus hanc mentem mihi sempi-
 ternet, ocium præsens conseruet, & qui viuere nō cu-
 piam valde diues, ne vnquam sic desipeam, ut diues ve- 15
 lim mori. Sed iam fit modus tam loquacis epistolæ,
 quando amoris erga te mei modus nullus esse queat.
 Charissime præceptor, da quæso veniam, & vicissim ad
 ineptas literas, & sapienter & copiosè de rebus me o-
 mnibus certiolem facito. Non poteram cohibere ca- 20
 lamum, quin quiduis effunderet: adeo iucunda mihi est
 memoria Latomi. quod si hætenus tacuerim, iam cau-
 sam dixi silentij: tuum erit omnia in partem accipere
 meliorem, & ita Nicolaum tuum ex tempore scripsisse,
 ut simplex animus dictabat, cogitare. O si aliquan- 25
 do dabitur in mutuos amplexus ruere, & buccis plenis
 de omnibus & coram colloqui: sentio hinc vim latentis
 nature, institutum sermonem abrumpo. Abbatem Blo-
 sium semel credo, aut bis salutavi, paucis tamen ver-
 bis. an acceperit literas, equidem hætenus ignoro: ego 38
 certè ab illo nihil vicissim accepi. Scribam nunc rur-
 sum, & ipsi quoque obtrudam prolixam fabulam. So-
 rorem charissimam cupio rectè valere. Utinam deserit
 laborare è capite. Adornauit rex noster classem quan-
 dam, subsidio Imperatoris adituri Italiam: ea bellissimè 35
 instructa est Vlyssipone. Cumq; putaretur iam profe-
 cta, heri inde acceptis literis, intelleximus dilatam pro-
 fectio-

fectionem: cum tamē ferant Casarem venisse Barchino-
 nem. Fessensi, quem aiunt aduentare vt oppidū Saphin
 expugnet, & alioqui quotannis Maurorū incurfus sem-
 per aliquid nostro regi faceſſit negotij. Forſitā audisti
 5 obſidionē anni proximi, quæ Luſitanos valde ſollicitos
 habuit. Sunt oppida quædam in confinio ſita Luſitani-
 co, præſidio, eoque perpetuo munita: quæ ſi Maurus ſe-
 mel recuperet, etiam de bona parte Beticæ actū fuerit.
 Inuitat me quod reliquū eſt ſpacij, vt de ſectilibus ali-
 10 quid adhuc tecū fabuler. Menſe Iulio calent hīc omnia,
 vſq; adeo, vt vix vrbe tota puteū reperias, qui non peni-
 tus aqua deſtituatur. Niſi ficcis faucibus perire velint,
 ante diem foris petenda eſt aqua. Interdiu verò in foro
 mulierculę proſtanti aquam venditant, & ſectiliatim
 15 diſpertunt. Ibi etiam ſi raphanophagus fortē purpura-
 tus præterequet, iubet porrigi quod bibat. Non enim
 id vitio vertitur, alioqui perpetua notandum infamia, ſi
 quem hoſpitem in taberna vinaria tractaret. Non ſemel
 mihi quoq; contigit, vt cum lauandæ forent manus, ad
 20 ſectilia tanquam ad ſacram anchoram cōfugeremus. Si-
 quidem non ſemper habitauī tam commodē vt in præ-
 ſentia. Quid reſtat, optime Latome? niſi vt orem Deū ne
 hanc animi ſecuritatem Nicolao tuo quandoq; adimat.
 Commendabis me precibus tuis Domino, & mutuū
 25 orationis beneficium impendes. Ego & ſi velim, ne-
 queam tamen doctiſſimi præceptoris obliuiſci. Vtinam
 contingat olim communem habere ſedem, & priſtino
 morē tecum ſeria iocoſq; miſcere. Tecū viuere amem;
 adderem, tecū obeā libens. ſed nimis Horatianū eſt, &
 30 non crederes. Vale ergo optime atq; obſeruande præ-
 ceptor. Nec ex literarum raritate animū & memoriā
 meam metiaris. Si fuit quoquo pacto peccatum, pen-
 ſatum eſt abundē credo, & peruenimus vſq; ad Ohe, vt
 cum Comico dicas: Vehemens Nicolae eſ nimis in v-
 35 tramq; partē, aut pertinaci ſilentio, aut verboſitate im-
 modica. Sed heus tu ſecreta hæc myſteria vide ne quis
 corycæus audiat, ne vel me miſeriorē putet quā ſim, aut

nimis in aliena Repub. dicat insolentem. Non alio mihi modo videbar hæc scribere, quàm si tecum fabularer in cubiculo. Sint ergo omnia mea non in charta, sed in aëre scripta potius, quàm alios velim fieri huius fabulæ conscios, videlicet ne quâ hoc ad *ραφανοφάγον* aliquem permanet, & ego perierim funditus. Eboræ XXVI. Martij. Anno M. D. XXXV.

NICOLAUS CLENARDVS D.
LATOMO SVO S. D.

MVLTI S paginis opus esset, si tibi ordine statuam perscribere, quo pacto hæc proxima successit profectio. particulam vnam modò decerpam, vt inde coniecturam facias quàm sim in præsentia ad quæuis exercitatus ferenda incommoda. Conductis mulis clitellariis tribus, quibus agasones duo præerant, & coemptis caballis duobus mihi ac ministro, XXX. die Iulij cum iam vtcunque deferbuisset æstus, cœpi iter facere Bracaram versus. Aderant comites mihi tres serui Aethiopes, Dento, Nigrinus, & Carbo. Pompam si vidisses, & arcas grandes tenuis domini, omnino credidisses aliquem aduentare Episcopum. Discesseramus ab Eborâ inclinante iam die: tantæ molis erat Eborensis linquere nidum. Quare factum est, vt serò & multa nocte vix tandem perueniremus ad primam stationem, implicati etiam erroribus, & dispendio leucæ vnus. In diuersorio vinum non erat. Aiebant in domo proxima venditari, sed abierant omnes cubitum. Itaque ad lagenam nostram confugimus, quam in huiusmodi vsum adornaueramus. Equi nobis fuerunt multò magis felices, vt qui talem aquam hauserint, qualem antea nunquam: quod vt exactè pernoscas (ad rem enim, opinor, facit) calculi nostri in memoriam reuocandi sunt. Ducatus continet centusses quaternos: Centussis, regalia centena: sint sanè decem regalia stufferus Brabantinus. Cùm ergo rogaemus, quò duceremus equos aquatū,
toto

toto pago siccitatem esse narrant. Quid? nihil domi ha-
 betis aquæ? En tibi sex hydrias plenas, inde iumentis
 subuentum est, tanta liberalitate hospitis, vt in singula
 capita imputaret terna regalia, hoc est eorum symbolū
 5 qui Louanij potitant vinum vernaculum. Mihi illic le-
 ctus fuit multò breuior, quàm pro pedibus, adeò vt si
 bruma fuisset, genuum tenus abijsssem in glaciem. Man-
 cipia mea, quæ domi assueuissent stratis mollibus, cum
 diu è ministro quærent, vbi nam dormirent; st oream
 10 quandam declinare coguntur. Hæc omnia prophetica
 erant auspicia institutæ peregrinationis. Subsequente
 nocte cum ad montem Argillæum venissemus, vnica
 erat casula, vix sarcinarum capax, stabulum equis nul-
 lum, lectorum ne vmbra quidem. Et protinus nos ad
 15 hospitam. Estne hordeum? Non est, inquit, sed habeo
 filiginem. Per Hispaniam, mi Latome, nec fœni, nec
 auenæ vsus est, sed palearum & hordei: Hic cuniculus
 nobis cœna fuit, quem interdiu malè augurantes eme-
 ramus. Equi sub dio pernoctabant, vnâ cum reliquis
 20 comitibus substratis humi clitellis, & huiusmodi deli-
 tiis. Ego dominus, vt par erat, commodius tractari de-
 bebam: inter sarcinas me sic composui, vt caput & dor-
 sum vtcunque conquiescerent; reliquum corpus pro-
 penderet vnâ cum pedibus leuiter subrasa terra. Vix
 25 dum hora præterierat, neq; enim solidam noctem dor-
 mire cōueniebat, cui tantus strepitus curæ fuerat, cum
 subitò muliones excito: at nec dum licebat progredi,
 quòd adhuc lateret Luna, quare & ipse somnolentus
 accubui inter agasonum aulæa, quorū ego vitam dum
 30 toto hoc itinere disco, si è cubili metienda est sanctimo-
 nia, plus est sanctitatis in his duobus meis agasonibus,
 quàm in vniuersis fratribus minoribus: quin & me no-
 cte illa sanctiorem fuisse putem, quàm decem Fran-
 ciscanos. Iam Luna emergebat, & per vastum desertum
 35 quod restabat, iter facere cœpimus. vix tandem meri-
 die ipso, spacio horarum decem, confeceramus leucas
 quatuor, cum interim & Guillielmo meo procidisset

— B 3 — equus,

equus, nō sine periculo, & mihi fermè idem accidisset,
 nisi adhuc meminissem in huiusmodi casibus ad frenū
 concurrentū esse. Pransi sumus madidius, & lagenam
 exhausimus securi iam de coena proxima, quā vltra Ta-
 gum muliones promittebant opiparam. Quid fit? seriū;
 aduenimus, quā vt Tagū traicere liceret. Vnum erat
 in ripa diuersorium, cuius dominum, si rex fuisset, ea
 nocte coniecissem in carcerem, aut adegissem in crucē,
 adeò nos excepit inhumaniter. Itaque prius aliquan-
 tum distomachatus in agasones, qui non magis prope- 10
 rassent: ingredior domum, et salue, inquam, hospes, du-
 bitabat Polyphemus, an resalutare deberet. Habetis
 paleam? Silebat obambulans, occupatus, credo, in in-
 struenda nobis coena. Habetis, inquam, paleam? Vix tan-
 dem respondit non esse paleam. O misera Lusitania, 15
 Beati qui non viderunt, & crediderunt. Interim desi-
 debam totus ira tumidus. quòd posteaquam equi no-
 stri benè ieiunassent, & aliquantum abiissent temporis
 deponendis sarcinis, domum dicebant palarum esse
 plenissimam, eam vix tandem post multos clamores 20
 protulerūt. Eadem mora fuit in ordeo. Heu gentem vl-
 trataganam. Pergamus in fabula. Est quòd comeda-
 mus? Astabat igni ollula parua, cui inerat frustum lardi.
 Eia prabete mihi partem. Prabuerunt haud aliter, atq;
 carnes apud Genuenses: mihi obtigit puto semisemun- 25
 cia, nec multò plus Guilielmo meo ministro. Habetis
 ne oua? Non est iam ouorum tempus. Quid, nullāne
 gallinam? Non sunt hic nobis gallinæ. Omnia scrutabar,
 vt aliquid saltem obijcerem latranti stomacho. Heus
 hospita, possēsne mihi cedere partem iuris, in quo co- 30
 ctum est hoc lardum? Nō est salubre: Da inquam quale
 quale sit, vt intingā modò panē. Nō valet, inquit. Et ego
 ad ministrū: quid agimus Guilielme? nihilne reliquum
 est vini candidi? fortè fortuna scyphulus vnus remanse-
 rat è prandio. Itaque partem panis torrebam, & vipam 35
 (vt vocant) faciebam, scilicet vt cōsumeret si quid for-
 tè ex copiosa coena grauasset stomachū, exhausto scy-
 pho

pho magis etiam esuriebam. Et protinus, nihilne præ-
 terea, inquam, domi est lardi? Assare voluisssem super
 prunas: non est sanum nocte: difficile erat aliquid cōtra
 tam præfractā medicā obtinere. O muliones, quā bel-
 5 lè nos decipitis. In Taucos habituri eramus omnia, nam
 sic pago nomen est qui cis Tagum iacet, quo trajcere
 non potuimus. Heus hospes, nihil est hic piscium? non
 est dies pisculentus. Quid facerem? commodum venit
 in mentem caparum, quas puer assas aliquando come-
 10 deram. Et protinus: Suntne vobis capæ? quā hīc me-
 tuebam ne negaret. Videbimus, inquit. Aliquandiu in-
 ter spem metumque suspensi, hospitali Ioue propitio,
 nacti sumus par vnum: id dum assatur, pulchrè mihi
 dētes pruriebāt, quasi in phasianos essem inuolaturus:
 15 alteram comedit Guilielmus; alteram ego lambendis
 subinde digitis: conditæ autem erant oleo & aceto, cu-
 ius illic bona sanè fuit copia, nam quod vinum appel-
 labant facillè duorum fungebatur officio. Post tam lau-
 tum conuiuium, habesne, inquit meus Guilielmus ad
 20 hospitem, lectum huic domino? Non est, inquit Cy-
 clops, iam lectorum tempus. Quā me putas conster-
 nauit hoc responsum? Subibant animum noctes duæ
 quibus multis Franciscanis incommodius cubueram.
 Post multas preces extorsimus lectum viginti regali-
 25 bus, quem aliis in locis præbebant nummis quinq; aut
 decem. Auriferum Tagum dixerunt Poëtæ, non ita me
 Deus adiuuet à ferendo, sed ab auferendo auro. Cū
 tam malignè fuisssemus excepti, plurimum tamen solui-
 mus, vt nummulos aliquot omittam quos perperam
 30 supputando lucrabatur planè mercurialiter. Quid tibi
 videtur, mi Latome? An non verum erat vaticinium: cū
 nudis dormirem pedibus? Transmisso iam Tago omnia
 mitescere visa sunt, venimus Conimbricam, de qua egi
 apud Resciū. Braccaram ingressi sumus XII. Augusti, lo-
 35 cū mihi gratissimū. Cras si Deus permiserit, proficiscor
 ad diuum Iacobū, hinc abest circiter leucas xxx. etiam
 inde salutādu es, vt omnis exilij mei habeas testimonia.

Interim Deum orabis, vt me quemadmodum statui, ætate proxima vobis incolumem restituat. Saluto magistrōs nostros, & me illorum commendo precibus. Vale mi præceptor, vale charissime Latome, cum forore, & Latome iuniore, & vniuersa familia. Braccaræ XXI. Augusti. Anno M. D. XXXVII.

NICOLAUS CLENARDVS D. LATOMO
SVO PRAECEPTORI. S. D.

ET SI magnam mihi putem fieri iniuriam, quòd tot epistolis prouocatus nihil responderis: humanius tamen esse duxi peccare officio, quàm silentio retaliare iniuriam. Audi igitur, optime præceptor, quo in statu sint nunc res meæ, & quo terrarum iactatus sim amore Arabismi, qui quondam tam solebam esse sedentarius, vt vix pedem domo proferrem. Superiore Nouembri decelsi Braccara, iactis iam ibi nouæ scholæ fundamentis, cui præfecimus Vasæum socium illum itineris mei stipendio centum milium, hoc est, quingentorum Rhensium. Nolite inuidere Theologi Grammaticis, si opibus certent cum Canonicis Cameracensibus. Sed vt cœperam, reliqui Braccaram, & profectiōem adornaui Castellam versus. Siquidem animus erat trimestre illud hibernum insumere peragrandis vrbibus aliquot Hispaniæ, ostensa mihi spe hominis Arabici, quem in vinculis esse audiueram Casaraugustæ. O te miserū, inquires, qui cūm posses esse felix, versandis libris Latinis, Græcis, Hebræis, Chaldæis, tamen tot viarum te obiectes periculis, vt salutes captiuos Arabicos, Magis id diceres, si die Clementis coram testis adfuisses, cūm montes arduos eques conscenderem: aut cūm proxima quadragesima, fermè diem totum in fragosis rupibus erraremus famelici, sitibundi, nullo aquarum reperto vestigio: verūm quos manet galerus cardinalitius, eos æquum est his veluti rudimentis, ad tantum fastigium erudiri. Omisissis iocis, pergamus in fabula. Proposueram

ram, inquam, adire Salmanticam, Cæsaraugustam, Mur-
 tiam, Granatam, Hispalim, & fortè Toletum, atq; Com-
 plutum. Venabar enim quædã in Arabicis, quæ priua-
 to Marte cõsequi nõ poteram. Vbi veni Conimbricam,
 5 noua hæc est inter Lusitanos Academia, quam magno,
 & planè regio animo rex noster molitur: stipendia pro-
 fessorum quondam ad te perscripsi, vnum dolenter di-
 cam: superiore hyeme accitus est eò causificus qui-
 dam, salario mille ducatorum quotannis. Vide quàm
 10 sint in precio discordiarum patroni. Eò igitur cùm ac-
 cessissem, audio apud amicum in colloquio, Hispali esse
 figulum quendam Neophytum è Machometica gente,
 hominem Arabicè doctum, & quo ante annos aliquot
 15 vsus fuerat præceptore Pincianus quidam, vnde libros
 emeram Salmanticæ. Itaque diuerso peregrinationis
 ordine rectà propero in Beticam. Medio itinere obnũ-
 ciata morte hospitis mei Iohannis Parui, desecto Ebo-
 ram, & saluo amico præter spem reperto, dies aliquot
 20 hæsimus in mutuis complexibus, & simul reparauimus
 vires, quas in miserrimis diuersorũ attriueramus. Spe-
 cimen quoddam habes in epistola, vbi inter cælum ac
 terram suspensus dormiebam. Ingressus Hispalim, sta-
 tim ad figulinas accedo: verùm docendi munus detra-
 ctabat senex, quem conspurcatis brachiis in officina
 25 repperi ollulariam exercentem. aiebat sese iam senem,
 præterea aliis distractum negotiis (nam simul & medi-
 cinam meditatur in Triana, hoc est Hispalensi subur-
 bio) non posse mihi vacare; ego interim subornato D.
 Fernãdo, apud quem eram in hospicio, quòd eo aucto-
 30 re venissem in Hispaniam, omnem mouebam lapidem,
 vt saltem inter ollas mihi locus daretur, & obiter inter
 agitandum rotam subinde dubiis meis respõderet, ob-
 tineri res non potuit: Sontica allata est causa, & si Mau-
 rus esset natione, se tamè aiebat verè Christianum, nol-
 35 le se vllum veteris superstitionis signum dare, nec fieri
 posse, quin plerique de eo sermones miscerent, si me
 aut priuatis in ædibus, aut inter operas suas in discipli-

nam suscepisset. Neophytum se quidem esse, tamen vi-
 tæ genere se consecutum, vt paucis videretur alieni-
 gena, ægrè se opinionem illam velle perdere. Eam cau-
 sam cum meritò acciperem, & tamen anxie quærerem
 à quo discerem, assumpto mecum Arabico codice, que-
 ritabam in foro inter mancipia, si quis fortè è Tuneten-
 sibus esset qui nosset literas: nactus vnum qui sese lite-
 ratum profitebatur: Quid, inquam, in diem lucraris?
 Viginti quinque obolos. Eia mecum sis in cubiculo ad
 prunas, & tantum docendo capito, placet conditio. In-
 ter confabulandum, tento hominem num mecum ve-
 lit abire in Flandriam. Iam enim putabam apud me
 esse, aut Despauterium, aut Nebriffensem. Non omni-
 no abnegabat: ceterum se redemptionem expectare, &
 propediem venturam pecuniam ex Africa, quæ si eum
 spes destitueret, ego cum hero paciscerem, & præcepto-
 rem abducerem. Rursum hinc excludor. Nam allati
 sunt nummi è Pes, & meus liber discessit magister. Quid
 restabat, nisi vt omnino desperatis rebus abijcerem A-
 rabica, & me quamprimum ad vos reijcerem. Intelle-
 xeram ex hoc Mauro, alium quendam seruire Almeriæ:
 iter est xxx. leucarum vltra Granatam, hominem mirè
 doctum, & facile posse illù redimi. Deterrebat me pro-
 lixitas itineris, præsertim hyeme, quæ tum multò quàm
 solebat inclementior incubuerat Beticæ, & montes ni-
 uosi mihi narrabantur, qui Granatæ imminent. præte-
 rea non sine periculo adiri Almeriam propter Mauro-
 rum incursiones. Certè prouidendum erat, ne nimis
 fierem Arabicus, quàm vellem: hoc est, ne dum capta-
 rem literas, ipse in captiuos referrer. Ieci tamen aleam,
 & Granatam veni, inde ministrum misi, qui hūc quem
 dico Maurum conquireret. longæ sunt ambages, si
 singula persequar. Venio ad summam. Cùm Marchio
 qui regno Granatæ præsidet, in mei gratiam literas ad
 herum misisset, immodico precio consternati sumus.
 Petebantur ducenti Ducati. Deinde post menses duos,
 quos Granatæ contriui apud medicum quendam, ipse
 ad

ad Maurum profectus sum. Interea creuit merx Arabi-
 ca, & petebantur Ducati trecenti. Ne tamen omnino
 consuetudine hominis frustrarer, quem doctum noue-
 ram, accepi conditionem quam tulit Marchio, se cura-
 5 turum vt Mauro vterer Granatæ, modò ego illi, & filio
 operam meam commodarem in Græcanicis. Aegrè dif-
 ferebam reditum in patriam, ægrè priuabar hoc Mau-
 ro: remedium vnum videbatur, si ad Iulium vsque hîc
 10 manerem, ac post fructû aliquem cumulator abirem,
 posse enim me Augusto nauigare vt Martio. Ita factum
 est: cùm appeterent Calendæ Iulij, ego iam abiturus vi-
 debar, cùm nihil vellem minus: statueram enim quid-
 uis pati, quo hunc abducerem præceptorem, iam do-
 mestica consuetudine expertus illius literas. Marchio &
 15 filius me retinere conabantur, causantes æstum nimiû,
 quo durante non esset tuta profectio, saltem menses
 duos auferre volebant, vt interea filius consummator
 esset in Græcanicis: videbam eò rem spectare, vt hunc
 Maurum emptum donarêt, modò permanerem bime-
 20 stre: tamen ne quid fucatè agerem, vtrò adiui, condi-
 tionem laturus. Donate, inquam, hunc mihi Maurum,
 persistam hîc vel ad ipsum vsque Ianuariû. Donabimus
 inquit, etiam si millè constiterit aureis: itaque mihi
 hîc restant menses sex, quos non tam discendo Arabicè
 25 conteram, quàm conquirendis codicibus. Granatæ li-
 bros repperi, quos mihi hoc tempore Maurus descri-
 pturus est, venales enim non sunt, nec alibi temerè fue-
 rint exemplaria, cùm hîc in funere Augustæ esset Car-
 dinalis Burgenfis, benignè operam suam pollicitus est,
 30 & se vel apud Cæsarem acturum de libris qui sunt apud
 inquisitores, vt mihi potiùs sint vtilis quàm Vulca-
 no. Est inter aulæ proceres nostras quidam N. qui cum
 huic Marchioni intercedit amicitia. Propediem aucto-
 re Marchione ad eum daturus sum literas, vt hac in re
 35 nobis commodare velit. Quorsum, inquires, tanta ista
 molimina? Audi charissime præceptor: Principio cùm
 discen-

discendi laborem instituissem, nihil aliud propositum
 habebam, quàm vt affinitate linguæ penitus intelligen-
 rem Hebraica, nec superstitionem Machometicam som-
 niabam. Nuper cum me Salmanticenses renocare con-
 narentur, primæ notæ amicus Franciscus Victoria, non
 ignarus studij mei, sedulo me hortatus est, vt me com-
 ponerem ad scribendum contra Machometum, quan-
 do bona pars Hispaniæ contagio sectæ laboraret, & il-
 larum quoq; ouium habendam esse rationem, librum
 editum Latinè vertendū in linguam Hispanicam, mox
 Græcum posse fieri, quo & Græcia, quæ fermè tota Ma-
 chometi est, errorem suum agnosceret. Ego nō nescius
 quàm parum ad eam prouinciam essem idoneus, præ-
 ter cætera illud quoque addidi: Primùm legendum esse
 Alcoranum: deinde Sunam: & stultum oppugnare,
 quod non planè perspexeris. Postquam hic Granatæ
 totus in hoc studio fui occupatus, nihil magis mihi ar-
 ridere cœpit, quàm quò inuitabat Victoria, hoc est, vt
 oppugnando Machometo me iam deinceps dederem,
 quando occasionem nactus sum, vt facilè omnia illius
 superstitionis inuestigem mysteria. Cœpi cū hoc Mau-
 ro legere Alcoranum: is est liber velut Iudæorum Pen-
 tateuchus, aut Christianorum Euangelium. Suscipiunt
 illi vetus ac nouum Testamentum, iubente Alcorano:
 at innumeris scatent hæresibus. Christum Deum ne-
 gant, nec eum occisum à Iudæis, & multa item alia sunt
 dogmata, quæ pugnant cum Euangelio, vt Euangelio
 prodito, abrogata est lex ceremoniarum Moyfi: sic aiūt
 Machometum successisse Christo. Hic negotij cardo
 est, & hinc ordianda est disputatio, vt persuadeamus
 nec sacerdotium Christi, nec legem translatam, nec vn-
 quam transferendam esse. illosque nihil agere, nisi aut
 è nouo, aut è veteri Testamento demonstrent Macho-
 metum successurum Christo. Et quemadmodum nos
 non armis Euangelij, sed veteribus libris contra Iudæos
 pugnamus; ita par esse, vt teste Euangelio nos confu-
 tent. Est liber ante multos annos editus à quodam
 Theo-

Theologo Christiano, qui vbi descuiisset à Christo, pro Machometo scripsit: nomen est, *أبو جعفر*. Do operam, vt cum vndecunque habeamus, & iacula tentemus, quibus nam ille pugnare statuerit: Altera certandi ratio, est ratio ipsa legis Machometicæ, hoc est, Alcoranus & Suna. Hic liber est, imò volumina multa, in quibus dicta atq; facta sunt Machometi, quæ si fideliter verfa essent, nemo tam à communi sensu remotus, qui non protinus superstitionē detestaretur, adeò pleraq; sunt ridicula. Audi quæso quod hic mihi narrauit præceptor dum legeremus locū Alcorani de paradiso, vbi sic scriptum est: *وَأَزْوَاجًا مِثْلَهُمْ*

Hoc est, & in eo vxores habituri sunt mundas. Mundas, inquit, id est, liberas à menstruis, scilicet vt quouis tempore liceat coire. Quid inquam an in paradiso celebrabuntur nuptialia? Quid ni? attamen non est futura proles, inquit. Nam voluptatis causa illic erunt vxores, non propagandis liberis, quin & singulis viris complures illic futuræ sunt vxores, pro meritorum ratione. Deusque huic plus, illi minus virium largiturus est, vt vel paucis, vel multis reddat debitum. Noli, mi Latome, ridere: deplora potiùs miseriam gentis, quæ multò latius sparsa est, quàm Christi religio. O pigros quondam orbis monarchas, qui non statim nascenti malo tulère remedium, antequam ex Arabia serperet in Græciam. Itaque qui hic propter Euangelium castramur, & cælibatum meditamus, tota erramus via, quibus imperitis tot obtrudendæ sint vxores: colligebat porrò, & nihil certius esse dicebat, quàm longè plures futuras in paradiso foeminas quàm viros. Quin & hac in vita quaternas licet ducere edicto Alcorani: quanto quis magis virum agere possit, tanto plures fas est ducere, non tamen supra quaternas. At præter has vxores liberum est quotquot velis emere seruas, & cum eis rem habere: has rursus potes vendere, modò steriles sint. Nam quòd ad vxores attinet, nulla interiecta causa, tamen quouis tempore repudiari possunt. Nò tibi narro fabulas,

fabulas, mi Latome, sed legem Machometicam, qui vxores simul habuit decem. Nam aiunt illi à Deo vires donatas prophetarum decem. Audi aliud. Quodam tempore dum potens hic propheta inter sepulchra deambularet, duobus designatis monumentis, vterque, inquit, apud inferos cruciatur, propediem tamen liberandus, alter in vita garrulus erat, & nouis rebus operam dabat, narrandis & audiendis. Alter à reddito lotio sese minus purgauit: vt id intelligas, audi legem Machometicam. In Suna præceptum est, vt vbi quis minxerit, sinistrae manus digitis exprimat, si quid fortè circa præputium sit reliquum. atque in eum vsu pannum semper secum gestant, abstergendi causa: qui si defuerit, lapillum è proximo tollunt, quo summitatem virgæ perstringunt. Et quia de lapillo facta est mentio, libet alias gentis commemorare ceremonias. Quemadmodum Mosaica lege ter coram Domino singulis annis comparebant Iudæi, ita semel in vita adeunda est Mecca, locus est in monte Pharam vbi Abraham (vt aiunt) preces fundere solitus erat. Eò igitur quotannis conueniunt peregrini, ex omni orbis parte, semperque numero accedunt sexties centena millia. quòd si pauciores fuerint, Angeli ipsi comitantur, vt compleatur numerus. Credendum est, nam ita in Suna traditur. Peractis igitur Ceremoniis Meccæ abeunt ad montem Araphet: nomen habet à cognitione. ~~Et~~ Araphe, id est, cognouit: siquidem cum parentes nostri à paradiso expulsi essent, Adam delapsus est in Indiam, Eua non procul à Mecca concidit: ac tandem dum vterque vitæ confortem ac comparem quæreret, sese mutuo eo in monte agnouerunt. Noli sibilare, ita Suna prodidit. Ad radices montis Araphet iacet spaciola planities, nimirum tot capax millium. Ibi dum pernoctant, tota nocte strepitus auditur paradisi lapillis, quos inde auferunt singuli sexagenos ternos, quanquam non frangenda sunt saxa, vt numerum habeas, sed religiosè quærendi sunt lapilli, vt sese offerunt. Itaque peritioribus cura est vt obam-

obambulando moneant plebem ne quid lapidū com-
 minuant, violari enim religionem: hic iam compara-
 tis lapillis, quos secum in sacculo deferunt, rectā per-
 gunt Minam: per eum locum iter faciebat Abraham,

5 occisurus filium. Sūtque ibi columnæ tres, certis inter-
 uallis distantes, grandi vnaquæq; lapidum aceruo mu-
 nita. Nam dum è religione ibi commorantur peregrini,
 triduum singulis diebus vnamquamque adeunt co-
 lumnā, & vnamquamque septenis lapillis salutant ad

10 quemque iactum dicentes *بسم الله* Atque hac ce-
 remonia sese exonerant lapillis sexaginta tribus. Quid

fibi hæc vult religio? Diabolus yt semper bonos ab obe-

15 dientia conatur auertere, dum eo loco patrem seque-

retur Isaac, suadere coepit ne occidi sese permetteret,

nec esse aliud quod pater haberet in animo. At obe-

15 diens filius correptis septem lapidibus, iis dæmonem

petitum abegit: paulò post rursus accessit tentator, &

rursus septem lapidibus profligatus est, nec sat erat ni-

20 si tertio tentaret. Credo vt Christi tentatio figuram ha-

beret: propulsus est & tertio lapidum iactu. Quibus in

20 locis hæc gesta sunt, religiosi sunt cippi, & quotannis

lapillorum cumulantur aggeribus. Spero aliquando

hominem visurus es, huius religionis participem, meū

25 intelligo magistrum, qui Meccam inuisit semel atque

25 iterū, quod genus hominū apud eos vocantur *بليد*

Nimirum eo sunt honore, quo apud nos equites Hie-

rosolymitani. Quæ modò narraui, meritò ridemus, at

apud illos Euangelij pondus habent, citiusque negent

30 omnia quàm Sunam, quæ huiusmodi fabulamentis re-

fertissima est. Hæc natio, mi Latome, longius distat à

30 nobis Louaniensibus quàm Lutherani. Caterum non

passuum interuallo metiendi sunt hostes fidei: quòd si

peffis illa Germaniæ, nullam nobiscum nec libris, nec

35 lingua communionem haberet, sed lingua quadam sua

& libros nouæ hæresis conscriberet, & eam publicè

31 in concionibus doceret, puto tamen operæ precium

faceret,

faceret, qui ob id linguam hæreticorum disceret, ut er-
 rores cõfuteret, nisi fortè putas, hætenus obuiam eun-
 dum esse quatenus nobis periculum est, nec continuo
 contra eos arma ferenda, à quibus tuti agimus. Id quod
 si obtinetur, in arctum charitatem cõtrahimus, tantam
 Dominici ouilis portionem habentes neglectui. Quasi
 verò contra Lutherum pugnatum sit, non ut ipse resi-
 pisceret, sed ne alios secum in perniciem traheret. Imò
 verò quicumque ab Euangelio discedit, eum quantum
 licet reuocare debemus, vel vltra Sauromatas agentem. 10
 Omitto quod suprà scripsi de Francisco Victoria, & si-
 militudine tecù agam propiore. Patrum nostrùm me-
 moria in Pontificum conciliis cum Græcis agitata sunt
 controuersia, & de dogmatibus disputatum est, id cre-
 do fieri non potuit nisi linguæ communionem. Nam si 15
 Christianorum nemo Græcè nouisset, quid attinebat
 agi conuentus? Machometus iste quem illi paracletum
 dicunt, promissum in Euangelio, duplici ratione super-
 stitionem roborauit: Ut Numa congressum Aegeriæ
 commentus est, quo populum religione vinceret, ita 20
 Machometus fingit colloquium Gabrielis. Deinde ad-
 iecit gladium, & vi religionem obtinuit, quod illi fuit
 quàm facillimum, cessantibus nostris principibus.
 Cùmque semel in Arabia remotissima, velut solus in
 angulo, in lingua quam reliqui Christiani ignorabant, 25
 imperium suum stabiliuisset, armorum potètia fretus,
 vnà cum victoria Græciam occupauit, ac postea totam
 fermè Hispaniam. Machometistæ igitur semper armis
 exercitati, cùm nullam cum Christianis haberent com-
 munionem, quò fieri potuit, ut ad rectam fidem reuo- 30
 carentur? Nam velut in altero orbe positi, nullo vetan-
 te, quicquid collibuit commenti sunt. Dic te rogo, nu-
 per cùm patère cœpit Imperatori, & ante eum Ferdi-
 nando, aditus in Indiam, an non quamuis nouam reli-
 gionem inuehere potuerat, & eam armis tutari? Id fe- 35
 cit Machometus, & facturi erant Lutherani, ni armis
 prohiberentur, etiam si coniunctissima nobis cum illis
 libro-

librorum & sermonis est communio. Sed iam veniendum est ad propositam similitudinem. Nemo hactenus, quod scimus, apud Christianos Arabicam linguam professus est: Nam Psalterium illud Nebiensis Episcopi
5 nullos erudiuit. Certè non extant apud nos monumenta huius sectæ tam enucleata, vt si cum Machometistis congregari velis, citra dubium eorum mysteria possis asseuerare. Hoc omnino verum puto, non esse nobis eos
10 Arabicos, qui cum peritis disceptent, quales habuimus aduersus Græcos. Quare cum gratia Dei, me nactum videam, vt viam aliquam ad hanc rem muniam, non est negligenda occasio. Nisi mihi librorum defuerit copia, stat sententia fideliter Latinis donare quicquid in ea
15 superstitione positum est. Ac primùm vertendus est Alcoranus, non ille quidem nudus obijciendus vulgo, sed adiectis scholiis, & tuis, aliorumq; Doctorum confossus hic illic iaculis. Quod si tam magno animo Cle-
20 nardi non defuerint opes (nam Regium somnio somnium) longè maiora tentabimus. Quid quæso? libri isti Hebraici, quos Venetiis imprimit Bombergus, in omnes orbis partes ad Hebræos nauigant, in Africam, in
25 Aethiopiam, in Indiam, Aegyptum, & cætera Iudeorū domicilia. Nos Alcoranos imprimemus cum versione Latina, & omnibus in locis vbi ab Euangelio deflectūt nostrum habebimus præsidium, tum Latinè, tum Ara-
30 bicè, id quod huius Mauri auxilio promptissimū erit, etiam si Christum non induerit: siquidem domesticâ consuetudine statui tatum laborare, vt etiam stylo quid valeam. Eos itaque libros mittemus in Africam, & simul rem faciemus. Hæc atque alia consimilia iam verso
35 in pectore, & modis omnibus adnitor, vt vndecunque mihi conquiram codices, quibus, si destitutor, frustra huiusmodi somnio. Vtcunque de istis iudicabis, propius ad munus Theologicum accedit, eum facere incopum huius studij, quàm si nescio quibus vertendis Græcis, aliquid vellem dicere significantius. Deinde quando quibusdam prurit ad scribendum calamus, & liben-

ter eloquentiam ostentant, vt ipsi nihil pugnauerimus,
 saltem studiosis hominibus, vertendo fabulas Macho-
 meticas campū aperiemus dicendi, ne necesse habeant
 muscas laudare, & in re nihili bonum ocium terere. An
 non suppetent argumenta differenti de perpetuo Chri- 5
 sti sacerdotio? An impium erit declamare contra per-
 sonatum paracletum? An minus patebit materiæ si quis
 demonstret Christum à Iudæis occisum, quàm si scara-
 bæus impetat aquilam? Omitto stultissimas Sunæ næ-
 nias, nam frustra coneris hac ratione cum illis agere, 10
 nisi prius stabilueris perpetuum futurum Euangeliū.
 Nihil est enim tam ridiculum, quod non venerentur
 tanquam oraculum. Non alia de causa, nisi quod persua-
 sissimum habent Prophetam fuisse Machometum, lon-
 gè & Christo superiorem: cum tamen fateantur, Chri- 15
 stum Verbum Dei, id est, *الله* & natum
 è virgine Maria, sine patre in terris. Huic igitur muro
 admoendus est aries, & hic omnes intendendi nerui,
 vt quando Euangelium recipiunt, quod sexcentis ante
 Machometū annis floruit, eodē nos vti doceamus Euā- 20
 gelio, & sic nos intelligere, quemadmodū proceres illi
 fidei intellexerunt. Verūm de iis & multis aliis tecū co-
 ram, si Deus permiserit. Hinc Ianuario decedam in Lu-
 sitaniam, vt salutato Rege & meo Principe, quamprimum
 me sistam parentibus. Cogito nonnunquam Ita- 25
 liam & Germaniam, vt quando semel peregrinari cœ-
 pi, eadem opera videam Romam, & quendam in Ger-
 mania pericliter priuato colloquio. Verūm & viarum
 discrimina me commouent, & fortè si illuc excurram,
 nouas experiar remoras. Orabis Deum vt me in saluta- 38
 ria deducat consilia. Vale, mi Latome. O quando dabi-
 tur mutuas audire, & reddere voces? Salutabis Magi-
 fros nostros omnes, & me illorum commendabis pre-
 cibus. Vale iterum cum sorore & Lato mo iuniore. Gra-
 nata XII. Iulij, Anno **XXIX**. Gratium mihi feceris, 35
 si quid fortè monendus videar, vt ante meū hinc disces-
 sum, tuas videam literas. Filius Vostermanni Typogra-
 phi

phi Antuerpiensis, facillè curauerit vt ad me perueniât. Quotidie Hispalim isthinc nauigant mercatores, Antuerpię minimo negotio effecerint, vt abs te responsum habeam. Præterea & in aula istic Marię non defuerit occasio. Habito Granatę in Alhambra: arx est vrbis, vbi moratur D. Marchio, qui vrbi præsidet.

NICOLAUS CLENARDVS D. IACOBO
LATOMO PRÆCEPTORI SVO, S. D.

ET SI literas Arabicas principio sequutus sum, vt quædam rectius intelligerem in Hebræis propter linguę affinitatem: Nunc tamen longè aliò mea spectare cœperunt hæc studia. Dum Granatę cum meo præceptore Arabico lectito Alcoranum, & quotidie deplorandos gentis illius contemplor errores, cogito non semel, quàm indignum sit nouem iam seculis tantam cladem accepisse nostram religionem, & nullum interim exortum, qui cum Machometistis in arenam dogmatum descenderet. Non quòd defuerunt apud Latinos, qui calamo sectam impiam persecuti sint: Sed quid ad Machometistas, si nos Latine disputemus? Quid ad hostes, si ensẽ vibremus quem nõ sentiant? Neque enim tantum disputandũ cenſeo, vt nostros tutos seruemus, ne præcipites abeant in fallam religionem; verum etiam ad nos pertinere arbitror, quòd tot orbis nationes disiectæ à Christo pereant. Nec ob id dissimulandum est vulnus quod vetus sit: sed quando vulnus est graue, facienda est medicina: id quod sine peritia linguę Arabicę fieri non potest. Quid ergo? Parare volo qui lingua & calamo valeant Arabico: vt vel coram miscendis colloquiis vel absentes queant cum illis cõfligere. Ego per gratiam Dei, etsi bonam tẽporis partẽ impendi Marchioni gręcissanti, reliquis tamẽ horis id cõsecutus sum vt cū præceptore quauis de re confabulari ut cunq; possim, sic certè vt alter alterum intelligat. Neq; enim alius sermo inter nos habebatur quàm Arabicus. An putas

M. noſter id me proponere, vt annum doceam Arabicè,
 & nemo diſcipulorum loquatur Arabicè? Alia ſunt quæ
 molior, & meo exemplo ſtudebo, ſi Deus voluerit, pie-
 tatis aliquem fructum è linguarũ parare notitia. Verũ
 de hoc capite longius fortè agam, vbi peruenero in
 Africam. Nunc de meo itinere certioſorem te faciar.
 Cũ iam naſtus præceptorem nihil videbam mihi de-
 eſſe præter codices, & eos in Hiſpania conſequi non
 poſſem, ſtatu mihi proficiſcendum eſſe in Africam. Ita-
 que relicto præceptore apud Marchionem Granatæ ad
 reditum, cum reliqua familia inde diſceſſi, hoc animo,
 vt menſibus reliquis huius anni viuam Feſæ, inter Ma-
 chometiſtas: ciuitas eſt celebris in Africa, haud aliter
 atque Lutetia in Francia: viget ibi Machometiſmus, &
 ingens eſt doctorum copia. Non poſſum conquieſce-
 re, priuſquam perueſtigauero omnia illorũ fundamen-
 ta, & vniuerſos comparauero libros, quibus impia ſe-
 cta continetur. De conſiliis meis tecum ſum latè actur-
 us, ſi Deus me illuc duxerit incolumem. Interim
 ora pro me, & ſi quid pro tua prudentia me monendũ
 vides, vt ſerue præceptoris libertate. Deſedi hĩc in Euro-
 pæ finibus in oppido Gibalaltar hebdomadis tribus;
 tantus eſt enim Neptuni fragor, vt nauigatio non ſit
 tuta, & ſi traiectus non ſit niſi horarum trium aut qua-
 tuor. Rectè nauigamus Septam, quod oppidum Luſi-
 tani tenent firmo præſidio, & alioqui iam in annos vn-
 decim pax eſt inter nos & Regem Feſæ, vt vtrò citroq;
 mercatoribus commeari liceat. Spero præfectus præſi-
 dij Septenſis ſic mei curam habebit, vt ſaluus veniam
 Feſam, quæ inde diſtat triginta leucis. Nunquam me
 dignatus eſt literis tuis, dum iam octo abſum annos: ſal-
 tem epifſtola conſolaberis exulantem in Africa. Bene
 vale, mi præceptor, cum omnibus magiſtris noſtris. ve-
 ſtris omnium precibus meum committo exilium. E
 Gibalaltar, VII. Aprilis. Anno M. D. XL.

NICO-

NICOLAUS CLENARDVS DOMINO
IACOBO LATOMO SVO S. D.

IN Gibalaltar, hoc est, vt Arabes vocant, *الجزيرة*
 5 I hæsi fermè mēsem vnum, partim coactus tempestate,
 partim appetente & instante Christiano Pascha, vt Al-
 leluya canerem in Europa, postremum forsitan illud
 auditurus: Deus qui omnia nouit mihi misericors ad-
 fit in Africa. Decima Aprilis veni Septam primum A-
 10 fricæ oppidum. Sed hunc angustum strictumque tra-
 iectum, tanto cum metu sum expertus: vt optimè sine
 commentariis intelligerem illud Virgilij: Præsentemq;
 viris intentant omnia mortem. horis duabus guberna-
 tor occinebat in amoenam nobis cantilenam. Ariba à
 15 vela, hoc est, ad superius latus, ad inferius: cùm inte-
 rim ego iam metu præmortuus totus in sudorem solu-
 tus sum. Mox stomachus Neptuno vota credo debita
 persoluit, & breuiter omnibus affectus sum malis, quæ
 patiuntur maris insolentes. Guilielmus interea meus
 20 minister grandior, & veluti columem meæ familiæ, etsi
 vocem contineret, tacitis tamē votis sic agebat: vtinam
 hætenus vixissem frater minor. Quòd si essem adhuc
 in littore, nō ingrederer nauiculam, ne proposito qui-
 dem canonicatu Antuerpiensi: & quamuis alioqui non
 25 sit iniquus Erasmo, tamen optabat periculis interessse
 Erasmus, vt videret an vota rideret nauigatium. Quin
 & in me stomachabatur, qui ob steriles infructuosasq;
 literas, tot adirem discrimina: nisi quòd in vocem aper-
 tam non prorupit: veritus, vt aiebat, ne maledicus in
 30 me peccaret, cùm tempus esset poenitentia. Erat inter
 rectores Gallus quidam, qui seriò asseuerabat se nun-
 quam tanto salo perfusum fuisse, etsi omnia fermè ma-
 ria nauigasset: & statim initio me terruit, cùm nautas
 hortaretur ne tantum indulgerent velo. iam & Septen-
 35 sis quidam exurgentibus subinde vndarum molibus,
 crebrò, inquit, hoc fretum traieci, sed antehac huius-
 modi fluctus vidi nunquam. Alius Lusitanus admo-

dum peritus maris, sæpenumerò crucem pingebat con-
 spectis procul grassantibus in nos mōtibz, nō sine mea
 suspicione. Ipse clauī moderator immaniter scisso Ne-
 ptuno, Deus, inquit, nos seruet ab isto puteo subeunte
 mihi & illo Virgiliano: His vnda dehiscens, terram in-
 ter fluctus aperit. Quid nos miseri aliud quàm mortem
 ominaremur, quando sic maris incolæ timere videren-
 tur? Post longam iactationem frustrati instituto cursu,
 delati sumus in littus, quod vulgò vocant Bullones: ibi
 terræ redditi, proiecta ancora conchas legerunt adhæ- 10
 rentes scopulis, ingratum profectò prandium meo ina-
 ni stomacho. Locus distat à Septa leucam grandem: &
 interquiescere volebant, donec sub noctem mitelceret
 Euris. Gallus, & Septensis ille quem dixi moræ impa-
 tientes (vt tum quidem putabamus) terrestri itineri se 15
 commiserunt, additis aliquot comitibus: nos interim
 expectabamus Neptunum propitium, ac non multò
 post, plusculum inualescente Aeolo, alius adolescens
 Septensis, inuitis nautis, abire coepit: ibi cōtinuò Gui- 20
 lielmus: Nōne, inquit, rem animaduertis? passim dila-
 buntur etiam periculorum doctissimi, & nos hic desi-
 debimus? Quid agerem? Reptandum erat per arduos
 montes, & bene fragosos neutiquam peruios Theolo-
 go sandaliato: deinde & pericula non deerant propter
 Maurorum sparsas in montibus casulas, qui sic pacem 25
 dicebantur colere, vt nihilominus prædandi occasiōē
 noscerent. Quid tum postea, inquit Guilielmus, vel nu-
 dis pedibus effugias hodiernum metum, non agitur de
 frangendo brachio vel tibia, sed totum hominem vorat
 mare: si nos intercipient Mauri biennio portabimus la- 30
 pides, aut agitabimus mulos, & asinos; spes tamen erit
 in principe tuo infante Henrico, ne perpetuò manea-
 mus in seruitute. Ne longum faciam, benè reclamanti-
 bus nautis iungimur tres huic adolescenti, simul etiam
 suadente illo Lusitano, qui meum metum iam viderat. 35
 Vixdum per scopulos ad radicem montis reptauim-
 us, cū nauis rursus in altum delata est, & nos
 fermè

fermè duabus sellis exclusi sumus : Siquidem protinus
 in limine ipso errauimus ; nec via comparebat quam
 ingrederemur , huc atque illuc duce nostro recurfan-
 te : tandem casu in semitam incidimus , & benè suda-
 uimus , ego præcipuè , pallio , tunica longiore , &
 sandaliis impeditus . Cùm in ipso versaremur cacu-
 mine , & corpore toto stillarem sudore , ministrum
 vtrumque oneraui vestibus , vt expeditiùs me subdu-
 cerem è vasta illa solitudine , in qua nihil erat cernere ,
 10 præter Maurorum collapsas domunculas . Nam & ado-
 lescens , cùm longè à tergo relinquerer , paulisper con-
 stitit , dum subsequenter cerneret : maneamus , inquit ,
 pariter , nam hoc loco solet esse periculum , & meritò
 15 singuli suam gestaremus lanceam . O me infelicem , qui
 vix me nudum portare poteram . Quòd si adfuisset An-
 thonius Nigrinus meus Aethiops , nihil restabat , quàm
 vt sola indutus ambularem subucula , vbinam erat ? Mo-
 nuerunt me Gibalaltar , ne seruum meum abducerem
 in Africam , quare eum remiseram Granatam , ad redi-
 20 tum vsque permanfurum apud D. Marchionem cum
 præceptore Arabico . Sed reuertamur ad montes Bul-
 lonicos : quos vbi perreptauius , multo adhuc sole in-
 trauius Septam , per omnia benedictus Deus : sera iã
 25 nocte comparuit nauicula , sic tamen vt alto mari
 pernoctaret . Sarcinas nostras recepimus postridie , vix
 tandem à prandio . Aiebant nauitæ multò magis sese
 post nostrum abitum fuisse iactatos , & nobis ludù mo-
 dò fuisse visum , nihil tempestatis seriæ . Nudiustertius
 cùm illi Lusitano occurrissem : si , inquit , remansisses ,
 30 timore periisses : ego qui semper ferè mare incolo ,
 valde metui , adeò intumuit mare ferè ad turris illius
 altitudinem , & quandoque vix salua cernebatur nau-
 icula : primùm ad medium vsque fretum reuecti , rur-
 sum longius è cursu finimus exclusi , & item alia multa
 35 cõmemorabat , quæ malui audire , quàm coram cernere .
 Vtinam anno proximo saluus renauigè , credo non fa-
 cile iterabo nauigationis aleam . Habes iter maritimũ :

si Deus me incolumem duxerit Fesam, video & aliud scribendi argumentum de profectioe terrestri: aiunt nobis quinque noctes agendas sine tecto, sub dio, & sesquidiem consumendū in altissimis rupibus. hoc Brabantino homini, & discipulo Louaniensi quid est aliud, 5
quàm mortis species? Orabis Deum vt me seruet incolumem, & aliquo pietatis fructu reducat ex Africa. Benè vale, colende præceptor, cum tota familia, Latomo iuniore, & cæteris amicis. Commendo me precibus Magistrorum nostrorum. Septæ xv. Aprilis, Anno 10
M. D. XL.

NICOLAUS CLENARDVS D.

IACOBO LATOMO S. D.

SABBATO superiore discessimus Septa, vbi hæsi- 15
mus quatrimum, ipso scilicet tempore quo Machometistæ suum celebrant Pascha. Opposui ego aliquid veteri prouerbio: Semper aliquid noui adfert Africa. Siquidem multò magis me admirati sunt, quàm ego il- 20
los, qui iam pridem narrante meo præceptore illorum mores didiceram. Monitus fueram ne quid vel Machometistis crederem, vel Iudæis, quorū etiam magna hic est copia. Neutros metuo tum quòd & sic cum illis 25
agam, vt amare possint, non odisse: tum etiam quòd literis mei præceptoris facti sunt certiores, quàm ego illum humaniter tractem, etsi captiuum. Apertè prædico me venisse discendæ linguæ gratia, & vt librorum mihi comparem supellectilem. esse enim iam apud 30
Christianos solennem linguarum complurium profectioem: hanc deesse, velut Arabicam coronidem. mihi hanc susceptam profectioem, vt eam apud nostros homines profiterer. Ego vtrò ad disputandum non prouoco, prouocatus respondeo me nò venisse disputa- 35
tandi gratia, sed discendæ linguæ Arabicæ. Illi tamen interim admirantur, cū in colloquio me audiunt citantem fragmenta quædam Alcorani. Superiore biduo
tantus

tantus fuit hominum concursus, vt Flandrensem cer-
nerent, qui legeret, scriberet, loqueretur Arabicè, vt vix
mihi spacium relinqueretur rebus peragendis necessa-
rius. Cumque meum sermonem vulgati puriorem au-
5 dirent (è libris enim eum hausi) veluti oratorem quen-
dam suspiciebant Arabicum: adeò vt adolescentem
quendam adducerent, veluti eximiè literatū, qui quin-
que annos studuisset Fesæ. Vnde nihil aliud consequuti
sunt, quàm vt eum multis præsentibus confutarem in
10 Grammatica: quæ mea victoria, multis in conuenticu-
lis iactata est. Hæc, mi præceptor, non gloriandi causa
commemoro, sed vt scias, me gratia Dei optimam con-
cepisse spem de hac mea profectioe, nec dubito, me
Fesæ multis charum & gratum futurum, etsi maximè
5 sim Campiniensis: Sin aliter eueniat, & mihi Deus pœ-
nam statuatur imponere Fesæ; fiat eius voluntas. Benè va-
le, colende præceptor, & Deum ora pro me. Semper
sim commendatus precibus Magistrorum nostrorum.
Ex Tuytuan. XXI. Aprilis.

20

NICOLAUS CLENARDVS IACO-
BO LATOMO S. D.

25 **D**IE XXIIX. Aprilis discessimus à Tuytuan, noctes
duas egimus sub tentorio, Calendis Maij, confectis
duabus leucis, vehemens nos occupauit pluuia, & iter
torrentibus impediabatur inter altissimos montes, vt
ne cesse haberemus figere tentoria. Sub iis desedimus
diem cum insequente nocte. Postridie data serenitate
30 pergere cœpimus, & quarta Maij, ingressi sumus Fe-
sam, vrbem grandissimam, de qua per ocium latiùs ad
te scribam, simulatque hîc res meas composuero. Sa-
lutauî Regem Arabicè, & cum eo prolixè sermonem
miscui, exposita causa profectiois, de qua cum aliquã-
35 to ante aduentum meum certior fuisset factus, è literis
credo præceptoris mei, iam diploma fidei miserat vt
tutò venire in Africam, & si casu factum sit, vt ad me

C 5

non

non peruenerit. Pollicitus est mihi omnia, modò velim huc vocare præceptorem è Granata, magna enim viri fama percrebuit Fesæ: mea semper fuit sententia adducere hominem Louanium, & eo tantisper vt, donec operam præceptoris non multum desiderarem. Volunt 5 mihi reddere quãti eum emerim, & præterea eius quotidie facere copiam meo arbitratu, quamdiu hîc fuero. Rex ipse etiam fidem suam dat, permissurum se vt hinc mecum discedat in Flandriam. Id quod non video quî fieri possit. Verùm de exitu negotij postea scribã. Laus 10 Deo, rectè valeo. Orabis vt me sanum vobis reddat. Benè vale, mi præceptor, cum omnibus amicis. Fesæ VIII. Maij, Anno M. D. XL.

NICOLAUS CLENARDVS D. IACOBO 15
LATOMO PRAECEPTORI SVO, S. D.

SOLA nominis tui commemoratio in literis Rutgeri sic me affecit, quasi isthic coram tecum loquerer: viuebas anno superiore mense Septembri: vtinam te 20 mense Septembri proximo videre liceat. Iam nonus agitur annus, quòd reliqui dulce Louanium, quo dum anno XXXVIII. vellem redire, quærendis literis Arabicis redactus fui Granatam, vbi quid egerim, & qua gratia profectioñe inde susceperim Africanam, literis mis- 25 sis significauit: sed quia fortè non sunt redditæ, libet mihi id partè facere præsentis epistolæ, & deinde de vniuerso meo consilio tecum disputare. Cùm incoepissem Granatæ legere Alcoranum, & miscendis colloquiis cū domestico præceptore, cognouissem quàm foedis er- 30 roribus dementata esset gens ista Machometica, siue sic temerè venit in mentem, siue Deus hûc laborem mihi obiicere voluit, certè coepi consilium, vt omisis linguis omnibus, in quibus hæctenus studium posuissem, iam in reliquũ vitæ spacium me deuouerem Arabicis, 35 nec quiescerem, donec sic promouissem, vt & viua voce præsens, & absens tolerabili calamo, possem cū illis
in

in arenam dogmatum descendere, & simul meo exem-
 plo prouocarem, si quis fortè hanc Theologiæ partem
 mecum vellet amplecti. Multa hîc statim video, quæ co-
 gitas de hac noua pugnandi ratione. Verùm, mi præce-
 5 ptor, hoc thema satis iam mihi meditatam est in variis
 epistolis, quas ad certos Hispaniæ proceres misi, om-
 nemque angulum huius argumèti sic excussi, vt putem
 me aliquando mea consilia mundo probaturum, simul
 atq; Deus me à præsentis exilio in patriam reducem fe-
 10 cerit. Est præceptor Hispaniarum Principis, hoc est, filij
 Cæsaris, Theologus quidam Ioannes Martinius Sili-
 caus, vir probatissimæ vitæ, cognitus mihi Salmantica:
 is simulatq; à me factus fuisset certior, promisit se cura-
 turû omnia, & Cæsarem ipsum, aliosq; mihi affuturos,
 15 modò scholam hanc nouam instituere vellè Granatæ,
 nam Neophytos illos potiùs hac re indigere. Ego verò
 in Brabantia statui fundamenta iacere, respondi q; non
 mea consilia destinari Granatensibus, qui inquisitionis
 metu simulant Christianismum, sed eos me somniare
 20 milites, qui cum Machometistis ipsis possint cõfligere;
 & ibi nobis aliquando pugnandû esse, vbi apertè dog-
 ma profitentur Machometicum: nullum esse certa-
 men, vbi nemo se præbeat hostem. Hunc scopum stu-
 diis meis proposui, quòd ita crederem me fructû è ca-
 25 pèssendis linguis reportaturum, si eas accommodarem
 pietati. Mundus cœpit Græcari & Hebraicari, sanè or-
 namentum accessit hominibus studiosis. Verùm si hac
 via prorogata fuissent Christianæ religionis pomoeria,
 vera gratulandi esset occasio. Quando ergo in Arabis-
 30 mum reuoluta est mea peregrinatio, non me mouit
 quòd auctor diceret professionis Arabicæ, non vt me-
 dicis operam præberem restituendo Auicenna, aut Phi-
 losophis, corrigendo Auerroe, sed hoc tantû ante oculo-
 35 scribunt Latinè, sic aduersus Machometistas stylum
 stringerem Arabicû. Id fieri non potest, nisi illorû dog-
 mata penitus habeamus cognita, nec credamus quid in
 Latino-

Latinorum libris de illis nationibus iactatum sit. Sed
 quòd suis libris illi ferunt, id arripiamus, & contra id
 arma capiamus. Præter Alcoranum habent libros Sun-
 næ tam ridiculos, vt ipsi sese possint confutare, nisi per-
 suasum esset, Machometum fuisse prophetam veracem. 5
 Ex iis depromenda sunt, contra quæ velis pugnare. Ego
 † igitur putavi hos libros mihi cõquirendos, & re com-
 municata cum doctis Theologis ad me propriè hanc
 reuocandam prouinciam: primùm vt linguam doce-
 rem; deinde rationes doctorum in Arabicam verterem. 10
 Neque enim omnes possunt Arabicari, quamuis multi
 queant Machometum impugnare. Et contra Macho-
 metum Latinè scribere, quid pertinet ad tot orbis na-
 tiones, quæ solam linguam norunt Arabicam? Hac mète
 cū venissem Fesam (distat à freto Herculeo leucas qua- 15
 draginta) statim tota vrbe rumor sparsus est, adesse
 quendam Casis (sic vocant literatos è nostris, vt nos il-
 lorum Alphakios) qui cupiat discere linguam Arabi-
 cam, eum inter Christianos aliquid esse: quare non ex-
 pedire, vt quis me doceat, ne quam turbam in vulgo 20
 concitem. Nam præceptor meus me diffamauerat, spe-
 ciosis in laudem meam mendacijs, adeò vt rex de ad-
 uentu meo paulò antè factus certior, literas fidei mise-
 rit, vt sine periculo intrarem Fesam. Primo congressu
 vehementer fuit rex admiratus, quòd tantillum balbu- 25
 tirem Arabicè, nam sententiam meam vtcunque pote-
 ram proloqui. Fesenses autem etsi docti multi sint, fer-
 mè tamè vulgi vtùtur idiomate, qui sic distat à librorũ
 sermone, vt vernaculus Græcorum sermo ab oratione
 Demosthenis. Deinde quemadmodũ in Hispania mul- 30
 ti professores Bartholum & Baldum intelligunt qui-
 dem, ac docent Hispanicè; sic Fesæ extra scholam litera-
 tam orationem non audies. Nam inter docendum sunt
 terfiores. Charissime præceptor, si vnquam fui malus
 orator, certè in præsentia mihi dabis veniam, quod à φο- 35
 ρισιων̄s scribam epistolam & non multum eloquẽtem:
 quando enim hoc proximo biennio partim molestissi-
 mis

mis peregrinationibus, partim barbarorum consuetu-
 dine mihi vita transacta est, vix iam Latinè scribere pos-
 sum. Fesa diuisa in duas partes. Vrbs vetus ingens est,
 & populosa: aiunt ibi esse templa fermè C C C C. toti-
 dem balnea: nam Machometistæ crebrò lauant, nec
 possunt sine lustratione horarias preces peragere, si
 vel pepederint tantùm. Caue rideas, non nosti eorum
 ceremonias. Molas habent innumeras, in quibus serui
 Christiani miseram vitam degunt, & re ipsa experiun-
 tur, quid sit, Dauum dedi in pistrinum. Vrbs noua distat
 à vetere fermè semileuca, illic est regia: in proximo est
 Iudæa, suis septa muris; penditque tributum pro regis
 arbitratu. In ea sunt, vt puto, synagogæ octo, aut nouè:
 nam habitant ibi fermè I I I I. millia, suntque multi in-
 signiter docti. quòd si olim talem nactus fuisset occa-
 sionem, multò magis delectasset illū Antuerpiensem:
 verùm in præsentia frigent mihi omnia præter Arabis-
 mum. Nusquam sic feruet Alcoranus, vt hic Fesæ. Tu-
 netæ florebant & cæteræ omnes discipline, at Fesæ post
 Grammaticam, toti sunt in Alcorano, & doctoribus
 scholasticis. Scholasticos intelligo, qui de eorum cere-
 moniis tractant, de lustratione, oratione, matrimonio,
 & similibus: quarum rerum peritiam qui tenet, voca-
 tur *Alfakius* id est, Alfakius, Græcè σοφός, nisi quòd
 vox modò viurpata est, in ea sapientia, quæ istas com-
 pletitur ceremonias. Dialecticam, Rhetoricam, & ar-
 tes reliquas, vix pauci attingunt. Est apud eos hic mos:
 statim à primis annis ad verbum ediscunt Alcoranum,
 & infigunt memoriæ librum quem non intelligūt. Nec
 tamen vllis in scholis hic comparet codex: sed ludima-
 gister è memoria depromit pensum, & in tabula lignea
 describit. id puer reponit in animo, & postridie alterū
 scribitur pensum, donec anni, aut biennij spatio, totum
 ediscat Alcoranum. Multò plures reperias qui teneant
 sic Alcoranum, quàm qui ipsum habeant domi codi-
 cem. Quare difficillimum est irrepere mendas in Al-
 coranum. Post hunc ad verbum ediscunt libellum qui
 dicitur

dicitur *سنة*, in quo præscriptæ sunt gentis ce-
 remoniæ. Nec tamen eis quippiam declaratur, nisi quã-
 tum assequuntur commercio sermonis vernaculi, qui
 tametsi distat multum ab ea oratione quæ conspicitur
 in libris, tamen magnum adfert aditum ad percipienda
 pleraque vocabula. Hinc iam pergunt ad Grammaticã.
 Estque apud eos receptus auctor Ibun Melic, qui Chi-
 liade versuum, id est, mille distichis complexus est vni-
 versam Grammaticam. Hanc Chiliadem difficilem ad-
 modum è tabulis suis commendant memoriæ, & quo-
 tidie apud præceptorem pensum reddunt, domi inte-
 rim lectitantes glossata. Nam in scholis nullus com-
 paret liber: in hac Grammatica, fermè biennio versan-
 tur, aut quadriennio etiam quidam. Porro auctoritates
 citantur à Grammaticis fermè ex Alcorano, & hinc iam
 fructum percipiunt memoriæ, citantur crebrò etiam
 poëtæ, quibus abundant Arabes. verùm sic hæc poetica
 discipulus intelligit, vt carmen Ennianum Thomista,
 qui post Alexandrum & Petrum Hispanum, statim le-
 ctitat scholasticos. Quare crebrò rideo nonnullos qui
 me inuisunt, qui cum sint insignes Grammatici, tamen
 subinde minus me intelligunt: Arma virûq; cano Troiæ
 qui primus ab oris. tantùm spectant cur versus in glos-
 sematis citetur, nempe, ab oris, abest præpositio ablati-
 ui casus. Quid inquam? nõne vos estis Arabici? Re-
 spondent id pertinere ad amatores bonarum literarû.
 Itaque Arabicum scholasticum norunt, non Latinum
 armatum: præter vnum atque alterum Latomum vel
 Dorpium. Quare paucos reperias, qui exactè & purè
 loquantur: nam & si Alcoranistæ sint, & is liber sit stylo
 elegantissimo compositus, tamen contenti sunt memo-
 ria, & magis religionis gratia discunt Alcoranum, quàm
 vt eum curent intelligere. Siquidem dogmata suæ reli-
 gionis iam ex aliis libellis norunt, vt Ethica nouit Tho-
 mista, qui tamen nõ legerit ipsum Aristotelem: in sum-
 ma totus orbis inter se consentit, vt homines magis
 rerum velint cognitionem, quàm verborum. Sunt, vt
 dixi,

dixi, apud Arabes poëtae quamplurimi, sed pauci eos
lectitant. Quando enim vocabulis vtuntur, quæ non
passim sint obuia in artium scriptoribus, velut ad aliud
seculum & priscum ab istis pertinere putantur. Omnia
5 enim antiquare libenter volumus quæ non intelli-
gimus. Est hic quidam inter primos habitus, versatus
quondam in Aegypto, vbi Rhetoricam & politiores at-
tigit literas, hoc nomine tamen leuior, quod has gusta-
rit elegantias. Atque vt videas affines vbique esse hæ-
10 resibus, quotquot amant collegium trilingue hic, Al-
phakius nuper fermè in periculum capitis venit, pro-
pterea quod in scholis dixerit, nescio, in quo auctore
scriptum, non peccasse quidem vnquam Machometum:
potuisse tamen eum admittere peccatulum veniale, præ-
15 ripiendo scilicet pomum puero per iocum, aut consi-
mili quadam via. Nam in grandioribus culpis, optime
præceptor, nullum locum habet Machometus. Et quam-
uis decem seruiret vxoribus, nam tot simul habebat in
matrimonio, fide tamen bona reddebat singulis debi-
20 tum. quod, vt meus docuit Magister, decem propheta-
rum virtutem fuerit sortitus. Cumque illi solenne esset,
post vnquamq; nocturnam salutationem abluui: roga-
tus, cur id faceret, respondit magis esse masculum, & vir-
tutem acuire. ne me putes iocari, seria scribo, serioque
25 decreui ætatem reliquam tradere huic linguæ, si fortè
salutis ianua detur tot nationibus, quæ tam foedis in-
uoluuntur erroribus. Scholæ sunt in ipsis templis, quod
subire non potest vel Christianus, vel Iudæus. Taber-
næ librariæ non habentur Fesæ, cum sint tam multi lite-
30 rarum studiosi: cæterum die Veneris singulis hebdoma-
dis peracta oratione, ad summum templum est librorum
auctio. illuc conueniunt quotquot empturi, aut vt sic
dicam, vendituri. Prodeunt autem fermè codices vetusti
pauci admodum, propterea quod ab hinc annos ducetos re-
35 frixerit scriptorum industria & in desidia lapsi sint Fesen-
ses. Estque hæc merx cara, statimque ab omnibus magno pre-
cio rapitur. quod si quis sit auctor iustæ magnitudinis,

NON

non eum reperies venalem, nisi per fragmenta: fortè
 tota vita non consequeris, aut Zemachferum, aut alium
 commentatorem Alcorani, sed nunc caput, nunc crus
 dimidiatum, nunc manus mutilas auctoris in foro con-
 spicias, adèd vt sæpius idem cogaris emere, si totum
 postules, idque vix post multos annos. Præla ignorant.
 In hunc auctoris locum Christianis aut Iudæis licet
 intrare, vna tantùm lege, nempe, vt obruti faxis pereat.
 tam religiosè suos codices inuident à religione Macho-
 meti alienis. Erant mihi cum Rege pacta quædam ini-
 ta de auhendis hinc libris, sed didici re ipsa quid sit fi-
 des Punica. Quanquam non tam Regem accusare pos-
 sem, quàm alium quendam bipedem, cuius perfidia
 multis molestiis hoc anno sum exagitatus. Verùm de
 hoc monstro Africano coràm, si me Deus reducem fe-
 cerit. Nam si remedia quæ aduersus hanc pestem me-
 ditor non profuerint, sciet orbis vniuersus huius mon-
 stri virtutes, & omnium studiosorum diris obijcietur.
 Nam quantum in ipso fuit, effecit vt tam grauem pro-
 fectionem quam pietatis causa suscepi, sine vllò fructu
 suscepisse videri possim, & in capitis præterea pericu-
 lum, quærendis literis Arabicis peruenerim. Verùm
 Deus me seruat, & quotidie hoc monstrum magis ex-
 plicat, artesque subministrat, quibus, vt spero, voti
 compos euadã. Eò mea spectat oratio, charissime præ-
 ceptor, variis rationibus impediri mea consilia de con-
 stituenda pugna Machometica. Cæterùm quando iam
 stat sententia in hac Theologica palæstra vitam finire,
 Deo fauente, eluctabor. Nec vlla re destituar, quæ fa-
 ciat ad docendas feliciter has literas, vt multi & loqua-
 mur, & scribamus Arabicè; si non stylo poëtico, saltem
 scholastico, quem postulat disputatio. Satis est proluxa
 epistola, tamen multò volebam fieri longior, & de va-
 riis rebus fabulari. Sed reseruemus omnia in aduen-
 tum, vt saltem lucrifaciamus aliquot prandia, comme-
 morandis mendaciis. Vnum tacere non licet: scilicet vt
 rideas, si non mentitur Machometus, non frustra pro-
 fectus

fectus sum in Africam. Ipsum ipsissimum vidi Machometum, anno superiore Idibus Decembris. Dabo testimonium locupletissimum: nactus sum libellum perquam exiguum, in quo depingitur sic exactè paracletus

5 Arabicus (nam hic est Machometus) & sic à capite ad calcem vsque diligenter describitur, vt etiam quot habuerit iste propheta canos, memoriæ cōsecrauerit scriptor sempiternæ, cirato auctore qui in capite & pariter barba Machometi, nō numerauerit ad summū nisi quatuordecim pilos candidos. Quid quæso censes? Nōne

10 qui istas psequitur minutias, meritò credendus est verū dicere? Eo igitur in libello nominatis iis, qui viuā vocē audierint, sic de sese testatur Machometus *قالتة محمد*

15 *من رأاني في المنام فقه رأيي السبكار* quorum verborum est hæc sententia: Quisquis me in somnio viderit, reuera me vidit: nam Sathanas non sese offert in mea specie: Idibus, inquam, Decēbris nocte in-

20 tempesta somniaui me videre Machometum, profilientem è ventre canis, & quidem probè alatum, adeò vt

25 stridore pennarum, me continuo expergefaceret. Consequens est, vt ipsum viderim Machometum, per locum ab auctoritate, vt loquuntur Dialectici: Talem autem

30 ac tantum prophetam mentiri nefas est, quod etiam à venialibus peccatis fuerit alienus: nec est in Machometi verbo vox vlla, quæ ironiam indicet, vt possis colligere mendacium iocosum, quod an cadat in Machometum sic videto. Anicula quædam eius aduoluta pedibus

35 orabat, vt precibus illius Deo commendaretur & donaretur municipio paradisi: ille blandè subridens, sic respondit: *لا تدخل الجنة من كان تحتها* hoc est: Non

40 intrat anus paraditum: cœpitque protinus plorare vetula, haud dubiè desperatione conficienda, nisi subuenisset color Rhetoricus, qui illis dicitur *اقرب*

45 tam familiaris Machometo, vt nihil suprâ. Quid mihi, inquis, cum tuis somniis, & quis vnquam audiuit volucrem progigni canibus? Memento prouerbij: Semper

50

55

60

65

70

75

80

85

Si in his

aliquid noui affert Africa. Verum, mi Latome, vt nulla terra tam est noxiis herbis, in qua non aliqua parte naturæ bonitas conspiciatur: sic gens ista Machometica foedis & execrandis erroribus dementata, Deo maximas debet gratias, quòd libera sit à duplici tyrannide 5 Sanicidarum, & Causificorum. Vitales sunt vt nos, & longius etiam vitam prorogant: cumque sint fermè L. millia familiarum, tamen nulli sunt aduocati, procuratores, sollicitatores, & id genus homines. Si quæ sint controuersia, quæ fermè incidunt, ob matrimonia, & 10 diuortia: nam vxores licet ducere quatuor, & eas pro arbitrato dimittere soluta dotè. Viri enim velut emunt vxores quibus vbi potiti fuerint, nulla de causa possunt eas abigere, modò statutam summam persoluerint. Præter vxores, ancillas seruas emunt, quotquot pos- 15 sunt alere: hæ sunt concubinae licitæ, & vt vxores permittæ: Puto Regi esse supra ducentas, adeò vt videatur Pater in monasterio monialium. Sed vt coepi dicere, si quæ orientur controuersia, fermè huius rei causa contingunt. Nec tamen pro Helena confligitur 20 bello decenali: nec pro Beginis litigat Clenardus octo annos: verum vtraque pars iudicem adit, is momento temporis rem transigit, nec sciunt quid sit sententia interlocutoria, quid appellatio, & huiusmodi lacrymosa mihi quondam vocabula: vbiq; est sententia definitiua, & fer- 25 mè lis sopita est, antequam contestata. De morbis verò mihi videntur reperisse, quod Sophistæ Parisienses: nam vt illi nobis quondam ediderunt argumenta quædam communia, quibus instructus disputes in Theologia, in Medicina, & breuiter omniloco: sic isti quocunq; mor- 30 bo correpti fuerint, longum valere iussis omnibus Medicis, flammis adurunt umbilicum, & eas ventris partes: nec opus habent alio pharmaco, nisi quòd nuper verum fuit illud: Honos alit artes. Siquidem nescio quis medicus in morbo cuiusdam è proceribus prædam abstulit, 35 coeperuntq; multi lectitare Auicenam, qui hic fermè in obliuionem abierat. Sed vt ad causificos redeam, si qui
Bacca-

Baccalaurij litibus implicati sunt, quo minus frequen-
 tent disputationes Theologicas, mittant ad me proces-
 sum, vnica audientia ponam eos in possessionem. Multa
 & alia cōspicio inter Machometistas, & in primis illud
 5 Euagelicū, vt nō multū solliciti sint de crastino. Quin &
 illud non parui est momēti, quōd nullus tam durus ca-
 sus eis cōtingit, vt fracti impatientia, redigātur in blas-
 phemias: id quod latē patet in quibusdam regionibus.
 Verūm quicquid euenerit, non stomachantur vt aurige
 10 & nauæ, sed illud habēt in ore *أنا لله* hoc est, laus
 Deo. Quo magis dolenda est harum nationum iactura,
 quōd homines alioqui satis pij, tam turpibus opinio-
 nibus à Christo sint abstracti, non alia causa, nisi quōd
 Machometū credunt fuisse verū prophetam, qui in Al-
 15 corano vt trinitatem negat, sic penitus tollit nostræ re-
 ligionis fundamentū. Negat Christum à Iudæis cruci-
 fixum, negat eum Redemptorem humani generis. Atq;
 hæc cum asseuerent, aiunt sese credere Euangelio & ve-
 20 teri Testamento: Verūm & nos, & Iudæos iam non ha-
 bere libros incorruptos. Hic est disputationis cardo:
 vtinam, mi præceptor, inueniā qui partē laboris mecū
 velint pariter amplecti. Omnes aliæ disciplinæ suos ha-
 bent cultores. qui hanc viam sequeretur, quam ego cō-
 25 cepi, nemo, vt puto, hætenus extitit, & est tamē aliquid
 stylo cōtra Machometistas pugnare. Nec deterrere nos
 debet, quōd nouē seculis hæc secta durauit. Veritas nō
 est obnoxia temporū iniuriis, tam aliena ab isto dam-
 30 no, vt etiam filia dicatur temporis. Gloriam Creatoris
 quondā tot annos oblitauerat antiquus hostis, & tamē
 Apostolicis auspiciis cōditor orbis decus suum sibi po-
 tenter arrogauit, profligata tot idolorū spurcicia. Rur-
 sum exorsus est hostis, & grauis orbis incubator Ma-
 chometus: reparatorē humani generis obscurauit. Nō
 est infirmior cōditore reparator: Proinde spes est, vt gēs
 35 ista in viam aliquando redeat. quōd & olim facile fue-
 rat, si recta via restitissent hætenus nostri maiores, &

tam studuissent bellum gerere cum Numa, quàm ca-
 piunt libenter arma aduersus Tullum: dicam id clarius.
 Numa conficito congressu cum Dea Aegeria populum
 continuit. Tullus vim omnem posuit in armis: vtrumq;
 Machometus expressit. Nam primò nouas leges, quas
 stupidis ea tempestate Arabibus imposuit, ad Gabrie-
 lem Angelum referebat, quo monitore, sese omnia mē-
 tiebatur gerere: deinde postquam fraus in suspicionem
 venit, præsertim ob Iudæos circa Meccam incolentes,
 quibus odorandi nasus nō deerat: robur induit Tullia-
 num, & quos arte capere nō poterat, viribus in nouum
 dogma subiugauit, atque ita deinceps propagata est
 hæresis, iacto quidem dolis fundamento, gladiis tamen
 postea sic prolata imperio, vt victoriis fermè mundum
 occupauerit vniuersum: quid enim est hodie Christia-
 nismus, si spectes gentes Machometi? nimirum quòd
 olim Iudæa comparata mundo reliquo. Quare formi-
 dandus est Cæsari Turca par armis, aut etiam poten-
 tior: Nam Tullus crescere poterat, Numa verò cum
 isto suo personato Gabriele, tam est & hodie futilis,
 quàm cum vno fugeret comite Abubecrin, eo qui po-
 stea bellum gessit cum Heracleo: nec enim secula mul-
 ta naturam mendacij mutare potuerunt. Non est hæ-
 resis eius generis, vt numero crescat hæreticorum: &
 quamuis vno vel fortissimo milite prostrato, non con-
 tinuò tota labescit acies, tamen si verè concidit vnus
 Arrianus, actum est de vniuersa caterua: itaque tam su-
 mus hodie potentes aduersus Machometicum Gabrie-
 lem, quàm eramus initio crescentis dogmatis. Quòd si
 maiores nostros turpiter cessasse credimus, idem cri-
 men in nobis quoq; hæreat necesse est. Et quia sine lin-
 guarum præsidio bellum istud geri non potest, fortè in
 seculum hoc nostrum dilatatum est, quod iam cæteris lin-
 guis floret, præter vnã Arabicam: nimirum vt nouæ
 professionis auctor Antimachometus mortem oppet-
 tat, inter Machometistas. De quo libet mihi referre fa-
 bulam, imò historiam, postea claudam epistolam. Initio
 aduen-

aduentus mei, varij sermones de me habiti fuerāt. No-
 uum enim visum est me discendæ linguæ gratia talem
 suscepisse profectiōem, quare Alphakij quidam ex istis
 sanctioribus, hoc est, qui religionis ergo viferint Mec-
 5 cam, mistis inter se in conuentu secretiore colloquiis,
 aiebant in suis esse codicibus, venturum aliquando in
 hanc regionem hominem procera statura, è procul dif-
 fitis populis, eum aduersus Machometum venturum,
 & totam hanc barbariem peragraturum, omniaq; lu-
 10 straturum perquirendis codicibus, ac postremò eum
 periturum Marochij, quæ ciuitas hinc distat centum
 leucis. Seruus Christianus in ædibus heri hæc subau-
 scultauit: nam ibi erat sanctulorum senatulus, remque
 ad cæteros seruos Regis detulit. quam cùm audissem,
 15 quid nisi riderem? Iussi tamen vt amicus quidam hunc
 seruum adiret & serio rogaret: constanter affirmabat
 hæc sic gesta fuisse. Verùm, inquit, hic dominus (me vo-
 lebat) est sacerdos? est, inquit, meus amicus, nō, inquit,
 ipse fuerit: Nam dicebant esse prophetam: scilicet pro-
 20 pheta & sacerdos in eundem non cadunt. Et ego li-
 beratus sum à faxis Marochianis, non tamen moriar
 nisi Antimachometus. Bene vale, colende præceptor,
 cum omnibus magistris nostris: vestris omnium preci-
 bus me commendo, vt aliquando saluus dulce videam
 25 Louanium. Putabam me triennio tantùm abfuturum,
 at nonus agitur annus exilij, & nescio quò me iactat li-
 terarum amor. Nunc tamen decreui, nullam occasio-
 nem admittere, quæ me diutius diuellat à patria. Satis
 peregrinatum est, & alioqui domum me reuocat can-
 30 cies. Vtinam vos omnes saluos videam incolumis. Sa-
 luto omnes magistros nostros, vniuersam tuam fami-
 liam, cum sorore & Latomo iuniore, cumque amicis
 reliquis. Noua de bellis nihil ad Brabantinos: neque
 enim strepitum armorum audietis, alius est exercitus
 35 quem Deus his regionibus immisit: paucis ante diebus
 Fesæ vidisses cælum obductum locustarum agminibus,
 quæ hîc non solùm saltant, sed auium ritu volitant.

L. 1. 12.

*Locustæ
comedunt.*
 coram video minas priorum prophetarum. Multis in
 locis nocte vna fata perdunt vn̄uersa, bellum strenuè
 cum iis gerunt rustici. Nam plaustra plena locustis ad-
 uehunt Fesam. Nam hos hostes vulgò hic comedunt.
 Ego tamen sum tam delicatus, vt malim perdicem vn̄a, s̄
 quàm locustas viginti. Iam anni sunt viginti, quòd to-
 tam hanc regionem gens locustica deuorauit. Mini-
 strum misi nuper in Lusitaniam, & paucos pòst dies eū
 expecto, tū, Deo propitio, hinc proficiscar Granatam,
 quæ non distat nisi LXXX. leucis. Inde totidem sunt in 10
 Lusitaniam. Hinc rectà ad vos. Tantùm orate vt me
 Deus custodiat, & si malus sim eques, non tamen pluris
 facio duodecim dierum iter, quam vehi plastro Die-
 stensi. Rursum vale, mi præceptor, & longam fabulam
 boni consule, pensandū erat longius silentium epistola 15
 prolixiore. Fesæ, I X. Aprilis, Anno M. D. XLI.

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO SVO, S. D.

20
 CASVM illorum dolui vehementer, tamè satis præ-
 monui alterū qui totum perdidit præter penulam.
 Illi ad me ne literam quidè vn̄am. Tu solus literas mit-
 tis, nam & Lodouicus meus & tuus tacere meditat, 25
 sed negotiis condonandum est. Ago gratias quòd meo
 nomine partem practices tuæ iam exercueris: si opus
 erit, mittam hinc. Tamen spero aliquid istic mihi fiet, in
 tanta librorū copia. Et alioqui nouos hinc propediem
 libellos accipietis, inde aliquid contrahetur nummo-
 rum. Sumus impressuri meditationes Græcicas, li- 30
 bellū vtilem iis qui per sese & suo pte marte Græcas li-
 teras discere coguntur. Continet codices sedecim, spe-
 ro multi inde fructum percipient, non quidem proue-
 ctiores in iis literis, sed rudimentarij, quibus iam cogor
 seruire propter nouam hanc curam professionum, & 35
 mihi molestum est semper elementari, ideoque visum
 fuit, libellum aliquem Græcum per singulas minutias
 excu-

excutere, more docentis prima rudimenta. Quem morem quantum potui in hoc libello sum imitatus, nam planè pueros doceo, ideoque quemadmodum alij libros, sic forsitan posthac Professore Græcum editurus sum: hoc enim in animo habeo, ut ipsum excudamus Professore, quò possint singuli paucis stuferis Magistrum habere in manica, ut tandem cogantur Græcari vel nostri hostes. Bene vale Houeri, & nos ama.

10

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
CISCO HOVERIO SVO, S. D.

5 **A**CCEPI heri, hoc est, vigesima Octobris, epi-
15 stolam tuam, quam scripsisti decimatertia Octo-
bris, nec vllam vidi præterea. Misi autem ad te lite-
ras, itemque ad multos in Brabantia, sed suspicor,
imò scio, redditas non esse, nam idem conquestus
est Latomus, à quo heri epistolam accepi, in qua sua-
20 det, ut hyemem agam Parisijs, id quod omnino cupe-
rem, si salua liceret conditione Louaniensi. Non quin
meliorem hîc possim obtinere: quotidie enim mihi
longè præstantiores offeruntur, sed quia libenter viuo
Louanij. Cæterum quid futurum sit, nescio. Omnia
25 enim hîc per gratiam Dei mihi supra votum successerunt,
& cælum, & hominum mores perplacent. Do-
ctorum hîc magna copia: & mihi vtile fuerit, si detur
diutiùs morari: Victum emi quinquaginta corona-
tis. Discipulum accepi mecum nepotem Latomi: is
30 numerat triginta coronatos: quo etiam tanquam vtor
interprete in Gallicis. Sed vnde isti puero suppetent
tot pecuniæ? Vin scire? Istic florenos expenditis, &
item lucramini: hîc coronamus, & vicissim corona-
mur. Commodùm aduecta erant exemplaria Græca &
35 Hebræa, ex nostris nugis. Me præsentē effectū est ut tot
libri sint venditi, ne si cætera desint, hyeme fames nō sit
nos cruciatura. Heri rursum absolutę sunt institutiones

D 4 dica-

dicatæ Houerio, typis excusæ Colinæi, nam C C C C C. exemplaria his diebus omnia sunt diuendita: Hebraica autem suprâ trecenta. Incipiunt enim hîc fortiter Græcari & Hebraicari. Si famulum hîc susceperis, periculû est, ne incidas in furacem: si isthinc quempiam adduxeris, plus habebis curarum: nec eum tam poteris liberè ablegare. Vide vtrum malis. Quòd res meastibi cordi futuras dicis, id vel sine literarum testimonio sciueram probè. Sed vides quàm adhuc fluctuem, & tamen magis me suspicor hîc diutius moraturum, quàm redditurum. Sumus in manu Dei. Domini est terra & plenitudo eius: & vbique viuere possunt Christiani, aut certè mori. Bene vale, charissime Houeri. Parisiis è domo Lodo. Cyanij.

15

NICOLAUS CLENARDVS FRANCISCO HOVERIO SVO, S. D.

ITANE, charissime Houeri, tibi visum est redire in patriam, priuquam diuitias degustasses Lusitanicas? Saltem partem lustrasses Hispaniæ, si nò ob aliud, certè vt re ipsa disceres, quanta còmoditas sit in diuersoriis. Accepi modò literas à Damiano, simulque à Ioachimo, aiunt ad te missam epistolam, in qua propheticum Damiani oraculum satis apertè narrare mihi visus sum. Sapiens spero, nec iocos nostros sic effutias, vt mihi fraudi sit. Non enim gentem traducimus, sed modis omnibus amicum vindicamus a mendacio. Lacrymas tenere nò potui, cum certò Damianus Erasmi mortem obnunciaret. Vtinam licuisset tantisper viuere, donec operibus limam adhibuisset: nam ea gratia senem concelsisse intellexeram Basileam, Sed maiorum virium est, mortem viri, iustis lamentis, & veris encomiis prosequi. Ego tecum dicam, Deus illius clemèter misereatur. Dicit Polites te piscatum Romæ, & in nauicula Petri grandem cepisse piscem. Facias me certiozem, num & meus hamus

Erasmi.

mus illic valeat. Quid autem? vidistine Romę Campensem? quid accidit homini, quod tam superbę silentium agat? prouocatus à me ante biennium, necdum respondit. Conqueritur eadem de causa Polites noster. An iam est semicardinalis? nullisne Arabicatibus locus est? An solis mercatoribus? Scripsit ad me quidam è Roma, plurimos illic esse sanctissimos viros: & non admodum æquo animo tulit Mantuani distichon, quod in epistola sic obiter adieceram, id erat huiusmodi:

10 Viuere qui sanctę cupitis, discedite Roma.

Omnia cùm liceant, non licet esse bonum.

Rogo te, quemadmodum ego commentarium scripsi in Elogium Damiani, sic tu, qui in rem præsentem adisti, istos Mantuani versiculos bona fide mihi explanes.

15 Facile diuinarem, quid sis allaturus, posse inq; opinionem tuam altero disticho comprehendere:

Quisquis opes sacras nummo reperire prophano

Quærit, eat Romam, sacra sunt venalia Romę.

At malim tuam enarrationem audire: Facile fides abro-

20 gatur auribus, testes grauissimi sunt oculi. Tuum igitur

erit interpretem agere Mantuani: fieri enim potest, vt

illud distichon hodie Romani refellant. Nam & hic Ar-

chiepiscopus quidam, cùm in huiusmodi confabulationem incidissemus, & ille mirifice Romanos laudibus

25 veheret; omnino mendax carmen asseuerabat, multumq;

contendebat, meliores hodie mores esse, quàm

antea: mirificeq; prædicabat virtutem Clementis VII.

quo neminem Christianiùs mortuum esse volebat. Tu

fortasè Paulum III. in cælum vehes, cuius auspiciis

30 hamum moderatus es, propterea quod optimè regat

Ecclesiam Dei, qui antea domui suę bonam curam im-

penderit: Certè Pasquillus noster principiò pronuncia-

bat: Laudate pueri Dominum: & nunc Ioachimus ad

memisit Pauli III. conuersionem, ab eodem Pasquillo

35 nuper editam. Quę omnia timidum me reddunt, vt

verear certò de incompertis statuere. Nam & hic Ar-

chiepiscopus quę dixi, religiosioris vitę, hoc argumē-

tum

D s tum

tum attulit, quod se auctore factum esset, vt iam Car-
 dinales, candido illo amiculo, etiam in propatulo vte-
 rentur. Et profectò minister liquidò confirmabat: se
 enim operam dedisse cuidam illic ex primariis Galera-
 tis, qui ob hoc solùm seriùs Pontificis conclaue ingres- 5
 sus fuerit, quòd nemo omnium assecularum rationem
 nouisset induendi superpellicij, sic enim vos vocatis, vt
 puto. Quid? nõne magnũ religionis specimen? Quòd
 si è barba quoque philosophiam metiamur, puto Stoi-
 cos planè iurabis istos superpelliciatos. Serio ac vero 10
 vultu familiaris huius nostri Archiepiscopi nobis pran-
 dentibus narrabat, ipsi esse supra quinquaginta super-
 pellicia. Pape, si vnus qui necdum Cardinalis erat, plus
 religionis in vna arca conclusum tenebat, quàm vni-
 uersum tuum Capitulum: quid, Houeri, censendum 15
 est de toto Cardinalium cœtu? Nisi mihi fermè plau-
 strum integrum epistolarum scribendum esset, nõne
 multum in hac materia suppeteret quod tecum disse-
 rerem? Nam & satis liberè cum Archiepiscopo fabula-
 fns sum, & ex eius colloquio paucisque conclusioni- 20
 bus, tot possim inferre corolaria, vt ne Sophistæ qui-
 dem Parisienses me in copia vincerent. Dabis igitur ve-
 niam necessitati, & vicissim isthinc aliquid rescribes,
 quod ad sensum Mantuani faciat. Vale, mi Houeri. Sa-
 lutabis ex me D. Craneveldium, Eboræ, Anno M. D. 25
 XXXVI. XVIII. Calend. Ianuarias.

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO, S. D.

30
NE putes te solùm expeditum cursorem. audi quàm
 sim mutatus à sedentario Clenardo. Aestate pro-
 xima profectus sum ab Eborâ Braccaram. Iter est LX.
 leucarum. Leucas vocant, quales numeramus à Mech-
 linia Louanium quatuor: Deinde confectis leucis 35
 xxx. inuisi diuum Iacobum Compostellanum. In-
 de eadem via reuersus Braccaram, cum principe meo
 quãdam

quædam habui consilia de noua hîc instituenda schola. Quid multis? proficiscor Salmanticam, iter L. leucarû, vbi re ex animi mei sententia transacta cum Vafæo, ducō eum Conimbricam, leucæ sunt XL. vbi salutauit
 5 principem meum. Deinde proficiscimur Braccaram, iter est leucarû XXVI. Quid tibi videor Houeri? Quin & parum abfuit, quin ante menses aliquot profectio- nem susceperim Hispalim & Granatam: Itaque Vafæus quem comitem profectio- nis meæ ceperam, post men-
 10 ses aliquot cum tota familia venturus est Braccaram, vt præsit scholæ nouæ: stipendium est in annos singu- los, centum millia nummûm, id est, CCC. ducati. Credo non infeliciter mecum iuit in Hispanias. Ego in- terim in gratiam mei principis hîc molior scholæ fun-
 15 damenta: post menses aliquot, vt spero, ad vos ventu- rus: nam nisi hæc res interuenisset, nunc venturus fue- ram. Oro te per omnem nostram amicitiam, vt diligen- tiam & curam impendas in fratrem Sebastiani Macedo- nis. Is mihi apud principem amicus est summus,
 20 quous in loco paratus. Bene vale, mi Houeri, & disci- pulum tuum ex me saluta, & simul ora Deum, vt saluû me ex præsentî reducat exilio. Braccaræ XXVII. Fe- bruarij, Anno M. D. XXXVIII.

25

NICOLAUS CLENARDVS FRAN-
 CISCO HOVERIO, S. D.

AN tam isthic, Houeri charissime, fructû, vt ais, fa-
 30 cturus sim, quàm inter Lusitanos, id equidê igno- ro: Vnum scio me nulla deinceps ratione adigi posse, vt præsens continuê exiliû. patriam dies ac noctes somnio, iam sum Louanij, iam Mechliniæ, iam tecû nugor, iam cum meo Latomo. Vtinam tam diu liceat viuere. Proxi-
 35 mo vere certum est redire, si Deus permiserit. ora- tionibus tuis me iuna, vt meis saluus restituar. Ais te intellexisse quandam desiderio teneri aduentus nostri.
 Houeri

Houeri principem vnum nactus sum, quem solum & præfens colui, & absens colam dum viuam. A quo multæ Salmanticensium literæ me hæctenus auellere non potuerunt, non proceres alij benè diuites. Si liberet diutius aulicari & carere patria, nullam aulam præferrem Lusitanicæ: Sed iam capite cani sparguntur, & inter meos sepelire gestio, nõ omnino malam, vt credo, fortitus patriam. Quid enim dulcius Louanio? Tempus est vt mihi iam viuam siue diues, siue pauper, nihil interest. Valeant qui crastina curant: Adhuc antiquum obtineo: Fiat voluntas Dei. De Emanuele vide num consultum esset eum quamprimum audire Louanij Dialecticam. Cùm enim placeat Theologia, præstat opinor, vt vulgato more capiat insignia, ac possit post aliquot annos huc redire, aut Baccalaureus, aut Licentiatus, & suis, & principi, tum honori, tum esse vsui. Et meo iudicio, primum est non temerè facere temporis iacturam. Poterit ille nunc audire Dialecticam, vt ab hinc tres annos sit Magister in artibus. Latinas enim literas magis ac magis vsu quotidiano addiscet, nec grædem oratorem requirit hæc scholastica Theologia. Vt omittam quod horis successiuis multum Latinis queat addere, vt est benè studiosus. Bene vale, mi Houeri, & Deum ora pro me. Braccaræ I X. Septembris, Anno M. D. XXXVIII.

REVERENDO DOMINO ABBATI TONGELARENSI D. ARNOLDO STREYTERIO, NICOLAUS CLENARDVS S. D.

Alludit ad Ter. Andriã & Eunu. per ipsos olim actas. in hac Abbas Phædræ, Clenar. Parmenonis: in illa Clenar. Simonis, Abbas Paphili partes sustinebat.

SOLENT, optime domine, serui fugitiui, cùm primum se ab herorum conspectu submouerint, cõtumaciter ferocire, & prioris necessitudinis vincula penitus obliuisci. Verùm postquam tandem malis docti ad sese redierunt, placare student, quem offenderint. Nimirum hic ego sum Parmeno (non enim D. T. nostram

stram ignorat adolescentiam) & multis iam annis contemnere sum visus meum Phædriam: cumque toto hoc exilio Hispanico crebrò cæteros amicos tam variis salutarim epistolis, adeò tamen in Pamphilum sequiuit Simo (nam & hoc inter nos intercessit) vt nullus hæcenus Crito sit oblatuſ, qui me tecum reduceret in gratiam. Agnosco culpam, & tuis ad me quondam verbis vtor. Tibi pater here me dedo, quiduis oneris impone, impera, venit tempus vt fugæ poeniteat, & isthuc redire cupiam. Oro atque obsecro, vt præteriti temporis culpam aliquo me finas supplicio delere: & quando ita res tulit, vt ius paternum contra te tueri nõ potuerim, sed in seruum redactus fuerim, vsurpato potestatem domini in poenitentem Parmenonem. Atque hæc hæcenus.

NONVS iam agitur annus, quòd deceſsi è Brabantia, quo interuallo vt vixerim, & quibus studiis detentus fuerim, spero (Deo propitio) coràm narrabo. Nuper verò cum relicta Braccara, me adornassem ad reditum, sumpsi mihi trimestre peragrandis aliquot vrbibus Hispaniæ, si fortè in quempiam inciderem, cum quo miscerem colloquium de literis Arabicis, quas hæcenus è libris tantum hauseram: eratque propositum rectà contendere Cæsaraugustam, vbi in vinculis haberi hominem audiueram, istarum literarum peritum: sed Conimbricæ mutato consilio, deflexi Hispalim, & bona quadam fortuna nactus sum seruum mediocriter doctum, è præda Tunensi: eo postquam octo diebus vsus fuisset, repentè præceptore sum destitutus: nam allata redemptione, liber abiit in Africam. Ego inde veni Granatam, & statim de me factus est certior Marchio Mondeiaranus, qui vrbi præest, & vniuerso regno Granatensi, vir & literis eruditus, & bellicis rebus clarus. Nā magister equitum fuit in expeditione Tunetis, gloriosis acceptis vulneribus. Huius beneficio consecutus sum virum Arabicè doctissimum, quo illic sic vsus sum, vt partim me doceret, partim mihi seruiret describendis

dis

dis libris Arabicis : & ego interim bonam quoque diei
 partē tribuebam Marchioni in literis Græcis: quas vnā
 cū filio annos nato XXVIII. tam ardentem amplexus
 est, vt nunquam plebeiorum filios tam viderim studio-
 sos. Itaque partim præceptorem egi Granatæ, partim
 discipulū. Cumq; cœpissē legere Alcoranum Arabi-
 cum, & sensim è præceptore discerem, quā foedis er-
 roribus inuolueretur gens Machometi, siue temerē in-
 mentem venit, siue Deus hunc me voluit suscipere la-
 borem, statui relictis omnibus aliis curis, & posthabi- 10
 tis linguis cæteris, quicquid ætatis mihi Deus fecerit re-
 liquum, totū consecrare studiis Arabicis, nec conque-
 scere, donec & lingua & calamo tam sim promptus, vt
 cum Machometistis vtraque parte possim configere.
 Quod & ea quoque causa mihi magis probatur, quòd 15
 nullum possim meliorem fructum è linguarum studio
 reportare, quā si eas commodem pietati & religioni
 nostræ iuuandæ, seruire faciam. Neque verò nouam
 hanc professionem inuehere molior, vt profim phi-
 losophis, aut repurgator habeatur Auicenna: sed 20
 vt cognitis Machometicis superstitionibus, falsum
 dogma confutemus: & (si Christus adfuerit) aliquot
 è gentibus perditis, in salutis tramitem reuocemus.
 Valde enim dolendum est, nouem iam seculis regnare
 Machometum, & tot nationes à Christo discerptas à 25
 nobis negligi, & nullum interim exortum, qui bellum
 aduersus impiam sectam constitueret. Sanè non defue-
 runt apud nos, qui Latino mucrone superstitionem
 istam confoderent: sed quid quæso ad remotos Arabes,
 quid ad Persas, & Orientem vniuersum, si ego contra 30
 eos disputem sermone Latino? Sic arma capienda sunt,
 vt hostis vulnera sentiat. Hominibus doctis Arabicè
 nobis opus est, alioqui aduersus hanc hæresim pugna-
 re non licet. Neque enim Arabismum intelligo, qui vul-
 gò est vernaculus, quemque ego discere non laboro: 35
 sed eam linguam quæro, qua cōscriptus est Alcoranus,
 & cæteri codices, in quibus continentur Machometica
 dogmata.

dogmata. Omitto quæ fortè D. T. cogitat de nouo hoc meo proposito. Nam, vt spero, doctis hominibus sententiam meam probabo: tantùm in præsentia volui significare, quid moliar, & in quo senectutem statuerim finire. Itaque cùm hæc concepissem consilia, & videbam rem vtilem esse, & fieri facile posse, vnũ incommodũ erat, quòd nõ haberem librorũ copiam: nam omnia huius lectæ mysteria sunt excutienda, & perscrutandæ rationes vniuersæ, quibus ista gens stet cõtra Euangeliũ. Siquidem cum spe victoriæ pugnandũ est aduersus hæreticos, aut à prælio superfedendũ. Et quemadmodũ malus aduocatus causam perdit, sic vulgares isti & triuiales cõcionatores sæpenumerò concionẽ habent cõtra hæreticos, & eos imprudẽter adiuuãt. Quid facerẽ? gestiebam redire in patriam, gestiebam consilia mea profèqui: vicit ea pars, quę mihi prorogaret exiliũ: & quamuis molestam adirem peregrinationem, tamen desideriuũ patriæ leue duxi, modò instructor redderer ad pugnam Antimachometricam. Ne multa, profectus sum in Africam, traiectoq; freto Herculeo, quarta Maij anno superiore ingressus sum Fesam, in qua vrbe hodie præcipuè feruet Machometus, suntq; docti quãplurimi, & ingens librorum copia. At magni laboris est hinc autemere codices, quòd nullæ sint tabernæ librariæ, aut hinc istas merces auertere. Conueneram cum Rege de auerendis hinc libris: at monstrũ quoddam hinc reperi, quod quantũ in ipso fuit, me in periculum capitis adduxit, & omnibus modis anno me turbauit integro. Quòd si vulgus hominũ resciret, quo animo in hanc regionẽ peruenerim, nimirũ me lapidibus obrueret. Ego sic me gero, ne vllã vmbram consiliorũ meorũ præbeã: omnes disputandi ansas præcido, quę multæ offeruntur: seduloq; querũt & curiosè rogãt, cur linguã velim Arabicã: aio me ceteras linguas didicisse: defuisse hæc Arabicam. In quẽ, inquit, vsũ? Est, inquit, apud Christianos solẽne, docere Græcas & Hebræas literas, volo adijcere Arabicas: nã est apud nos Auicẽna, est Auerrois, &

multi

multi item auctores, non satis fideliter versi in Latinum: quod si calleremus linguam Arabicam, rectius istos auctores perciperemus. Hæc sic publicè, tantumque eos codices nomino, in quibus res est Grammatica, & cognitio vocabulorum. Priuatim verò, & clam corruptis aliquot pecunia, scriptores quæro, in quibus ista hæresis cõsistit: & magnum hoc anno laborem pertuli, adeò difficile est hîc parare supellectilem librariam: tamen si me Deus viuum restituerit patriæ; nihil deerit quod faciat ad prosequenda mea cõsilia, modò dominus Abbas in piam hanc charitatem operam suam præbuerit. Vides opinor eò paulatim labi orationem, vt nisi seruus domino suo indigeret, non scripturus fuerit hanc epistolam: sed ad rem. Audio in Brabantia, & ceteris illis regionibus Cæsaris extra Hispaniam non posse haberi seruos, sed statim eos fieri liberos, inuito domino: id quod si verum est, nescio an ego vnquam sim rediturus ad vos: quamuis enim iam ea mihi huius linguæ sunt iacta fundamenta, vt possim prouinciam sustinere docentis, ægrè tamen procedet mea consilia, nisi intra domesticos parietes mecum habeam hominem Machometistam, siue seruum, siue liberum, cum quo sermonem misceam quotidie, & lectitem. Neque enim iam deinceps pergo in studio Arabico, vt adolescentibus nouam hanc linguam obiiciam: sed vt & ipse, & alij mecum, si qui exemplum imitari velint, sic Arabice tur, vt aliquando pugnent contra Machometum. Id quod ita demum feliciter procedat, si mihi liceat studiorum gratia domi habere seruos, vt in Hispania mos est. Quare, reuerende domine, humanitatè tuam oro, vt in aula apud sororè Cæsaris, hoc mihi diploma cõsequaris, quo mihi liceat cuiusuis conditionis homines alere, seruos, liberos, & Christianos, & alienos à nostra fide. Credo te vnum tantum posse, vt non sit opus aliis: tamen meritò me iuaret dominus Ioannes Renes, nomine Frederici patris, piæ memoriæ: meritò etiam subueniret Princeps nostræ ciuitatis Diestensis, à cuius patre nomè obtinue-

obtinueram Beginarium : sed quia tam parum me iu-
 uerunt in obtinendo iure , vt fugerem litem sempiter-
 nam, veni in exilium istud ferme sempiternum. Omnia
 prudentia tuae committo, si dabitur occasio , mea , &
 5 me viris illis commendabis , in quorum ferme conspe-
 ctu iam posthac vita mihi reliqua peragenda est . De
 moribus Machometistarum scribere longum est , & spero
 aliquando ex me coram audies . Itaque omisis malis
 commemoremus bona : Fesa bipartita est : vrbs vetus
 10 populosa est, ad L. millia familiarum, longoque tractu
 ferme semileuca : porrecta est a meditullio in urbem
 nouam, quae foris sita est, etiam suis conclusa moenibus.
 Hic Rex viuit, & proceres aliqui, & populus item reli-
 quus ad numerum iusti oppidi: huic adiacet Iudaea, suis
 15 etiam septa muris : suntque hic Iudaeorum circiter IIII.
 millia . inter hos habito , propterea quod nec in vrbe
 vetere, nec noua familiam ausim alere . Et quamuis Iu-
 daei non minus oderunt Christianos, quam Machome-
 tistae; minus tamen audent, quod & ipsi soluant hic di-
 20 rum tributum, idque singulis mensibus, adeo vt crebro
 vicem illorum doleam. Quantum Regi opus est, tan-
 tum pendunt: quare fracti aduersis rebus, sic redduntur
 ingeniosi, parandis quae soluant Regi , vt nec Christia-
 nus, nec Maurus possit quippiam aduersus technas Iu-
 25 daicas, quas facile illis ignosco : quomodo enim tribu-
 tum graue soluant miseri, nisi strennuè furentur? Id ma-
 lunt facere, quam mori in carcere. Ego per Dei gratiam
 sic me gero, vt nec Iudaeos timeam, nec Mauros : vno
 tantum cum monstro mihi fuit res, cui acceptum fero,
 30 quicquid aduersi mihi accidit in Africa. Id quale sit, &
 quale sit illud capitis periculum, aliquando audies. Po-
 teram agere in vrbe vetere inter nostrates, hoc est, Chri-
 stianos mercatores, quibus locus est in ampla quadam
 domo , quae vulgo dicitur Duana , sed non possum Sa-
 35 cerdos tam tuto per vicos ingredi, vt mercatores caeteri:
 multis crebro contumeliis per vias afficio, si quan-
 do hinc progredior in urbem veterem , idque comite

E

quo-

quopiam cōducto è satellitibus regiis, qui me defendat
 ab iniuriis: hæc nimirum me dira manebant, quòd ni-
 mis multi sunt isthic causfici. Quanto feliciores sunt
 Fesenses? In tam vasta vrbe, nullus est aduocatus, nul-
 lus procurator. Ad templa fedent Alphakij, & domi
 præstò est iudex, qui dicitur Alcadi. Si qualis oritur,
 quod fermè accidit propter matrimonia, vtraque pars
 vel Alphakium adit, vel iudicem: & momento tempo-
 ris finitur controuersia. Quare, reuerende domine, si
 quos aduocatos velis castigare, quòd malè defenderint
 tuas decimas, mittantur huc Fesam, morientur fame,
 controuersiarum inopia. Quin & doctor Zomerius
 hìc periclitaretur, etiam si nosset Auicennam Arabicū,
 adeò sunt hi homines alieni à medicis, aut si velis Sani-
 cidis: nam sic appellantur in Lusitania. Didici adagium,
 quod non nouerat adagiosus Erasmus: Opes perdunt
 Christiani litigando, Iudæi conuiuuiis festorum, Mauri
 celebrandis nuptiis: nam vt partem audias superstitio-
 nis, quisquis simul potest ducere quaternas vxores, &
 præter eas, tot ancillas seruas, & velut vxores secundæ
 notæ quot possit emptas alere: vxores illas primarias
 abiiciunt pro arbitrato, & sine vlla culpa fit diuortium,
 modò dotem certā initio pactam maritus dimissæ con-
 iugi persoluat. Ancillas verò vbi pro voto tractauerint,
 reuendūt, nisi ex eis liberos susceperint. Quare quan-
 do tam instabilia hìc sint matrimonia, non rarò existūt
 controuersia: verum lis extincta est, fermè priusquā sit
 cōstituta. Tépla multa sunt Fese, fermè CCC.L X. quàm
 plurima etiam balnea: crebrò enim gens ista lauat, &
 multis item aquæ lustrationibus vtitur, quæ res vel sola
 possit Septentrionem defendere, quo minus amplecta-
 tur sectam Machometicam, quanquam tamé ne id qui-
 dem obstitit, quo minus & in ea parte dogma sparsum
 sit. Alphakij non sūt multum fastuosi, etiam si sint
 diuites, nec peccatum ducunt, sine ministris per vias
 ingredi, fermè vt magistri nostri Parisienses, habentes
 in manica Breuiarium, lutum in calceis. Bella sunt hìc
 vt

vt inter Christianos. Seriphius Rex Marochij valde Fæ-
 5 sensibus imminet. Nuper etiam nouus hostis exortus
 est, is qui sororem huius Regis habet in matrimonio.
 Tertius hostis molestus est parti vtrique. Nam hoc an-
 10 no nobis cum locustis res est, quæ multis in locis om-
 nia fata deuorant: vidisses nuper cælum totum obdu-
 ctum agminibus locustarum, vlciscuntur rustici, vt pos-
 sunt: nam saccos plenos locustis in foro venditât. nam
 hoc genus hostium hîc mos est comedere. De diplo-
 15 mate parando, scripsi etiam ad præceptorem meum Ia-
 cobum Latomum: quare si fortè Louanij tibi fuerit ne-
 gotium, rem cum eo poteris communicare, aut episto-
 lam aliquam ad eum mittere: ei viam ostendi, quâ sit
 mittendum ad me. Bene vale, reuerende domine, &
 20 prolixioribus literis da veniam. Fesæ XII. Aprilis,
 Anno M. D. XLI.

NICOLAUS CLENARDVS IOACHI-
 20 MO POLITAE SVO, S. P. D.

25 **S**ALVE Ioachime. Nihil peccatum est, nihil est quod
 tibi ignoscam. Doleo rem non ita tulisse, vt tibi no-
 stræ literæ prodesse possent. Si quid est vbi putas me va-
 30 lere, vttere & abutere: nihil hîc cumulandum nobis est,
 quàm vt de proximis nostris benè mereamur. Prodi
 in arenam; mihi crede, professio facilè patronum con-
 ciliauerit. Instructus es iis dotibus, quæ non passim
 sunt Parisiis.

35 Ου τῶν τυχόντων λαπνισί φθέγεσθαι ὅπερ καὶ ἐν λατινίᾳ οἱ ἐν τῆς
 30 μάλιστα ἐνδοκίμοι, ὁμοῦς τὸν ἐπιχώριον λόγον τισί τὸν γαλικισ-
 μόν, πάντοτε ἀπὸ γλώσσης ἔχουσι, καὶ τῶν τὸ πρῶγμα τὰς ἡμετέ-
 ρους ἀνθρώπους περιόλητες ἐκεῖ δειξάσθαι φιλεῖ.

Bene vale, mi Ioachime, & cogita te Biantem isthic
 agere, vt omnia tua tecum te portare credas: perdidisti
 35 fortunæ credita: quæ tibi labor peperit & virtus, per-
 dere non potes. Louanij XXIII. Augusti.

E 2

LITE-

Nō vulgariū est
 Latine sonare,
 vbi etiā qui Lu-
 tetie in primis
 clari habentur,
 linguam tamen
 vernaculam, hoc
 est, Gallicismum
 in ore habent. Ea
 res nostrates ho-
 mines spectabiles
 istic efficere solet.

LITERATO VIRO IOACHIMO POLI-
TAE AMICO SINGVLARI.

SEMPER tu quidē, Ioachime doctissime, literis tuis
 insignem indolem testaris: nec vnquam desinis exi- 5
 mium quendam erga me amorem ostendere: quem etsi
 parum agnosco vbi sim meritus; magis tamē ob id pu-
 dore suffundor, quòd tot amantissimis epistolis tam
 malignè antehac responderim. In causa fuerunt par-
 tim mores mei, qui in conquirendis tabellariis, nisi vl- 10
 trò sese offerant, operam fermè nullam ponere consue-
 uerim: partim etiam penes te culpæ portio sita est: qui
 cum crebrò me appellares, & postremò tanquam con-
 uiciis responsum flagitares; ita tamen rem attempera-
 sti, vt mihi scribendi locum nullum faceres, nisi literas 15
 in euentum incertum crederem. Vbi primum venisses
 Burdegaliā, & id Salmanticæ rescissem, istis videbaris
 auspiciis reliquisse Lutetiam, tali profectus duce, vt se-
 dem stabilem augurari non liceret. Cumque ego tanta
 semper libertate decurrā apud amicos, quā sum in 20
 scribendo facilis, tam sum etiam in committendo fasci-
 culo formidolosus. Hæsisisti tamen opinione diutius in
 Aquitanico gymnasio, nactus Gymnasiarcham alterū.
 Interim res meæ suspensæ esse cœperunt, & tandem in
 Lusitaniam redactus sum: quocunque tamen vel loco, 25
 vel statu consisterem, semper aduolabant literæ Ioachi-
 mi: nec puto vllas te dedisse, quæ mihi non sint reddi-
 tæ. Cæterum anno fermè priusquam concederes in Ita-
 liam, mirificè mihi imposuisti. significaueras nescio quē
 adusque diem permansurum in vetere domicilio: inte- 30
 rim si quid vellem aut ad te, aut ad nostrū Houerium,
 per eundem ipsum mitterē tabellariū. Feci quod iusse-
 ras, etsi hominē videre nō licuerit: vix tandem intellexi
 quando ad vos rediret. at serū mihi visum est, nec posse
 ad tuam illam *πρῶτην* adeste. Quid agerem? literas ne 35
 mitterem Burdegaliā, vt inde perferrētur Patauium?
 consultum potius erat apud me seruare meas nānias.

Ecce

Ecce autem aliquot postea mensibus rursus meus Polites
 profectioem ornat in Italiam, cum ego quotidie
 literas expectarem à Patauio, quin & quasi istic ageres
 D. Episcopi D. Marci Vigerij consanguineos tibi com-
 5 mendauit: is dum hic legatum ageret, tuas literas ad me
 vidit, ac summopere expetiuit, ut tibi suscipiendæ con-
 ditionis auctor essem: at nihil, ut video, ad te perlatum
 est. Feci postea tui mentionem apud nostrum Damianum,
 & amicum Goea musis Goea musarum comitem, cui
 10 carmina semper & citharæ cordi, numerosque exten-
 dere neruis: licet enim mihi idem torquere in Goea,
 quod dixit Virgilius in Cretea. Si literæ meæ causam ul-
 lam dederunt, ut in humanissimi viri familiarem amici-
 tiam venires, equidem gaudeo, non vestri modò causa,
 15 verum etiam mei: ita enim futurum confido, ut posthac
 crebrò de rebus tuis audiam: suspicor tamen hic mihi
 nihil deberi, quando ille me tam diuturni accuset si-
 lentij. Vtcunque sit, bene cecidit, quòd tam inter nos
 coniuncti viuitis, animæ quales neque candidiores ter-
 20 ra tulit, neque queis me sit deuincior alter. Cur enim
 non utar Horatio, cui sic deditum esse Damianum scri-
 bit Houerius? Atque hactenus quidem de excusando
 meo silentio satis multa: nam quòd mihi tãquam phi-
 25 losopho materiam styli exercendi videris proponere,
 satis (ut apertè dicam) addubito num me riseris: quæ
 enim vlla charta vel sani hominis speciem præbuit, ne-
 dum vi & copia dicendi præditi? futiles iocos, & ina-
 nia verba ut in calamum veniunt, plusquam expedit ef-
 fundere possumus: at serium argumentum tractare,
 30 quodque virum desideret in disciplinarum orbe per-
 politum, non est meum Ioachime, nec vnquam tanto
 oneri pares humeros speraui: & ut fuisset ad eam lite-
 rarum partem vel natura satis appositus, vel diligentia
 industriaque utcunque adornatus; tamen posteaquam
 35 in hac linguarum farragine iactari cœpi: & Sisyphi
 exemplo longi damnatus laboris, non vnum, sed quin-
 que saxa voluere, protinus & rerum cognitio euanuit,

& dictionis decor, si quis erat, periit. Hinc si quid expe-
 ctes, rogabis quo pacto legant Hebræi, aut Chaldei,
 quòd si Deus & Arabicam dederit bibliothecam ali-
 quanto pleniorẽ, & sacris quoque instructam codici-
 bus, tentabimus (si Deus permiserit insigniter desipe-
 re) & huiusmodi viaticum senectuti parare. Quibus
 enim insanire propositum est, ij, censeo, aut ad plenum
 insaniant, aut insanire desinant: mediocribus esse stultis
 non dij, non homines, non concessere columnæ. & sci-
 tum est, quamcunque artem proficere, susceptis parti- 10
 bus cumulatè satisfacere: quod etiam in causa fuerat,
 cur te modis omnibus adhortandum putarem, vt in
 profitendi munere strenuè pergeres. Cùm enim dotes
 ingenij istius sic satis nouissem, grande te decus mane-
 re credidi, si in illud studium manibus pedibusque in- 15
 cumberes: nec decus solùm spectabam, sed & certissi-
 mum senectuti præsidium paratum cernebam. nõ quòd
 te scholis tanquam perpetuo pistrino alligarem: sed in-
 de vt ad summũ aliquando honoris apicem, certumq;
 emolumentum conscenderes, quod (nisi me fallit opi- 20
 nio) plus tibi in omnem deinceps ætatem conferent
 istæ literæ, quas tu iucundas credis non fructuosas, hoc
 est, quæstuosas: plus, inquam, inde tibi lucri puto ac-
 cedit, quàm è causificorum technis, aut carnificum ty-
 rannide, quas duas artes ambiguè nominavi, quòd ne- 25
 sciam, vtram sequare. Sunt illæ, fateor, his moribus, &
 hac vita, cumulandis opibus aptissimæ: at vereor vt in-
 genium tuum ferre queat, aut vafriciem, aut audacem
 temeritatem, quæ nisi adsint, frustra hodie vel Vlpia-
 num agas vel ipsum Galenum: vtram vtram tibi dele- 30
 geris, dediscenda tibi est omnis bonarum literarum po-
 lites, aut rem non facies. Obsunt isti quæstui non solùm
 meliores disciplinæ, verum etiam rectè instituti opinio.
 Noui hîc Iuriscensultum doctissimum, quem hoc tan-
 tum nomine minimi faciunt, quòd subinde loquatur 35
 Latine: & scis in isto aucupio pendere omnia è fama.
 Erat mihi profectiois Hispaniensis comes Ioannes
 Vasaus

Vasaus

Vasæus, iuuenis Græcè Latineque doctissimus, qui hîc
 mecû dum esset dies plusculos, iam reuersus ex Hispali
 sententiam meam sciscitabatur de constituenda vita.
 Ego perspecto ingenio ac moribus, & quibusdam inter
 5 confabulandum animaduersis, suadere cœpi, vt sese ad
 obeundas legationes principum conformaret. Atque
 interim dum ageret Salmantica (nam ibi bienniû com-
 moraturus putabatur) libros iuris ciuilis perlegeret, nō
 quidem quasi rabula forensis futurus, sed vt in magno-
 10 rum virorum consiliis, etiam earum rerum iustam te-
 nere rationem putaretur: legeret, inquam, illos scripto-
 res, haud aliter atque orationes Ciceronis: nunquam
 enim futurum credebam, vt tam politis literis initia-
 tus, ad causificorum istorum barbariem descenderet,
 15 nec opus esse Secretariis Principum, aut Oratoribus:
 ita quidem Vasæus facturus erat, at nescio quorum sua-
 fu aliorum more cœpit iuri studere. Id vbi cognō-
 uissem, consilium dedi, vt se penitus ab elegantioribus
 literis exueret, alioqui inter duas sellas vtraque exclu-
 20 deretur. Ille verò pernegabat fortiter, & Alciati mihi
 exemplum offerebat, viri, vt puto, longè aliter instituti
 quàm aut tu, aut Vasæus, & nisi coniectura fallor, ille
 iam in palæstra sua ad summum peruenerat, priusquam
 se politioribus daret literis. Cumque iam gloriam no-
 25 menque teneret, priusquam nomine Grammatici malè
 posset audire, quicquid postea disciplinarum adiecit,
 etiam priorem famam adauxit. Et licet ille vestra studia
 sit consecutus: tamen id ipsum quod habet longè pluris
 fuit, propterea quòd artis suæ quam profitebatur, tan-
 30 quam *πέποιθη* esset. Ita enim natura comparatum est,
 vt si quis in aliena professione quid commodè dixerit,
 longè opinio hominum rem transeat, puteturque is &
 alia plura scire, sed dissimulare. Memini Louanij docto-
 rem quendam Theologum in scholis verbum vnum
 35 atque alterum pronunciaſſe, & postridie id semel at-
 que iterum inculcasse: quanta, bone Deus, Græcarum
 literarum illi erat apud stupidos cognitio! adeo vt non

dubitem fuisse tum inter nostros Baccalaureos, qui me
 præ illo nihili facerent, cum tamē non ignorarent mihi
 annos aliquot in eo studio consumptos. Quin & ego
 cum primū cœpissē profiteri Hebraicē, quod pleriq;
 antē non audierant me illas tractasse literas, multō
 visus sum doctior quā eram. Nec dubito quin sic il-
 luserim hīc nuper cuidam medico Arabico docto, hūc
 cum vidissem atque salutassem Salmantica, & humani-
 tatem essem expertus, absentis amicitiam fouere stu-
 dii, futurum sperans, vt aliquando mihi in eo studio 10
 esset vsui. Itaque cum nuper è Conimbria per literas
 me salutasset, & ego in responsione nescio quid Arabi-
 cē mouissem scrupuli è tertio libro Auicennæ, quem
 tum Arabicum habebam in manibus: paulō post rur-
 sum me literis inuisit, & tāquam magno, & perito me- 15
 dico ex eo loco Auicennæ quæstionem proponit: erat
 autem de **سواء** Subet capite primo sub finem, ita fa-
 tisfecit homini, vt me posthac non sit habiturus medi-
 cum. Redeo ad Vasaum & studium Iuris. Scribit pau-
 cis post diebus sibi rem non arridere: & posthac eos 20
 codices sibi legendos, quo inter nos modo conuen-
 rat: quem res habitura sit exitum nescio, præsentī ta-
 men statu bene habet, ac summa cum gloria publicē
 docet Rhetoricam, nec parem habere putatur Salman-
 tica. Docet etiam Græcē maxima frequentia. Quod 25
 nisi inter scholasticos consenescere cogatur, & quō il-
 lum fata sua vocant libenter accesserit, magnum ali-
 quando virum visurus es Ioannem Vasaum, nobilem
 principis magni aut Oratorem, aut Secretarium: quod
 hominum genus si quando loco vnam atque alteram 30
 legem citarint, doctiores habentur omnibus, quotquot
 sunt à consiliis. Audisti res Vasaanas: scribes inuicem
 ad me de tuis: & quanta voluptate verferis in isto stu-
 dio, quod amicorum impulsu magis statuisti conduci-
 bile senectuti. Præterea Medicinam ne sequaris, & in- 35
 ter Libitinarios celebrandus sis, an ad sanguisugas de-
 feceris; quid enim sunt aliud isti caufisici? Vnum tamen,
 mi

mi Ioachime, velim scias, te posthac tanto futurum mi-
 feriolem, quanto magis futuræ senectutis respectum
 egeris. Dices contrà cū Syro: Istud est sapere, non quod
 ante pedes modò est videre, sed etiam illa quæ futura
 5 sunt prospicere. Vixisti felicissimè, dum propter fortu-
 nam illam Zelandicam tibi res ad rastros professorios
 rediit: at in posterum parū vtilia studia, quasi verò cer-
 tiore manu teneas annos atque ætatem, quàm prædia
 Zelandiæ. Mihi si morem geras, quando vires tuas
 10 in illo studio fuisses expertus, illud ob oculos reuoca-
 res: *πῶρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει.* nam si ista ætate (vt ais)
 iucundissimè vixisti, cur quæso non possis in eisdem li-
 teris viuere senex? Quid, inquires, tu me vis miserum
 cõtabescere professorem? *εὐφήμεί* ne istud dixeris. Quid
 15 ergo? hæ literæ munus suum diuisis habent tempori-
 bus: & qui modò stipem rogabat Græculus, postea Cæ-
 saris factus est Orator, nunc (vt audio) Romæ triūphat
 Archiepiscopus. Et eandem fermè spem mihi ominatus
 est noster Houerius, & tamẽ perduro in vetere studio.
 20 Quid si conditionem suscipias apud D. Episcopum,
 qui (certò scio) te conueniet; an nullam emergendi
 viam cerneret? Sed nolim mihi multum fidei tribuas,
 præsertim vbi de causificis est quæstio, aut carnificibus.
 Nam si quantum cuperem, tantum valerem quoque:
 25 profectò vtrosque è medio tollerem, speraremq; fore,
 vt quemadmodum, auctore Catone, explosis medicis,
 Roma stabat sanissimè; ita meo impulsu, non vna mo-
 dò ciuitas, sed totus orbis pacem ageret, qui nunc per
 istos cacodæmones totus feruet litibus. De te hæcte-
 30 nus. Restat noster Campensis, qui cū Patauij mini-
 mum XI. commoratus sit dies (ita enim collatis tuis
 literis cum Damiani colligo) valde miror, cur vtrique
 negotium salutandi dederit, nec ipse tantillum ocij ha-
 buerit, vt me suo appellaret calamo. Sed ita est, post-
 35 quam à Contarenis vocari cœpit, veteres amicos ne-
 gligit. Quare etsi vel optima sese occasio tulerit, nolim
 tamen hominem mea causa resalutes. Valeat cum suis

*Spartam quam
 nactus es, hanc
 orna.*

Bona verba.

Cardinalibus : nos interim cum Regulis agentes , ut-
cunque fortem nostram solabimur. Non haberé quòd
expostularem, nisi ille hinc meas ante annum accepisset
litteras. Vale , optime Ioachime , etsi quid aut liberius
aut imprudentius effutiui , da veniam homini non ali-
ter instituto. De stylo nihil opus est causari , quando
eas veneres magis ac magis dediscam . Eboræ XXII.
Aprilis.

10

NICOLAUS CLENARDVS IOA-
CHIMO POLITAE, S. D.

Lucianus.

INTER Græcos auctores , doctissime Ioachime , è
quibus Latini disciplinas fermè omnes hauserunt, 15
nullum tam diligenter legi atque euolui vt Lucianum,
non aliam ob causam, nisi quòd accepissem ab eruditif-
simis viris vnum eum scriptorem , ad cognoscendas
phrases abundè sufficere : Verùm quantum tuæ prædi-
cant literæ, multò melioribus auspiciis Græcanicæ lin- 20
guæ rudimenta & fundamenta didici. Tradit ille , vt
nosti, compendiarium quandam viam, qua planè citra
sudorem ac puluerem summus Orator breuissimo tem-
poris momento possis euadere . Nimirum dum alia
confector in Luciano, ἑλᾶθον ἐμαυτὸν δεινὸν τινα λέγειν ποιη- 25
σάμενον. Quare tibi immensas meritò gratias ago , qui
mihi meipsum tam apertè nunc ostenderis: antehac si-
quidem putabam sic tumultuariè scriptitans , epistolis
id me fortè consequuturum , vt si cursum studiorum
absoluissèm, & aliquantum cœpissèm parere, tolerabili 30
sermone linguarum studiosis dicerem: ita legunt Græ-
ci: hoc pacto sonant Hebræa : & Arabes quoque ad
eundem se habent modum. Verùm , vt audio , lautior
supellex est in instrumento meo , & imprudens Del-
phicum oraculum negligo γνῶθι σεαυτὸν. sum enim Ora- 35
tor , auctore Polite , οὐ τῶν τυχόντων μὰ δία ἀλλὰ τῶν πάντων 39
καὶ τῶν ἀρχαίων , ἢ οὕτως ἐπέειπεν τοὺς ἀρχαίους . nam miseris illis 41
multum

*Non sensi me ita
redditum esse
egregium Ora-
torem.*

*Non ex numero
vulgarium per Io-
uem, sed magno-
rum et priscorum
vel (ut sic dicā)
supra priscos.*

multum olei opus fuit : & se noctes atque dies excruciant, ut eleganti oratione in aures multitudinis influerent, mihi ne per somnium quidem unquam in mentem venit, Rhetoricis præceptiunculis incubere, cum
 5 tamen ad eorum laudem fortunatus peruenirem, & quod est artis tanquam cardo (si Ioachimo credimus) exactè, & ad plenum consequor : dum enim me abijcio, dum stylum humilem & aridum prædico, ita stylo ducendo, valere traducor, ut proram & puppim te-
 10 neam facultatis oratoricæ, nimirum, τὴν ὑπόκρισιν. Ceterum, Ioachime, quando meæ farinæ Rhetoribus una modò musa colitur, quam vocant φιλαυτίαν, volo cumulatissimè partibus meis fungi: nam & hoc quoque oratorium puto stultè gloriari, non minus, quam iactanter
 15 dicere: ne ignores, & minus amicum laudes, quam pro meritis, repentè & iam Poëta prodij, eodem Luciani præcepto fretus, qui solam impudentiam omnium artium fontem affirmat. Audi (si lubet) specimen noui Vatis, & leonem ex vnguibus æstima: cur enim iam
 20 pudeat magnificè loqui? Qui inepti personam suscipit, nihil prius habere debet, quam benè ineptire. Itaque cum his diebus febri poëtica correptus essem, & ad Homerium scriberem epistolam, felici illius gratulando piscaturæ, hoc dictante Apolline, effudi distichon:

25 Poscis opes sacras nummo reperire prophano?

Curre citus Romam, sacra sunt venalia Romæ.

At præstat, opinor, totius fabulæ originem commemorare, ut scias, cur versus asperserim epistolæ Homerianæ, imò ut plures discas Clenardi titulos, ἐκείνο γὰρ
 30 τὸ ἔργον, plausum auferre & laudari propter artem poëticam: sum enim Poëta, & nouum genus carminis repperi. Dicenturque post hac Clenardica, haud aliter atque Sapphica, aut saltem Clenardia, ut Phaleucia: nam animus est, posthac eo genere tam crebrò
 35 uti in furia, quam ut noscas in manu habeo, ut quemadmodum Themistocles, si memini demandatum officium omnibus redditum περὶ πόθην ita vos parui poetuli,

Hoc enim institutum est.

Exoptatum.

mani-

manibus pedibusque conemini, quo possitis conscribere Clenardica. O Erasme quanto meo bono mortuus es, cuius nisi sedulo funus curassem, necdum in albo poetarum esset Clenardus, aut ut verius dicam, poetarum Coryphæus: sic enim Lucianus præcipit, Quato minor sumus, tanto cristas erigamus sublimiores. Ergo acceptis Damiani, tuisque literis, omnia quæ in manibus habebam abieci, & totus in lacrymas solutus sum, domi, foris ubicunq; agerem, ob oculos mihi versabatur Erasmus: nec me tenere potui, quin multos doloris mei testes adhiberem: principio parvam Elegiolam effudi ad Resendum, cuius hæc fuit coronis:

Spirantem vulgus, quod non tolerauit Erasmus,
Defunctum serò quæret habere senem.

Mox ad eundem valde impatienter Erasmi obitum ferentem, hunc in modum Oden conscriptam misi: libet enim ea tibi quoque ostendere, quæ ad alios, vel Orator, vel Poëta, facillimè fundo, & ex tempore: & domi iam est Ode, ut ad ipsum perlata fuit: cur enim vereor vel cunctas syllabas meas in summo habere precio, quando tantus sum Orator?

SALVE Resendi, iterum furio, & rursus ineptio. Cùm redissem modò domum, audito sacro, ac semper ob oculos versaretur Erasmus; venit in mentem Horatij: qui, defuncto Quintilio, Oden scripsit ad Virgiliũ. credo te fuisse non minus amantem Erasmi, quàm erat ille Quintilij. quòd si & ego personam Horatij queam sustinere; carmen haberes elegantissimũ: imitatus sum tamen numeros, tu censor esto.

ERGO pallida mors eripuit senem
Indignanter Erasmus? cape publicos
Luctus, qui Latio te recreas stylo:
Musarum decus occidit.

Blandæ Cecropidum conscia paginæ
Gens assueta sonos carpere duplices,
Vtrisque celebrem plangite literis:
Iam nullum dabitis parem.

Diui-

Diuinos docuit voluere codices,
Et sensus retulit fortior integros,
Splendorem tabulis restituit sacris:

Luge concio mystica.

5 Omni mors meritò flebilis ordini,
Sed plorata nimis fata Resendio,
Quid frustra superùm frangere gaudia

Lamentis properas tuis?

Nam Desiderium ferre diutius,

10 Mortales inter tædia noxia,
Ingratum fuerat cernere cælites,

Sydus quòd cuperent nouum.

Quapropter positis desine naniis

Victori egregio condere funera:

15 Sed mecum modulis lætus amantibus

Cura pangere calitem.

AN hoc quoque licentia poëtica sibi vendicat, vt
cùm lugèdum dicam omnibus, tecum ficcis oculis ve-
lim triumphare? Quis tibi videor Ioachime? malusne
20 Orator, an pessimus Poëta? Audi porrò cætera. Eo ipso
die Oden quãdam tricolon tetraastrophon componere
cœpi benè longam: quam postridie absolutam exhibui
meo Principi. Stans enim pede in vno, versus possum
eructare plurimos, haud aliter atque Lucilius emuncte
25 naris duos cõponere versus, vt Flaccus ait, quem mul-
tò malim imitari, quàm istos operosos versificatores,
quibus sæpe syllaba vna, nocte solida facessit negotiũ,
& tamen mordendis vnguibus, cædendo pluteo, nun-
quam sibi satisfaciunt. Quanto ego felicior, qui quic-
30 quid subitò crepem, omnino afflatum Apollinis cre-
dam? Istis aliquis tandem exorietur Zoilus, qui poëti-
cen adimat: Clenardus spero tam erit eximius, vt ne-
mo eum curet inter malos Poëtas censere, & interim
hoc quoque lucri auferet, quòd cum amicis suauiter
35 seipsum ridebit. Et quid quæso interest nobisne, an aliis
ridendis capiamus voluptatem? quocirca strennuè glo-
riandum est, si malignos habeam vicinos, ipse mihi non
deero.

deero. Itaque deinde Sapphicum scripsi elegantissimum, quo nullum est apud Horatium longius: valde enim ubique foecundus sum: & ea mihi sunt optima, quæ numero ponderantur: qua parte Ciceronem refero pulcherrimè, qui hoc melior, quò copiosior. Etiam hinc aliquid iactare libet, siquidem pleraque me mirificè capiunt, & Augustini verbum re ipsa cõfirmo, stulto homini placet, qui sibi placet. Sed mos gerendus est Luciano, qui diligenter monet, vt perpetuò nostra laudemus.

M V S A quid cessat? tua nescit auris
Orbe quod toto trepidante luctu,
Fama iam clamat, pereunte vena
Eloquiorum?

Et paulò post oborto mihi fletu, sic pergo:
Iunge Clenardo lacrymas Georgi,
Impios mecum reuocare manes,
Quæstibus curæ, mihi tot diebus
Fletur Erasmus.

Versibus mœstis nimium dolenter,
I A M illud quod sequitur, an Sappho ipsa diceret
concinnius?

O senex annos recinende cunctos,
O sacris quotquot studeant Camœnis,
Mite solamen superans, recedens
Funus amarum.

C A E T E R V M quãdo Lucianus monet, vt alios semper præ nobis nihili faciamus, etiam hac in parte docilem me præbere volo. Missurus est ad Damianum Resendius carmen, quale cudere potuit homo ætatem omnem in Parnasso versatus: sed nihil ad nostra hæc, quæ non humano studio, sed repentino instinctu eduntur, vt Musis visum fuerit. Agnoui in hoc Poëta furtũ, quod prodendum est, vt aliis carpendis habear doctior: hic enim nobis qui sub Luciano meruimus, optimus est canon. Fermè quicquid versiculatus fui, amico Resendio legendum tradidi: non vt castigaret: nam & mendaciis

daciis quoque mea nititur Rhetorica, sed ut nouum
Poëtam laudibus ueheret. Interea ille laboriosus Vates
animaduertit, quæ mihi Apollo subministrasset: &
quod ego prior occupassem, postea medicatò vsus est:
§ erat autem de Venere Coa, de qua sic comparisonem
in Sapphico meo posueram:

MAXIMUM formas dare penicillo,
Vocibus Cois Veneris decoræ
Artibus summis opus inchoatum

10 Quærit Apellem.

Paginæ vastam fabricam disertæ,
Quam ferè limam vigilata scripta
Ceperant, votis Basilaë frustra

Poscit Erasmum.

15 ET quando nobis Rhetoribus, & Poëtis non pro-
letariis, sed classicis, hoc vnum propositum est, vndiq;
captare gloriam: etiam apud puellas me in hac furia
venditavi, ut vterque Clenardum sexus nihili putet esse
Poëtam: nam vides Ioachime, quo pacto subito saliūt
20 mihi carmina bella: nam quicquid conor scribere, ver-
sus abit. Est hîc inter aulicas asseclas virgo eleganter li-
teris culta, aded mihi nota, ut vix nomen tenuerim, nisi
subuenisset Resendus: eam quoq; ad exequias Erasmi-
cas mirè venusto carmine cohortatus sum, quod ad
25 istum conclusi modum:

RUSTICOS aulæ rudis, & decori
Nescius, quauis gemitus reduco
Veste, Clenardus, venerans sepultum
Tristis Erasmum,

30 Purpura tu quæ nitida reluces,
Et Probam docto calamo reportas
Grandior fastu meliore adorna
Valea pompam.

EST enim virgini nomen Ioannæ Vasiæ, cuius ab
35 hinc bienniū epistolam vidi, cuius nec te puderet. Ve-
rùm ne aliis laudandis à me discedam, narrandus est fa-
bulæ actus extremus: in quo sic excello, ut cū in primis
lusi-

lusibus reliquos omnes superauerim, & vniuersa poë-
 mata vicerim, quæ sunt, quæ fuerunt, quæ mox futura
 sequentur: hic me ipsum etiam vincam, quod aiunt pul-
 cherrimum esse victoriæ genus. Quod si scias quàm
 mihi scitè in mentem venerit, fandalio profectò mihi
 caput demulceres: sic itaque res gesta est. Cùm toto
 animo domi sederè defixus in Erasmo, & me ipse sua-
 uiter titillarem, quod tam bonus subitò factus essem
 Poëta (vt fit) insolentiæ stimulis agitated, gloriæ meæ
 pulchrè consultum credidi, si novos aliquos miseris
 mortalibus proderem numeros: ita enim Poëtarum
 prouentum futurum vberiore, si laxiores calamis
 darentur habenæ. Sunt qui vix possint conficere Hexa-
 metra, cùm in Iambicis valeant. Itaque Comico videas
 fermoni propiores ad eò quandoque liberos, vt vno lo-
 co quinque pedum metra ponant. Nemo certè diffi-
 tebitur, quanto plures canendi & saltandi dentur nu-
 meri, tanto aditum ad poëticam patère latiore. Glo-
 riatur Horatius, quod Princeps Aeolium carmen ad
 Italos deduxerit modos: mihi longè maior triumphan-
 di gloria est, qui nihil ab Arabibus aut Græcis mutuò
 sumpserim: sed meopte Marte fretus, ad eò inauditum
 carmen repperi, vt decima forsitan nunc addenda sit
 Musa. Multa Ioachime veteri & prisco seculo latuerūt,
 quæ nunc passim in apertum sese proferunt: insulas, &
 habitabiles terras iam nouimus, quas Cosmographi
 hactenus præ Solis ardoribus humano generi præclu-
 serunt. Et quid reperiendis his bonis, & auro furando
 Perusino causam dedit? nimirum audax omnia perpe-
 ti gens humana ruens per vetitū nephas. Quod si prio-
 ri seculo tanta fuisset audacia, quanta nautis Lusitani-
 cis, non ad eò foedè scriptores in topographia lapsi fuif-
 sent. Itaque credo futurum, vt iam deinceps vos Poë-
 tas seruili quodam ingenio præditos planè conuincam,
 & mentitos esse ostendam, qui ob id dubitastis plures
 facere Musas quàm nouem, propterea quod sic prisco
 seculo traditum fuerit. Ego contra, verius inueni, de
 quibus

quibus neque fictum, neque pictum, neque scriptum v-
 quam est in poematis, quos nec Clio, nec Euterpe, neque
 vlla istarum sororum vsquam cecinit: ac spes est fore, vt
 propediem valde Parnasi moniales adaugeam. Ex ani-
 5 mo loquor, mi Polites: vix à lacrymis tempero, cum
 vestram omnium miseram sortem tacitus contemplor.
 Auctoritatem apud vos habet puellula Sappho: & car-
 minis noui inuentricem colitis, quasi præstantius esset
 alios venerari, quàm seipsum venerandum offerre: &
 10 vt mihi quidem videtur, eandem vobis libertatem præ-
 ciditis, quam hodie isti Doleti, & Ciceroniani: ij non
 ausint dicere versiculari, quia Cicero non vsurpauit.
 Liuium, Plinium vtrumque, & quicquid vnquam scri-
 ptorum extitit, inutile nobis faciunt, si aliter loquan-
 15 tur quàm Cicero, sapiuntque multò plus, quàm vni-
 uersi post Tullium, non cogitantes, quòd & alia scri-
 pserit Cicero, quæ interciderunt: quæ si comparerent,
 fortè Batauum non impeterent, quasi parum Latinè lo-
 quentem. Vos Poëtæ in eandem fraudem inciditis, &
 20 in modulandis carminibus, veteres imitamini, nec fas
 ducitis alios edere saltus, quàm quales illi saltitarunt.
 At cogitandum erat, forsitan eos pedibus fuisse aliis,
 quàm quibus nos hodie nascimur. Quid autem? Tur-
 nus tam grande saxum in hostem torquebat, vt nos mi-
 25 noribus lapillis vti vetaremur? Iam Poëtæ Græci quot
 iniuria temporum perierunt? & vt numerū Terentiani
 Grammatici non fuerint transgressi, ideóne mihi frau-
 di debet esse, quo minus liceat nouas inuenire Musas?
 Opifices omnes cum seculis mutantur: imò singulæ re-
 30 giones peculiarem quandam rationem sequuntur. Cùm
 ante annos aliquot excurrere libuisset Lutetiam, vide-
 bar illis in capite gestare nidum ciconiæ: tam vastus erat
 pileus, quem illic nostratium more seruabam: postea
 vsus minore, & Parisiensi: cùm redissem Louaniū, Co-
 35 clenius rogabat, nū peregrè caput perdidissem? Tu Ioa-
 chime, cãtilenas istas vulgares nosti, & te cum Damia-
 no subinde oblectas. Eodem modo canitis hodie vt
 F olim?

olim? eosdem pedes nauticum habet celeuma apud
Zirecenses, & Italos? & iste Galatæ Patavinæ blan-
dius ne garriunt, quàm Catharinæ Zelandicæ? Breui-
ter, omnes calcearij, & coqui, nobis qui literas tracta-
mus, multò sunt prudentiores: comminiscuntur sem- 5
per aliquid noui, quod ad loculos faciat. Eos imitari
volo, & tot scrutari carminis genera, quot sunt causifici
Patauij, aut catenati in Lusitania. Sed iam tempus est,
vt aliquid degustes noui carminis. Cùm vellem conso-
lari nostrum Resendum, & iam viderer mihi nobilis 10
Poëta, taxo Campiniensi tempora redimitus, id persua-
fissimum habui, quicquid primùm in buccam veniret,
afflatum esse Musarum: accepto calamo, hunc in modũ
incepti:

ERASMI cultor, ô Resendi 15

Grauem qui concipis dolorem,
Et opples lacrymis ocellos.

HO S numeros conseruauit toto carmine, quod ex-
creuit multum: vbique enim sunt Maximini caliga, &
Clematis Aegyptia, corporis statura, prosa, versu: atque 20
vt scias me etiam grauius & magnificè canere, Audi
quæso Sophocleum Cothurnum:

VIRI non manibus caducam
Dabis vitam. rapit potenter
Simul florente cum iuuenta 25
Senes mors omnibus timenda,
Popello, & Regibus superbis,
Honorem purpuræ nitenti
Habens nullum. At decus Sophorum
Parant quod impigro labore, 30
Truci non indidit sepulchro.
Superstes semper est piorum
Fugax virtus litem videre.
Cadunt turres, cadunt tyranni,
Breuis vitæ bono fruentes. 31

QV ID alia tibi commemorem? quando vel iis solis
immortalitatem meritis sim. Quod si rursus Tragicos
Bacchus

Bacchus quærat, nec Euripedem, nec Sophoclem, nec
 Aeschylum petet ab inferis: sed rectà se conferet ad op-
 pidum Diestense, salutaturus Clenardum. Cùm sic in-
 saniuissimè ad centum & sexaginta versus, eoque amplius,
 5 ac multis argumentis niterer dolorem Resendij miti-
 gare, ut perpetuò mei similis essem, ridiculo conclusi
 luctum, & seria in iocum conuerti.

QV ID autem pluribus Resendi
 Morer te, multus increpando?

10 Poëtam te putamus omnes,
 Nec in pectus cadit Sophorum
 Dolor latus pio triumpho.

Sali, charum canens Erasimum,
 Voca vel te malum Poëtam.

15 Furorem sed Resendianum
 Probe si intelligo, choraules
 Prius fiat, trahatque restim
 Fori spectaculum frequentis
 Magis centum lubens Erasmos,

20 Velit quàm lacrymis perisse
 Grauem famam sibi Poëtæ.

HÆC sunt, Ioachime, Clenardica, me, me inquam
 auctore nata: quæ ubi Resendius vidisset, venit ad me
 postridie bene iratus. Et quid hoc, inquit, est rei? probè
 25 me tuis versibus torques: legi ea gratia hesternæ nocte
 totum Terentianum, nec usquam istius generis exëpla re-
 tulit: quasi verò, inquã, ille Maurus somniare potuerit,
 quid Clenardum docturus esset Apollo. Nouus sum Poë-
 ta Resendi, nouos fontes repperi. Vellem, inquit, vul-
 30 gato more mecum ageres, siquidem anno quoque supe-
 riore cum paucis diebus laborarem morbo poëtico,
 Resendianas ædes, nouo carmine celebraui. Accipe
 initium, ut rideas:

Dic peto dulce Resendi

35 Clenardo melos, estne poëticis

Inuidiam superare

Vis innata sororibus omnibus?

VERVM vt causas redderem commentimeï, ac vi-
 derem satis apertum campum fabricandis versibus, in-
 stitui quoddam Phaleucium ad eundem Resendum:
 id adhuc extremam manum desiderat. Siquidem cùm
 sic occasione mortis Erasmi, totus essem in canoris nu- 5
 gis; interuenit tabellarius Salmanticensis, & turbauit
 officinam poëticam. Ab eo die hætenus fui in scriben-
 dis ad amicos literis: accidit enim, vt eodem tempore
 mihi parandæ essent epistolæ ad vos, ad patriam, ad Sal-
 manticenses, ad urbem nostram Romanam, adeò vt his 10
 duodecim diebus ducendo calamo fermè enectus sim,
 & vt sum apud amicos planè περιησιασῆς: & nihil puto
 æquè synceram amicitiam decere, quàm de quotidiana
 vita reliquos certiores facere, etiam furorem hunc
 meum significauit. Quid? nõnne in omnes orbis an- 15
 gulos emittuntur veredarij, si quando noua reperta
 est insula? quid faciendum erat, vbi tam repenti nõuus
 & Orator, & Poëta extitisset? Miseras tu Ioachime
 Pasquilli iocos, reposui puto ad nauseam vsque: quid
 enim facerem ad iocandum lacepsitus, qui tam liberè 20
 consueui ludere in rebus seriis? Risisti meam Rhetori-
 cam, habes nunc, vt poëticen quoq; scommatis asper-
 gas. Laudarem ego vicissim epistolam tuam, tam di-
 fertè, tamq̃ue cordatè conscriptam, sed dogma Lu-
 cianicum violare nefas esto: vniuersi præ nobis sordere 25
 debent, alioqui nomen Oratoris tueri non liceret. Ve-
 nio ad reliqua. Miratus sum, quid tibi in mentem vene-
 rit, à medicis deficere ad causificos. Scripsi quid confi-
 lij dedissem Vaso. quod si tibi quoque congruere iu-
 dicasti, tamen me puto defectionis auctorem non ha- 30
 bes. Barbariem ais in causa fuisse, cur reieceris medici-
 nam, & recondita quoque illic opus esse rerum cogni-
 tione. Ioachime, si barbarorum opes quæris, & aurum
 istud senectuti viaticum paras, *δὲι μὲν γὰρ βαρβαρίζουσι*
 Oportet aliquã istud senectuti viaticum paras, *δὲι μὲν γὰρ βαρβαρίζουσι*
 tulum barbari- probitas enim laudatur & alget. Deinde, Est aliquo pro
 zare. dire tenus, si non datur vltra: liceretq; tibi medicinam
 sic didicisse, vt barbaris istis in reparanda nihil cederes:
 &

Oportet aliquã
 tulum barbari-
 zare.

& præterea Græcis instructus apud principes viros, no-
 men haberes aliquanto honestius, quàm cæteri. Iuris
 peritiam si nolis ea ratione tractare, qua vulgus homi-
 num, sed Budei placeat institutum: sanè literatum iuris
 5 antistitem præstiteris. ἀλλ' ὀυδ' ἐν πρὸς τὰ ἀλφίτα. nam qui *sed nihil ad fa-
rimam.*
 eam hodie professionem habent quæstui, non tam iu-
 stitiæ, vt ait Cicero, quàm litigandi tradunt vias. Va-
 sæi alia est causa, quàm tua: viuit Salmanticæ in summa
 nominis celebritate: videturque iam de vita in poste-
 10 rum agenda statuisse. Literas humaniores colit, & di-
 uitum liberos fidei suæ commissos gnauiter instituit:
 quântum eius spirabat proxima epistola, hoc anno præ-
 ter suum famuli que victum, seponet LXX. ducatos: &
 nisi me fallit coniectura, parum habebit negotij cum
 15 studio iuris. Tu Ioachime, quando non libuit in Latinis
 Græcisque literis cardinem ponere, quo deinceps tota
 verteretur vita; in hoc mihi peccasse videris, quòd me-
 dicinam reliqueris; cum præsertim iam annos aliquot
 20 successiuis horis, & postea ὡς τὸ ἐργον amplectereris: ni-
 hil in nobis deterius ad promouendum est, quàm in-
 stabilis animus. Si impulsu Zagari, aut aliorum ami-
 corum factum est, dabis operam, vt saltem nunc ne va-
 cilles. Adhuc vigent anni, & potes recta ratione sic præ-
 25 sens studium moderari, vt bene senectuti prospectum
 fit, siquidem hodie optima summi est ista via proces-
 sus, causarum noscere formas. Vnum te tantum admo-
 nebo, vt si stat sententia ius discere, ne tuo iudicio mul-
 tum tribuas, neque ob id præceptores damnes, quòd
 spurci sint, & barbari: politiores literas iam missas fa-
 30 cito, nisi fortè περίεργως animus defatigatus sit recrean-
 dus. Vulgata via incedendum est, si vulgari more di-
 tescere cupias: scire quid æquum, quid iniquum, non
 magni est negotij: & Ofellus rusticus saepe id melius
 definiat, quàm centum causifici: sed discendum est,
 35 quo pacto lis cõstituenda sit, quibus technis prorogan-
 da, quomodo eludendus aduersarius, id priuata in-
 dustria intra domesticos parietes nunquam assequeris:

nimis enim ista ingenij tui indoles ab ista vafricie sem-
 per abhorruit. Exuendus est Ioachimus Polites, & ita
 ad tempus sermonis delitiæ sunt dediscendæ, vt Bar-
 tholum iures melle Attico suauiore. Ne me putes
 hîc ludere, serîa res est, mi Ioachime: si non potes of-
 firmare animum, vt totum diem impendas audiendis
 illis rabulis; tamen consultum est vnâ atque alteram
 lectionem audire quotidie. Et quamuis stultus sim,
 qui in alienam messem velim falcem immittere, non
 possum tamen celare, quid in plerisque studiosis iuris 10
 valde damnauerim. Videbam plurimos rudes totius
 rei, protinus sese dare omnibus audiendis lectionibus:
 ij vnâ atque alterum annum sic perdunt, vt in scho-
 lis id modò percipiant, præceptorem multas crepare
 leges, citare capitula, & innumeros paragraphos: cum 15
 his mihi aliquando fuit colloquium, & sic agebam: si
 nostis vtcunq; Latine, priuato studio intra annum li-
 cebit domi omnes iuris titulos, & omnia legis capita
 legere, nullis omnino adhibitis glossematis, & quâuis
 non dabitur assequi singula, assidua tamen lectione, 20
 summam rei bene notam habebitis, & sic vtcunq;
 vniuersas materias iuris degustaueritis. Hic fit primi
 anni labor, quo tractabitis iuris libros, vt Terentium,
 vel alium quemuis auctorem prophanum. Quid hinc
 emolumentum? vbi iam audiueritis in scholis doctorem 25
 effundentem nunc has, nunc illas leges, nihil turbabi-
 mini: sed lecta & melius iutelligetis, & iam deinceps,
 quotidie summa cum voluptate vnus anni laboris fru-
 gem reportabitis. Si Ioachime tot haberes libras gros-
 sorum, quot horis è iurium scholis inanis redisti, iam 30
 credo istis doctoribus laqueum mandares. Audio To-
 losæ sic institui iuuentutem, vt sit qui paucissimis men-
 sibus, totum corpus iuris absoluat, & literam modò bre-
 uibus explicet: at tu credo quem primû nactus es præ-
 ceptorem, eum trimestri pertulisti in vno legis capite: 35
 siquidem hoc istis studio est, vt totum, in Oriëtem ob-
 torto collo trahant, quicquid in reliquis orbis partibus
 proue-

prouenit. Mentior, an scopum attingo? Sed iam sit modus: nec hæc dicta sunt, vt tibi præscriberé, sed vt ostenderem; quo pacto ego Iuristuderem; si in fatis fuisset capitale causificorum hostem, ipsum fieri causificum.

5 Quamuis, Ioachime, iam æquales ætate, in hoc studio te præcesserint; si tamen recta via incedas, caueasque ne multas horas perdas legendis nunquam finiendis citationibus, facilè assequeris reliquos: quorsum enim at-
 10 tinet in vnum dogma confirmandum, duas columnas conspurcare citandis paragraphis? Lege Felinú, & mihi subscribes. Posteaquam iam corpus iuris perlustraueris in scholis, quotidie licebit aliquid certi colligere, & id omnium optimo capitulo, aut lege, vt dicunt, firmatú, illius diei lucrum ducere, exacto anno crescet summa,
 15 & sensim parabis iudicium causificum. Ignosce, nam amore tui stultè prouectus sum, quòd suspicarer, quid potissimum te torqueret: si fallus sum, proximo tabelario me refelles. Modò scripsi ad D. M. Vigerium, & necdum epistolam obsignaui, accipe ipsa verba. Oc-
 20 currit & Ioachimus Polites, qui & ipse medius erit, per quem crebrò te salutemus: is est, cuius epistolam híc legisti, iuuenis in vtraque lingua doctissimus. Habet Patauij conditionem honestam, ac iuri dat operam: si quando illuc profiscaris, oro cognoscas indolem, &
 25 videas num consanguineis queat esse vsui. Accepi modò epistolam, in qua & ipse testatur gratissimum sibi futurum, si eum vidisse detur, quem ego tantopere prædicem. Velim modis omnibus, vt sub te patrono aliquandiu permaneret in Italia: siquidem vt stúdio-
 30 sis fermè contingit, abiectione videtur animo, in quo tamen eas dotes possidet, vt si euectorem aliquem nactus fuerit, qui ocium studiis subministret, orbi vniuerso, doctrinæ nomine, facilè futurus sit admirationi. Quid? si iam fratris filiis consultum est, possétne Vige-
 35 rius Romæ quoque Politem nostrum illustrare? Hæc ego de te Ioachime, quæ ad quam commendationis notam pertinét, nescio, nisi quòd ex animo prorsus scribã.

Campensis si valet, bene est: nos immemororum sumus
 immemores. Gratularis mihi Canonicatum trecento-
 rum ducatorum: historiam omnem audies ex Damia-
 no, quamquam quòd ad ternarium numerum attinet,
 rem acu tetigisti, simulque verum fecisti adagium: The-
 saurus carbones erant. Quæris quo pacto? Institui æsta-
 te superiore familiam duobus emptis mancipiis, qui-
 bus nuper adieci tertium: natu maximus, Michael est Dē-
 to, annos natus xv. adeò pulchrè dentatus, vt me cum
 vniuersis ducatis, facillime dentibus in sublime tollat,
 nec minus gaudet rodendis ofsibus, quàm canes: Me-
 dius est Antonius Nigrinus, agens annū circiter duo-
 decimum: tertium Sebastianum puerum nouennem,
 proximis diebus noster Resendius iussit esse Carbonē.
 Horū trium Aethiopum Clenardus iam tanquam ludi-
 magister est factus. Hunc in modum, si trecentorū du-
 catorum canonicatus redactus est, an non thesaurus
 carbones? Putabamur, Ioachime, ituri Braccaram; ita-
 que periclitandū prius erat, quo pacto agerem patrem-
 familias. Satis fuerant in rem culinariam etiam paucio-
 res serui, sed literis eos destino, & habeo vt ingenuos
 decet: spero mihi aliquādo erunt, quod Diphilus Craf-
 so, & Tiro Ciceroni. Non ago cum eis nisi Latinè, &
 nunc probè capiunt: pingunt quoque literas satis di-
 stinctè: medius cæteris magis ingeniosus, prandenti
 mihi lector est. Cœpi ab hinc duobus mensibus per
 iocum inter comedendum dicere: Musa, Musæ, &c. Ne
 multa, iam bellè declinant, etsi necdum Grammaticum
 legerint. Cùm studere non libet, his me oblecto tan-
 quam simiis. Si quando libet deambulare, capio comi-
 tes, & in agris per viam declinant nomina: & nisi fallat
 coniectura, istis Nigrinis debeo, quòd Musas habeam
 tam propitias. Puto enim eo tempore dum initiaren-
 tur declinationibus, à nobis Musa & Musæ per omnes
 casus salutatae sunt, adeò crebrò, vt Ennius eas in omni
 vita non appellarit sæpiùs, itaque gratiam retulerunt,
 & me insignem fecere Poëtam.

Belli-

BELLICOS tumultus, nusquam hodie minus timeri credo, quàm in Lusitania, & vobis isthic nihilo sumus inferiores: faxit Deus, ne pestis, aut annonæ caritas nos premat.

5 CONVERSIONEM Pauli III. seruauit sibi meus Princeps, cui ob id solùm epistolam tuam nolui ostendere, ne illud legeret de trecentis ducatis, etsi principio planè exhibere statuissem: sed pressius cogitans, putauit non expedire. Ad Houerium paruulam conscripsi epistolam testem furoris mei, vt suprà dixi, in qua hominè orauit, vt, quia Romæ fuisset, hoc Mantuani distichon mihi interpretaretur:

Viuere qui sanctè cupitis, discedite. Romæ

Omnia cùm liceant, non licet esse bonum.

15 CAETERVM vbi absoluissem, & eam relegerem, visa mihi est liberior, quàm vt ausus fuerim nunciis committere. Aliàs assabimus istum piscem, quem Romæ (vt dicis) modò cepit.

20 VALE Ioachime, & si velis viuere bene & beatè, non te affligas cogitatione senectutis: potens est Deus, quem si timuerimus, abundè sumus diuites. Qui scis, an tibi expediat esse diuiti? ille summus paterfamilias nouit, quid domesticis condat: id modò sedulò curremus, vt numeremur inter filios. Cùm paruulus es, terrenus pater prouidebat, ne deessent calcei, ne cætera: an pater cælestis nostri minorem curam habet? Isthæc, inquires, sunt speculationes, sed quid ad crumenam? Audi contrà distichon vnum:

Crumena quid facit, pius si sis minus?

30 Si sis pius, quid opus crumenæ sarcina?

RVR SVM vale, & tuum ex me Splinterum resaluta. Eboræ, die Ioannis in Decembri, Anno M. D. XXXVI.

LITERATO VIRO IOACHIMO POLI-
TAE IURISCONSULTO.

LITERAS tuas, Ioachime doctissime, quas scripsi-
 sti sexto Calendas Maij, modò accepi, hoc ipso die 5
 octauo Iulij, sub horam quartam pomeridianam: &
 qui eas reddidit: si quid, inquit, rescribendum est, cura
 quàm primum, siquidem Damiani frater missurus est
 cras Vlyssiponem. Boni itaque consule tumultuariam
 responsonem, & de statu rerum mearum breuiter in- 10
 tellige. Princeps noster iam triennio proximo Callipe-
 dis in morem, profectus est Braccaram: at nunc om-
 nia certa sunt. Cras ante lucem hinc migrat cum om-
 ni familia, rediturus sub proximam Ianuarium, ego
 propediem subsequar: neque enim veteres adhuc mo- 15
 res exui, vt possim tanto gaudere strepitu, scilicet ne
 Theologus inter militandum, aut equitandum sim ridi-
 culo. Interea dum in hanc adornaremur profectio-
 nem, egi cum Principe de reditu in patriam. si Deus, & ca-
 sus varij non defuerint, aut (vt melius dicam) non ad- 20
 uersentur nostro proposito. Aestate proxima conce-
 dam in patriam, sic enim conuenit. Non rediturus in
 Lusitaniam? Non Ioachime. Optaret quidem ille me
 sibi perpetuum: sed præter alia causatus sum, quòd mi-
 hi posthac in auditorijs versandum est, & prælis: cupe- 25
 re enim me quædam absoluere, quæ ad linguarum stu-
 dia pertinent. Deinde in sacrarum literarum tractatio-
 ne senescendum esse, id quod mihi nusquam commo-
 dius facturus videar, quàm Louanij. Ante Pentecosten
 patruus Cæsaris Leopoldus ab Austria, qui nunc Recto 30
 rem agit Salmanticæ, missis literis honestissimis, ad ca-
 thedram linguarum me vocauit. Et item alij illic viri
 mihi coniunctissimi, modis omnibus conati sunt me in
 eam Academiam reuocare: nihil non pollicentes ho-
 mini, quem vnũ in Europa scirent illi professioni 35
 parem. Id arbitrantur, quod hætenus nemo exti-
 terit, qui linguam Arabicam sic teneret, vt eam do-
 cere

vere posset. Siquidem non desunt medici, qui Aui-
 cennam, & alios Arabes lectitent: verum de Gramma-
 tica nihil norunt, non magis quam nautæ Zelandici,
 aut nostri aurigæ Campinienses. Ego quid præstare
 5 possim, hinc collige. Februario superiore medicus
 quidam Galeni sectator, Græcè Latineque doctus, cum
 putaretur iturus Conimbricam, & enarraturus Aui-
 cennam, meo suasu cœpit Arabicari, traditis rudi-
 mentis linguæ, quæ iam ante biennium conscripseram,
 10 enarraui caput primum III. libri Canonis: & iam
 aliquo vsque progressi eramus in Anatomia cerebri: vix
 dum triginta horis illi dederam, cum ingenuè fatere-
 tur, se plus tantillo tempore nactum esse iudicij in Ara-
 bicis, quam olim in Græcis sex solidis mensibus. De-
 15 stitit ille, missus à Rege Vlyssiponem. Ego tamen po-
 stea nactus Galenum in Aphorismos, studiosè contuli
 Græca cum Arabicis, & fermè mihi visus sum, à Theo-
 logo degenerare in medicum: adeò me linguarum il-
 la collatio ceperat. Nam ne ignores, fermè nihil est
 20 seriarum disciplinarum, quod non traduxerint Ara-
 bes, & ita traduxerint, vt putem eorum præsidio mul-
 ta posse in mutilis Græcorum monumentis restitui, cer-
 tè تتد qui Galenum vertit, adeò mihi arrisit, &
 satisfecit, vt nihil magis cupiam, quam omnibus omif-
 25 sis, illum conferre cum Galeno. Absolueram libros
 tres, cum ecce alia cura, vt clauus clauum pepulit. Ne-
 que enim semper Arabicandum est: sed in tanta lingua-
 rum farragine, nunc Iudæi, nunc Græci salutandi sunt.
 Redeo ad Salmanticenses: omnibus gratias egi, detra-
 30 ctata conditione, etsi gloriæ plena: cupere enim me
 patriam, & ea illic typis mandare, quæ prouehendis
 studiis faciant. Rogas fortè an Arabica velim excudere:
 Omnino, Ioachime, stat animus, vbi primùm rediero
 Louaniū, parare characteres Arabicos, & tam iusta eius
 linguæ fundamenta ponere, vt queat orbis deinceps
 tam facilè lectitare medicos Arabes, quam nunc legat
 Græcos. Quanquam ego hîc medicinam non spectauî,
 sed

sed sacrorum codicum gratia sic desipere primùm cœ-
 pi: quorum dum laboro inopia, & lingue dulcedine ti-
 tillatus fui, potius medicos legi quàm nullos. Egi non
 semel apud D. Damianum de bibliotheca Episcopi Ne-
 biensis, qui libris Arabicis pulchrè instructus erat. oro 5
 vt & tu quoque memineris, vt sciamus viuat, an mor-
 tuus sit. Nescio an Damiano spatium dabitur scri-
 bendi. Nullam vnquam omisi occasionem, quin & te
 & illum loquacissimè salutarem. Proximè de Poëta
 Clenardo narraui fabulam. & item de opimo illo fa- 10
 cerdotio, quod mihi gratulatus eras. Præterea de Ni-
 grinis, Dentonibus, & Carbonibus mancipiis meis.
 Etiam mirabar, cur à mortificis defecisses ad caufificos:
 sed tu vteris iudicio tuo, & amicorum, quibus fortasè
 quæstuosius videtur esse, seminare iurgia, quàm macta- 15
 re diuites. Ego id modò consulam, ne si rectè fuisti
 transfuga, victus inexhausti studij molestia, temerè
 fias transfuga. Forsitan tu non minus quàm Vafæus po-
 litioribus natus eras? Ille sic se agit Salmaticæ, vt quot-
 quot illic aut Græcè doceant, aut Latinè contabescant 20
 inuidia. Scripserat ad me se hoc anno sepositurum LXX.
 ducatos. Si perdurauerit, & occasione non defuerit,
 spero illum obtenturum cathedram, quæ valeat X C.
 millia nummum: ea putatur propediem vacatura, in
 qua vbi viginti annis meruerit, natus annos XLV. re- 25
 deat in patriam, & domi tantos proventus comedat:
 interim in literis ibi versabitur, & subinde poterit re-
 currere in patriam. Meritò altissimam nobis pacem
 gratularis, cum tot vbiq; bellorum exoriantur tumul- 30
 tus. Statui tamen potius Neptunum tentare, quàm diu-
 tius ferre desiderium patriæ. Valeat valeat Campen-
 sis cum suis purpuratis. nihil illi inuideo. mihi vnus est
 Archiepiscopus qui plus offerat, quàm cupiam: cui iam
 deinceps viuere statui: sic spero me dimittet, ne men-
 dicem in patria. Et quid, Ioachime, præter necessaria 35
 hîc expetimus? Vbi multi opes, inquit Salomon, multi
 qui eas comedant. Hoc mihi crede, non est felicitas in
 diuitiis.

diuitiis. ἀλλ' ἐν τῇ ἀυτοαρχείᾳ. Suis contentum esse certissimæ sunt diuitiæ, vt ait Cicero. Sed faceffant conciones. Houerio gratulatus sum reditum ad suos, non sine iocis. De Damiani nostri vertigine, quod scripsisti gratissimum est. Faxit Deus, ne quorundam exemplo, doleat se tantum tribuisse medicis: mihi magis placet *δαίλε*, quàm sexcenti medici. Ad Resendum misi literas, sed domi non erat. Quòd de ingenio eius scripsisti poetico, verè iudicasti. Necdum vidisti carmen de morte Erasmi, quod nuper misit ad Damianum. Damianum resaluto, & tamen ipse paucis, si potero, cum eo agam. Vale, mi Ioachime, & me, vt facis, ama. Eboræ VIII. die Iulij. Anno XXXVII. Ignosce nobis barbariem, vix mihi licet esse Latino.

15

NICOLAVS CLENARDVS D. MARTINO A VORDA, S. P. D.

20 QUID NAM agis, Martine charissime? Iam fermè in ipsam peruenimus Africam. Siquidem cum optimè atque felicissimè viuerem Salmantica, vocatus sum à Rege Lusitaniæ conditione honestissima. Doceo fratrem Regis, eo salario, quod pluris duco, quàm canonicatum Antuerpiensem: munus est parui admodum laboris. Adeò principem stata quadam hora docemus, aut suauiter confabulamur. Quanquam non quotidie: multas enim ferias habeo, primùm diebus Dominicis & festis: deinde vix est hebdomada, quin vnus & alter
30 sit dies immunis, partim venando, partim aliis de causis. Ego interim domi cano mihi & Musis. Quid enim facerem Theologus in venatione? nisi fortè putas me practicum factum Theologum, & omisis quæstionibus: An, Deus est, sit propositio per se nota, nunc coeperim
35 venari sacerdotia: præsertim cum istud facere soleant Theologi aulici. Non venor quidem, & tamen mihi dormienti aliena cura plus hic propediem cõferetur
sacer-

sacerdotiorum, quàm vnquam apud vos litibus perpe-
 tuis consequi potuerim. Ergo, inquis, fies pluralis: Ca-
 piam omnia circumlocutiue, & incomplexè, pro vno
 simplici, & opimo sacerdotio. Quem enim fructum ha-
 berem ex studio dialecticæ, nisi re ipsa tractarem Dia-
 lecticam? Ludis, inquires, imò serio tecum ago: nam
 cùm sint duæ partes Dialecticæ, altera quam *κρητικήν*
 vocant, hoc est, iudiciariam, quam in libris Priorum
 tradit Aristoteles: altera *τοπικήν*, id est, localis, quam do-
 ctissimè persequitur octo libris Topicorum: visum est
 mihi consultum, vt omissa Stoicorum parte, nempe syl-
 logismorum, hos enim illi exactè & spinosè tradebāt,
 eam potius portionem amplectar, quæ est de inuentio-
 ne, hoc est, libros Topicorum, qui docent inuenire ar-
 gumenta: & non ignoras sex vltimos libros nos Loua-
 nij vix legere. Sum igitur totus in ista Dialectica: faxit
 Deus, vt hîc feliciter inueniamus medium, nō in ponte
 asinorum, sed in thesauris Lusitanicis (sunt enim loci
 Dialectici, tanquam thesauri, in quibus latent argumē-
 ta) quo possimus isthic apud vos tandem bonos facere
 syllogismos. Putas me perpetuò ludere. & meritò: quid
 enim facerem aliud in tanta felicitate? orabis Deum vt
 hunc cursum mihi conseruet incolumem. Tu vicissim
 quomodo valeas, quid rerum geras, vbi viuas, fac me
 certiore. Habes Louanij Rutgerum Professore Græ-
 cum: per illum curabuntur tuæ literæ. Aulæ nostræ sta-
 tiua sunt Eboræ: distat vltra Vlyssiponem itinere bidui.
 Ad finem mundi iam peruenimus, cùm vos pigri vix pa-
 triam exire audeatis. Vale, mi Martine, & me, vt facis,
 ama. Eboræ VIII. Calend. Maij. An. M. D. XXXIIII. 30

NICOLAUS CLENARDVS D. MAR-
 TINO AVORDA, S. P. D.

SEMEL atq; iterum scripsi ad meos, vt certior fierem
 de valetudine tua. Rogo si adhuc superes, videam
 literas tuas, & statum rerum tuarum. Ego per gratiam
 Dei

Dei sic valeo, ut nunquam in vita vixerim suavius. Princeps meus iam opera mea usus est triennium, ubi abierit quartus annus, spero adornabo reditum in patriam. Quæris quid agam? Non satis fuerat mihi linguarum, nisi etiam me inficerem sermone Afrorum horridissimo. Itaque multis diebus versatus sum in lingua Arabica, non raro interim titillatus desiderio petendæ Africæ: distat hinc LXXX. miliaribus totius Africæ emporium celeberrimum Fes: ubi multi sunt literati, tam in Hebræis, quam in Arabicis. Si spe diutius cogar manere in hoc exilio, credo dabitur occasio partem Africæ lustrandæ. Posteaquam enim incepti peregrinari, bene peregrinandum est, ut ubi rediero, liceat vos grandibus mendaciis attonitos reddere. Nouarum rerum nihil habeo quod scribam, nisi si scire libeat, quid mihi hic noui contigerit. Nunquam putabam me futurum dominum, iam tamen seruos possideo tres. Audi nomina, ut rideas magis, Michael Dento, Antonius Nigrinus, Sebastianus Carbo: hi sunt Aethiopes, quos sic instituo, ut mihi queant aliquando esse lectores, & scriptores: quod si Deus vitam prouiderit, cur non possim ex eis facere Theologos, ut non minus Esaiam gestiant legere, quam Aethiops baptizatus ab Apostolo Philippo? ubi habuero quartum, quid restabit, nisi ut literas eos doceam Chaldaicas, ut quatuor illis contigit in Babylonia? Alij purpurati simias in delitiis habent: ego dum studendo sum defatigatus, oblecto me istis simiis ratione præditis. Latine discunt velint nolint: aliud enim ex me non audiunt, iam utcunque pingunt, sic ut legere queas. Natu minimus constitit aliquanto pluris, quam triginta ducatis: si quis mihi reddat ducatos centum, non eum addicerem. Poteram ingenuos ministros mihi parare, verum ubi docti à me fuissent, me reliquissent: istis quod impendo, mihi impendo. Si senectute desipere incepero, vicarios faciam seruos sapientes, ut aliquid saltem sapientiae retineam. Habes res meas, inuicem scribes de tuis.

Ora

Ora Deum vt vobis amicis intra paucos dies aut men-
 ses restituar. Si literas tuas merebor, eas mittes ad M.
 Rutgerum Rescium professorem Græcum Louanij.
 Suspicio nos hoc vere profecturos Braccaram: nam
 Princeps meus, Regis frater, Archiepiscopus est Brac-
 carësis, nuper initiatus sacerdotio, & omnino inuisen-
 dæ sunt oues. Arbitror eadem opera nos salutaturos di-
 uum Iacobum Compostellæ: non enim inde longè di-
 stat. Si adesses, videres Theologum valde expeditum,
 scilicet vt pueri sunt, qui in supplicatione Louaniensi
 alligantur equis ne decidant. Vale, charissime Marti-
 ne, & exulem precibus tuis adiuua. Eboræ x. Ianuarij,
 Anno M. D. XXXVII.

NICOLAUS CLENARDVS RVT-
 GERO SVO, S. P. D.

HODIE Pascha est, mi Resci, & rebus diuinis ani-
 mus occupandus fuit: dulce mihi tamen est, vel sic
 leuiter tecum fabulari: quæroque quid dicam, quod li-
 teris tuis mihi ad plenum respondisse videar. Quid er-
 go? in mentem venit, vt sus Mineruam doceam. Qua
 quæso in re? In filio tuo Ioanne. Est hic nobis in ædi-
 bus D. Archidiaconi hospitis mei, puer bene ingenia-
 tus, natus patre Gallo, amicissimo Archidiaconi. Cum
 primùm indolem fuisset contemplatus: Cur, inquam,
 Dionysius non discit Latinè? Voluit pater (is mercator
 est Vlyssipone) vt vernaculam linguam probè queat
 scribere. Diffuasi facilè: sed quomodo formabitur in La-
 tinis, quando hic ludimagister non admodum Latinè
 loquitur? Recipio, inquam, ad me: tantùm adsit perpe-
 tuò nobis comedentibus, & affuescat. Sic discet Lati-
 nè? quid ni? vos nõne Lusitanicè iam nostis, nec præ-
 terea præter consuetudinem, vllum habuistis præce-
 ptorem? Etiam: verùm alia res est Latina. imò profus
 eadè: & sic olim Romana iuuentus instituebatur. Quid
 multa? iubeo vt quotidie ad meum veniat cubiculum,
 &

& tanquam per iocum rem incœpto, potius animi cau-
 sa, quam vt seriũ laborẽ voluerim capescere. Nonne,
 inquis, docuisti declinationes & coniugationes? mi-
 nimẽ gentium. Dic quomodo puerum Lusitanum tra-
 5 ctaſti, qui ipse ne sententiam quidem vnã efferte po-
 tes Lusitanicẽ? Libellum paruulum concinnabam, &
 scribebam vnũ atque alterum versum: Salue domine,
 vt vales? benẽ? ex animi sententia. Id legebat & vel me-
 10 moriter dicebat, prãdentibus nobis, aut etiã recita-
 bat. Singulas voces vt non assequeretur, consueſcebat
 tamen occurrenti statim dicere: Salue domine. Et ego
 omnia Latinẽ, & tu quoque. Vales rectẽ? hærebat quid
 responderet. & quamuis verbo vernaculo non pote-
 15 ram, gestu tamen docebam, vt diceret: Etiam domine.
 Iam sequenti die: Quomodo valet dominus Archidia-
 conus? fecit rem diuinã? vbinã est? domi an in tem-
 plo? Et hæc quoque è libello recitabat: quin & ridendi
 & iocandi gratia, Græcula etiã aspersi: *πᾶς ἔχεις ὦ φίλε;*
 20 *καλῶς; κατὰ γράμην, ὡς δύναιμι, καὶ μὴ ὡς βέλονται:* quæ lege-
 bat me præeuntem imitatus, non quod vllum caracte-
 rem dinosceret, nisi quod versum primũ cum vide-
 ret, formabat vocem *πᾶς ἔχεις ὦ φίλε*, & ita in cæteris. Ne
 longum faciam, sensim ita puer creuit, vsu & lectione
 eiusmodi quotidianarum oratiuncularũ, vt omnia iam
 25 intelligat, quæ inter comedendum referimus, nec quic-
 quam nisi Latinẽ apud me vel audit, vel loquitur: quã-
 doque confabulor horã vnã, & omnia probẽ intel-
 ligit, & orationi aptẽ subseruit: & tamen reliquo fermẽ
 tempore, domi nihil audit præter vernaculum. Quid
 30 non efficiat tuus Ioannes, qui sæpius domi cogitur au-
 dire Latinẽ, quã Teutonicẽ. Meus si esset, nihil attin-
 geret Grammaticæ, priusquã vsu linguã didicisset. Agit
 annum septimũ: scribãtur ei quotidie versus aliquot de
 iis rebus, quæ domi geruntur: Ioannes vbi est mater? In
 35 culina. Quid agit ancilla? concinnat lectos. Abi, defer
 hunc libellum ad prælum: dies diem docebit, & sensim
 eò promouebit, vt istis Grammaticorum canonibus,

G vel

vel ipse per se legendis sufficiat, vel non admodum
 opus habeat. Nec ob id malè discet, quod quadriennio
 forsitan loquetur non satis congruè, vt ita dicam. Quid
 periculi, si decimo demùm anno ea vitia corrigat? Quan-
 ta molestia liberaueris puerum, si hac via iustitias? Vi-
 tabis tamen orationes longas, & semper sexto & aut se-
 ptimo verbo sit absoluta perìodus. Deinde omnia scri-
 bantur *καλοῦνται*. Nec magni feceris, tametsi singulis
 paginis videbuntur fragmenta modò dialogorum. Sed
 ego stultus, mi Rutgere, qui hisce de rebus te moneam. 10
 Vt tamen stultescam bis eadem epistola, hoc etiam ad-
 dendum, Quinctilianum, si hodie adesset, nò daturum
 consilium, vt noster Ioannes à Græcis incipiat: alia cò-
 ditio illius temporis, alia præsentis, vbi non sunt, quo-
 rum quotidiana consuetudine linguam discat. Lubet 15
 & aliud narrare, quo magis tibi persuadeam, non con-
 temnenda esse hæc mea consilia: Est hic puer quidam
 quadrimulus, patre sic satis Latino: is filium renellum
 Latinè docuit, haud aliter atq; vulgus hominum facti-
 tat in idiomate vernaculo. Miraculo nobis fuit. Iam au- 20
 nus est, cum coràm principel meo, memoriter carmina
 quædam recitaret è III. libro Aeneidos, & orationem
 illam Laocoontis, tanta velut auctoritate pronuncia-
 bat, vt grauius auctor ipse non posset. Cumq; pergeret,
 & Poëtam ageret. Sic fatus: Validis ingentè viribus ha- 25
 stiam, &c. Videbar mihi videre trementè machinã, tam
 pulchrè gestum fingebat. Quodq; mireris etiam, discrimi-
 na generum, & temporum egregiè nouit, & nihilo
 peior nostratibus, qui annum fortè agunt decimũ, nisi
 quòd tanta linguæ peritia, in infirmam ætatem non vi- 30
 detur cadere. Paucis ab hinc diebus, vnà cum patre fuit
 apud nos in prandio, & iussus à me postridie datis lite-
 rulis salutauit. Mitto ipsam chartam, vt magis de Ioan-
 ne tuo spem bonam foueas, si modò vsu potius nitatur,
 quàm carnificibus Grammaticis. Vale, mi Rutgere, par- 35
 tim heri, partim hodie, hoc est, postridie Paschæ: si qui-
 dem heri scribentem interpellabat coena. Et non est
 mihi

Exempla
 puri ap-
 primum
 geniosi

mihî mos, vt post vespertinû cibum, librum vel saltem
 inspiciam: etiam si ante octauam redeam ad cubicu-
 lum, protinus me ad nidum confero. Antelucana stu-
 dia ficamo, vt malim hora prima lumen pascere, quàm
 5 lucubrare vesperi. O charissime amice, rogo vt vicif-
 sim longam epistolam scribas, & suauiter mecum pri-
 stino more garras. Eboræ postridie Paschæ, Anno
 M. D. XXXV.

10 NICOLAUS CLENARDVS RVT-
 GERO SVO, S. D. P.

REDVNTI mihi nuper à Principe meo, Coelius
 Faustinus reddidit fasciculû, in quo literæ tuæ in-
 rant binę, nec adscriptum erat de die: quę quàm fuerint
 15 mihi gratæ, frustra fecero si tibi studeam declarare. E-
 quidem non magis gauisurum puto, cui ex insperato
 sacerdotium aliquod opimum obueniât. Sint igitur hæc
 sanè literæ, charissime Resci, instar duarum præbenda-
 rum sub eodem tecto, vt illi vocant: quæ enim minus
 20 nostris istis beneficiis dispensatione inuidebimus, quàm
 illis indignissimo nomine beneficiis: quę tam malos fa-
 ciant sæpe possessores? quiq; tam tetrico semper vultu
 nûmos suos somniant, vt ridere nõ possint, nisi fortè ad
 lactucas asini, cû Crasso illo, quem vocauerunt ἀγέλασον.
 25 Nos rideamus, & securi spernamus istas nugas: di-
 camusque insultando vniuersis sacerdotiis: Vbi vos
 habere volui, non potui; vbi potero, non volam.
 Ne mireris, optime Rutgere, stultitiam meam, nihil
 facio noui, sed omnium tibi mortalium mores in me
 30 commonstro. Quis est, quem victoria non facit insolē-
 scere? Quis ferme non foras lingua promit, quod gestat
 in pectore? & me putas apud te filere posse, & nõ aper-
 tē clamare, quòd hic viuam suauiter? Valeant iam curę,
 valeant sollicitudines, & mordaces cogitationes de parā-
 35 dis opibus in posterû. Quid, inquires, ad eò nobis repē-
 tē Croesus factus es, vt sic tibi placeas? Imò Croeso bea-
 tiore me puto. Deliras Clenarde, et fallaci somnio te ipse
 G 2 decipis.

decipis. Vtinam hoc somnio diu fruī liceat: vtinam hęc
 mihi Deus mentem sempiternet. Dic ergo apertē, quid
 est, quod sic gaudio gestis & exultas? Omnis disputa-
 tio, auctore Cicerone, debet à definitione proficisci.
 Age igitur, certissimæ sunt diuitiæ, suis esse contentū. §
 Has ego, mi Rutgere, iam teneo: nō quod educaris me-
 tor felicitatem; aut tam iis abundem, quàm pleriq; for-
 sitan suspicantur. Nam vt id obiter aspergam, ducatum
 ego Lusitanicū non pluris facio, quàm isthic faciebam
 philippeum. Si capio multum, expendo multū, nec ani- 19
 mum adiicio ditandis hæredibus. Suppeditat Rex quæ
 vsibus quotidianis cōueniunt. Stultescere nolo, vt plus
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 Deus senectutem, adiiciet, spero, viaticum: sin minus,
 quorsum opus est in crucibus viuere, vt diues moriaris? 15
 Lamentatus es non nihil in epistolis tuis, & dum aliorū
 mihi fortunam commemoras, tanquam fortē tuam de-
 ploras. Ego te contrā ditiozem illis omnibus, & felicio-
 rem dico. Rectē Salomō: Melior, inquit, est pauper, qui
 ambulat in simplicitate suā, quàm diues torquens labia 20
 sua, & insipiens. Habebimus multa bona, si timuerimus
 Deum. Perge vt facis, labore quopridiano Deum tibi de-
 mereri: Pluris mihi est, quod iuuentutē doceas, et quod
 angustia rei familiaris intra seruitutem Dei contineris,
 quàm nescio quæ præbendæ & causificorum capturæ. 25
 Qui repente ditescunt, etiam si ad extremam redigātur
 inopiam, animū tamen semper à pietate ferunt alienū.
 At quibus Dominus τῆς πενίας τὸ φάρμακον principio cle-
 mens admonet, apud eos ita religio radices agere con-
 suevit, vt etiam si postea diuitiarum spinæ succrescant, 30
 frumentū tamen bonum, cōsuetudine dulci, conferuetur.
 Habent se res tuæ iam melius, spes est fore, vt ali-
 quando sese habeant optimè. Dum ago in hoc exilio,
 Deum precibus nostris fatigemus, vt aliquando cōmu-
 munem nobis senectutis sedem capiamus. Vale optimè 31
 Rutgere, & nugas meas boni consule. Cras pergemus
 in fabula. Eboræ x x i i i. Martij.

NICO-

NICOLAUS CLENARDVS AMICO

INTEGERRIMO RUTGERO

RESCIO, S. D. P.

5 **G**RATV LOR auctam tibi familiam, alteram pro-
 lem masculam cælo redditam, vt patrem Deo com-
 mendet, alteram in terris superstitem: vt quemadmodũ
 Ioannem filium viris aliquando imitandum formabis,
 ita Corneliam fortè Gracchorũ olim per te videamus.
 10 Nihil fuit tota lætius epistola, quòdque me magis apud
 Rutgerum sisteret, quàm tua illa verba: Hæ sunt præci-
 puæ opes meæ. Venit enim in mentem prouerbij tui:
 Non simus miseri ante tempus: quod ego, mi Rutgere, ,,
 in hac peregrinatione sic memoria sæpius tractaui, vt ,,
 15 sensim dicere sim ausus, ne in ipso quidem tempore si- ,,
 mus miseri: quãdo nullum profectò est tempus, in quo ,,
 miseri esse cogamur, nisi ipsi velimus. Iam me ad illud ,,
 Horatianum composui. Lætus in præsens animus, quod ,,
 vltra est, oderit curare: & quantum licet, Euangelium ,,
 20 audio, ne quid curem de crastino. Ago gratias Deo, ,,
 quòd peccatorem tandem ad hanc mentem venire cõ- ,,
 cesserit. Iam agitur quadragesimus ætatis annus, & ,,
 quot, bone Iesu, minores extincti sunt? quis scit an die ,,
 crastino spirabo? Proinde, mi Rutgere, ne te crucient
 25 multorum diuitiæ. Si tibi salutare essent, iam dudum
 præbuisset, cui filiorum suorũ salus est charissima. Lon-
 gè potiora dedit, vt laboribus sufficias, quos instituen-
 da iuuentus requirit. Hæreditas, ad quam festinatur in
 principio, inquit sapiens, in nouissimo, benedictione
 30 carebit. Iacta, vt facis, cogitatum tuum in Dominum,
 & ipse te enutriet. Tandem (mihi crede) futurus est
 Rutgerus Louanij, quod Badius Lutetiæ, quem virum
 velim, vt, si eò te conferas, meo salutes nomine. Tu hoc
 fortè loco cogitas, beatum me iam, & bene nummatũ,
 35 facillè posse de tenuiori disputare fortuna: & illud oc-
 cinis. Tu si hîc sis, aliter sentias. Imò verò felicissimus
 ocio, nihilo re nummaria te sum præstantior. Vbi multæ
 G 3 opes,

opes, multi & qui comedunt eas: & istic centū philip-
 priorū prouētū magis mihi placere poteram, quā hīc
 quingentis ducatis, si modō data fuisset studiorū tran-
 quillitas, vt omittā optatissimas mihi semper diuitias,
 de iuuetute studiosa semper bene mereri, & laboribus 5
 ignauiam excutere, omniū malarum artium matrem.
 Atque, vt ne me mutatum putes, nihil magis in votis ha-
 beo, quā quicquid restabit vitæ in posterum, totum
 aliorum institutioni consecrare, & cum Cleante labo-
 ribus immori. Id si non præstabit patria, nec reducem 10
 alere poterit, moriar in exilio, & perpetua peregrina-
 tionē, discam humanam sortem: vt cogitem me alienā
 patriam inquirere, & peregrinari à Domino, quamdiu
 versor in hoc corpusculo. Nam quōd vos istic somnia-
 tis fore, vt bene saginatus domum reuertar, & auro Lu- 15
 sitanico inertem pascam senectutem: id verō somnium
 est. Sat est, si redeam melior & animi bonis instructior.
 An ego sedem studiis delectam, mordacibus istis, & pe-
 cuniariis curis inquietabo? Non possum, mi Rutgere,
 nec volo: magis mihi libet in diem viuere, & harum re- 20
 rum nullam rationem ducere. Quando ita fermē com-
 paratum video, vt simulatq; parandis opibus animum
 intenderis, frigeant studia. Hoc propositum si aliis stul-
 tum videtur, orabo Deum, vt Apostolum suum fortiter
 instillare faciat: Habentes victum & amictum, his con- 25
 tenti simus. Nimum nimum, mi Rutgere, vitiis nostris
 indulgemus, & nihil tam facilē comminiscimur, quā
 quod cōtra Euangelicam illam *αὐτάρχειαν* bellum gerat.
 O si queam hanc mentem retinere, nihil certē velim
 magis. Ora, quæso, communem Dominum, vt etsi di- 30
 uites, etsi pauperes, etsi foris, etsi domi viuentes, sibi ta-
 men viuere faciat, non mundo. Gaudeo verō, & ex ani-
 mo tibi gratulor amicitiam Petri Nannij: Non potest
 esse vir improbus, quisquis colat meum Rescium. De
 illius literis, quid me attinet dicere? *αὐτὸν τὰ συσπράγματα* 35
δείξει. Hominem ex me salurabis quā diligentissimē:
 non potest non esse meus, qui sit Rescianus: Bene vale,
 optime

optime Rutgere, & si nimium tibi videatur epistola
theologica, nec satis Latina, veniam dabis Arabicanti-
bus: fermè calamum Latinum proximo mense perdidit.
Cras fortè rursus fabulabimur. Nūc conuolo ad Eu-
5 angelia Arabica: de quibus aliquid tibi narrare libet.
Nactus sum codicem descriptum, & versum ab hinc
annis sexcentis. Habeo & aliud exemplar ex eadem
translatione descriptum. Reperio pleraque omnia sic
se habere, vt hodie legimus in Græcorum codicibus,
10 quos sequutus est Erasmus. Illud Ioan. vlt. Si eum volo
manere. Et illud in Luca: In terra pax, hominibus bona
voluntas: & reliqua quæ Erasmus restituit, omnia sic
habent Arabes: ne putemus olim aliter legisse Græcos,
quàm hodie sonant vulgata exemplaria. Nullum non
15 moueo lapidem, vt epistolas Pauli consequar, & reli-
quos sacros codices: omnia enim sunt apud illos iam
olim versa. Quin & scripta Thomæ quædam verterunt,
& alia quàm plurima. De sacris mihi præcipuè cura est,
quæ ad vtrumque attinent Testamentum: & iam Pen-
20 tateuchum quidam habet, missurus vbi voluero. Hæ
mæ sunt opes Rutgere, quas multi non plaris facerēt,
quàm ego eorum aureos. Si his moribus, & ingeniis
nati, & facti sumus, feramus alter alterius vitium: non
possumus omnes esse Cræsi, nec omnes possumus vi-
25 deri Grammatici & *γλωττολόγοι*. Rursus vale. Eboræ
II. Octob. Anno M. D. XXXVI.

FINIS LIBRI I.

opinio Ruygere, et si quidem ubi videtur epistolam
 theologica, nec satis Latina, vestigia dabit & abdicant
 durissimi & calidissimi Esauum in eximio mentis perditum
 Cas fortissimi lapidabatur. Hic conuoluto ad pu-
 2 angulis Arabice, de quibus apud ubi dicitur Hber
 Pactus sunt codicum, et in quibus, & veritas ubi hinc
 annis saeculis, habet, & aliud exemplar, et est hinc
 translatione delatipant, Repetio pluraque omnia de
 le habet, et hodie sag nunc in extremis codicibus
 10 quos sedentur esse Britannas, illud locum ubi, & cum volo
 manere, & illud in fine, in scriptis per hontibus hinc
 roborata, & tepidus que hinc in testam, omnia ha
 habent Arabice, & partem ubi dicitur, de illis, & quos
 quam hodie sonat ubi dicitur exemplaris, Nullum non
 11 nouos lapidem, & quod de Pauli, & r. h.
 quos factos codices, omnia enim sunt apud illorum
 olim velle, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 & hic quod quod quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 que ad utrumque videtur Testam, & in Ten
 12 a rationem quidam habet, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 in fine opes Ruygere, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 quum quo, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 quod & facti sunt, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 postquam omnes esse, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 13 dei Communitati & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 14. Octob. Anno M. D. XXXIIII. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 15. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 16. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 17. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 18. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 19. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 20. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 21. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 22. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 23. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 24. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 25. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 26. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 27. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 28. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 29. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 30. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 31. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 32. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 33. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 34. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 35. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 36. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 37. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 38. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 39. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 40. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 41. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 42. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 43. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 44. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 45. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 46. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 47. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 48. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 49. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 50. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 51. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 52. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 53. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 54. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 55. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 56. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 57. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 58. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 59. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 60. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 61. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 62. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 63. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 64. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 65. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 66. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 67. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 68. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 69. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 70. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 71. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 72. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 73. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 74. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 75. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 76. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 77. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 78. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 79. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 80. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 81. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 82. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 83. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 84. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 85. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 86. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 87. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 88. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 89. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 90. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 91. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 92. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 93. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 94. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 95. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 96. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 97. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 98. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 99. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc
 100. & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc, & quod de hinc

N I C. C L E N A R D I
E P I S T O L A R V M
L I B E R I I.

A N T V E R P I Æ,
Ex officina Christophori Plantini.

M. D. LXVI.

C V M P R I V I L E G I O.

MICHAELIS
EPISTOLARVM
LIBER II

ANTWERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXXI.
CVM PRIVILEGIO

VIRTUTE, NOBILITATE,
ATQVE ERVDITIONE PRAESTAN-
TI VIRO D. THOMAE REDIGERO
CAROLVS CLVSIVS, S. P. D.

5 **Q**VAM familiaris & amicus fuerit Clenar-
 do Ioānes Vaseus, vir Graecè & Latine do-
 ctissimus, generose Redigere, testari possunt,
 cum simul suscepta profectio Hispanica, tū
 10 pleraq; ipsius ad Vaseum litera. Clenardus postquam
 ex Mauritania redijt, Granata obiit. Vaseus professione *mors cle-*
 Graecæ & Latinae linguae Salmantica adeptus, in eodem *uardi*
 munere perstitit usque ad extremum diem, qui incidit
 15 circiter viginti annis à Clenardi morte. Hac ideo com-
 memorari, quòd mihi per Hispaniam peregrinanti, fa-
 miliaritatem contrahere contigerit Salmantica, cum
 ornatissimo viro Augustino Vaseo Ioannis filio, qui cum
 20 multa de singulari inter patrem & Clenardum amici-
 tia narraret, ostendit mihi plurimas Clenardi schedas
 à Ioyceps, quas apud Vaseum reliquisset, atq; etiam
 aliquot eius ad patrem epistolas & alios eruditos vi-
 25 ros. Statim placuerūt illa mirū in modum, mihi persua-
 dens isdem dotibus praeditas esse, quibus erant illae quas
 Louaniy excusas aliquādo legerā. Sed cum earum exem-
 plar minimè permissurū Vaseum scire, arte tractandus
 mihi fuit, vt eas consequerer: siquidē omnino apud me
 30 constituerā eas aliquādo in lucem proferre, rem gratam
 omnibus studiosis proculdubio facturum. Non possunt
 enim nō lectorem oblectare rerū varietate, & eū allicit
 eius florida oratio, nō illa quidē elaborata, sed tamē pu- *clenardi or-*
 35 ra. Nam cum ab ineunte etate linguarū fuerit studiosis- *oratio.*
 simus, ad quarū cognitionem indefesso studio totus fe-
 rebatur, vt stylum formaret, non admodū fuit sollicitus.

Argumento tamen est eius pura dictio, licet extempora-
 ranea, quam disertè scribere potuerit, si peregrinarum
 linguarum (in quibus fuit αὐτοδίδακτος) praesertim verò
 Arabica *μαρία* non adeò laborasset. In quadam certè
 ad Vaseum epistola seriò dolet, plus temporis stylo for-
 mando non se dedisse, eúmque monet ut suo exemplo do-
 ctus, totum se eloquentiae studio tradat. Licet (inquit)
 mihi nunquam eloquentiae studiũ displicuerit: nũquam
 tamen imperare mihi potui, ut vel iustum tempus ope-
 ramq; in stylo formando ponerem: aut quicquid id esset
 quod scriberem, ad limam reuocarem. Qua de re seriò
 doleo. Cũ enim rem propius aspicio, longè satius fue-
 rat cum amicis pressius agere, & breuius aliqua adhi-
 bita vel arte, vel diligentia, quàm multarum horarum
 dispendio prolixiores quidem effundere literas, sed qui-
 bus describendis id modò consecutus sis, ut malè & tu-
 multuariè garrere possis, prudenter atque disertè dicere
 non possis. Oro te, mi Vasee, ut exemplo meo doctus,
 iuuenis discas evitare, quod seni mihi iam non licet.

HAS epistolas, cũ ex Hispanijs reuersus, Planti-
 no diligentissimo Typographo excudendas tradere vel-
 lem, dispiciendũq; esset cuius potissimum patrocinio
 fultæ in publicum prodire possent, tu vnus occurristi, qui
 hanc prouinciam suscipere idoneus es visus: memine-
 ram enim quàm earum quæ excusæ sunt lectione ali-
 quando Louanij delectatus sis. Eas igitur superioribus
 coniunctas, tibiq; dicatas in publicum proferre placuit.
 Tuum erit hoc tenue munusculum ex Hispanijs eritũ,
 pro tua singulari humanitate boni cõsulere. Bene vale.
 Brugis Flandrorum, Cal. Ianuarij, M. D. LXVI.

NICOLAI CLENARDI

EPISTOLARVM

LIBER II.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO IOANNI VASAE O.

10 **S**ALVE, mi Vasæ. Multa complectitur
epistola tua, quibus me hominem iam pla-
nè aridum inter arduos Arabes difficile
est respondere: tamè tanquam aphorismi-
cam responsionem habeto. D. Fernandus
15 hos sex menses præscripsit assequendæ Cathedræ; id li-
cet nec ego prædixeram, tamen conabor quid possim
efficere: certè de ipsa Cathedra nihil despero, etiam si
omnes amici destituerent. Largitus est mihi Deus quo
aliquid valebam Louanij; puto vbi in publicum prodie-
20 ro, non defuturos amicos plurimos, etiam eos quibus
nondum de facie sum cognitus. Itaque quod identidem
tibi murmuranti respondere solebam, id multò certio-
re iam spe replico, nos felicissimè in Hispaniam venisse,
tantum Deus incolumitatem seruet. Abstine verò istis
25 tuis nugis & adulationibus, vt te clientem iam voces,
habebimus omnia communia. Tam enim præfugio ani-
mo ædes communes mensamque communem, & Sal-
manticensem conuictum. tu tantum interim quâto me
iunior es, tanto ad omnem molem molestiarum animo.
30 sis infractiore. D. Prætori scripsi, & gratias, vt de-
bui, egi; de filio omnia, spero, euenient vt volumus. ser-
uabitur ad tempus apud me, vt, vbi tu veneris, in do-
cendi munere succedas. Ignosces quòd tam facile tua
fide in meis rebus vti voluerim. ne dubites, antè sex
35 præscriptos menses aut numerabo pecuniam, aut habe-
bo Cathedram. Quod scribis id distulisse solutionem,
nescio quid velis, sed id credo est epistola D. Marci.

Ad Hammoniū scripsi de rebus meis, sed de libris quod
 ais in calce literarum nihil planè memini, negligentia
 aut obliuione potius factum est. Aliud erat, quod ipse
 quoque maximè voluiffem, vt tua Hebræa Biblia ad me
 deferrentur, id curato proximo tabellario. De La-
 tinis literis te hortabor, quòd te videam futurum ali-
 quando Cathedricū Salmanticensem. Sed in ista æta-
 te dū licet, valeat iam neotericus iste tuus Deus, & Ci-
 ceronem aut Liuium legito, fatis nactus es istius popu-
 laris loquentiæ. Hosti fidem seruandam etiam nunc di-
 co. Ego certè si vocatus fuiffem, non denegaffem. Ob-
 dura, tentabimus aliquid, vt tandem gaudeas. Saltem
 istam maculam effugias, ne fugisse videaris. Habes cre-
 do ad omnia. Cū videam iam statum rerum mearū,
 etsi tenuium, tamen facilè intelligo minus mihi futurū
 fuisse boni, si, dum ego volebam, hanc rupiffem com-
 pedem. Itidem tu facito, fata viam inuenerunt, bona
 sunt ad quæ tua quoque te fata ducunt. Bene vale, mi
 Vafæ. Salmanticæ XVI. Februarij.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
 VIRO D. IOANNI VASAEQ AMI-
 CO SINGVLARI.

SALVE chariss. Vafæ. Scripsi ad te nudius tertius
 nondum acceptis literis D. Fernandi. Heri præter
 spem allatæ sunt ad me. Certis legibus permittit me Do-
 minus permanere Salmanticæ. Conabor vt hanc Ca-
 thedræ assequar; id enim & D. Fernando, & mihi ho-
 norificū maximè fuerit. Egi apud eum de libris ad me
 mittendis: quos si nuper habuiffem, iam bonam accepiffem
 presentem pecuniam, iamq; illi (quando ita statuit)
 numerarem quinquaginta ducatos. Sine arca & rebus
 meis, nec illi soluere possum, nec me vt volo ad istam
 offerre Cathedrā. Rogo vt meo nomine huius summæ
 sis fideiusor, statim post acceptam capsam, missis pecu-
 niis dissoluam fidem tuam. Valde mihi placuit domini
 senten-

sententia: spero enim fore & tibi Salmanticae hospitem
amicissimum, & laudem quoque apud nostrates, quod
egregium patronum ducem profectiois habuerimus.
Da tu interim diligenter operam literis Latinis: con-
5 cepimus de te quoq, hic meliorem spem, quam sit haec
mea, certè nō inferiorem. Tantum cura ut quia dicis te
omnia frustra tentasse, ne fidem rupisse videaris. Fata
viam inuenient. Si forsitan casu tabellarius quispiam
Hispalim isthinc abiret, monebis Hammonium ut rerū
10 mearum curam gerat, ut si quid reliquum à blattis sit et
fordibus, id iam seruetur. Animo fac praesenti perdu-
res, acerba fuit *ἐπιμαρτυρία* mihi fabulae, non minus quam
tibi: *χαρὴς ἐρῶ* animo cerno longè optimam, etiā quae
vota nostra superet. Bene vale, mi Vasaee, XXIII. Fe-
15 bruarij, Salmanticae.

NICOLAVS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAEO AMI-
CO PRIMARIO.

20 **S**ALVE chariss. Vasaee. Acceptis iam tandem libris,
Shodie Graecam professionē sum auspicatus, auditorio
tam frequenti, ut locus deesset: cum tamē è regione
hora eadē quidam oppositionis, ut vocant, lectionē le-
geret. Cras iudicare licebit de euētū. Nam aderāt mul-
25 ti laudes Graecae linguae audituri, ut putabant: ad quos
eandē habui orationē, quam ab hinc bienniū Louanij,
nostri morem meū. Cur tu ex Arabico studio in Graecam
professionem? Tutius mihi visum est frequentiam antē
emereri, quam pauculus iudicibus & testibus Arabica-
30 ri: & tamen eodē quo cœpi spectant consilia mea. Per-
tentabo his diebus hominū sententiam, deinde ubi vi-
sum fuerit, virtute propria potius nitar, quam ambiti-
onibus & fauoribus. Teneo domi iam rationem, qua
possimus etiā hic longè à patria beati viuere. Obdu-
35 ra, iam eandem spem de te concepi. Perge modò studia
tua moderari, ut nuper te hortabar. Spero aliquādo res
ipsa clamabit, nec te nec me frustra venisse in Hispaniā.
Valde

Valdè mihi doluit quòd proxima epistola angi visus es; quasi non essem fidei memor. Scripsi iam ad D. Fernandum, vt sine fraude tua fieret, si forsitan hoc bimestri non mitterem pecuniam. quòd si noller, me omnino proximo tabellario ante finem Iunij missurum; & id faciam, vbi sciuerò ex ipso, quòd eam mitti velit, Hispali an Madril. Faceres mihi rem gratam, si transmitteres exemplar obligationis & fideiussionis, quam nomine meo fecisti. Si forsitan D. Fernandus non sit Hispali, facito vt sciam quomodo hìc nobis agendum sit. Si putas nihil tibi decedere, etiam si ante Iulium non soluiam, miror cur ingemiscas: & omnino miror quomodo te irretiueris meo nomine, cum orarem vt nomine l. ducatorum fide iuberis. Proinde facito vt obligationis siue fideiussionis exemplar quamprimum videā. Deinde vt hæ literæ, quas mitto, reddantur D. Fernando, si forsitan non esset Hispali. Vine, te quæso, securus, magno tuo bono dices me olim disunctum fuisse. Noli verò committere vt læsa gratia videaris ad nos cōfugere. Iam vltra medium pelagus emensus, quotidie diem refecas. Vbi exacto triennio Salmanticam veneris, amicum inuenies quouis loco paratum. Molimur hìc non parua: quæ si Deo fortunante procedant, eris & tu aliquo loco Salmanticæ. Iam finem facio, ne præter consuetudinem meam verbis loquar, quod re ipsa magis præstare velim. D. Marcus valet nobiscum *πᾶν ἡμῶν ἐνικῶς*, ad te scribit & ad Hammonium. Rogo diligenter de omnibus nobis per hunc agasone[m] rescribatis. Bene vale, mi Vasaë, & me mutuò dilige. Salmanticæ III. Cal. Maias.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O AMI-
CO NON VVLGARI.

SALVE, mi Vasaë. Literæ tua mihi semper quidem fuerunt gratissimæ, nunquam tamen tam commodè venit

venit tabellarius, quàm modò. Tertio die Nouembris
 vbi puerum missilem sciscitatum de literis tuis & ad-
 uentu agalonis, priusquam rediret, veniunt ad me duo
 Doctores Theologi ambo Cathedratici: nunciant no-
 mine totius senatus, mihi cõstitutum salarium quadra-
 ginta milium, id est, centum ducatorum, & aliquanto
 5 amplius in singulos annos, hac lege, vt iuuentutem Sal-
 manticensem formarem, tam in Græcis quàm Latinis
 pro meo arbitratu, duas mihi sumerem horas, legerem
 10 quicquid liberet, tantum vt id illis condonarem ne dis-
 cederem, id enim iam sparsum erat inter discipulos.
 Audi iam quantum ambierim. Priusquam res ageretur
 in senatu, multis conuiciis vix tandem id obtinere po-
 15 tuerunt à me quidam amici, vt non reiicerem quod vl-
 trò me dormiente molirentur, timentes ne scilicet tur-
 piter oblatum honorem defugerem. Itaque id modo
 vni respondi, facerem quicquid vellent, tantum mei ra-
 tionem haberēt. Breuiter suscepi prouinciam, hodieq;
 in possessionem, vt vocant, positus sum, auspicaturus
 20 hoc munus perendie, si Deus permiserit. Constanter in
 senatu clamabatur, vt linguarum cathedrã vacantem
 pronunciarent, capereturque de literis Clenardi expe-
 rientia. nec quicquam obstitit quominus fieret, quàm
 mea vnus voluntas: quod dicerem. cuidam inter illos
 25 primario, deesse libros tã Hebræos quàm Arabicos, qui-
 bus omnino opus esset in hanc moderandam cathedrã:
 sed interim inquam per ocium, si videbitur, dabimus
 operam vt aduehantur exemplaria. Multæ sunt causæ,
 mi Vasaæ, cur ita rem istam temperauerim: potissima
 30 tamen omnium, quòd mea hæc est cathedra vbi velim:
 & priusquam tam penitus insideam inter Hispanos, alia
 quoque prius exploranda sunt, de quibus longius esset
 narrare. Vnum hoc scito me id captasse, ex quo docere
 coepi, vt honesto pratextu prius Græcas literas propa-
 35 garem quàm Arabicas. Habito in honestissima familia
 gratus omnibus. Orarunt me, vt filium ducis Albani
 suscipere honesto salario, nec tamen aliquo cum puero

100 dur.
 salarium.

prodirem, tantum domi titulo præceptoris gauderem, strenuè hætenus renui: quid futurum denique sit, ignoro. Venit ad me quidam nomine Episcopi Corienfis, qui agit in Aula, sed stultescere desij, post illam primam compedè. Quo magis te sedulo adhortor, ne quis te mortaliū pelliciat, seruesq; te liberū, donec vitam meam hic degustaueris, nihil tibi deerit, aut mihi deerit. Spero nunquā poenitebit profectionis Hispanicæ. Mordicus teneo, quod ex me sapius audire soles: Venissem nunquam, si hæc præscissem, at venisse gaudeo. Antequam vertetur hic annus, expecto & alios nostrates. Nam Ioachimus Polites Zelandus ille qui in domo Rutgeri agebat, nuper datis ad me literis, scribit Ioannem Tartesium, illum quem tantopere laudauī in Meditationibus meis, apud quem Sturmius docebat Parisiis, vnà cum plerisque aliis Professoribus. scribit, inquam, hic Ioachimus è Burdegallia, eò venisse Tartesium comitatum viginti Professoribus, Græcis, Latinis, Hebræis: è quorum numero est hic Ioachimus. vocatus est enim illuc Tartesius, vt Aca- demiam instauret iam olim collapsam. Scripsit & è Louanio quidā discipulus ad me, quem expecto venturū, vbi me rescuerint firmiorem & stabiliorem Salmanticensibus factum. Nam Rutgerus noster putabat me abiisse in Italiam, alij ad superos. Vis tibi dicam breuiter quod sentio? res hic spero tota innouabitur, nec defunt permulti, qui mea consilia probant. Vtinam te cum Hammonio iam socios habeam; instat enim graue bellum aduersus Barbaros, quos aut si penitus inuisos reddamus, aut saltem leuioris auctoritatis, velim vos quoque huius victoriæ participes, & socios potius quàm comites. Intelligo ex literis Hammonij te nihil aliud quàm de patria cogitare. Oro te Vafæ per amicitiam nostram, ne saltem prouinciis disiungamur; si nolis ad nos venire Salmanticam, saltem Hispaniam ne deseras. Nimisquam cupio vnà vobiscum aut inuisere patriam, aut splèdidè & cū honore *πόλλα χαίρειν φράσαι τοὺς ἰσπανίους.*

vous. Quod ad illum attinet, in cuius gratiam noluerim esse candidatus, non rectè sentis: neque enim est τῶν περιτμηκότων, sed optimo natus genere: Et vt minimè esset, tamen literarum gloria quouis illum honore dignum facit. Verùm quod minimè putaram, ὁ τυφλὸς ἐκείνῳ ὡπερ ἔσῃτι παρακολουθεῖσι, ταύτης τῆς κατέδρασε ἔτυχε.

Dominus autem Commendatarius lite rem persequetur, & mira quædam imminet tragœdia: futuram video magnam studiorum commutationem, in quam

me Deus ὡσπερ τίνα κηρὶ φαῖον οἶμαι ἔταξεν. Oro vt res veritatè feliciter. Haçtenus grati fuimus, gratiores spero propediem futuri, vbi aliquot ex istis monstris cõfecerimus. De Magistro Adriano statuetur vbi coram adfueris, nam ferix meæ Demostheni sacrata fuerunt.

Iam verò quam prouinciam sustineam, non ignoras, ἀπονοδῶ καὶ ἀκύεμιλῶ ὁ πρὸς ταῦτα τὰ θηρία πόλεμῶ. Pròinde necesse erit me præsentì seruire fabulæ, donec lætam viderimus comœdiam, nam nunc quauis tragœdia crudeliora sunt omnia & turbulentiora. De

nuptiis sororis, & tanta apud nos rerum copia, est sanè quod gaudeam. tu crebrò literas accipis à tuis: ego iam toto biennio vix binas à parentibus aut Rutgero, expecto tamè quotidie respòsum à Rutgero. Resendius haçtenus nihil ad me. Quod de rebus Cæsaris nos cer-

tiores facis, omnino te decet, cùm iam & aulicus & homo sis. nos posthac ex hac umbratili & otiosa vita bella gesta tibi significabimus, & victorias credo. nã ex multis annis carmen illud in Cicerone legi: Αἰεὶ ἀριστεύειν καὶ ὑπεύροχον ἔμμεναι ἄλλων. Haçtenus certè cõtigit Louanij, &

quãdiu essem Parisius. Hic quoq; bene spero Deum mihi ppiciũ futurũ, & dextrè nos acturos q̄ incepimus, tantũ ora ne quid nos tráuersos agat, quod non sit in rē studiosoru, ὅνα ἀπορήσῃμι τῶν φηονούντων, bonus est enim hic puentus istiusmodi miserorũ, ἀλλὰ τί ἂν πάθοις. Δεὶ ἐμὲ

νεὺν τῆς ἀριστέμεναις, καὶ ἀποθανεῖν μάλλον ἢ ἰσασιδα φαίνεσθαι. τινὰ μὲν, ἢ Βene vale, & marmora ista quæ aduecta sunt diligenter curato. Salmantica, partim v. partim v i. Nouembris. *σταυ*

ρίψασσις ἢ κινιδίος, qui ab isto sulto fugit.

MAR-

MARCUS noster nondum rediit, nec scio quid suspicari debeam. Iam duas hebdomadas cessat *ἕως τῆς ἀποδομίας*. Vereor ne aula nos tali amico priuare conetur. Oremus Deum ut saltem valetudinem donet prosperam viro mea quidem sententia digno, qui regnis multis præsideat.

NICOLAUS CLENARDVS IOANNI
VASAEO. S. P. D.

SCIS, mihi charissime Vasaë, multas eodem tempore scribendas esse literas, scis hominē tot linguarum farragini deditum, non multum valere ab eloquentia: & tamen iniquus rerum æstimator, non videris excusationem meam accepturus, nisi tam prolixis nugis te obruam, ut cum cæteris istic verbosæ loquacitatis notam meritò mihi tribuas. Ignoscendum est tamen peruerso isti iudicio, quando te ais ab hesternâ computatione prætextum petere, quo breuitatis tuæ culpam atrenues dicam an exaggeres? Itane tandem homo tot commoditatibus diues ac beatus, quas tanta insolentia mihi modò narraſti, temporis angustiam causaberis? cùm præsertim ad eum scribendum erat, quem omnium mortalium soles appellare charissimum: Ego qui conuiujs non distineor, nec purpuratis aulajs, nec lectis eburneis infideo, sed intra angustos parietes sedentariam vitam exigo, adeò ut quandoque cum Masinissa contendam, ego, inquam, quem tu tam petulanter nunc accepisti, innumeris pressus, ut putas, incommodis, tamen plaustra literarum Salmanticam ducenda cõficio, cùm interim suavis noster Vasaëus altissimo pastus ocio, & opiparis occupatus conuiujs, ocium sibi negat fuisse prolixioris epistolæ. Vtere fortuna tua, & quando iam regnare cœpisti, & excellentiæ titulo salutari, excelle omnium regum instituta, ut quicquid tibi visum fuerit, protinus iustum esse decernas. Scilicet hebdomada solida, qua istic hæſit tabellarius, nullus Clenardo tuo

tuo dies assignandus erat, nisi qui pridianam adhuc redoleret crapulam. Exulta miser, & gestitam graui onustus felicitate, buccina, si lubet, cortinas tuas, ὄψατε οἱ αἰετῶν διατρεφεῖς βασιλῆες. sic tamen, vt magnas inter opes
 7 inops, temporis adhuc penuria laborare videaris. sed caue ne solus beatus esse perseueres. ἀλλ' ἐτι τις κ' ἐμοῖο θεῶν ὑπερέχεθε χεῖρα. Sed stultus ego, qui animum philosophicum opponere velim aulicaturienti iam iuueni, quiq̄ue aut legatos spirat, aut scribas dulciter somniat.
 10 condonandum est ætati, quæ adhuc infirma, leuiculis spectris pellicitur, & quicquid impotēter concupiscit, plus æquo miratur ac laudat, præsertim quando si Venus esset propitia. Catharinariam familiam instituere cogitet, & bene vxorios viros has quoq; nugas magnifice prædicare conuenit. Boni igitur consulemus glorias istas, & immodicam φιλαυτίαν tantum Flacci verum tibi accommodabo:

Vt tu fortunam, nos te Vasæ feremus.

Huiusmodi auspiciis exordiri debebam responfionem,
 20 qui tanta libertate obiectas mihi sordes prior audiuissem. Sin ludere voluisse te dices, cogites velim me quoque τὸ ἴσον τῷ ἴσῳ ἐπιφέρειν, & rusticū obtulisse ἀντίσκαμμα. Verum iam ad epistolam ordine, idque vt meritus es quàm breuissimè. Victoria me salutauit doctissimè
 25 atque amantissimè. audi breuiter meam de viro sententiam. Nullius ab hinc triennium epistolam legi, quæ tantum mihi probaretur. Dictu mirum quàm scribat neruosè, quàm aptè partiatur, quàm colligat acutè, & tamen omnia iucunditatis plena: si hac in parte viribus
 30 suis vti voluerit, egregium aliquando præstabit scriptorem. Vide vt eum modis omnibus colas; nam & ille mirè candidus, omnes studiosos amat vnicè, de te certè testimonium in literis edidit non vulgare: non continuo poteris opes illius introspicere, quando vt eruditionis plurimum, ita ostentationis habet prorsus nihil,
 35 quod & ipsum magnum veræ doctrinæ fuerit argumentum, cum alioqui sciolos istos videas vbiq; Thraconicas

voces libenter iactare. Castellus noster suauitatis est
 refertissimus, & mira facultate delabitur, & facilitate
 gratissima. sed hominis amicissimi sortem doleo, qui
 tot negociorum vndis immergitur, vt neque sibi, ne-
 que literarum studio satisfacere queat, & quasi hæc
 quotidianæ molestiæ non satis excruciantur animum
 libris deuotissimum, etiam subinde cum podagra con-
 flictatur. De nostra necessitudine quid prædicare at-
 tinet, quando testis est tota Salmantica? Platonis le-
 ctio vberimum fructum tibi sit præbitura, si modò
 permittent negotia, vt communicato labore pariter
 totum euoluatis: at vereor ne multa sese offerant auo-
 camenta, vt nec tibi ille morem gerere, nec tu illi
 vicissim obsequi sustineas. Habet quidem Lucianus
 plus iocorum, & phrasas Græcicas exactè com-
 monstrat. In Demosthenis nomine ipsa videtur ha-
 bitare eloquentia. Hic tamen durior atque diffi-
 ciliior, ille futilis nimium & leuissimi risus magister.
 In Platone semel omnia quæ vel ad elegantiam styli
 pertinent, vel ad præcipuam doctrinæ partem. adde
 quòd plus tibi comparaueris auctoritatis citando Pla-
 tone, quàm si legatum agens risum persona tua
 indignum commoueas, & omnino te video illuc spe-
 ctare, ne diu vitam sequaris umbratilem, sed in luce
 atque oculis hominum gloriosus feraris. Itaque ipse
 etiam suaserim, vt Platonis lectioni te tribuas, quem
 Cicero quanti fecerit, nusquam dissimulat. Est &
 aliud quod huc te meritò compellat, siquidem eò ce-
 lebritatis subitò istic euasisti, vt pudori ducturus sis
 Luciani dialogos prælegere, seruum auctorem tua do-
 minatio postulat, imò flagitat. Et isti tui amasij om-
 nia parua fastidiunt: magna de se prædicant semper,
 & magnificis promissis non tam capiunt quàm capiun-
 tur. Itaque iam huiusmodi quampiam chartam vi-
 dere mihi videor, valuis affixam:

plato.

Ioan-

Ioannes Vasaus Brugensis crastino die præfabitur in libros Platonis de legibus, quos in gratiam studiosorum diligenter deinde statuit interpretari.

5 Accurrit, ut scio, magna protinus turba, quisnam iste? quid, tu ignoras Vasaum? Iuuenis est utraque lingua doctissimus. Fuerat hic nuper Clenardus, & suspicabamur principio mira, sed nihil contulit præter Grammaticos canones, & nescio quid ex Chrysofotomo, quem sic interpretabatur, ut concionem potius habere videretur, quam professorum munus agere; quasi
10 verò nobis defuissent concionatores. οὐτ' ἐκεῖν ὁ βασις, qui nunc enarraturus est PLATONEM PLATONEM; quid nobis opus erat Chrysofotomo de modo orandi? si velit orare Clenardus, legat suum Breuiarium: nos decet Vasaus & Plato. Deinde quam erat Clenardus rusticis moribus, vix quenquam aut salutabat, aut ad salutandum admittebat. Iste totus homo civilis & lepidus, omnes salutat officiosissime, no-
20 uit nostra solennia: *Besolas manos*. ille Clenardus, nescio cur sic linguarum peritus diceretur, adeò fuit ineptus, ut nunquam bellè salutis quotidianæ verba sonaret, nunc bala, nunc bofo, nunc bese los manes: quid non barbarissat? Vasaus expeditus est, & sic vernaculo sermone præditus, ut Hispania natum credas. An non ista
25 istic dicturos autumas? Arripe igitur occasionem, & quia tam latè nominis tui gloria patère cœpit, τὸν Πλάτωνα tanquam pignus habeto εἰσσεὶ εἰς τῆς πλατωνομένης. Et quid quæso conducibilius fuerit instituto tuo? iam enim utcunque olfacio fata tua, præsertim testimonio
30 literarum tuarum, vnde suspicor te Galliam inuisurum atque Italiam, priusquam aut scribam aut legatum te facias, nec erras planè à scopo, olim olim cum rude seculum Bartholum aut Baldum ignoraret, nec tot iurgiis
35 ferueret forum, Iuuenalis canere poterat:

Optima certè
Nunc via processus vetulæ vesica beatæ:

I 4

At

At hoc nostro seculo, etiam si is indotatam Catharinam duceret, si modò processus tractare voluerit, procedet pulcherrimè: vt enim vestram iurisprudentiam paulisper alloquar, audi mea præconia:

Tu potes vnanimis armare in prælia fratres,
Atque odiis versare domos, tu verbera tectis,
Funereasque inferre faces. tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

HANC vbi artem è tribus sanctissimis regionibus, Hispania, Gallia, atque Italia, diligenter collegeris, tum te quoque eodem præeunte Virgilio, his verbis adhortabor:

Fœcundum concute pectus,
Disijce compositam pacem, sere crimina belli.
Arma velit, poscatque simul, rapiatque inuentus.

QVORSVM enim aliò spectant, quotquot hodie sacras leges amplectuntur?

O ciues ciues, quærenda pecunia primùm
Virtus post nummos.

ALIOQVI si Digestum vetus & nouum vel ipso Vlpiano noueris melius, nisi aliquid de receptis technis degustaueris, inutilem dessebis scientiam, nec legatum te videbimus, nec scribam:

Aude aliquid breuibus gyari & carcere dignum,
Si vis esse aliquid, probitas laudatur & alget.

VERVM iam tempus est, vt redeamus ad Castellù, qui suo Platone tantum verborum mihi inuito ademit, sed venerant in calamum, & currentem cohibere non poteram: ferenda tibi sunt, aliàs tardior erit, & etiam silentium forsitan ager, si modò tu pergas, vel minimã temporis causari inopiam. Ais quosdam audisse ex illo, pari oblato stipendio, me castra Sertoriana posse deserere. Quid alij auditum prædicent, & quam in partem noster amici literas fuerit interpretatus, vos istic melius pernouistis: me scias eiusdem esse animi, qualem nuper satis hîc perspexisti. Dû Marcus venerit da nobis omnibus operam, vt vtramque epistolam legat, quam eodem

eodem illo tempore Castello miseram : neque enim
 vnam tantum scripseram , sed & alteram, in qua tam a-
 pertè sensum animi mei sum testatus, vt portenti simile
 mihi fuerit hæc tua oratio . Ideoq; nunc breuiter cum
 5 ipso Castello sum acturus , tantumque admonebo , vt
 illam posteriorem relegat. Credo cæcus videret, quàm
 sim addictus Sertorio: nec mirum. quis enim non gau-
 deat tam celebri viro censerì, potius quàm eam ciuita-
 tem incolere, cuius tu scribis non esse auctorem ? Per-
 10 inde siquidem apud me fuerit, quod ad nobilitatem at-
 tinet, non esse auctorem, & quod tu dixisti non cõstare
 de auctore: nisi fortè te apud Athenienses habitare cre-
 dis, & quando conditorè vrbs non celebrant, *αὐτόχθονας*
us mihi iactare volueris. Nec mirum profectò, propte-
 15 rea quod tanquam terræ filius caducis istis commodi-
 tatibus nimium afficiaris. Sed tandem omisis iocis, se-
 riò tibi gratulor, amantissime Vafæ, conditionem Sal-
 manticensem, nec vnquam dubitavi futurum, quin D.
 Prætor nostras nostrati amicum egregium præstaret:
 20 reliqua iam sunt in te sita, vt sorte tua contentus viuas,
 tantam præfertim ocij copiam assecutus . Postridie D.
 Thomæ fuit apud nos in prandio Franciscus Lupus, ro-
 gabam nunquid istuc mittere liberet; iam enim abitu-
 rum tabellariù : aiebat ante dies aliquot scripsisse se ad
 25 D. Prætozem , & eas literas, quarum meministi, remi-
 sisse, sic enim commemini. De nostro Marco quod scri-
 bis vtinam vanum esset: valde siquidem vereor ne gra-
 uior sit morbus, quàm putemus, vtinam iam redisset ad
 vos incolumis. Nam de studiis illius si spe fallaci non
 30 duceris, quis te felicior? Ego certè biennij consuetudi-
 nem cum illo transigendam tanti fecerim , vt vel sola
 migrandi posset esse causa . Sunt odiosæ comparatio-
 nes, vt vulgò prædicant: tamen chariorem amicum ha-
 ctenus nec fortitus sum, nec tam reliqui inuitus . Hoc
 35 mihi velim credas, postquam abij in Lusitaniam, sæpe-
 numerò lacrymas mihi excussas , necessitudinis nostræ
 recordatione . & sentio , si hoc loco diutius insistam,

manabunt oculi. Oro te, vbi ille redierit, vt hominem
 colas atque obserues. Valet consiliis, candore atque
 amore mirabilis, sic omnibus se nouit exhibere fructu-
 osum, vt omnibus semper sit gratus atque iucundus.
 Apud Tagum exhibuisti specimen insigne, quàm esses
 appositus ad obeundas periculosas legationes, & fa-
 cilè superare posse qualuis itineris molestias. Verùm
 vbinam didicisti istam artem equitandi? Priusquam
 hominem induisses, planè videbaris ineptus, & in
 morem globi in equo ligatus, huc atque illuc alie-
 no trahi arbitrio; animam videlicet desisti iam in
 dentibus habere, & animum habes bene animatum.
 Maeste isto animo, audacia pro muro habetur: itaque
 facilè casum illum & fortiter ferebas, cùm in perui-
 gilio D. Martini non suppeteret tolerabilis Bacchus. 15
 Nihil est ab omni parte beatum: pauci Deos omnes
 habent propicios. Neptunus non demerferat vos in
 Tago, Liberi patris numen alienius fuit. Hic fuit Co-
 micotragoedia, nam benigniorem Neptunum ini-
 quior excepit Bacchus. at vbi iam aliquanto propius 20
 accederes ad Salmanticam: interuenit coenantibus
 vobis monachus nouarum semper rerum domicilium,
 occepatque Tragicocomoediam, rumor tristior erat:
 at in rem praesentem cùm venisses, omnia laetiora. Haec
 sunt rerum vices optime Vasaε *δοιοι γαρ τε πιθοι κατὰ* 25
κείαται εν διος ουδει: paucosque reperias, quin vita sua
 verissimum arguant illud Menandri, *αρ εστι συγγενες τι*
λυπη και βίος. Proinde si sapis, quando iam istuc ti-
 bi tanquam ad perpetuas epulas venisse videris, co-
 gites sic festum celebrandum, vt semper alicuius ama- 30
 rioris poculi confinio sit condiendum. nam rursus
 mihi Attica versatur ob oculos, vbi in *αρχοφορία*, qui
 sacris intererant, has voces ingeminabant, *εια αι*, vt
 laetitiae comitem significarent tristitiam. Proinde qua-
 uis humiliorem proximo tabellario miseris epistolam, 35
 qui modò tam magna de felicitate tua praedicasti,
 nihil noui tibi accidisse putabo: imò tanto de Vasaε
 spem

spem fouebo, magis auspiciatam, memor illius Homericæ:

Τὸν περὶ μῦθς ἐφίλησε, δίδασ' ἀγαθὸν τε καὶ κόν τε.

Et sanè hæc tua profectio, quid habet nisi imaginem
 5 vitæ futuræ? vt credas perpetuò tibi inter bona malaque luctandum. Si mihi quid grati facere cupis, domino Archidiacono, & consanguineis non minus
 10 occurre per literas quàm mihi, idem censeo de Guilielmo, facilè mihi vel maximè breuis satisfacies, modò istos non omiseris. Ales interim styli facilitatem,
 & plus accrescet nomini tuo quàm arbitraris. Nam de Dionysio Correo monere superuacaneum est, quãdo ipse te prior nunc lacefferè voluit, meritò salutandus abs te prior, tum vt patris memor esse videreris,
 15 tum etiam pueri nomine, quo dares occasiunculam aliquam tractandi rem literariam. Salutatur te plurimum M. Nicolaus, Latinum illud maris refrixit, desideratur enim commarinus, vox est noua, sed nouo
 20 idiomati non illibenter admittenda. Scripsisti ad D. Archidiaconum de Principe patriæ meæ, non admodum plausibilia. velim vt proximis literis omnia sciam exploratius: se res se habet vt modò narra-
 25 sti, video tumultum istum qui hodie orbem concussit, aliquanto propediem futurum atrocio-rem. Rutgerus literas ad me dedit Anno XXXIII. die Michaelis, eas modò xvii. Decembris mihi reddidit Lusitanus quidam, qui Louanij insignibus Theolo-
 30 gicis decoratus est, frater Iacobus à Murtia, monachus Hieronymitanus, vide quàm sumus infelices hac in parte. Accepi eodem tempore literas è Burdegallia, nostri Ioachimi Politæ. omnino veniet in Hispanias, si detur tolerabilis conditio. Vide quid agat Straselius. Suffectus est in locû Petri Danesij, qui relicta Parisiis professione Græcanica, se contulit in
 35 Italiam. Audiui hîc miranda quædam de ipsis Parisiensibus. aiunt comprehesos supra centum sexaginta, qui his natalibus Christianis, statuerant nocte in tem-
 pla

pla hostiliter impetum facere, & Christianos trucidare: ante tempus rescivit Rex coniurationem, eoque nomine venit Lutetiam: animaduertit in plurimos qui viui traditi sunt Vulcani ludibrio. Rem non anxie perscrutor. M. Nicolaus iam semel atque iterum nobis narravit, Veredarium hæc attulisse noua. Nolim ea spargas in vulgus meo nomine, tamen ne solus mala nobis obnunciare, libuit huius quoque rumoris te facere participem, simul ut tu iis de rebus certius aliquid ad nos scriberes: quando tam penitus in aulicam migrasti familiariam. Ego quam sim ab aulae sacris remotus, hinc licet coniecturam facias. Decessit nuper Regulus Ferdinandus, deinde paucis interiectis diebus maritum secuta est vxor, & gemino luctu proceres hic pullati obambulant aut mulitant, ut verius dicam. Ego tamen dulci meo saginatus ocio, nec lugubri veste fabulae serui, nec prorsus dolore communi respergor. quid enim ni faciam? *ὅτι ἄ τις πρῆξις πέλειαι κρυεργιο γόοιο.* Domino Commendatario respondi, cuius tu salutatoris eum accepisti fructum, ut excellentiae titulo fueris cohonestatus: equidem gaudeo illum tam propenso in nos esse favore: verum bone Deus, quantis partibus vinco: Dominatio, praestantia, excellentia, & huiusmodi solenia iam possessorum multitudine pro nihilo ferme ducuntur, *ὅτι ἄ καλὰ τὰ τυχόντα*, ne igitur cristas hic erigas. sine me mihi placere, cuius epistolam sic laudibus effert, ut Musas credat non alio sermone vsuras, quam Clenardico. Quis tibi videor? cui tantum vnquam tribuit Commendatarius ut mihi? Abi igitur posthac, nec mihi obganias Cerdonum titulos, Clenardianam eloquentiam solus ego obtineo, Musis tamen non inuisurus, si quando sic loqui velint. In summa si ex aliorum pendendum est iudicio, palmam mihi des oportet: si frueris tua conscientia, non tibi concedam, ut plus capiaris ignoti parentis vrbe, quam ego Eborae Sertoriana. Salutabis D. Praetorem: partim, quia illius salutem mihi Franciscus Lupus dixerat: partim, quia non potest mihi non esse charus

πρῆξις. ἡ.
 ἡ. ἡ. ἡ. ἡ.
 ἡ. ἡ. ἡ. ἡ.
 κρυεργος
 ἡ. ἡ. ἡ. ἡ.
 salutabis, mihi
 salutabis, mihi
 salutabis.

charus, cui tua salus tantæ sit curæ. Dominum Priorem cum matre, & breuiter tam propitiam in te familiam, etsi de facie non nouerim, propter te tamen ex animo saluto. Bene vale, pridie natalis Christiani. Eboræ.

5

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASÆO AMI-
CO NON VVLGARI.

10 **A**VDI fabulam; nō fabulam, sed historiam. Factus sum Aulicus, doctissime Vasæ, sed quàm potero aulicari, ipse iam pridē nosti: tamen iacta est alea: quod mihi diuino quodam consilio factum esse videtur, stultum putabam ei reclamare. Louanij cū essem, quis
15 fore credidisset, vt me Rex Lusitaniæ vocaret ad instituendum fratrem? Et tamen euenit, nec me mei poenitet. Igitur reuersus abs te noster Marcus, me Salmanticæ stipendiis illis donatū repperit, vt tibi scripsi è Salmantica. Vixdū duodecim dies præterierant, ecce adest
20 nobis Resendius vnà cum literis Regis & fratris, vterq; aduentū meum optabant; obtulerunt centū millia: statim ego illud cogitabam, Principibus placuisse viris nō infima laus est. Moliebantur me retinere Salmanticenses, & iam agebatur vt mihi vltro Cathedram defer-
25 rent linguarū; verū ego illis pleno senatu gratias egi & valedixi. Vbi venissem Eboram, nam hīc est aula Regis, biduo post Regem cum Regina salutavi, fuitque tam gratus aduētus, vt mihi gratulatorium munus dari iusserit quinquaginta ducatos. Salutavi & discipulum
30 meum Principem Henricum Archiepiscopum Braccarensem, & reliquum fratrem Eduardum, qui plurimū gauisi sunt. Cardinalem hæcenus nō adij ob certa eius impedimenta, hodie, vt puto, aditurus. Mirè mihi placet hæc aula: habet enim doctos & Græcè & Latine nō
35 paucos: ne Salmanticæ quidem reperias, qui aut Græcè aut Latine tam loquantur expedite. Viuit apud me Resendius, & diu, credo, viuet; ita enim placuit Regi.
Quid

Quid vis? longè hîc mihi puto fore maiorem studiorû tranquillitatem, quàm Salmanticæ, quæ res potissimû à me quæsitâ est. Deinde longè mihi honestius esse arbitror, quotidie horam vnam colloqui cum fratre Regis, quàm inter tam varios cõflictari discipulos. Et Lo-
 uanienses quoq; mei tandem credēt me non desipuissè cùm patriam dimitterem. Quòd ad me scripseris Salmanticam, necdum misit Marcus, imò misit, ita enim conuenerat. Verùm nondum ad nos venit agaso, tamen putatur adfuturus intra biduum: literas post-
 hac propior iam factus, mittam, & accipiam, vt spero, crebriores: Itaque casu contigit quod volebas, vt plures epistolas hoc anno scriberem, quàm decem. Cura-
 bis itaque apud istos tuos Bibliopolas, vt te certiores faciant, si quando erit huc iturus quispiam, itidem & ego facturus sum, quanquam pigrior te, tamen operam dabo, vt semper epistolam paratam habeam. Bene vale, mi Vasæ. Hammonio dices plurimam salutem, imò hanc legendam dabis epistolam, quando nihil propriè habeam quod ad illum scribam. D. Fernandus sit
 in aula Cæsaris, an Madril valde scire cupio, nam facerem eum de rebus meis certiores. item num si istuc epistolam mitterem, vos facilè curare possitis. Eboræ

φιλοτιμία,
 epistolario, πο-
 ταίο.

ultima Decembris. M. D. XXXIIII.

Ο γεακματοφόρος φιλῶ ἐστὶ τῆ Ρησενδίας, καὶ τοῖς φιλοτι-
 σίαις, ἀλλ' ἔτι καλεῖ αὐτὸν ἐπὶ τὸ δεῖπνον.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
 VIRO D. IOANNI VASAE O
 AMICO SINGVLARI.

I AM scripsi ad te de consilio meo, sed frustra, quando te video fermè irretitum. Tamen quemadmodum testatus sum literis, ita re ipsa tibi hominem præbebo amicissimum, cum quo posses & rei, & studiorum habere liberam communionem. Tu modò dispice an
 presentis

præsentis tandem commodi contemplationem spem
 magni fructus velis amittere. Nulli nocuit vnquam fe-
 rius ditari: sed hæc hic melius videbimus, si tamen ad
 nos veneris. Heri ab amico nostro literas accepi, iam
 5 è Salmantica abierat agaso, priusquã veniret ipse è Me-
 dina. Itaque literas meas ad te & Hammonium nõ ac-
 cipietis, nisi vbi rursus ad vos redierit. Curauit vt istic
 tibi darentur quindecim, per mercatorem notum bi-
 bliopolæ Iaspari: id ad necessitates tuas. De illis quin-
 10 quaginta quos soluere oportet, in fine Septembris hic
 curabo, vt hinc mittantur Vlyssiponem, & inde ad te.
 Velim vt sollicitudinem omnem deponas. Quòd tam
 rarò scripsi, inopia tabellariorum in causa fuit, & licet
 multum mireris, tamen reuera nihil promoueri, nisi vbi
 15 data fuit occasio, vt per Vlyssiponem ad te scriberem:
 idem tu facito. Expecto vehementissimè tuam episto-
 lam. Scripsi etiam ad illum patricium Rhodericum, &
 ad Hammonium: sed video iam tempus esse, vt ipse vi-
 cissim conqueri incipiam, quòd nihil rescribatis. Valeo,
 20 laus Deo, optimè atque felicissimè; idem tibi in manu
 est, si modò velis. Scriptum hinc die Sabbati post festũ
 Ioannis Baptistæ. Habes obscuram epistolam, sed nosti
 argumentum & auctorem, ita te quoq; velim posthac
 facere, vt suppressis nominibus rem agamus. Valde
 25 metuo ne intercipientur literæ. Sub omni lapide scor-
 pius.

N O S T E R amicus Salmanticensis nondum abiit,
 quantum licet sperare ex literis, non abibit antequam
 hinc meas acceperit literas: eas mittam Salmanticam
 30 ad librarium Petrum in insigni crucis firmæ, è regione
 Scholarum: si dabitur tabellarius, poteris & tu scribe-
 re & mittere epistolam ad Petrum: iturus est Cartha-
 ginem nouam & Murtiam, antequam abeat in patriam.
 In Germania viginti millia hominum dicuntur esse in
 35 armis contra regem Romanorum; spectant multa ad
 magnum tumultum.

N I C O-

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O.

SALVE charis. Vasæe. Ad nullam epistolarum acce-
pi respõsum, quas ad te per Vlyssiponem misi: literas
postremas tuas accepi sub finem Iulij, quas scripseras
postridie Ioannis Baptistæ: nihil præterea accepi de re-
bus tuis, cum tamen essem sollicitus de valetudine tua,
quam significaueras tentatam: ideoq; semel atque ite-
rum ad te scripsi, nunc tertium ad te mitto, & te per
omnem amicitiam oro, vt hoc tabellario me certio-
rem facias omnibus de rebus. Hactenus non sine causa di-
stuli mittere illos quinquaginta: nunc vbi abs te lite-
ras accepero, & videro quomodo mitti velis, cogitabis
nullam præterea futuram moram. faciam, si huc vene-
ris, vt antea tibi præscripsi, de itinere disces ex præsentis
tabellario; ego enim aliam rationem non videram, nisi
quemadmodum nuper aiebam, vt nullum emeris equum,
sed nauigio descenderes Vlyssiponem ad Carolum Cor-
ree. per eum vbi iam accepero de omnibus tuis rem
certam, velim, vt aperte quicquid est ad me perscribas,
& quid ex aula Cæsaris ille ad te scripserit de filio. Vale
mi Vasæe. Salutabis dominum cum Hammonio & Vin-
centio. Eboræ in octaua assumptionis Mariæ.

DABI S huic tabellario vnum regale, & mihi im-
putabis, persoluam suo tempore. Deinde vt tua quoq;
epistola bona fide perferatur, superscribes tantundem
vt hic soluam.

NICOLAUS CLENARDVS LITERATO
VIRO D. IOANNI VASAE O
AMICO SINGVLARI.

MIRIFICE me recreauit epistola tua, mi Vasæe;
vtinam faciat Deus, vt nostrates aliquando cernat,
quod de te iam dudum præfagio: quare perge quæso in
isto cursu, & quemadmodum aperte satis scripsisti,
istos

istos προοκλέπτους παρ' οὐδέν τιθεσσι, καὶ πῶς ἴδμενος δίκην μι-
 σείν διατέλει. Quamuis monendus non sis, tamen amori
 meo condonabis, si te iam Ciceroni deditum, paucis
 adhorter, ne stultorum more, in illius epistolis multum
 colloques temporis. Cūm agerem Lutetiæ, bone Deus,
 quàm sibi quidam suauiter placebant, quòd eas ad At-
 ticū bellè sese putarent intelligere. Tua res omnis est in
 orationibus sita, tu non in umbra nobiscum delitescere
 debes, sed in lucem, & omnium oculos pertrahendus
 es: quare & illud summopere curabis, vt potiùs, aucto-
 re Cicerone, ex arte dicas, quàm multum de arte dispu-
 tes. Est istic quidam iuuenis, cuius mentionem fecisti
 in epistola, qui omnes angulos scriptorum huius gene-
 ris penetrare voluit, & fortè parem non habet Hispa-
 15 nia: eum caue ne æmulatione mala superare studeas:
 nisi fortè istic melius vulgus discipulorum Latinè lo-
 qui putas, quàm apud nostrates: qui credo non tam
 multos menses dant carnificinæ Gramaticæ, quàm isti
 annos. E Grammaticorum ludo, similitudinè Orato-
 20 ris proposui, vt potiùs velis insignis esse Orator, quàm
 curiosus Rhetor. De Dialecticis & Physicis ne multum
 angare, res est facilior quàm credas: suo tempore bre-
 uiter consilium expediemus, interim persiste in institu-
 to tuo. Amicos omnes officiosè salutabis, nulli respon-
 25 deo, quia non possum omnibus, & alioqui nihil erat
 reiseriæ. Tuis discipulis proximo tabellario responde-
 bo. Gauisus sum de apophthegmate Prioris, conseruet
 Dominus tam bonam indolem, & tu quoque chariss.
 Vasaë, cum literis simul, vt facis, instilla pietatem: pro-
 30 derit in omne æuum, quod tener animus iam imbibe-
 rit. Apud Sertorianos nullum licet inuenire, qui ratio-
 nem doceat conficiendi minij è ligno bresilio: roga meo
 nomine D. Iacobum, vt exactè rationem præscribat, est
 enim mihi opus.

35 A P V D bibliopolam Ioannem Augustinum erant
 Biblia Hebræa, vt tua, & vendere volebat duobus du-
 catis: vide si quod bonum habeat exemplar, eme &

compaginatum in duabus partibus mittito. Est Ioannes Vascus, si memini, qui solus istic nouit lauare libros, nolui nisi bene lotum et planatum, nam adscribenda sunt mihi in eo plurima. Hac fide & cōditione cōcinnetur in duabus partib. hoc pacto: Prima pars cōtineat 5
 quinq; libros Moyfi, deinde (omissis duobus codicibus, qui incipiunt à Canticis canticorum) libros Iosue, Ludicū, & Regum: deinde (omissis omnibus Prophetis & Psalmis) librum Danielis, Esdræ, & Paralipomenon. hoc ordine cōcinnetur pars prima. Altera pars hoc ordine; primò ponantur Psalmi, Prouerbia, Iob; deinde Canticum canticorum, Ruth, Threni Ieremiæ, Ecclesiastes, Hester; deinde Esaias, Hieremias, Ezechiel, cum Prophetis minoribus: hoc pacto sunt ea excusa, vt sic possint diuidi. Adhibe nostrum Vegam, qui mihi eam 15
 operam præstet, ne quid turbetur à præscripto à me ordine: quòd si videris exemplar nō nitidum, aut insigne quid vitij animaduertas, ne emeris. Quicquid perfolueris bibliopole aut concinnatori, soluam proximo tabellario. Bene vale, mi Vascæ, & D. Prætori gratias age 20
 de curatis nostris literis. Eboræ postridie Visitationis Mariæ. Cantarauas agit gratias & te salutat: vbi Gallicū illud Testamentum habueris, mitte, & tam huius quàm Ori Aegyptij precium significa, non te volo hæc dono mittere, sed tantum nobis emere. 21

NIC. CLEN. LITERATO VIRO D. IOAN.

VASAE O AMICO SINGVLARI.

SALVE, mi Vascæ. Ne nunc quidem licet tecū agere prolixius: fermè enim scribendo me confeci. Fui his 30
 diebus proximis discedente catarrho, totus in Lexico Arabico, iamq; manū extremā imposui: malimq; pingere characteres Arabicos quàm Latinos, quos fermè perdidisse mihi videor, adeò calamus assuevit barbaris dictionibus: quare nūc vel maximè ignosces, si minus palato tuo literæ meæ satisfaciant: si liberet Arabicari, haberes me posthac prolixissimū, quando est animus iam eodem

eodem tenore absoluere, quod volebā in Arabicis: excusationis plus satis. tu verò defines amicitiam nostram ex istis censere officiunculis, quasi amare desinam, quoties non scribam plurima. Deus misereatur D. Prætoris: feci Franciscum Lupum de eius valetudine certio-
 5 nactus occasionem abitu Ioannis Parui: is heri profectus est cum Dionysio, vt ex Vlyssipone nauigarēt Lutetiam studiorum causa. Placuit epistola ad Plinium, vt tunc scripseram. at multò magis placuit quam misisti
 10 Loifidi, quam tibi ais parum satisfacere. Quòd autem non perinde gratum fuit, innotuisse adolescentulo, nò rectè iudicas, mi Vasæe, & parum aberat, quin Cælio quoq; nostro literas tuas ostenderim, ea nimirum spe, vt occasionem haberes placendi quàm plurimis. Sanè
 15 amicum deligas oportet, quem velis diligere: at leuis ista amicitiuicula. quid te lædit quæso, nisi vt pulchrè te in stylo exerceas? Confido futurum vt è Vlyssipone & alterum tibi parem *ἀνταγωνιστήν* quoque ex tempore ad te Græcè scribat. Ages D. Prætori gratias meo no-
 20 mine, qui tam feliciter literas nostras curauerit. Respondit modò Rutgerus, sed pro acceptis literis quàm breuissimè effudit quicquid est præproperè, & promittit longissimas, &c. quare defines irasci, si te in præsentia præterierit. Scribit mortuos plerosq; Louanien-
 25 ses, Nicolaum Bedellum, Ioannem Makot, D. Licentiatum Meerbeeck, & postremò D. Decanum S. Petri Cancellarium, in cuius locum suffectus est M. N. Ruardus. requiescāt in pace. Remitto chartulam illam de libris Arabicis, desidero postremum. adibis D. Com-
 30 mendatarium, & posces. Mitto ad illum duos Coccus Indicos, vt promiseram. De libris reliquis, statuam postea: nunc præsentibus me enecabo. Salutabis D. Victoriam quàm diligentissime, vnà cum amicis reliquis, quos nunc omnes longè magis amo tacentes, quàm si
 35 multa scriberent; nescio enim quì fiat, vt fermè nunc literas Latinas oderim: imputabis Machometo, qui me iam vinculis illigatum possidet.

DE Victoria poteris omnia tibi tuto promittere, utere viri consilio, credo expertus es Silenum, & longè alium esse, quàm Theologorum vulgus. Excusabis me apud tuos discipulos, sum in eorum ære, sed studia mea præpediunt, quo minus vobis satisfaciam.

QVI D nostro Vega in mentem venit, ut inscriptionem faciat Lusitanicam? Salutabis hominem cum cæteris.

MITTO quorundam librorum precium, qui istuc venditi fuerant, è quibus statues de reliquis.

DE prælectionibus statues cum M. nostro Victoria, suspicor aliquid immutatū apud Salmanticenses opera Ioannis Fernandi, & illius etiam discessu te posse contra meam sententiam pugnare. Alia tua in literis Latinis est ratio, alia nostra Theologorum. Vbi expertus fueris, seridè dices meum fuisse malum consilium. Bene vale, charissime Vasæe, & Arabicis ignosce. Eboræ die Hieronymi. Salutatur te D. Archidiaconus, & Reginaldus. D. Iacobum & Ioannem de Flandris specialiter salutabis.

NICOLAUS CLENARDVS IOANNI
VASAEO, S. P. D.

SALVE mi Vasæe. Pro tam eleganti ac tersa epistola, barbaram, si libet, accipe & incultam: quam simulatq; legere cœperis, fortiter exclames *χρῆστα χαλκείων*, explerem carnè Homericam, & adderem *ἐκατόμβαι ἐννεαβόλαι*, sed vereor partim ne senem illum amicum nostrum facerem periurum, si quatuor nossem verbula Græca, aut si hic totum Græcismum meum vno spiritu, eoq; perangusto euomerem, non haberem hic postea quo me Græcè nosse iactarem. Vides credo in ipso statim limine, quàm dedidicerim Latine, dum iactor in Arabicis & scribendi negligentia: sed ad rem. Causam cur huc aduolares, etiam si tibi conchas & umbilicos legere licuisset, nullam ex epistola tua perpendi: iam enim,

enim, cōtra quam nuper scripseras, rem distulisti in annum vnum aut alterum, cū ego me putarem iam literas accepturum de pactis nuptiis. Equidem immensas gratias ago Deo, si re adhuc, vt ais, integra, tanto tempore liber sis victurus. Id vnum non possum non summo opere damnare, quod nisi hæc contingeret compes, ipse te iuramento quoque addito castrares. Quid quæso necesse erat in eos laqueos vltro descendere, quod nec amor nec vlla præterea te causa impelleret? Si fidem illi dedisses, humano more fecisses, nec rātum reprehenderem. Nunc nisi stultitiā tuam video, & mihi adolescentes ob oculos ponis, qui sponsa priuati in monasterium se concludunt, nō voto religioso, sed quod ipsi sibi per stultitiā iniurij esse volunt. Ipse hic me reprehenderem qui obiurgē te, cū nihil possim promouere; iam enim iusiurandum, vt asseris, lingua nuncupauit. Verūm, mi charissime Valsæ, quando te sic affectū video, oro vt quod fecisti, boni cōsulas: forsitā enim te Deus aliō vocauit, & illa mortua intra annum, aut alteri tradita, Valsæus in sacerdotum gregem cooptabitur, proq; filius carnalibus, aut concionando, aut scribendo multos gignet Christo filios. Homo, inquit Sapiens, proponit, Deus disponit. Tu nimis arctis legibus naturam cōscripsisti in Deum iniurius, quasi vbi ab ista Beatrice discesseris, nec potiozem nec parem vllam fueris reperiturus: quasi verò non idem possit creator cæli & terræ, quod ille apud Crotoniātas Zeuxis, credo è quinque virginibus optimas quasque dotes in vnum simulachrum compinget pictor, & qui propheta Iob dederat filias, Diem, Casiam, & Cornultibij, non poterit è Catharina atq; Beatrice vnam facere Helenam formosorem ac magis dextram. At caue, te quæso, ne stultescas latius. Nullam iurasti te habiturum vxorem, si hac frustratus fueris: iam præter omnem causam ipse imprudens magnam partē libertatis tibi ademisti. Oro atque obtestor, ne magis etiam tibi iniquus fias. Si placebit vita monastica, vbi tempus erit, non deerunt loca

plurima, vbi viuas fermè dixerã *μοναχῶς*, sed ita adiuratus sum in vestro senatu, vt religio mihi sit posthac tecū græcari: non, inquam, deerit monasteriū, etiā si nunc non prorumpas in vota, quò te nemo adigit, nisi stulta temeritas. Serua te quantum potes in tuo iure: satis magnū adisti damnum, quòd vnā tantūm potes ducere vxorem. Satis de hoc multa, caue si sapias. Non te monerem, nisi vna admīssa temeritate totus in metu essem, ne & alteram arriperes.

VELIM orationis tuæ mihi transmittas exemplū, nō recognitū, sed vt in scholis eam habueris. Semper suspicatus sum id tibi oneris à Nauarro imponendū, & nescio qui factū sit, quòd te nō statim monuerim. Venerat mihi in mentē Dorpij, qui quòdam orationē eiusmodi ediderat, q̄ ipsum ad te tēpestiuè scribere volebā, si forte eā antè perlegere datū fuisset. Non sanè quòd viribus tuis diffidam, sed quamuis splendore verborū & amœnitate dictionis fructū huius anni exacti, & laboris tui Rhetorici queas capere, alienus tamen sudor forsitan aliquid rerū suppeditasset, quo necdum ætas tua possit aspirare. Et nō ignoras tibi in ea hora supra quā possis etiam aliquid faciendū esse, propterea q̄ iam celebraris hominū sermonibus. Verè enim Brutus faterur duriorē esse conditionē spectatæ virtutis, quā incognitæ. Quare etsi rem factam te habere credas, nihil tamen remittas de labore, quin summis conatibus in hanc rem totus incumbas, ne vt Pisoni Cicero tuus contigisse scribit, quantum detraxeris ex studio, tantum amittas ex gloria.

MITTO viginti ducatos, si scires è quātulo aceruulo, diceres me verè credere, Amicorum esse omnia communia, quòd tibi plus mittam quā ipse retineam. Nec me credas, Vafæ, id adiecisse aut exaggerandi beneficij causa, aut quòd exprobrare velim, à quo vitio nemo me est alienior, adeò vt reprehensus fuerim quandoq; sic amicis open tulisse, vt tamen ne illi ipsi benefactorem suum scirent. Quid ergo? vt eadem opera & tibi
prosim

profim monendo, & mihi non obfim. Scripseram ad te
 in grandi illa epistola, quam modò remisisti, id quod re
 ipsa expertus es, te non accepturum à discipulis quantū
 putares, falsa spe irretitus obarasti te, & quantū timeo,
 5 rursus decipiendus es. Ais tibi nescio quam rationem
 vitæ satis liberā offerri apud quosdam Nauarros, quam
 videris reiecturus adductus literis parentum Gasparis:
 non alio omine, nisi vt paulò post rursus te deceptum
 conqueraris. Piscator ictus sapiet, ait prouerbium.
 10 Cumque sis tam alienus à moribus eorum qui Euas col-
 lunt, etiam pari conditione altera præferenda sit fami-
 lia. Verum de hoc non contendam, modò plus aut equè
 multum soluatur. Vbi quæso sunt minæ tuæ, cum dice-
 res te illos nolle, nisi numerarent quinquaginta ducā-
 15 tos? an ideò apud me spirabas animosè, vt ne tantillum
 quidem exoluerent, quāti esset victus quotidianus? Ve-
 lim, mi Vafæ, si fieri queat, ne te inani spe lactari sinas,
 & ita rationes tuas componere studeas, ne cum pluscu-
 lum capras ocij literarij, imprudens alienas occupes ta-
 20 bulas. Qui sic inquires? Forsitan illos Nauarros reicis,
 quod tibi credas multas confabulationes fraudi futu-
 ras, & te illis obnoxium, non habiturum tantam vacā-
 di libris facultatem. Sanè tamen plurimum habeo iam
 otij, tamen si possem meo succo viuere, nemo persua-
 25 serit vt vlli deuinctus viuam. Si liceret famelico & nu-
 do semper studiis sufficere, iam nunc è seruitute me
 vindicārē. Quare si & tua quoq; sic se habent, quorsum
 attinet te amore otij conflare æs alienum? Neq; verò, vt
 modò dixi, eò rapias velim orationem meam, quasi aut
 30 inuitus, aut commemorabundus, quicquam in te con-
 ferre velim, à quo tam sum remotus, vt etiam hîc
 potius mutuū cepissem, quàm te destitutum ne-
 gligerem: id quod paulum abfuit, quin factum
 fuerit, adeò in præsentia exhaustus sum. Causam
 35 accipe, vt mearum quoque rerum statum scias. Pi-
 gebat diutius alienam adire mensam, quod re ipsa li-
 quidò perspexissem plurimum mihi perire à studiis,

dum sublata mensa prolixius confabularemur, non de
 iis semper rebus, quæ ad meum stomachum facerent,
 nec tantum me delectarent, ut priuata intra parietes le-
 ctio. Magis certè è re loculorum meorum erat quot-
 annis pendere in gulam meam quinquaginta ducatos, 5
 quàm iustam instituere familiam. Sed qui pecuniæ cau-
 sa non venissem Eboram, licèt pauci hoc credant Sal-
 manticæ, malui liberiore viuere ocio, etsi tenuior. Itaq;
 Calendis Iunij patrem familias agere cœpi emptis an-
 tea seruis duobus carè admodum; magno enim hodie 10
 veneunt mancipia: tum & in alia multa sumptus faci-
 dus erat, homini antea semper hospiti. Seruulus minor
 cum nuper decumberem, fugam fecit, at postridie red-
 ditus est. Laborabat periculosa scabie, curauimus egrum,
 deinde fermè hydropicum habuimus, dedimus ope- 15
 ram ut restitueretur sanitati. Ille autem bonus Dau-
 ulus bene validus nuper fugit denuò, ac vix tadem mul-
 ta molestia dispendioque pecuniario post duas hebdo-
 madas captiuus ad me delatus est, tam oportunè, ut
 eo ipso reditus die, statuerim emere alium: quòd si fa- 20
 ctum esset, nihil restabat, nisi ut ipse me obærarem, ne
 te alienorum fidem istic periclitari sinerem: Qui mihi
 crede, sic tibi sunt amici, ut te malim hinc petere, quàm
 aliquando ex te cognoscere, Vasum ab his destitutum,
 quos habebat summos. Non designo vnum atque al- 25
 terum ex istis tuis patronis, sed de grege amicorum lo-
 quor, quos semper multos & amicissimos iactas. Faxit
 Deus, ne vnquam eorù opera indigeas pecuniaria: huc-
 usque enim diligunt, non longius. Sed ad me reuertor,
 cui cum sic res habeat, oro te ne compendij viam amo- 30
 re studiorum tuorum negligas. Fortè permanebis in
 eadem ista familia, spem enim aliquam concepisti: sed
 vide ne liberiùs pecuniã profundas, quod duplici sub-
 sidio nitaris. Creuit istud æs, ut scis, nec æquum esset,
 ut vbi aliter tibi prospici queat, ego amoris poenas 35
 suam, vbi te in monasticam aliquam cellam cõiecisses.
 Nam contrà quàm putabam, etiam prioribus illis fortè
 num-

nummis opus erit, quos tamen, ut scripseram, istic me sperabam in libros aliquos impensurum. In causa est, quod vere primo suspicor nos ituros Braccaram: opus erit mula & aliis plerisque; ad profectiorem accommodis: tu collige onera reliqua, migrante tota familia. Nihil tamen te crucies ob meam epistolam, tantum da operam, ut necessitatibus tuis subuenisse iudicer, non aluisse negligentiam. Ego tam sum deditus Pluto, ut nesciam quid aut hinc miserim, aut quantum Hispali meo nomine acceperis. Scio te, cum hic esses, inscripsisse in chartulam, at eam postea non vidi, nec locum, ubi sit, noui: quare vide & redige in chirographum quicquid id est. Deduces Cornelium Celsum, qui constiterat, credo, octo regalibus.

MITTO quicquid adnotauerim in Demosthenem, non quod sit villo docto homine dignum, sed quod subinde molestiam adimit, ubi forte consulendum esset Lexicon. Videbis quam habeam intemperantem calamum, qui quæ nihil opus sunt, ubi incaluit, vno tenore percurrit, tum in interpretandis vocibus etiam facillimis, tum in adnotandis rebus, quæ potius diuinationes & ineptiæ verborum sunt quam scholia. At nescio qui factum sit, ut nihil in τὸν περὶ τῆς φωνῆς reperiam (ignoscat senex periurus græcissanti, nam superioris promissi calamus non meminerat) Nescio, inquam, Marcus ne sibi seruauerit post abitum istinc meum, quod huius orationis valde esset studiosus, an quod eam lectitauerimus post alias, ubi iam vtcunque Demosthenis gustum cepissemus. Id Valæ scias, nisi Budæi libros præcipue commentarios euolueris, te frustra sæpe sudaturum, nec verborum proprietatem assequeris. Qui eam vertit, toto cælo plerumque deerrat. D. Commendatarius eam aliquando istic enarravit: iuuat hac in parte etiam inferiorum labor, nõ solùm Professoris Græci Salmanticæ. Oratio longa est, & aliàs fortè minore discipulorum tædio queas enarrare, amant enim opuscula parua. Sed hic mirari subit, cum habeas Platonis in legibus

*Annot. cl. e.
i. Demosth.*

bus quinquaginta exemplaria, cur non eum potius interpretaris, qui & facilius est, & iucundior, & auditorium redderet frequentius: neque enim puto illic quinquaginta esse Demosthenes. Nec tamen libri magnitudine absterreri debes, cum satis fuerit vnum atque alterum librum exponere. Nam & Commendatarius solet auditorum patientiam mirari, quibus Rutgerus, ut ex me audiebat totam vno tenore absolueret Iliada: non etiam Aristophanem simul interpretantur vniuersum. Præterea quod etiam aliquid tibi prodesse queat, nostris vsibus cederet pecunia, & beneficio Rutgeri uteremur ad tempus. quam ratione si tu abiicis, ne questui seruire videaris, quod me tamen nunquam deteruit, modò discipulorum rationem haberem. Misera enim esset professorum conditio, si pari proposito fructu te negligere debeas, aut libros docere prohibeantur non aliam ob causam, nisi quod sui sint. Alioquin non dubito, quin nisi id metueres, quamprimum Platonem arripere, fretus exemplarium numero. Sed ut cœpi, si istud metuis, habeo aliam viam que auditorium alat. Est Conimbria apud Lusitanos iam prælum non solum Latinarum, sed etiam Græcarum literarum: vide num consilium aliquod reperire possis, ut inde semper Græcorum librorum numerum iustum consequaris: id quod facile fiat, si cum Vincentio Fabricio per epistolas aliquando confabuleris, qui illic Græcè docet. Nam si & tu & ille semper aliquid discipulis prælegeretis, facilius illi monachi (ij enim & scholas & prælum instituerunt) ad excudendum pellicerentur. Hunc Vincentium ut noris, mitto ad te epistolam, quam ad me principio aduentus dederat: ei cum respondissem, de homine postea nihil accepi, fortè quod inurbanius rescripsissem & rusticius, ut non magnopere amicum Clenardum expetat, eam remittes. Quod autem suasu Victorie poeticum aliquid tradere statuisti, non hic tecum disceptabo. credo illum id dedisse consilij, ne senis scientiam ignorare videaris, qui libenter Poetas tractat. Mihi si obsequeris, illos

** Illud, sui, aut
Ciceroni aut
mihî condones.*

in auditorium tuum non introduces, & cum Antonio quasi aliena lingua locutos non conareris attingere. Longè maior fructus est in Oratoribus & Historiographis cæterisque qui prosam scribunt, in quibus ubi iuuentutem exercueris, & ad scribendas epistolas perduxeris (id quod ille senex nec fecit vnquam, nec faciat) tum mihi crede, minimo negotio suo quisq; Marte domi Homerum legerit versione adhibita. Nam si poëtandum est, ab hoc faciendum est principium, vt etiam vult Basiliius Magnus, in cuius ætate si viueremus, nemo ante Homerum legeretur omnino, credo, quòd tum qui literarũ sacris initiarentur, prosam quotidiana vitæ consuetudine vtcunque norant: id quod plerosque fallit, qui huius auctoritate freti statim à Poëtis exordiuntur. Verùm, vt dixi, non reclamo, quin Victoriam audias, ego certè non fuerim factururus, nisi fortè Aristophanis vnã atq; alteram comoediam putas, qui nõ minus ad prosam accedit, quàm ipse Lucianus: comicus est enim, nec eum Poëtam ex eorum genere duco, qui aliena lingua, vt ait Antonius, locuti sunt. Si Liuium leges, omnino trades librum primum, etiam si alius quispiam eum docuerit, tum quòd apud Iuntam bibliopolam exemplaria sint plurima tempore meo, vt scis, excusa, tum verò quòd nullus liber est elegantior. Scripsit in Liuium Laurentius Valla, verùm nunquam reperire potui. Quòd ais vt tibi annotationes communem in Grammaticam poëticam: notauì plurimã. sed inter schedas indigesta sunt, quemadmodum & reliqua Sibyllæ folia: tum demũ aut in suum vnumquodque redigam ordinem, aut comburam, vbi Deus me in Academiam aliquam hinc reduxerit, aut in patriam, quam tu iam parui admodũ videris facere, credo quòd Aristophani subscribas, *πατρὶς γὰρ ἐστὶ πᾶσι τῶν ἐν πράτῃ τῆς αἰ.* Ecce autem rursus periurum facimus *ἄφρον φιλῶς* ego verò, charissime Vafæ, etsi ocij cupidissimus sum, idque hic consecutus sim eiusmodi quale nunquam habui, nec sperem inter meos, tamen nescio quo modo
semper

Aristo-
phanes.

semper patriam somniem: cuius quanta vis est, facile declarat Vlysses, cum Ithacam ne cum immortalitate quidem mutarit. Verè tu quidem è Cicerone didicisti, magnum habere dolorem ignominiosè reuerti, vnde honorificè discesseris. At contrà tuus idem Cicero non negaret, longè præclarum magis domi cum honore viuere, quàm foris. Equidem postquam visum est mihi abire in hoc exilium, non præcidi spem reditus, sed conandum esse credidi vt & redirem, & peregrinationis meæ fructum etiam inter meos haberem, quod omnino, spero, Deus aliquando conficiet. Quis quæso tam miseram sortitus est patriam, in qua sepeliri non postulet? Verùm de hoc aliquando tecum agam, vbi quod præ manibus habes, successerit. Puto enim tibi apertam rationem, si me audieris, vt & ad satietatem vsque peregrineris, & tamen aliquando gloriæ plenus, ad tuos recurras, aut Louanium saltem, &c. Monebis me proximis literis, vt de hoc tecum agam prolixius.

SUNT alia in epistola tua, ad quæ nihil respondendum duxi, tum quòd nihil me commouerunt, nec agitur in eis salus tua, & mihi garriendi tempus non est, vt etiam nec facultas: mirorq; plurimū, qui potuerim tam prolixas ad te de Beatrice contexere literas, quas heridum relegere cepissem, nauseabam præ tædio: miror si tantas nēnias ad finem decurrere tibi licuerit: Et quamuis ibi nihil oratorium sit, tamen seriò me commouit, quòd tam potuerim esse loquax. Tradetur hodie flammis hæc fabula cum omnibus tuis literis, quæ huius rei mentionem faciunt, ne vestigiū vllum apud me tristitiæ resideat. Et te vicissim per omnia sacra necessitudinis nostræ, quantum licet & fas est, adiuro, vt hanc quoque epistolam Vulcano dedices, & hac de causa, & etiam ne quis tam inopem ac tenuem Clenardum putet, cum multi me hic aureum arbitrentur: planeq; sum, mi Vassæ, aureus, aurea illa mediocritate contentus. Nam inter multos nummos auaritiæ scopulus est, à quo vitio me hæctenus Deus seruauit incolumem: beneque licet omnia-

ominari in posterum. Nam tamen si increscant cani, nihil tamen adhuc sollicitor de senectutis viatico; semper credo tam potentem Deum ad alendum senem, quam fuit in educando iuvene.

ERRATVM est in Aëtio quem misisti: altera modo pars tibi data est, cum cuperemus integrum, non fragmentum. Itaque alterum tibi onus sumas oportet. Huius Aetij sermones sex vertit Ianus Cornarius, nepe 8. 9. 10. 11. 12. & 13. Hæc pars impressa est à Frobenio, & modò ad me transmisisti. Post Cornarium Italus quidam reliquos sermones transtulit præteritos à Cornario, ita ut totus versus sit Aëtius ab his duobus interpretibus, quod opus totum postea simul impressum est Venetiis. Hunc Aëtium petieram aut alibi impressum aut Venetiis. Sic igitur faciendum. Adhibe medicum quempiam; aut adibis Ioannem Augustinum, & hunc totum nobis mittes Aëtium lotum compactumque, ut nuper. Verum non dubito quin postea Frobenius etiam eos sermones impresserit, quos verterat Italus: quod si sic est, eos separatim ad nos compactos mittes, ut sic totum teneamus Aëtium, etiamsi in duabus partibus. Nam & Medicus malit Frobenianam literam, alioqui totum nobis emas Aëtium, siue Venetiis, siue alibi bonis impressum typis. Vide quam redundem verbis, nam quod volo, vos Oratores tribus conficeretis syllabis.

PETRYM bibliopolam salutabis. Literæ meæ Hebraicæ iam ferias habent, in causa fuit diuus Thomas, & nonnunquam Arabica: præterea ubi Sanctes nouus esse desierit, minoris erit precij. Salutabis & D. Iacobum & Ioannem pictorem. Vale, doctissime Vasæ, & ineptias meas non explores ad amussim Rhetorum, sed metiaris ex amore quo te prosequor: & caue ne post hac me suspiciosum fingas: præstat me sine periculo timere, quam malis tuis ingemiscere. Eboræ die Sabbathi post festum Michaelis, non enim libet inspicere Calendarium.

MODO & tuas & meas literas excussi, bene mirante

rante Gulielmo quid rei esset. Omnino proximo recur-
su agasonis mittendus est liber, vnâ cū epistola Vincen-
tij Fabricij.

HANC nuper epistolam obfignaturus, quàm fue-
rim ab agasone frustratus, indicabit tibi hæc inclusa
chartula. Laboraui sedulò, ne meam fidem requireres.
Cæterùm cùm nulla ratione conatus procederet, nec
mercatores vlli proficiscerentur (quod tamen certum
putabamus) etiam me consolari ipse cœpi, existimans
& feliciter mihi celsisse, siue Gulielmi nostri negligenti- 10
am, siue præproperū agasonis discessum: vterq; enim
in culpa est, sed multum orauit meus, ne se Vafæo su-
spectum redderem. Non omnino, inquam, incommo-
dè casum hunc interpretari, mihi visus sum. Sic cogita-
bâ. Homo proponit, Deus disponit: ac sæpe magis è re 15
nostra est nõ assequi quàm assequi quod petimus. Fortè
Vafæus aliis se rationibus explicabit ex istis angustiis, q̄
nescio quid de parētibus discipulorum scripseris, & tu
Clenarde interim forsitan mutuū capere deberes.
Quàm rectè coniectura me hæc consolata sit, exitus rei 20
declarauit. Nam paucis postea diebus ad me venit Ga-
spar ille Lusitanus Theologus, aitq̄ te Medinam pro-
fectum ad matrem Prioris. Ego confestim rem tibi salu-
am esse censebam. De me quid interea factum sit, ac-
cipe. Calendis Octobris accepturus eram salarij partē, 25
siquidem tertio quoq; mense nobis soluitur. At noster
Thesaurarius vnâ cū Principe tū hinc peregrinatū abiit,
reuersus ab hinc triduum aut circiter. interea duos tibi
Portugalēses destinatos deuorauimus, eos enim Guliel-
mus nactus erat, vt istuc portarentur. Hodie appella- 30
tum abiit Thesaurarium, & spero nummos auferet.

NIHIL nunc scripsisti, vel iracundia iubete talionē
meditās, aut aliqua iam ditatus Cathedra nostri nõ satis
memor: cùm tamen, mihi crede Vafæe, si iterum petis-
ses, etiam è mutuo tibi missurus fuerim: tanti apud me 35
nostra semper erit amicitia. Si me amas, audiam proxi-
mo nuntio: de omnibus istis rebus: nec taciturnitate
velis

velis vtcumq; indicare, me tibi aliquam in suspicionem venisse.

MITTO doblonem vnum in vsum libri, cuius in epistola mentionem feci: tuum erit in rationes referre quid acceperis, quid contrà expenderis. At modis omnibus quæso enitere, vt proximo recurſu mittatur.

NVLLA MNE viam noſti, vt aliquem fasciculum rutò mittam in patriam? nam propter hæc bella nihil hic ſpei video.

10 EPISTOLAM mitto ad Salidum, & ad D. Ludovicum, in qua ſi quid te offenderit, monebis audacter: Plus videtis vos Oratores, quàm nos Theologi. Et licet mihi nunquam eloquentiæ ſtudium displicuerit; nunquam tamen imperare mihi potui, vt vel iuſtum tem-
 15 pus operamque in ſtylo formando ponerem: aut quicquid id eſſet quòd ſcriberem ad limam reuocarè. Quade re ſeriò doleo: cum enim rem propius aſpicio, longè ſatius fuerat, cum amicis preſſius agere & breuius, aliqua adhibita vel arte vel diligentia, quàm multarum ho-
 20 rarum diſpendio prolixiores quidem effundere literas, ſed quibus conſcribendis id modò conſecutus ſis, vt malè & tumultuariè garrere poſſis, prudenter atq; diſertè dicere non poſſis. Oro te, mi Valæ, vt exemplo meo doctus, iuuenis diſcas euitare, quod ſeni mihi iam
 25 euitare non licet. Non quin dictionem tuam, & ſententiarum elegantiam ſemper plurimùm commendem, ſed, mihi crede, ſi animùm inducere queas, ne minimam quidem chartam exarare, quam non ſeriò recognoſcas, futurum eſt vt mihi aliquando de conſilio dato magnas
 30 ſis habiturus gratias. Ego ſi hoc in ſtadio verſarer, in quo multa cù laude iam diu verſaris, nihil omnino conſcriberem, ne de leuiſſima quidem re, cuius non reliquum apud me remaneret exemplar: id quod tibi, cum miniſtrum habeas, non admodum fuerit difficilè. Puto
 35 me noſſe, qui, ſi ſubitò res flagitet epistolam; aut morbum fingant, aut prius agant ſermone vernaculo, quàm aliquid emittant ex tempore natum nec accuratum.
 Alterum

Alterum etiam aiunt Politianū factitasse. At hodie cū
 tantus sit doctorū prouentus, pauci tamen sic scribunt,
 quin iisdem finibus quibus suam vitam librorum quo-
 que sint terminaturi: quorum libidini nisi præla deser-
 uirent, non multos admiratores haberent, qui iam or-
 bem ferè vniuersum ad legendū rapiunt. Veterū scripta
 quæ vera laude dignamur, ita legimus, vt nisi aliunde
 subuentum esset, etiam ipsi non grauaremur describe-
 re. Hodie putas aliquid edi, quod tu citra tædiū mani-
 bus queas exarare? Excipio tuum Deum et alterū etiam ¹⁰
 meum. Sed hæc ita velim accipias, vt mihi tamē fraudi
 non sit, quominus ad me scribas vel longissimè. Non
 mitto ineptias meas in Demosthenem, quod ferum sit,
 nec opus esse credo. Die Veneris III. Nouembris ac-
 cepi fasciculum literarum è patria. Mei, per gratiam ¹¹
 Dei, salui sunt. Iam scis mortuum Merbecanum, Nico-
 laum Bedellum, D. Decanum S. Petri. Modò scripsit
 Rutgerus obiisse M. nostrū Turnout, & regentē in Por-
 co; requiescāt in pace. Præceptor meus Latomus voca-
 tus est Louaniū, vbi iam residet auctus canonicatu, quē ²⁰
 post mortem Decani possederat Turnout. Literæ Rut-
 geri scriptæ sunt Non. Maij, in quibus ait se ante bime-
 stre tibi scripsisse de institutionibus Græcis Iuris ciui-
 lis quas impressit. Rogo excusa me Victoriæ nostro. In-
 cepi ad eum, meo more, prolixissimè scribere: sed ante ²¹
 abitum Agasonis non possum quod volo perficere. Mi-
 natur sæpe Poëta Resendius, & quoties eum à Victoria
 saluto, semper nescio quid excusat, quominus carmen
 ad eū mittat &c. aliquando tamē pariet. Vale, mi Vasee,
 Nouembris die Lunæ post festum omnium sanctorum. ³⁰
 Sic nos Theologi solemus facere datas. Si quotidie pro-
 uentus sacerdotiorum reciperem, certiorum dicerem
 diem.

FERE exciderat. venit quidam ad nos Baccalaureus
 Parisiensis: is depulsus tempestate in Angliam, ait se il-
 lic audisse mortuum esse amicū monachorum, eoq;
 allatas è Germania literas. Nolo virum nominare, ne
 me

D. Latomus.

me dicas ista libenter obnunciare. Hic Baccalaureus è
Lutetia discessit ab hinc trimestre. Tu inquire an ali-
quid norit D. Iacobus Vicarius, & in omnem casum
dicat missam de Requiem. Puto vanum, atque vtinam
5 esset vanissimum: iam enim audieram illum redisse Ba-
sileam, vt castigaret opera sua vniuersa.

DE Marco nostro quid suspicemur? certò nouit me
esse in aula Regis. Aut literæ interceptæ sunt, aut mor-
tuus est: oblitum enim mei non credam. Si me amas,
10 habeam orationem tuam.

NICOLAUS CLENARDVS OPTIMO
VIRO IOANNI VASAE O AMI-
CO CHARISSIMO.

15 SALVE mi Vasæ. Antequam literas legat noster
Victoria, velim ores vt mihi prolixitatem ignoscat,
& ubi fessus fuerit, illic cogitet finiri epistolam.

GRATV LOR tibi istum istic successum, precorq;
20 Deum, vt quemadmodum speras, bonæ feliciter fortu-
nentur literæ.

QVOD adeò te diligit Victoria, nihil nouum nun-
cias. Vetus iam est illum bonis omnibus impensè stu-
dere.

25 MIRATVS sum cur tu potiùs quosdam inuiseres
quàm illi te. supersedeo nominibus, quòd intelligas
quem velim.

MITTO ducatos XII. id est, dublones sex. vt ere,
si opus habeas. gratum tamè esset si sex ducatos nume-
30 rares D. Commendatario, & reliquos eius libros Ara-
bicos quamprimum ad me mitteres. Quòd si commo-
dum tibi non erit: ego patientiam habebò. Epistolam
ne ipsi reddas, nisi soluas pecuniam, eius enim mentio-
nem facio.

35 DE libris meis, rogo ne quid petas: sunt admodum
pauci, & quos charos habeam: cumque nunc hunc,
nunc illum consulam, & omnibus meis instrumentis

L quan-

quandoque vtar, ægrè alicuius ferrem desiderium. ne vnus quidem est, quin occasio ferat vt a deatur, vtcunq; vel Hebræa tractem vel Arabica. Præterea vehendis ac reuehendis codicibus, tantùm facies sumptus, quãti pars bona queat emi: Vteris istic amicorum libris, Victoria, Vega, ac cæterorum. Accipe quæso hanc causam, nullis enim queam carere. De ratione debitorum postea videbimus: nunc tam multis perscriptis epistolis, vix tempus datur tecum colloqui. Nocte hac rursus dentium cruciatus me inuasit, adeò vt insomnis fermè iacuerim ab hora vsque prima ad septimam.

COCCTI iam hie nulli sunt, & tēpus præterit, alioqui misissem & nuper, cum te velle scirem.

IN Rodolphum vilissimum feceram compendiolū, quatenus iuuentus aliquem locorum haberet gustum: nulla apud me scheda superest.

DE Græcorum præpositionibus optimè scripsit in commentariis Budæus; mea sic inter chartulas dispersa sunt, vt mense vno colligendis nugis opus esset. proferentur suo, credo, tempore.

RATIONEM instituendæ exercitationis melius iam me tenes, & quicquid istic lusi, tantùm inter discipulorum erat manus, ego reliquum habeo nihil, & planè puerile iudicares, licèt reperissem mirè fructuosum. Marcus noster in patriam abiit, Barcinone quendam Lusitanum conuenit: sed quòd multa scribere cupe- ret, exclusus tempore scripsit nihil. Vale mi Vafæ, & amicos omnes saluta. Eboræ III. Ianuarij, Anno M. D. XXXVI.

NICOLAVS CLENARDVS IOANNI
VASAEO. S. P. D.

SALVE mi Vafæ. Hodiernus dies, Iulij est decimus octauus. Heri literas tuas accepi sub vesperâ: ad quas nunc his horis pomeridianis, si queam, ad plenū respō- debo, nisi negotia profectiois me inturbent. Ince- pi con-

pi concinnare sarcinas : equus Gulielmi emptus est :
 meus, vt credo, comparabitur intra biduum. Hebdo-
 mada superiore profectus est meus Princeps. Ante abi-
 tum semel atque iterum longè lateque confabulati su-
 5 mus: quod dubium esset subsisteremne Eboræ, donec
 illè rediret Braccara, an vnà proficiscerer. Causabar
 itineris molestiam, homo harum rerum insolens: præ-
 terea hoc æstu mihi omnino in via pereundum esse:
 tandem conuenit vt simulatque calor deseruisset, len-
 10 tẽ commodo meo subsequeretur.

DVM hæc aguntur, quodam die, Rex inquit, roga-
 uit ex me: velle ne agere Conimbricæ? Oro, inquam,
 mi Princeps, vt quemadmodũ antea conuenit, ne mihi
 vllas redeundi moras interponas, sed proximo vere re-
 15 uertar ad meos. Multa ille interim, quàm cuperet me
 seruare &c. nec minus placituram mihi Braccaram
 quàm meam patriam. Hic commodum visum est ve-
 strarum epistolarum mentionem facere, & me omnia
 spreuisse, quòd ipsum iam studiorum Mœcenatem in
 20 omnem porrò ætatem delegissem, me hoc esse animo,
 vt nulla tam ampla proponatur conditio, quæ me ab
 ipso debeat distrahere, debereq; me sub illius auspiciis
 aut diuitem viuere aut pauperem.

PAVCIS deinde interiectis diebus, quòd æstu
 25 impediret, nec ad aulam venirem, per quendam mecũ
 egit, vt sciret animum meum: velle enim se habere mei
 rationem, sed quando à sacerdotiis Curatis sic abhor-
 rerem, explicarem quibus prouentibus contentus es-
 sem, sese tum curaturum reliqua. Huic internuncio li-
 30 berè cuncta exposui, & biduo post Principẽ ipsum adeo,
 fusius de omnibus fabulaturus. Aiebam alia esse sacer-
 dotia Archidiaconatus, Canonicatus, & eiusmodi Sar-
 danapalorum delitias, quibus multis capacem gererem
 conscientiam. Risit ille, & se daturum operam. Verũ
 35 inquam, mi Princeps, iam sat sollicitaris in hac profe-
 ctione: quòd ad me attinet, ne sis multum anxius, facilè
 mihi satisfeceris. Et quòd ad abitum meum pertinet,

etsi mirificè cupio parentum voluntatem explere, &
 ineunte vere discedere, tamen quando ardent hæc bel-
 la, licebit per epistolas aliquid causari, & aliquantisper
 procrastinare: ita, inquit, vt hinc discedas ab hinc anno.
 Sic vtrò ipse prorogavi aliquantulum exilium, simul vt
 interea plus Arabicarer, & quæ ad eam rem attinent
 commodius expedirem: simul vt magis Principis ani-
 mo satisfacerem, qui me cuperet seruare diutissimè.
 Deinde Vasæ, quanto iam illi magis obsequor, tanto
 deuinctiorem reddo: re ipsa enim ostendere volo, me
 omnes in illius gratiam occasiones lucri posthabuisse.
 Potest me ditare, sine loculorum suorum iactura: nec
 dubito quin effecturus sit, vt hæc centum millia mihi
 reddantur in patria. Louaniensi Theologo, credo, sat
 erit tantum quotannis accipere, & quid vltra moliri
 necesse est? Fortè dices te nihil adhuc videre præter
 spem. Ea ego in præsentia contentus sum: nunquam
 deerit quod edam. Sed quando omniū debes esse par-
 ticeps, audi aliam fabulam. Heri venit ad me sacerdos
 quidam missus huc à duce Beyerano, vnà cum illius li-
 teris, in quibus orat, vt fidem habeam quicquid hic mi-
 hi eius nomine narraret sacerdos. Summa legationis
 hæc erat, optare se summopere, vt si displiceret Lusita-
 nia, aut hinc alioqui migraturus essem, conditionem
 apud ipsum susciperem, expetere se mecum tractare li-
 teras Latinas, & simul vt in eisdem filiorum curam
 susciperem, in ipsius ædibus me pro merito tractandū,
 salarium quod vellem, conferendum &c. Quod si hic
 legatus propensum reperiret, hic subsisteret, & quam-
 primùm misso tabellario Ducem certiosem redderet,
 quo videlicet res quamprimùm transigeretur. Saltem
 vtcunque forem animatus, cupere se vt eum viserem.
 Hic sacerdos me repperit tempore matutinarū in tem-
 plo, vbi statim respondi me & hic viuere suauiter, nec
 integrum esse Ducis voluntati morem gerere, & præ-
 terea intra annum me abiturum in patriam. Iussi vt sub
 prandium veniret, daturum me literas ad Ducem: eas
 tulit

tulit à prandio, & multa deinde verba fecit, quàm ea domus mihi amica esset, quàm gauderet Dux nomine meo. Suspicio Colonem aliquid molitum esse: eius honorificam feci in epistola mentionem, nulla tamen vel minima suspicionis umbra posita. Breuiter, videtur hic sacerdos eam spem concepisse, vt aliquando me Dux sit habiturus, & multa hoc anno posse contingere. Abeunti dixi Salmanticæ esse Ioannem quendam Vasæum, vtraque lingua & pulchrè doctum, & Salmanticæ celebrem: tulit secum nomen Vasæi &c. Hæc fabula heri peracta est, quam rogo ne quis mortalium ex te cognoscat. Eam ob id tibi narraui, quo scires mihi fortè eam aliquando apud Principem vsui futuram, quo intelligat me non ob id tantopere moliri abitum, quòd alium pluris faciam, sed quòd tantopere tenear desiderio academiæ meæ, cuius desiderium etiam si euanesceret, iam in illius vnus gratiam multos summos viros me neglexisse. Nec tamen temerè statui effutire quicquam, & fortè aliunde resciscet. Pergamus iam ad tua.

CASTRO Homeliarius fortè quòd cum Viue vixerat, sperat aliquid ab nostro Rege. At cum Viues ducentos, vt credo, ducatos abstulisset, Erasmus tamè & Turnouit nullas egerunt gratias.

BENE facis quod definitionem Monachi studes confirmare, quam pridem lusi cum ad Iacobum scriberem, Monachum esse hypocriseos domicilium. Si tu nomine Iacobi versus aliquot operi præfiges, ille hypocrita ne erit, an cornicula Aesopica? nisi fortè hypocrisis nomè locum modò habet, vbi de vitæ sanctimonia agitur, & ille falsus est, qui primum, secundum, & tertium in Rhetorica dixit esse τὸ ὑποκρίνειν.

PASCASIOS cura quàm potes diligentissimè, etiam si pileos sexcentos perderes. Et quando nomine salarij, vnã tantum horam debes, id quod antè ignorabam, occupa, si potes, horas omnes, in scholis, in collegiis, & domi quoque. Istæ lectiunculæ parui sunt laboris, reporta semel eam gloriam, quòd te auctore passim

sim Latinè garriant, iam tua erit Cathedra futura etiam rupta Aquila. cui quòd ceteri inuideat, in rem tuam est. Te velim inuisum esse omnibus, factione opus est ad obtinendum brauæum.

CAECVS Magister factus est post adeptam Cathedram. Quare miror te tantopere festinare ad gradum.

PVTAREM consultum si nuptias differres, donec istud saxum peruoluisses. Et crede mihi Vasæe, facilius cælebs obtinebis quàm coniunx. Si semel te viderimus victorem, gratius erit connubium. Si cõpeditus iam & illigatus fortè frustratus fueris, multò molestior erit re-
pulsã.

MIHI res videtur longè facillima, pueros analphabeticos in tua familia intra annum eò perduci, vt quotidiana sonent Latinè, & audiendis lectionibus Latinis sint idonei: de iis loquor quæ alioqui captũ pueri non excedat. Quanquã quis est adeò obscurus auctor, vnde puer nihil excerptat, nec necesse est vel me totam Ciceronis assequi paginam. Principiò primo ipso die discat a b c d e f g h i k, & eas literas pingat: alio die, l m n o p q r s t u x z, & eas pingat: tertio die vocales quinque a e i o u, vocalis Græca y. Diphthongi quatuor æ œ au eu, ph id est f. deinde syllaba vo ca les: Dictio, Vocales quinque, Diphthongi quatuor. Hæc dum inculcantur, puer suapte natura concipit quid sit litera, quid vocalis, quid syllaba. Numero prolatis digitis, Vocales quot sunt syllabæ? Tres. Deinde, Vocales quot sunt literæ? Septem. Nec necesse est vt scias, Syllaba est minima pars vocis compositæ, & cæteras ineptias & dispèdia. Atque hæc omnia perpetuò Latinè sunt agenda, etiam si non intelligant: nutibus & gestibus aliquid diuinando consequentur, reliqua ignorent, nec tamen vapulent. Primo statim die Carboni chartam obieci sic scriptam:

Vocales quinque, a e i o u.

Alio die alteram chartulam:

Literæ cõsonantes, b c d f g h k l m n p q r s t v x z.

Deinde

Deinde cū irem cubitum, dicebam Latine: Vocalis cum consonante facit syllabam, ba be bi bo bu, ca ce ci co cu: nec vnquam quicquam declaravi vernaculalingua.

5 SIT hic labor hebdomadæ ad summum. Interim tamē admota manu capiti, dicebam caput, nasus, oculus, & ita singulis diebus vocabula aliqua in libellum referebam. Et inter vestiendum: Heus Sebastiane, cedo mihi aquam, monstrato cantharo. Effunde & fer recentem. Ipse effundebam potius, quā vt dicerem quod
10 ignorabam, hoc est vernaculum. Cedo mihi pectinem, digitis comendi capitis ostendebam signa. Iamdudum assequeris quæ velim.

Sequitur secunda hebdomada.

15 PRIMA DECLINATIO.

a æ æ am a a a } Musa.
æ arum is as as æ is }

Interiore manu dicebam a æ æ am a a

Exteriore æ arum is as æ is

20 Deinde aptabam sa sæ sæ &c. ita vt biduum occuparetur in vna voce Musa.

CASVS SEX.

Nominatiuus

Genitiuus

25 Datiuus

Accusatiuus

Vocatiuus

Ablatiuus.

Sit hoc ante prandium sonandum prolatis digitis, &
30 manu tam interiore quā exteriore.

Sequenti die.

NUMERI DVO.

Singularis } id versa manu significabam.
Pluralis }

35 Coenanti, prandenti, eunti ad lectum, surgenti, semper occinebat *Musa, Muse* &c. Necdū scit quid sibi casus velint, quid numerus. Post aliquot dies vbi audierit:

L 4 Cedo

Cedo mihi *mappam*: & hæc est sordida *mappa*, tum dices: isti sunt casus *Mappa, Mappam*, aliquando dicimus *mappam*, aliquando *mappa*, sed postea id intelliges.

Deinde,

Prima Declinatio habet vnam terminationē, nempe a, & id legat nec intelligat.

FORTE miraris qui possit legere. Multa colligit puer vno terendo vocabulo, *Musa, Musæ, Musam*. Deinde dum hactenus tam pauca voces occurrerint, *Vocales quinque, Consonantes, Diphthongi quatuor, Syllaba, Dictio, & cet.* dum octo aut nouem diebus sic inculcantur & per domum resonant, sonus ipse adiuuat, & præterea quod nulla dies omittenda sit, quæ non scribentem & pingentem occupet, omnino condiscit legendi vias. Et vt non sit expeditus lector, tamen dum memoriter declinat *Musa*, mihi satisfactum est. Scis quomodo docere solebam Hebraica, post tertiam statim lectionem discebatur Pakad: quod si legere queat discipulus, & præsentem semper lectionem, quorsum attinet multas horas perdere in legendo? 20

CASVS & numeros cur post declinationem posuerim, iam vides: facilius enim consequuntur quid sit Casus, vbi nomen vnum in digitis declinando posuerint. Semper ita docendum est, vt nihil pendeat ex sequentibus, sed quæ iam tenuerint, lucem adferant præsentī lectioni. Quare id ipsum, vnam esse terminationem primæ declinationis, volo vt legant modò, etsi non intelligant. Cæterum vbi absoluerint secundam declinationem, & tum adscripseris quinque esse terminationes, *us, um, er, ir, ur*: tum demum olfacient, & tum in ingressu statim tertiæ declinationis licebit scribere: *Tertia declinatio* habet multas terminationes. 25

ROGAS fortè quid faciemus de *Pentecoste, Adam, Abraham, Anchises, Andreas*, ablatiuus in *abus*, quemadmodum in institutionibus Græcis, multa ad secundam libri partem refecaui: ita nunc solùm sunt tradenda catholica. 35

SECUN-

SECUNDA DECLINATIO.

us i o um e o } Dominus.
i orum is os i is }

8 um i o um um o } Templum.
a orum is a a is }

Nomina in um sunt generis neutri.

Neutra habent tres casus similes in utroque numero, nominatiuum, accusatiuum, & vocatiuum.

10 HI casus in plurali numero semper desinunt in a.

H A E C legant & digito monstrantur in figura tres casus similes, *um um um*, *a a a*, templum, templum, templum: id fieri non potest, quin obiter discant quid significet vox, *similes*.

15 Sebastianae, quando dico est nomen neutrum, semper tres casus sunt similes. Vide quaeso, *Dominus* est nomen neutrum? Non domine. Quare? *us, um, e*. Iam puer saepius audiuit has voces, *Nomen, Declinatio, Declina,* &c. ubi inceperit coniugare verba, somniabit nomina
20 declinari, verba coniugari.

Sed pergamus.

GENERA SVNT TRIA.

Masculinum.

25 Foemininum.

Neutrum.

H I C obiter discit legere diphthongum *oe* tanquam *e*, & non per duas syllabas *oe*.

Nomina in *us* secundae declinationis sunt masculina,

30 vt *Dominus*.

Nomina primae in *a* sunt foeminina, vt *Musa*.

Nomina secundae in *um* sunt neutra, vt *Templum*.

I A M hoc ut cunq; capere potest; sin minus, aliquot post diebus intelliget.

35 S E D heus Vasaë, caue ne puerum oneres articulis *hic, hac, hoc*. Mei ne somniarunt quidem hactenus quicquam articulorum: tantum prolatis digitis

L 5 dicunt

dicunt *Musa, Musæ*, nec nominant aut casus aut numeros, manus ipsa loquitur.

ER.

er	i	o	um	er	o	} Faber.
i	orum	is	os	i	is	

ER crescens.

er	eri	ero	erum	er	ero	} Puer.
eri	erorum	eris	eros	eri	eris	

Carbo? Quid placet domine? Pu er quot sunt syllabæ? Duo. duæ, duæ. Pu e ri quot sunt? Tris. tres, tres. sic obiter corrigo, nec causas addo, vt condiscant aliquando sic, aliàs sic loquendum esse, id est crescere. Nonne iam es magnus? & cum esses in terra tua eras paruus? Etiam domine. Iam creuisti. sic puer habet duas syllabas, pueri tres: ergo crescit. intelligis? Etiam domine. Magister quot syllabæ? Tres. Ma gi stri quot? Tres. Crescit? Non domine. Collatione contrariorum optimè res discitur. Hactenus non curauim multitudinem exemplorum. Cæterum, er crescens vel non crescens, quod non tam latè patet, fermè omnia adieci exempla, aut præcepto catholico comprehendere: quod idem faciendum est in tertia declinatione, vt lingua & aures his vocibus assuescant: quæ si multæ sunt, multitudine ipsa præceptum discipulo insinuant: sin paucæ, ipso in loco declinatio earum discitur.

ir	iri	iro	irum	ir	iro	} Vir, leuir, treuir.
iri	irorum	iris	iros	iri	iris	

ur	uri	uro	urum	ur	uro	} Satur.
uri	urorum	uris	uros	uri	uris	

SECUNDA declinatio habet quinque terminationes, us um er ir ur. Hic fortè obiter accipit q; valere que. Antè fortè non occurrit, & abbreviationes principio fugiendæ sunt.

RELIQVA secundæ declinationis omnia omitantur.

QVO.

QVOMODO gustum dabimus adiectiui & substantiui?

Nomen duplex,

Adiectiuum.

Substantiuum.

ADIECTIUA.

Bonus	bona	bonum.
Malus	mala	malum.
Magnus	magna	magnum.
Paruus	parua	paruum.

PONO hinc grandem syluam nominum adiectiuorum, semper addedo contrarium, quod obiter facit ad discendum vocis significationem. Quamuis enim dum traditur Grammatica, nihil omnino curandum est de vocis significatione; tamen si citra dispendium institutionis propositæ iuuetur discipulus, arripienda est occasio. Ponenda, inquam, sunt adiectiua plurima, ea præsertim quæ suspicaris puerum iam aliquoties audisse intra tantillum tempus. Hæc sic doceo, cum licet dicere bonus equus, malus equus, magnus equus, paruus equus, id quod manet iunctum variis nominibus, est adiectiuum, vt bonus equus, bonus dominus, bonus caseus, &c. reliqua quibus hæc adduntur sunt substantiua, equus, dominus, caseus. Hæc dum multis exemplis tractantur, etsi perpetuò loquere Latinè, puer tamen per se vernaculam linguam imaginatur, & colligit quid adiectiuum, quid substantiuum.

Adiectiua in *us*, declinantur vt *dominus*.

Adiectiua in *a*, vt *Musa*.

Adiectiua in *um*, vt *templum*.

Deinde pono & adiectiua in *er*.

Asper aspera asperum.

Prosper prospera prosperum &c.

NEC laboro vt adiectiuum cum substantiuo declinent, præsertim si habeant diuersos exitus, quale foret bonus puer, nam turbantur in re non necessaria. Sed
parce

parce Vafæ , quòd tamdiu fim inter Pafcafios , & anal-
 phabeticos , quafi tu hæc ignores . Sed quia fic voluifti ,
 ineptiui potiùs quàm nihil fcriberé . Mitto ad te Gram-
 maticam vnam Aethiopicam , iam olim à coquo meo
 inceptam & defcriptam ex libello meo quem eis trade-
 bam . Non eft integra , fed inde licebit coniecturam fa-
 cere . Aufim polliceri fi tu eam fic rudi figura perfece-
 ris , & bono ordine rem oculis etiam obieceris , fore vt
 intra trimefre hic difcipulus optimè declinet & con-
 iuget . Interea dum hæc difcit , fingulis diebus , vt dixi ,
 exerceat fe pingendo . Et nullus dies prætermittatur ,
 quin vocabula aliqua condifcat , partes hominis , res cu-
 linarias , & quæ in domo , foro , templo , agroque funt
 obuia , hoc eft , quotidiana ifta . Ea credo nouerit ante
 menfem vnum . Nam fingulis diebus diftinctis horis
 nunc legat , nunc pingat , nunc lectionem & vocabula
 cantillet , & iocus fit non labor .

VBI hæc quotidiana vocabula conſcripta fuerint ,
 & iuftus iam videatur numerus , in eodem libello per-
 gamus ad oratiunculas quotidianas .

Heus Sebaſtiane?

Quid placet domine?

Vbi eft Michael?

Iuit aquatum .

Quid agit Nigrinus?

Studet , ſcribit , parat focum .

Eftne Gulielmus domi?

Non domine .

Quonam abiit?

Iuit ad forum .

Quid eò?

Emptum piſces .

HÆC paucis primùm conſtent verbis , & legant
 modo , vfu difcent & dicent memoriter . Quanquam
 omnino conſultum eſt , vt ſimulatque fic ſatis legere
 norint , fingulis diebus exerceant memoriam in huius-
 modi dialogulis , qui contineant quamuis materiam
 domeſti-

domesticam & puerilem . Cùm tibi tam multi sint vt-
cumque prouecti discipuli, curabis, vt tu his rudimen-
tariis modò studiorum rationem præscribas, & vnam
tantum horam, quæ alioqui tibi periret, eis impendas.

5 prouectiores autem tres aut quatuor quotidie in or-
bem cum illis puerulis ludant, & audiant eos declinā-
tes, sic vt quod alij facere queāt, tu ne subeas. Id maio-
ribus quoq; lucro erit, vt rationem docendi condiscant.

Ceterum cura vt vsu potiùs discant, quàm ratione. ver-
bi gratia, in tertia declinatione; sic dico *a atis neutrum*.

Declina Carbo *Dogma: Dogma, dogmatis, dogmati &c.* semper
ipse eis dico genitiuum, nec tento an iam sciant: verum
adeò crebrò declinabunt, vt tandem imprudentes in
genitiuum incidant. itaque de accusatiuo in *im*, ablati-

15 uo in *e* vel *i*, genitiuo plurali in *um* vel *ium*, non eos volo
torqueri, sed ipse inter declinandū succurro. Vbi bien-
nium fuerint versati in literis Latinis, tum demum
suopte studio legent grandes istos Grammaticos, aut
certè eis opus non habebunt, ipsi enim canones sibi
20 ex vsu auctorum formabunt. In dialogis multa obiter
discuntur, vt verbi gratia, numeri.

Quota est hora?

Prima,

Secunda,

25 Tertia &c.

Quot ibi sunt homines?

Decem,

Viginti,

Triginta.

30 IN verbis primæ coniugationis, præter ea quæ regu-
la vniuersali comprehenduntur, semper addo omnia
composita, hoc pacto:

Sto steti statum.

Adsto adstiti adstitum.

35 Consto, resto, præsto, prosto, disto, insto &c.

SIC in tertia & quarta coniugatione, & secunda,
vbi certus est numerus, nec præceptum est generale.

Nullum

Nullum enim præceptum pono in tertiâ coniugatione, sed hoc pacto pono terminations:

C I O.

Facio feci factum.

Conficio confeci confectum.

Afficio, Perficio.

Quare præpositiones pono statim post nomina.

XXX. accusatiuum regunt.

XV. ablatiuum.

IIII. vtrumque casum.

I AM sciunt dicendum: Gulielmus iuit ad forum, quia *ad* regit accusatiuum &c. Necdum sciunt quid sit comparatiuus, tamen in nominibus in *or* posui comparatiua *or oris*, Doctior, Melior, vt declinent. Sic & verbalia in *io*, vt Auctio, Natio, Factio &c. postea eos titulos intelligunt. Mei iam multis mensibus à me negliguntur, eò perducti sunt, vt intelligant Dominum: nec multum iam curo, fui aliis occupator, quàm vt eos multum respicerem. Peruenerant vsq; ad tertiâ coniugationem, fortè aliquid fiet Braccaræ.

T V nihil de Passiuis verbis tradas, nisi omnibus absolutis coniugationibus, tum de Passiuis agendum simul & Deponentibus in *or*.

P O S T verba, tradenda Pronomina. nec sciunt quid Primitiuum, quid Deriuatiuum, Demonstratiuum &c. tantum declinent.

Aduerbia, Coniunctionesque vsu discant.

SE Q V I T V R Syntaxis. cuius caput primum de adiectiuo & substantiuo trado statim post secundam declinationem. De verbo actiuo cum accusatiuo intelligunt, vbi scient imperfectum esse Comedo, nisi addas panem, carnes &c.

Comparatiuus ablatiuum regit, Superlatiuus genitiuum.

Duorum substantiuorum alterum semper sit genitiuus.

Duorum verborum alterum Infinitiuus.

H A E C

HÆC pauca sufficiant. Nam quæ adiectiua genitiuo gaudeant, quæ ablatiuo, in Dialogis obiter discēt, ubi eò perducti fuerint, vt ipsi obseruare incipiant verba & nomina quæ catholicis præceptis non continentur, alia alios postulare casus, vt vescor, fruor, vtor ablatiuo, &c.

SI hoc pacto puerum instituas, ante sex menses cōmunia nouerit capita totius Grammaticæ. Et interim in dialogis eum profectum habuerit, vt multa norit garrere Latinè.

SEQUITUR anni pars posterior, quo putarem illi nihil perire, si publicæ lectioni Terentianæ interesset, non quòd totam assequeretur, sed dum te audiret copiosè differentem. Vos isthæc intrò auferte, multa, credo, intelligeret, Simo paterfamilias, seruos astantes alloquitur, iacebant pro foribus aut ligna, aut nescio quæ sarcinæ aut onera, iratus dominus & stomachosior in pigros desides & negligentes somnolentosque seruos; vos, inquit, serui, quid ista sic relinquitis pro foribus & ante ostium? auferte, hoc est, asportate intrò, hoc est, in domum istæc, hoc est, ista onera. Puer sex mensibus in familia tuâ versatus, nihil huius enarrationis assequeretur? Perge. Auferte, imperatiuus ab Afero regit accusatiuum; isthæc dicunt Poetæ pro ista: Intrò Aduerbiu locale &c. alia quæ adferes auditoribus non assequetur, quid tum? adhuc tenellus est, & dies diè docebit. Quàm mirabatur quòd D. Ludouico enarrarem Liuium! Et tamen res processit pulcherrimè. Tibi quoque dextra erunt omnia, si modò Salmanticum mores caueris, qui si difficilis locus occurrat, ibi nervos explicare student, & sui miraculū apud plebeculam facere. Tu pueri modo dicito, non potes iam assequi.

INTEREA tamen hic puer domi habebit sua studia in dialogis legendis & pingendis. quos si adhibita etiam cura conscripseris, fieri queat vt nulla sit vox Latina, quin ante finem primi anni ab hoc puero sit sepius lecta,

lecta, scripta, audita, & bene detrita. Quomodo quaeso? Principiò nomina poëtica fluminũ, herbarũ, montium &c. omitto, & antiqua præterea vocabula. Deinde in his dialogis, etsi argumenta erunt aliarum rerũ, potes tamen subinde Grammaticum simul agere, & dialogi rem agere. Verbi gratia, fortè concluditur dialogus, hoc est, pagina vna (nam nolo te splendide hinc laborare) Dialogos voco confabulationes quauis de re. & sunt singulæ paginae quandoque dialogi, vt res sese tulerit, semper positus in frontispicio personis discipulorum tuorum, non eorum modò qui hæc discunt, sed quorumlibet, quicquid noui vel tibi vel Cæsari ipsi contigerit, inde fiat colloquium paruulum. (si modò captum discipulorum non excedat) Esto ergo, sit finis dialogi iste: Faciam quicquid iusseris. Ingredere hinc occasionem, vt discant composita verbi Facio, & sic digere, vt alter nominet ipsum compositum, alter orationem ex eo descriptam reddat.

CARBO. NIGRINVS.

PLACETNE excutere composita verbi facio? 20
Perplacet, tu præito, subseruiam ego pro virili.

AFFICIO.

REX me affecit summo honore.

SI id commiseris, afficeris maximo dedecore. Cõgere hinc si placet, eos ablatiuos, quibus iungi solet id 25
verbum.

CONFICIO.

CONFECTVS fame, inedia, mœrore.

EXPENDE sic omnia composita, & dialogos sic conscriptos saltem creberrimè legant, haud aliter atq; 30
nos horas canonicas.

IAM verò volo, vt etiam data opera certa quædam verba cum suis compositis deligas, & sic cum vno atq; altero exemplo scribas. tandem minuetur Lexicon, & pauca relinquentur, quæ tuus non ceperit discipulus. 35
Deinde hoc pacto quandoque, vt facit Cornucopia, nominando omnia quæ à themate deducuntur.

MICHAEL.

MICHAEL. SEBASTIANVS.

QVID gignit amo?

Amo, amans, amaturus, amabilis, amandus, amor, amicitia, amicus, amica.

5 R V D E est exemplum. Sed vides ita sensim fieri, vt recto adhibito iudicio, totam linguam Latinam, & bonam eius vtendæ partem, in hunc Dialogorum librum possis conferre, ne discipulo annum vnum sic exercitato multa possint obiici noua.

10 P R A E T E R E A ratio illa copiae, trahendo oratione ex oratione, etiam hinc locum habeat, praesertim si videantur aliqua esse vocabula, quæ alia ratione infulciri nequeant. Id fit, vt scis, vel vt ipse orationemingas hoc modo. Conferas te domum. Contulit in me plurima
15 beneficia. Plurimum de me meritus est &c. aut nectendo sententias auctorum & adagia. Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Non omnia possumus omnes. Vt possumus quando vt volumus non licet, &c. hæc varietas etiam grata est. Postremò vbi iam omnes ratio-
20 nes pertractaueris, capiam Lexicon Nebriffensis, & decursis ordine vocibus, si quam fortè puer necdum audierit, aut etiam si audierit, modò eius occasione oratio elegans emergat, eam ordine Alphabeti describam, & item reliquas omnes, & ne fastidium fiat, literam A ponam: deinde aliquos nouos adiciam dialo-
25 gos, postea B &c. Non enim necesse est te graue & serium argumentum ad finem vsque perducere Erasmi more, sed tantum vsum doces linguæ Latinæ.

30 P R O X I M V M annum si sic animi causa impenderis istis analphabeticis, totam linguam Latinam paruo libello & utili concluderis. Et quia fortè vereris ne in longum excrescat: principio quis longus debet cense-
35 ri liber, si vnus modò à discipulo tractandus est? Deinde quando pingendo, legendo, & audiendo hic liber sic decantabitur inter eorum manus, licebit subinde expungere, si qua sapius eadem occurrant, & in eorum locum alia substituere. Quanquam quid periculi, si
M eadem

eadem crebrò in libro eodem compareant, licebit adiecto aduerbio, aut actiuo verso in passiuum, saltem faciem orationis mutare.

ALIUD restat. Vnus hic libellus omniũ instar erit, quod quidem ad linguam Latinam attinet. Itaque non solum legendus est, sed tanquam iustus auctor habendus. Et quemadmodum scriptores ceteros legimus, & arrepta uocula quapiam, inde comminiscimur aliquot orationes; ita cum lubebit tibi remittere animum, legatur ex hoc libello pagina vna, etsi qua vox rarior occurrat, tractetur bene, & uiua voce ibi pensetur, quod fortè non sapius insit in libello.

EGREGIUM cerno fructũ, mi Vasaë, & fortè multis vtilem laborem, si velis aliquid hic adhibere diligentia, vt eadem fidelia non duos dealbes parietes, sed multos, & vnus tibi libellus suppeditet linguam Latinam vniuersam, insignes auctorum sententias, adagia innumera, copiam orationis, insignium virtutũ & vitiorum definitiones, & postremò quod tibi & multis aliis queat esse vsui, vt in promptu à primis statim annis discamus, ne prouecti hæreamus in quantitate syllabarum. Mihi vsu venit si quando nugor, vt afflatum Apollinis perdam, dum non occurrit carmen Poëtae, & video Grammaticos, a ante u corripitur, &c. Itaq; nuper dum insanirem defuncto Erasmo, animus erat semel mensem vnum elaborare, & hæsitanti perpetuum parare remedium, sed alia cura interpellauit: etsi à me alienum est ista iam ætate, tamen animus est nisi tu pernerteris, auxilio meorum Aethiopum illud laboris capessere. Sed ordine ad singula.

MULTIS viris displicet ex auctoribus insignes locos, qui sententias graues continent, feligere, & in eis legendis operam ponere, propterea, quòd apud eos ipsos auctores huiusmodi rectius intelliguntur, melius discuntur, quàm si quis ex multis auctoribus grandem sibi paret farraginem. Eiusdem sum & ipse propemodum sententiæ. Cæterum & apud Græcos non

non defuerunt qui scriberent γνῶμους; & longè optimū
 arbitrarer, si quis ita disceret linguā Latinam, vt quem
 vsum vocis accipit puer oratione alioqui inani, eum
 ipsum ferret ex huiusmodi oratione, quæ præter signi-
 5 ficationem vocabuli, etiam moneret aliquid: vt sunt
 adagia, apophthegmata, & similia, vbi vel est historia,
 vel fabula, vel tale quidpiam. Occurrit illud mihi Ci-
 ceronis: *Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non*
auaritia comminuere atque violare soleat. Infulciatur alicubi in
 10 Dialogis occasione vocis *Violo*, aut cuiusuis alterius. Ita
 quicquid insigne est & illustre, per occasionem inter-
 feratur. Cùm enim pueri sint tenacissima memoria, à
 primis annis ea imbibant, quæ nos postea senes vix
 15 magno labore discimus. Legimus totū Terentium, nec
 quicquam postea meminimus, quàm eiusmodi locos
 insignes, qui si non minus eleganter scripti sunt, aut
 etiam elegantius, præstare opinor, vt tuus iste libellus
 horum sit plenissimus, etiam si excrescat plurimū. Itaq;
 20 clausulas Valerij Maximi, & quicquid in tragico Sene-
 ca, in Cicerone, Plinio, & cæteris classicis auctoribus
 memorabile sit, quando suspicor te subducta linea in
 codicibus tuis illustrasse, ordine minister tuus exscri-
 bat, tu deinde pro tuo iudicio ex eo collectario in locū
 25 aliquem dialogici libelli referas, aut libellorum; quid
 enim periculi, si in multos tomulos annus vnus ex-
 crescat?

I A M etsi primo anno non facies versificatorem, ta-
 men velim te ex omnibus Poëtis eos versiculos elige-
 re, qui præterquam quòd sententiam continent, aut hi-
 30 storiam, aut aliquid dignum memoria, eam etiam con-
 tineant vocem, cuius quantitas canonibus generalibus
 non continetur. *Cedimus, inque vicem præbemus crura sagittis,*
 fermè sex locis aptari potest. Multa Horatius. plurima
 præbebit Ouidius. Quòd si ordine alphabetico feceris,
 35 tibi etiam nunc grandæuo poterit esse vsui, si sparsim
 immittas, velit nolit puer infiget memoriæ.

ET quia tam varias rationes colligo, vt spatium annuo

Latinum vtcunque reddamus discipulum, & vnum in librum totam volumus congerere linguam: cur etiam non hoc postremò addimus, vt congestis hinc inde auctorum dictis, titulos aliquot vberes de virtutibus & vitiis more Valerij, & de rebus aliis confingamus? De Patria, de Præceptoribus, de Medicis, de Philosophis, de Pauperibus, Diuitibus, Regibus, Plebeis &c. Exempli causa.

DIVITIÆ.

Re sine nullus eris.

In precio precium nunc est, dat census honores,

Census amicitias, pauper vbique iacet.

Donec eris felix, multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

ET item alia quæ eodem pertinent.

PATRIA.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Detinet, &c.

VIDE OR tibi fortè nimius, sed tu seligendi debes esse arbiter Vasaæ, simulq; cogitare, tum quòd nihil offecerit, si quædam sub anni exitum iam dialogicus codex contineat, quæ non planè intelligantur; tum verò sensim eò puerum deducendum, vt exercitio discipulorum grandium assuefiat, quos grandes & ipse quotidie præter pensum studiorum sic exercere potes, vt & ipsi collectarium habeant sententiarum, quæ pluribus constant verbis, qualia fuerint carmina aliquot ex Iuuenale, aut comparatio quæpiam speciosior, vt illa.

Ac veluti in populo, in 1. Aeneid. de ventis. Item reddenda quotidie sex aut septem adagia, & sensus eorum verbis paucis memoriter reddendus, de qua re nuper tibi scripseram.

OMNINO supra opinionem res tibi succedet, si modò piaculum sit domi tuæ audire voces vernaculas, & quemadmodum antè monui, aliquot è grandioribus tibi velut hypodidascalos feceris, vt vicibus in orbem euntibus nemo docendo aut audiendo grauetur,

&

& analphabeticis tamē isti nullas habeant horas vacuas, quin ea vel legant præsente quopiam, aut scribant aut commendent memoriæ, aut cum Latinis colludant.

VELLEM vt hanc rationem publicè susciperes, nō inuitatus auditoribus, sed vt collectis aliquot etiam rudibus & grandioribus natu, qui se obsequentes præberent, eos vnà cum domesticis institueres, fortè perspecto tam eximio fructu, plures vltro confluerent. Id modò te oro, ne pudeat ad hæc in speciem minima descendere, & potius omnia Græca posthabeto, etiam domi vt ais, fortè tradenda. Sis Pascasiorū totus, donec finem videamus futuræ Cathedræ &c.

PVTO iam satis ineptiui, ignosce Vasee, cupiueram heri absoluere epistolam, sed Pascasij me prolixum fecerunt. Vnum addam præcipuè curandum, vt situ & ordine scriptarum rerum oculis quoque gratus sis, hoc est, in Dialogis omnem responsionem semper in nouo versu colloces, hoc pacto:

Quid agis?

10 Studeo.

Vbi est Gulielmus?

Nescio domine.

MITTO ad te principium Dialogorum Aethiopicorum, vnde simul & rem & ordinem agnosces.

25 EA res tantum habet momenti, vt bonus aliquilibet planè damnari debeat. Scripseram quondam tabulam Hebraicam, tabulam, inquam, non iustam Grammaticam, quòd & typi minores deessent, & Campensem nollem videri emendare; eam sic disposueram, vt
30 mirificè iuuaret memoriā. Modò vidi eam sic impressam Parisiis, dum Typographi chartæ compendium sequuntur, vt meritò doctis omnibus meus labor displiceat. Sit iam tandem finis fabulæ. Imò adhuc vnum restat: magnopere conducere ad faciendam fidem huius
35 institutionis tuæ, si quem nancisci queas puerum, non qui adhuc Grammaticam ignorer, sed qui ne literam quidem viderit, quales ego accepi Aethiopes: & eum

fic instituas, vt anno primo iam legat & pingat expedite, loquatur & intelligat sic Latine, vt illos longè superet, qui triennium istic artem audiuerint Nebrissensis.

NON debes Græcè docere in gratiam mearum Institutionum, quando eam lectionem non debes, velim totus, vt dixi, sis Pascastorū, etiam priuatim, & omnem lapidem contra Aquilam moueas.

RHETORICA si quando exire debet, summo pere ad labora vt noua præcepta, & in vniuersum, quicquid ad præceptum aliud, aut aliam conditionem pertinet, occupet principium versus, nam id valde facit ad perspicuitatem docendi.

SATIS apertè & simpliciter imò rusticè tibi depingo, quæ mihi ad iuuentutis rectam institutionem conducere videntur. At velim te nostra non sic aliis tradere, fortè enim riderent, &c. quando istis istic diis nihil placet, nisi quod specie commendetur.

ANTE abitum meum spero videbo Salmanticam. Sed quid mi Vasaæ, possēsne chartis ista mandare? Dicerem si res vrgeret, vt te proximo bimestri conferres Braccaram, illic enim ad Decembrem vsque puto subsistemus. Verùm quando molestum esset, & fortè dubium, quando & Diuum Iacobum adituri simus, nec possim diem certum præstituire, quo debeas me reperire Braccare, & omnino animus est, vos ante discesum inuisere, ne hic sis anxius.

IAM equum alterum emimus, profecturi per gratiam Dei proxima hebdomada, Ora Deum vt illic res nobis bene procedat.

LIBELLORVM precia, quando non adscripsisti tu in rationes referas.

DE Galeno meminero, & si in patriam iturus sim, hinc tamen eum emerem, quòd multò minoris vendantur libri Aldini Salmanticæ, quàm Louanij, & fortè ibi non est: post videro.

O charissime Marce, vbi agis, viuum an mortuum dicam? rogo Vasaæ rem aliquam habeamus certam.

C O M

COMMODIOR mihi erit patria Vasæe, propagandæ linguæ Arabicæ, quàm Salmantica. Deinde si vnquã Salmantica sum publicè docturus, potiùs id gratis facturus sum, quàm alligatus Cathedræ.

5 DE Ciruelo hominum more suspicatus sum, & vt homo, falsus.

ROGAVI hîc nuper, quid Consiliariis in mentem venisset, quòd Cathedram pronunciandam curarint vacuam; credo, inquit quidam, vt ex prouisione aliquot haberent ducatos.

DE Gulielmo meritò times, Venus & vinum vereor ne adolescentem perdant; timeo ne aut suam alat more Salmanticensium, aut si vagetur, morbum contrahat in Hispania Gallicum, aut imprudens implicetur pauper-
15 cula alicuius nuptiis. Hęc non in eum magis quadrant, quàm in quosuis nostrates. Tu qui præsens es eum moneo: nihil habeo quod ad eum scribam, salutabis cum è Medina venerit, & meo nomine roges, vt prudenter aliorum exemplis moneatur, ne qui bene artem suam
20 didicerit, alicuius mali confinio tentetur &c.

Itinerarium, vt video, cupis profectiois Braccarenfis, constringam præclara nomina, vt delicatissima est illa *τρυφίπολις*, quæ res videatur augustior, & Sertorio digna.

25 CLENARDVS SVO VASÆO,

S. P. D.

SI sum rediturus in Lusitaniam, coràm narrabo quæ
30 mihi in hac contigerunt profectioe Africana. sin minus, & tu & orbis vniuersus disce rem omnē ex epistola quam statui iam pridem scribere ad Christianos. Nescio an sufficiet pecunia quam modò attulit Gulielmus: licebit quidem exire Africa, modò Deus permiserit: at priusquã veniam Granatam, & inde ad vos, grauis restat sumptus. Scripsi ad Principē, quæ mihi Gulielmus narrauit se audisse ex Fogacio: quæ si suis literis

M 4

con-

confirmet, dispiciam de alio vitæ genere. Putassem non decere conditionem alibi amplecti, propterea quòd causam non haberem cur alienarem me à tali Principe, & statuerà ea pensio ne contentus viuere. quòd si Deus causam offert vt fiam ditior, amplectar. De rebus meis; quid fieri velim, scribam epistola proxima. Bene vale, mi Vafæ, cum vniuersa familia. Fesæ v. Augusti, Anno XLI.

GVLIELMVS his diebus grauiter laborauit, alioqui fueram eum istuc missurus cum literis. Nunc vbi 10 Deus permiserit, hinc rectà pergemus Garnatam. illic me seruabo integrum, vsque ad responsum Principis. Conualuit per Dei gratiam Gulielmus, ipseque, vt puto, ad vos veniet. Multò, mi Vafæ, tolerabilius esset te istic inter amicos habere aliquot creditores, quàm me 15 apud Barbaros rem habere cum foeneratoribus; non quòd istius culpam sustineas: sed vellem iam cū Gulielmo pecuniam totam mitteres; qua si caream, forsitan aliud mihi imminet incommodi, si velis omniū soluere postremus, quòd sis amicorum primus, & alij interim 20 Gulielmum istic diu detinēt, fortè mihi euenerit quod nuper; qui si tantum hyeme præsentis habuissem pecuniæ, quantum abste deberem accipere, ante æstatem fuisset Garnatæ. tum centum aurei poterant efficere, quod iam vix præstabant centum millia. Qui peregrin- 25 nantur, sæpe in desiderium parux summæ, magnarum rerum momenta coguntur experiri. Quare etiam meritò istic mutuò sumere deberes, ne ego periclitarer quòd caream meis: quod vbi feceris, tum demum deplorabis tuam miseriam, & me accusabis, qui auctor fuerim migrandi è Salmantica. Felicitate abundas Vafæ. hinc istæ querimonix, quod reliquisti Salmantica, quouis recuperes tempore, vel te ipso iudice. quod nactus 30 eras Braccaræ, & quod nunc tibi datur Eboræ, non passim omnes assequuntur, etsi bene calleant linguam vtramque. Si sapis, iam res tuas firmis radicibus stabilias, sic etiam vt quoniam Archiepiscopo Eborensi, tibi 35 ista

ista sit salua cōditio. Nō enim magis est vitalis Princeps Henricus, quàm fratres cæteri. id si efficere non potes, si illud magis placet, recurre Salmanticam. sin manes, conqueri posthac desinas. Ego, vt nosti, dum essem Salmanticæ, vltro nihil de transactis detraxeram, tantum Victoria mentionem iniecit, pro sua prudentia, tam rebus tuis prospiciens, quàm semper Vasæi fuerat studiosus. Bene vale, mi Vasæe, cum vniuersa familia. Fesæ XXI. Augusti. Iterum Azilæ è fasciis Chirurghi, XVIII. 10 Septembris.

CLENARDVS SVO COELIO,

S. D. P.

15 **P**RIDIE Regalium factus in coena sic satis hilaris, & ferias præcidaneas more Belgico celebrâs, protinus vbi mensa sublata fuisset, Clenardus tuus insanire cœpit, effusosque subitò versiculos, heri ad nostrum misit
20 Resendum. Nam & ipsi quoque partem furoris acceptam fero non minùs quàm tibi. Cæterum cum mihi in mentem venisset, quàm facerem indecorè, qui studiis seuerioribus occupatus, vel meminissem quidem nugarum, qui fermè à poculis aut per viam poëtari con-
25 sueueram semper, hesternum diem peracto prandio totum dedi vatibus, & quantum irasci potui, Iambis in vos inuectus sum, & tanquam extremum vale Poëtis dixi: sed ita vt illis cruces & exitium imprecarer, qui me sic desipere cogerent. At hodie quòd me morsicans fri-
30 gus lecto diutius solito detineret, memor carminis q̄ inchoatum tibi recitaueram nudiustertius, rursum ad ingenium nugax redactus sum, & priusquam lumen poscerem, conabar inceptis Lyricis versiculis imponere coronidem. Accipe igitur, mi Cœli, inelabora-
35 tum lusum, non ad lucernam, sed ad tenebrosam incudem redditū. Scis enim iam, per iocum me ista vestra-
tia, & non seriò tractare.

M 5

ODE

ODE MONOCOLOS.

COELI multigenis prædite dotibus,
 Qui sacra redimis tempora laurea,
 Vates egregio carmine nobilis;
 Orator strepitu splendidus aulico, 5
 Laudati meritis æmule Tullij;
 Dum fessos animos sede domestica,
 Externis reparas gnauiter actibus,
 Sermonis Latij diues & arbiter,
 Censor Cecropidum doctus & artium: 10
 Nuper qui facilis linq̄ere cætera
 Quæ charæ dederant munia literæ
 Coepisti Solymos voluere codices,
 Impigro studio, nec patiens moræ,
 Cæli tergemini in clyte gloriis, 15
 Quæ te Musa precor blandior, otio
 Admouit veteri? discere feruidos
 Sic conata tuos frangere spiritus?
 Horis insolitis ducere ferias?
 Quo vox ista minax, ausa potentia 20
 Certamen celeri dicere Principis?
 Iam non ille modo viribus ingeni
 A tergo positi fata Georgij
 Collegæ poterit vincere suauiter, 25
 Sed durante sui comparis otio,
 Diana subito posthabita, focum
 Et libros repetit. nec Ioue frigido
 Excurrunt alacres dira fugacibus
 Spirantes caruli bella Lepusculis:
 Nugæ nec reboant aucupis; & domus 30
 Horarum toties peruia furibus,
 Rumorisque noui plena frequentius.
 Nunc tandem fruitur pace; sororibus
 Parnasi que tui credita ciuibus.
 Nec rumpunt famuli, garrula concio, 35
 Lectantis Domini grata silentia.
 Arbitris procul ecce ocyor alite,

Ardens

Ardens Mosaicos persibilat sacros,
 Grandæuumque studet vincere Coelum,
 Affixus schedulis dulciter horridis.
 Eheu quantus adest sudor! inertia
 5 Ventis pande citus vela; per æquoris
 Campos Iudaici passibus ampliter
 Te Coeli superat, temnere quem prius
 Iactabas socium. non sine puluere
 Insignem dabitur carpere gloriam,
 10 Tanto præualidi pondere militis,
 Laudes eximij pectoris vltimo
 Discendi poteras cernere tempore,
 Ieiuno stomacho nescius assequi
 Præceptoris opus fortiter improbi,
 15 Pranso quod licuit non malè Principi.
 Indictata rapit, præuolat acrius
 Præceptoris opus vincier inscius,
 Ergo tam volucris deditus æmulo,
 Commissus dubiam victus in aleam,
 20 Vanum si sapias lætus Apollinem,
 Musarumque leues desere nænias.
 Et nervos animi sumere pertinax,
 Quod dudum vacuo tempore luseras
 Decretis sapiens pelle laboribus.
 25 Ne turpis macula crimina pristinis
 Cessantis pariant funus honoribus:
 Neu vulgus resono murmure fabulas
 Decantet lepidas esse meis opus,
 Iudæos apices dum peterent simul,
 30 Freno Principibus, stipite Coeliis,

DOMINO ARCHIDIACONO NICO-
 LAVS CLENARDVS, S. P. D.

35 SALVE M. N. Literas quas scripsisti xxx. Augu-
 sti, accepi postridie quam redissem è Compostella,
 hoc est v. l. Septembris. Sæpius apud me traducta fue-
 rat

rat Galecia, ob illuuiem & nescio quas diuerforibrum
 fordes. Verum ita mihi ea regio placuit, & tanta com-
 moditas fuit in locis omnibus, vt eam præferam multis
 Lusitaniis, & maiore cum voluptate apud Galecos vixi,
 quam inter Durium & Minium. Negari non potest, 5
 quin hinc ad Minium vsque, mira sit montium & agro-
 rum amoenitas, & fontes eiusmodi scaturiant, qui vel
 soli me capere possint. Cæterum, vinum, panis, carnes,
 & quæcunque laisis viatoribus conueniunt, longè me-
 liora sunt in Galecia quam in Lusitania. Bacchus can- 10
 didus nobis illic quotidie fuit eiusmodi, vt nihil inui-
 derem ne Eborensibus quidem. Carnes arietinæ ven-
 debantur Compostellæ quatuor realibus, quales fortè
 Eboræ non inuenias: bouinæ tribus. In summa, cesse-
 runt nobis omnia feliciter, laus superis. Cùm redisse 15
 mus ad pontem Limæ, & quinque leucis abessemus à
 Braccara, vix quinto demum die huc venimus. In cau-
 sa fuit equulus Gulielmi. Cùm discedere vellemus, tre-
 mebat manibus & pedibus: casu Veterinarius quidam
 astabat, & aiebat esse *aguado*, siquidè pridie satis festina- 20
 ueramus, & feruente die largiter potauerat, idq; vnico
 haustu, vt aiebat Medicus, inde scilicet malum ortum
 erat. Minuitur itaque misero sanguis quatuor in parti-
 bus, & sanè effluebat aqueus: deinde obuinciuntur pe-
 des, linitur eo ipso sanguine, adhibito sale, cinere, & 25
 innumeris nugis & ceremoniis: iubeturque ieiunare in
 noctem. Nos interim ociamur & ringimur. Altero die
 rursum perfunditur aceto, & nescio quibus medica-
 mentis. Veterator à nobis abstulit duos centusses, tan-
 tundem credo iuuenis debebat medico, quantū meus 30
 ille senex, quo hac in profectio sic vsus sum, etsi bene
 exulcerato, & apostema gerenti perpetuum, vt nullam
 profectio moram iniecerit. Docuit me hic senex re-
 concinnare ephippia, subuenire phaleris, & freno ru-
 pto, adeò vt parum iam metuum, siquid accidat infor- 35
 tunij. In manticis circumfero lanam, & fermè quotidie
 exerceo artē ephippiariam. Præterea artem iam teneo,
 quo

quo pacto caueam ne clitellis dorsum lædatur. Postquam enim Minium traiecimus, relicto ephippio clitellas cepit Gulielmus, nam equulus nõ erat iustæ magnitudinis. Quid multis? ad quãuis longam profectio-
5 nem iam instructus videor: atq; haud scio, an eam propediem sim suscepturus. Aiunt Principem ad Nouembrem vsq; hic hæsurum, & circum circa inuisurũ vrbes. Mihi interim sunt feriæ, quibus abuti cogito in profectio-
10 nem Garnatensem, & eadem opera valedicere Salmanticensibus. Hactenus nihil egi cum Principe, vbi peracta fuerit Synodus, & equi vtcunq; refocillati fuerint, conabor & hanc profectio-
nem suscipere. Sed redeo ad pontem Limæ: Molliter tractandus erat equus tanto exhausto sanguine, & alioqui libebat obiter alias
15 quoq; vrbes visere. Itaq; contendimus Viennam, tribus confectis leucis: ibi eo die hæsimus. Ego à prandio accinctus gladio, perambulabam, imò perequitabam vr-
bem, & portum contemplabar, ridentibus nonnullis, vt mihi postea narrabatur, quòd subinde cum gladio &
20 calcaribus, in eundem vicum inciderem: etsi vt Michaël meus dixit, minimè opus haberem calcaribus, quòd aërem ferirem non equũ. Deinde profecti sumus Ber-
cellas, quæ distat leucis quatuor: contemplabar locum humilem, & cogitabam quantũ interesset inter Ducem
25 Brabantia & Ducem de Bercellis, quo titulo gaudebat hic Dux Braganciae viuente patre. Subsequenti die pransi sumus Tabóla: distat locus à Braccara leuca vna. Cœnam habuimus apud Vimarinos, beneficio patris Iacobi à Murcia Prioris monasterij de Costa, quem vt inui-
30 serem in hac profectioe Iacobæa, quinq; diebus circa Braccaram oberrauimus. At malui illud dispendium, quàm hinc ad illum adire, cum à nobis non absit nisi tribus leucis. Habet ille lectores tres, eosq; Lusitanos. Bordalem nosti, qui à prandio docet ethica, ante me-
35 ridiem physica; alius Dialecticam: tertius Rhetoricam, sub quo militat filius Regis natus annos XIII I. Omnium lectionibus interfui, & visi mihi sunt in sua
palæstra

palæstra satis expediti. Priusquam discederem inde, apertè exposulavi cū homine, quòd tam iniquè pronunciaffet de nostro Aluaro: dixique & te & me vehementer fuisse miratos &c. Nosti M. N. mores meos, quàm sim apertus, nec vllis vtar ambagibus. Ille contrà sese dixit supra modum admiratum, quòd Aluarius nullas egisset gratias. Nam se sic apud Regem fuisse locutum, vt plus fratri tribuere nõ posset. Rogatum se ab Rege an cõfessio Aluari eadem esset cum responso Salmanticensium; respondisse se, per omnia conuenire, & nihil magis esse catholicum. Præterea inquit, reprehendi ipsos inquisitores, & condemnationem, quam ipse Alphonsus scripserat, sic confutavi, vt ostenderem initium contradicere fini. Multa alia inter nos vtrò citroq; habita sunt, sed hæc fermè est summa. Quare promisi me quamprimùm & apud te & apud Aluarum missis literis, innocentem à suspicione liberaturum. Noueram hunc D. Iacobum Louanij, & semper virum bonũ habui. Cùm hæc tam constanter apud me testatus sit, omnino puto falsum virum delatũ apud Aluarum. Oro M. N. vt hanc epistolam, & ad M. N. Aluarum mitas, & etiam ad D. Resendum, ne immerenti falsum crimen diutius imponamus. Quinto tandem die reuersus sum Braccaram, sanus atque incolumis. Per omnia benedictus Deus.

SED iam veniendum est ad epistolam tuam, de qua principio id queror, quòd tam illegibiles pingas characteres. Idem apud me testatus est Marcus Vigerius. Gratiam habeo, quòd ad eò celeriter responderis. Nihil posthac ad me dabis literarũ, priusquam te de perfectione mea certiolem reddidero.

DE Polyphemo apud Taucos, si præfens fuisses, longè magis tu bilem mouisses. Mea bilis, vt ait Resendus, tanquam rusticus est in aula. Quare potiùs ridendum fuit, quàm destomachandum. Depinxi fabulam in epistola ad meum Latomum, aliquanto lepidiùs, vt sciret quàm haberet nunc expeditum discipulum ad omnia pro-

profectionum incommoda. Gulielmus meus etiam in hac profectione corruit, sed hactenus nihil sensit: Ego per Dei gratiam freni sum bene tenax, & multò celerius equum conscendo, quàm ille: Contrà vincor in parte alia, quòd ille facilius inuenit vinum bonū quàm ego.

DE Conimbrica & Fabricio res habet vt scripsi. Nec te solùm, sed & alios plerosque certiores reddidi. Serò bonas literas adierunt Hispani, verùm auguror, si semel his in regionibus politiores disciplinae radices egerint, futurum vt quemadmodum sunt causificissimi, ita euadant omnium Latinissimi. Vtriq; nomine tuo salutem scribam, & fortè ipsam tuam mittam epistolam. Sed caue M. N. ne te priuent canonicatu & archidiaconatu, quandoquidem ais te cupere relictis istis sacerdotiis adhærere tali Blasio. Facilè te liberabimus si velis. Sed quid diceret Reginaldus & Ioannes petit? Verùm omis-
sis iocis, pergamus ad reliqua.

— CARNIFICES nusquam honorandos, dixit Sapiens, sed Medicos.

NIHIL iam me mouet dorsum equi læsum. Videatur vel ipsa intestina, tamen noui quomodo tractandus sit: plus me terret senectus, morbus incurabilis: nec desunt qui aiunt natum annos triginta.

CONGRATVLARIS mihi, quòd hîc tam habitem libenter, excepta ceruisia: at illud nò placet, Principem meis non vti consiliis. Imò verò M. N. hîc serio triumpho, quòd immunitatem quam nunquam speraueram cōsecutus sim. Placeant sibi alij quòd adhibeantur negotiis, ego in hoc lógè maximas ago Deo gratias, quòd tantum largiatur otij. Credo rem esse molestissimam videri bene consulere, & tamen sperni consilium. Et quid quæso vnus ego externus inter tot Lusitanos? At detrahatur aliquid existimationi, & inutilis habeor. Iam M. N. dedidici pendere ex hominū iudiciis: alioqui nunquam reliquisssem patriam.

EOSDEM quos nuper quiq; iam resalutauerunt,
rursum

rursum saluto, præcipuè: sed cohibeo me, ne si quem-
piam nominauerim, cuipiam videar facere iniuriam.
Sint equi sani, sint infani, (quod hic constanter aiunt
de Rege Franciæ) tamen iam moderandi rationem
teneo.

QVOD me Correo commendaueris, gratiam ha-
beo. Salutabis eum quàm diligētissimè, & simul filium
Ignatium. Vlyssiponem puto videbo, priusquam Ebo-
ram. Cæterum res meas curandas, intellexeram libros
asseruandos, & reliqua, ne cibus essent muribus.

DE Brundusio obsessio nihil audiuius. Sed allatæ
sunt literæ quæ Romæ scriptæ sunt vltima Iulij, vnde
didicimus Andream Doriam læsum, victoriam quidem
obtinuisse, sed valde cruentam. Ne de nauibus quidem
sic nunciant vt tua epistola, sed huiusmodi obliuiscor.

COELIVM salutavi, & ostendi epistolam, cum he-
ri me inuiferet. resalutat. alios conueniam cum tem-
pus erit.

VIGERIO respondebo: totum imputat illi qui hic
cum eo fuit, & nunc est cum altero.

AD quædam respondere non licet, adeò malè pin-
gis. Bene vale colende M. N. cum vniuersa familia
tua, Caspare Gonsaluo, Don Georgio, Ioanna, Lucre-
tia cum filia. Braccaræ die Natiuitatis Mariæ.

SALVTABIS compatrem meum Ioannem Phi-
lippum cum vxore. item M. Nicolaum Cantaranum,
hoc est, Montani illi fratres Antonius & Gaspar sint in-
ternuncij, nam & eos ipsos saluto.

SALVTABIS, hoc est, me commendabis Reue-
rendo domino Archiepiscopo Don Martino.

SALVTAT te Gulielmus cum Gaspare & reliquis.

REVE-

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
 PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
 IN PROMONTORIO VIRIDI,
 NICOLAVS CLENAR-
 DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendiss. domine. Epistolam tuam scri-
 ptam die VI. Maij, Vlyssipone accepi heri sub no-
 stem die IIII. Iulij. Quod omnem diligentiam adhi-
 bueris de curanda pecunia, non dubito, & ago immen-
 sas gratias. verum haectenus nihil accepi nisi centum au-
 reos, quos ad me misit meus Princeps, missos à Foga-
 cio: in quibus tamen Carolus Correuus bene fuit dili-
 gens. Sis iam de me securus; spero non moriar fame.

ALIVD est, de quo supra quam dici potest letatus
 sum. Dominationem tuam rectè valere, & à morbo li-
 beratum esse Correuum. De hoc me literæ tuæ despera-
 re fecerant. Te semper senectus mihi obnunciat labo-
 rare. Vtinam intra paucos menses vtrumque videam.

Orabitis Deum, vt me peccatorè restituat patriæ. Post
 hunc mensem hinc me credo abiturum, causas scripsi
 ad meum Principem. Si rex Fesensis mecum aget bona
 fide, feliciter sum profectus in Africam: sin faller, mul-
 tis ducatis onustus redibo, qui paruo illuc veni viatico.

Etiam hoc felicitatis genus dicerem, si me ad profectio-
 nem incitasset amor pecuniæ. Quæris an spoliem Mau-
 ros. Etiam. Quomodo? Emi præceptorem CLXXX.
 ducatis, & eum Regi trado, precio quingentorum du-
 catorum. Quod si fuissim astutior, vendidissim aliquan-
 to pluris. Quid restat, nisi vt emam alterum paucis au-
 reis, & eum reuendam mille ducatis?

DE Ioanne Paruo gaudeo. Si diligentia par fuerit
 dotibus ingenij, multum poterit proficere triennio: quo
 tempore, vt intellexi è patre Blasio, tota absoluitur
 summa Thomæ: post quam, quid est quod desideres in
 Theologia Scholastica?

EGO hinc rectà proficiscar Granatam, nisi quantum

N tem-

temporis abibit quæredo altero præceptore. Est quidam Malacæ, est et alter Cordubæ, tertius Hispali, omnes sunt Tunetenses, cupio omnes conuenire, & vnū emere. E Garnata nescio an profecturus sim ad aulam Cæsaris, an potius per Conimbricam vêturus sim Eboram. Cupio tuum Ioannem coràm conuenire, & adhortari ad literas. fortè aliquid proficiam. Si aliquando ægrè tulerunt mea consilia, non tamé desinam agere amicū.

AI S Resendum consternatum, nec mirum. Non enim tam propiciū habiturus est patronū, quàm erat Cardinalis. Scio eum tempore Cardinalis aliquid accumulasse, orabo vt mihi partem donet in profectiōe Flandrensem. Scribis nescio quid de meo Principe vos illū expectare pro Prælato. nisi inquis feceris illū minus superstitiosum, dicunt illum nolle acceptare duas prælaturas. hæc verba tua, nescio an scripseris *minus*, an *mihi*. Ego epistolam ad illum his verbis conclusi. De casu fraterno hoc tantū scribam, grauib. exemplis Celitudinem tuam pulsari, ne quid de religioso animo desperdas. audio te nolle duas prælaturas, gaudeo. quòd displiceat Galerus, doleo. O stulte Clenarde, inquires, cur non potius optas illi Episcopatum Eboresensem, vt tu fias Canonicus? Reuerendis. domine, Canonicatus meus est in schola Arabica, cuius principia futura sunt in Flandria, si Deus permiserit.

V I S V S sum vobis rem magnam aggredi: maior tamen est, quàm noctes diesque cogito. Quòd nisi Principes Christiani proposito meo fauerint, puto me rationem inuenisse, vt etiam inuitas cogam Christianorum Academijs disputare contra Machometum. Rem hanc incepti nulla adductus gloria, nulla cupiditate pecuniæ, spero Deus proposito meo felicem imponet coronidem.

AI S Doctorem Ruy Lopez fauere meo proposito; quando aliquot millia dederit paradis meis discipulis, tum re vera credam. Id ei significabis epistola proxima, & me homini amico plurimum commendabis.

DE

DE Episcopatu tuo hoc dico, te nūquam exiturum Lusitaniam.

QUANTVM potes, cura ne absens oues negligas. Nam vt præsens pascas, somnium est, hodie Theodosij regunt Ambrosios.

CATONEM Reginaldum plurimum saluto, curet vt inueniamus bonum vinum, dignum palato Archidiaconico.

GRATVLR patri Gaspari, oro vt tam probus viuat sacerdos, quàm mihi visus est acoluthus.

QUICQUID missurus es literarum, mittes Garnatam ad D. Marchionem, vt seruet in meum reditum.

VENIO ad salutationes. Inprimis saluto vniuersam tuam familiam, deinde vicinos omnes, & reliquos amicos canonicos. Maximè verò gratias ages Carolo Correo, et meo nomine sanitatē recuperatam gratulaberis. Vale Reuerende D. vrget nuncius, qui heri aduenit. vbi me Deus restituerit Europæ, scribam de profectionis exitu. Iterum vale, & ora Deum pro me. Fesæ v. Iulij.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAUS CLENAR-
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendiss. domine. Nuper paucis tecum egi, & ostendi quo in loco res meæ essent. Amore literarū eò deueni, vt iam hīc debeam ducētos ducatos, eosq; forsitā saginabūt vsurę, nisi Braccarēses mihi opētulerint. Miser, inquis, es Clenarde. Imò verò felix, & iam omnia bona de meo successu auguror. Cæsar quoties in Turcam arma capit, an illum putas non consulere vsurarios? Ego qui totus feror in Machometum, cur tantis conatibus indignum putem appellare foeneratores? Si nihil contra mihi debitum esset, tamē non desperarem, quin Episcopus Paruus & alij amici operant

N 2

darent,

darent, ne me captiuum & obæratum finirent perire inter Mauros. Nunc quando mihi Braccara proximo Ianuario debuerit C C C C. aureos; oro D. T. vt si quid potes, me vel ipse partim adiuues: vel, si dabitur occasio, mentionem rei apud Principem facias. Scripsi ad Fogacium, itemque ad Vafæum. Adeò me tentauit hoc tempus, quo vixi Fesæ, vt ad lógè grauiores casus factus sim patiens. Verùm de omnibus coràm. Tantùm Deum ora, vt me saluum vobis restituat. Atq; hæcenus mea.

VENIO ad alia, quæ velim D. T. propius aspiciat. Et si Rex nihil indignū faceret animo & proposito suo, si magna etiam pecunia constitueret Conimbricæ professionem Arabicam: tamen de hoc nihil agam in præsentia. Spero enim per gratiam Dei, me sic omnia moderaturum, vt meo proposito Principes viri sint auxiliium laturo: et quemadmodum nuper scripsi, Academię Christianorum contra Machometum pugnent vel inuitæ. De Hebraicis literis consilium ineundum est, nõ quidem vt rectius intelligamus vetus Testamētum, sed vt sint inter Christianos, qui sic calleant Hebraicè, vt & voce & calamo valeant pugnam capessere. Viuo hinc inter Iudæos, qui lógè magis miratur esse Christianos, quàm nos miramur esse aliquos adhuc Iudæos. Quid mirū? nihil enim sciunt de nobis, nisi quòd strenuè Iudæos comburimus. Quod si tãti sumptus fierent in Hispania seruandis Christianis nouis, quot fiunt perdendis: credo non sic quotidie huc fugerēt. Ita Franciam, Flandriam ac cæteras nationes ornari literis Hebraicis pulchrum est, scilicet vt rectius intelligant vetus Testamentum. In Hispania verò vbi linguarum studia frigēt, propter ingentem turbam causificorū, præter alia comoda, hoc quoq; nomine vigere deberent hæc literæ, vt fides Christiana purior esset. Si mali sunt Hebræorum libri, ab ipsis cremabuntur Iudæis, vbi eos reddideris Christianos. Apostolorū prædicatione perierunt idola, nec tamen ipsi simulachra tradiderunt ignibus, sed fidem Christi animis hominū studuerunt indere. Nullos

Apo-

Apostoli sedibus suis expulerunt. Nos Iudæos exegi-
 mus ex Hispania, quo fructu? vt falsos Christianos tra-
 deremus ignibus, & reliquos fineremus viuere in Afri-
 ca. Quanto melius fuerat eos seruare seruos, quàm tam
 multos comburere liberos? Quare quando meo confi-
 lio res moderabuntur, id est, ad Calendas Græcas, re-
 pentè nouus erit orbis, & reuocabùtur Rabini aliquot
 Iudæorum, vt inter Christianos ferueat lingua Hebrai-
 ca. Quo sumptu alemus Professores? Multa millia pro-
 fundit Rex in istas sanguifugas, quarum studio mundus
 feruet litibus, & ea pecunia seruiet Professoribus lin-
 guarum. Ipsos autem causificos mittemus Fesam, vt
 discant vna diecula finire maximam controuersiam. Id
 enim hæcenus ignorauerunt. Quòd si sciant & nolint,
 vniuersos adigemus in crucem, vt quiescamus à liti-
 bus. Extra iocum, facilè Rex adduci possit, vt insignem
 aliquem habeat Iudæum, qui doceat Conimbricæ. Iu-
 dæum? Quid ni? Sunthic Fesæ doctissimi, qui sic callent
 Hispanicè, vt ego Flandricè. Deinde & aliud est quod
 fortè moueat inquisitorem maiorem. Iudæi plus tri-
 buùt fermè suo Talmud, quàm his XXIII. libris, quos
 vocamus vetus Testamentum, estq; totum eorum stu-
 dium in rebus Talmudicis. Si non ob aliud, certè hac
 gratia tamdiu Iudæus quispiam alatur apud Inquisito-
 rem, donec totù Talmud habeat conuersum in linguam
 vernaculam, vt suis oculis videre possit, quoties Inqui-
 sitoris fungetur officio. Insunt in iis libris multa alio-
 qui digna lectu nec iniucunda. Quòd si Bibliothecā no-
 stram ornamus gentiliū libris, Platone, Aristotele,
 atque etiam Homero & Luciano, cur non aderunt ij li-
 bri, in quibus pugna est de religione? Nihil tam con-
 futat vel Mauros vel Iudæos, quàm istiusmodi eo-
 rum codices. Alioqui quæ vulgò à Concionatoribus
 contra eos iactantur, sæpe valde sunt inania, & præsta-
 ret tacere, quàm ridiculum agere patronum sacrosan-
 ctæ nostræ fidei. Currente calamo tibi proposui quæ
 melius ipse digeres. Si hanc causam susceperis, adiuto-

Talmud.

rem puto habebis fratrem Michaëlem, qui solet agere apud dominam Spinariam. D. Martinus fauebit hoc nomine, quod res est inuisa Monachis, à quibus dirascio mihi expectanda, propter studiū Arabicum. Scripsit modò ad me D. Marchio Granatensis, Colloquia Erasmi in ignibus destinata esse, cum aliis libris compluribus, vbi malè audiunt Monachi: periclitari etiā Viuem. Quid me futurum censes, vbi nomen Alcorani audiuerint? Eia insurgant & nobis faceffant negotium. Quomodo vales D. Episcopo? Quid rerum gerit Paruus minor? Si me amas, scribe per otium epistolam longissimam. Saluto in primis tuam familiam, deinde vicinos omnes, ac dominos Canonicos, præcipuè D. Episcopum Salensem, ac meum Confessarium: item M. Antonium Medicum. Refendum ne salutes, nunquam enim refalutat. Bene vale optime domine. Meo nomine scribes salutem Carolo Correo & Nicolao Cantareno. Fesæ IIII. Decembris, Anno XL.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO, EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAUS CLENARDUS,
DVS, S. D. P.

SALVE Reuerendiss. domine. Nò sum par referenda gratiæ, quam meritus es in meo negotio. Deus bonitati tuæ rependat. Noli ex paucis verbis æstimare meum animum.

GVLLIELMVS, vt scis, curiosus est; oblata fuit ei causa vt multa disceret. De Iudæo & aliis agemus coram, si Deus voluerit me reuerti in Lusitaniam. Principem meum esse prudentem, vt scribis, liberalemq; vbi opus est, semper iudicavi. Verum sunt tam multi qui quotidie petant, vt difficile sit omnibus satisfacere: & præstat, vt aliqui eum dicant parcum, quàm prodigum,
&

& obæratum multi. Ais omnes teneri mei desiderio; de dominatione tua nihil dubito. nam & ego mirificè cupio amicos inuisere; tam Lusitanos quàm Flandrenses. Vtrisque propediem finem imponam. Nam si eo
 5 animo est Princeps, quem narrauit Gulielmus, nec patriam posthac visurus sum, nec Lusitaniam: sin pacta mihi seruantur, statim isthuc venire est animus, & inde rectà pergere in Flandriã. Valde doleo, optime domine, quòd tamdiu abfuerim à parëtibus; timeo enim, ne
 10 non possim mores patriæ ferre, & cogar etiam inuitus redire in Lusitaniam. Cùm enim illic habeam tot consanguineos, nunc ad nuptias, nunc ad Baptismum, nunc ad conuiuia vocabitur Clenardus, qui longè malit frustum panis edere apud librum Arabicum, quàm versari
 15 in hominum strepitu.

SCIO te cupere vt redeam, sed contrà puto te fauere meis commodis. Si me amas, noli verbum vnum dicere Fogacio, aut alicui mortalium in mei gratiam. Putassem me peccasse, si cùm talem haberem Principem,
 20 & constitutum senectutis viaticum, vltro aliam quæsiuissem conditionem: nam iam statueram illis centum millibus contentus viuere. Quòd si Princeps dona sua vult irritare, nõ interpretabor infortunium, sed magnũ beneficium. Cur enim debeo resistere, si Deus me vocat ad potiora? Semper dicere solebam parentibus, nõ
 25 esse periculũ de paupertate, sed ne ditior fierem quàm expediret. Quare ego in hac re in vtrumque paratus sum, nec volò sollicitare vt Princeps pacta seruet, nec occasionem offerre ne seruet. Fiat voluntas Dei, nescio
 30 enim vtrum mihi magis conducat.

GVLIELMVS postquam aduenit, incidit in grauem tertianam, & valde debilitatus est, alioqui eum fueram istuc missurus, & hic expectaturus responsum Principis. Nunc est animus, simul
 35 atque conualuerit, & per æstum licebit, hinc rectà contendere Garnatam. Illic me integrum seruabo, donec Principis habeam sententiam. Nihil enim de

vita genere volo mutare, nisi Princeps suis literis ea testetur quæ narravit Gulielmus.

SUCCESSVM rerum mearum in Africa narraboram, si rediero, alioqui disces ex epistola quam statui scribere ad Christianos. Bene vale mi domine, & ora Deum vt me peccatorem dirigat.

SALVTO vniuersam familiam, vicinos & dominos Canonicos, & compatrem meum Ioannem Philippi. id pertinet ad patrem Gasparem. Fesæ v. Augusti, Anno XLI.

SALVE rursus reuerendissime domine, Gulielmus gratia Dei conualuit: iterumque eum mitto ad Principem, hic permansurus donec redeat. Volo enim scire certò statum rerum mearum, priusquam abeam ex Africa, saltem prius quam veniam Garnatam. Intraui Fesam diues quotannis centum millibus, si ista hic Arabicando perdidit, iam habet tua dominatio maiorem aliquanto causam inuidiæ. Siquidem nuper scripseras, dum me obæratum intellexisses, te mihi inuidere; iam feridò licet inuidere. Nisi illam pensionem credidissim certam, quod præmium esset meorum laborum, nunquam venissem in Africam: nunquam etiam reiecissim quod obtulit vltro D. Siliceus. Nam cum è Garnata de consiliis meis eum fecissem certiozem, promisit se curaturum, vt nihil mihi deesset, si rem instituere vellem Garnatæ, habiturum me libros quotquot expeterem ab inquisitoribus, omnesque Hispaniæ proceres me habiturum fautores. Nolui; & fundamenta dicebam esse iacienda in Flandria; statuebam enim apud parentes viuere, dum ferre possim, & partim docendis hominibus, partim edendis libellis meo principi esse honori. Quid respondissem Siliceo, scripsi ad Principem: qui etiam postea literas ad me misit Fesam, se gaudere quòd decreuissem vertere Alcoranum: & si quibus indigerem pecuniis in libros, se acturum dicebat apud Regem fratrem. Ianuario etiam sua manu exarauit epistolam Principe dignam. Ego hic interim Fesæ cum

monstro

monstro quodam luctatus sum homine Lusitano, qui modis omnibus studia mea debebat iuuare: at contra, me sic perdidit, vt & nullo profectu hic vixerim, & nouem mensibus me detinuerit captiuum, ac fermè in capitis deduxerit periculum, adeò vt eum dignù credam, qui ab omnium studiosorù vnguibus discerpatur. Pro his tantis meis malis, id adfertur mihi mercedis, vt non solùm caream Principis solatio, non enim ignorat mea hic mala, sed etiam eo stipendio spolier, quòd mihi uiuente Principe quotannis debetur, vel inuito: Aut fateatur necesse est, se turpiter me inanibus pactis voluisse decipere. Narrabit D. T. Gulielmus, quale sit istud monstrum Africanum. Decantabitur toto orbe, si istum ad modum pergat me tractare Princeps.

15 M I R O R ipse de me, cur ista me non magis conturbauerint. Nisi pristinam meam pusillanimitatem Deus iam prosligasset, poteram tali nùcio in lethalem incidere ægrimoniam. Verùm D. Episcopo, simus forti animo: non moriemur fame, quamuis non alamur à Lusitania. Vocat me Deus ad altiora: & iam fermè sum hic factus summus Pontifex à quodam Iudæo mihi amicissimo, & discipulo in Grammatica Arabica. quid vis amplius? Fesæ in meditullio sophorum docet Clenardus Arabicè, nam discere non permittitur.

25 A V D I & aliud. Medicus quo vsus est Gulielmus febricitans, talis est Astrologus, præceptore vsus Zacuto, vt hodie parem non habeant Iudæi. Is facta mentione huius sciētix, quam ego planè futilem prædicabam. Et quotum, inquit, annum agis? vt scilicet de fatiis meis aliquid pronunciaretur. Ibi etsi malè haberet, statim coepit mecum suo more rixari Gulielmus, & grandio-
rem natu me faciebat quàm vellem, statuitq; mihi annos XLVII. quos annos an iam natus sim, an iam annum agam XLVII. ipse nescio: pronunciabit tamen
35 de Clenardo iste Astrologus. Rogabat quo die fuisset natus. Respondi, pridie Nicolai, noctis hora XI. aut XII. aut interiecto inter eas tempore: nam sic meti-
neram

neram audisse à matre. Et tamen fieri possit, vt prò meridie posuerim noctem: certè circa festum Nicolai sum natus. Etiam de natali solo percunctabatur, & quot essent gradus latitudinis, & consimilia, de quibus etiam verisimile est me aliquid respòdisse indubitatum, quòd tam sim peritus, vt nosti, Mathematicus. Conscripsit tamen omnia noster vates, annos supputante Gulielmo, & tam certa sunt ei quæ ego dixi cætera, quasi manu gestasset astrolabium, & asstitisset me in lucem edente matre.

NE dubitet tua Dominatio, quin lætum sit in mei gratiam prolaturus oraculū, & vel Cardinalem facturus sit scholæ Braccarenfis, vel etiam pauperulum aliquem Papam. Quare inquis in tui gratiam? Est homo natus annos fermè x c. mihi que factus est discipulus Græcanicus. Noli ridere D. Episcopo. Est puer bonæ spei, iuxta prouerbiū *dis παιδες οι νεγοτες*: iamq; fermè nouit alphabetum, nisi quòd interdum nobis est in lectione mora, quòd domi oblitus sit sua conspicienda, & vitreos oculos, quibus omnino opus est ad discernendum inter literas *v* & *u*. Si iste me senex fecerit alicubi diuitem, boni consulam, si mihi mea laborum præmia denegēt infantes. Quin & in Latinis, mihi Iudæus quidam fuit discipulus. Aliquid est anni spacio Fesæ tres docuisse linguas. Ne igitur angamus animum, quamuis nos contemnant Lusitani. Vastus est orbis, & iam factus sum patiens malorum diuersiorum, actis aliquot noctibus sub tentorio in Africa.

SI me posthac Princeps non agnoscit, non statui continuò quamuis amplecti conditionem. Ait Gulielmus mihi apud Principem reliqua esse centum millia: præterea c c c. ducati ad me venire debent, è redemptione mei Charusij. Ea credo pecunia sufficiet nobis in biennium, vt liberrimè nulli subiectus illic viua inter Mauriscos, & cum solis Arabicis literis rationem habeam, colendo tamen Marchione, & tanti viri tutanda beneuolentia. Stat enim sententia D. Episcopo, quòd insti-

11. Bis puer
21. senes.

institui de bello Antimachometico prosequi, etiam si
 deberem viuere mendicato. Quid facies, inquis, post
 illud biennium? Deus prouidebit: mihi libet posthac
 sine omni cura viuere. An putas me quasi desperatum
 5 protinus venturum in Lusitaniam, & ambiendis multis
 rogaturum Principem, vt mihi mea salua sint præmia?
 Non possum posthac esse tam humilis. Fortè non pro-
 cul abest dies ille extremus, & quid attinet sollicitum
 esse, non de crastino, sed de anno tertio? Interea appe-
 10 tent Astrologorum bona: quæ si me frustrabuntur, cõ-
 futabimus istam vanam scientiam. Sin erit Clenardus
 Papa, primùm omnium inuadam Lusitaniam in hunc
 modum.

PRÆCIPIMVS & mandamus, vt dilectus frater
 15 noster Episcopus de Sale, & item Episcopus de Targa,
 non attingant fructus & prouentus Africanos, nisi no-
 uerint bene Arabicè.

PRÆCIPIMVS item & mādamus, vt si qui post-
 hac oberrent in Lusitania nepotes Clenardi, ne quis
 20 argenteam vel auream porrigat eleemosynam, sed in
 morem dilecti fratris nostri Episcopi diui Iacobi, in
 promontorio viridi, primùm nebulones isti ad rubo-
 rem vsque spiritalem accipiant eleemosynam: deinde,
 sic acriter obiurgati, non breuem auferant cum synco-
 25 pe stipem, sed citra omnem figuram, longissimo vapu-
 lent stipite. Quòd si quis Margallus, aut alius Eboren-
 sis Canonicus dederit Testonem, hac poena plectatur,
 vt non possit Missam legere, sed cogatur eam cantare.
 Resendius autem & Vasæus, si ducatos aliquos istis er-
 30 ronibus largiantur, Resendio interdicitur anno toto
 arte poëtica, & agricultura, nec liceat ei scrutari ve-
 tera marmora. Vasæus autem vino careat tribus mensi-
 bus, nisi fortè gratis ad eum miserit Resendius, aut Pe-
 trus Gometius. Quid? inquis, cùm periclitaris de tuis
 35 stipendiis, potes istos iocos scribere? audi contrà. Cùm
 videam me abiectum à Lusitanis longè sperare melio-
 ra, an possim tristari? Veniet spero tempus, cùm me ali-
 quid

quid posse dicturus es. Atque utinam sic esset in foribus
 ver, ut appropinquat hyems, inuitare dominationem
 tuam, ut me pauperem iam, & nulli astrictum inuiferes.
 Non ego te ad Marchionem deducerem, quem tantum
 tibi placere dicit Gulielmus, sed efficerem ut ipse Mar- 5
 chio Magistro Parui prodiret obuiam cum centum aut
 ducentis equitibus. Fac periculū, & coram disce huius
 Marchionis mores. Virum talem non habet orbis vni-
 uersus, nedum Hispania. Scio multa narrauit meus
 Gulielmus, nisi virum videris & audiueris, nihil virtu- 10
 tum eius nosti. Si illic æstate proxima mansero, omni-
 no videnda est tibi Garnata, vrbs insignis, & omniū rerū
 copia diues. Nunquam Marcus Vigerius ibi homines
 vidit rixantes de caulibus aut brassicis. Annona quidē
 illic etiam increuerat, sed tamen hæc est vrbs fortuna, 15
 ut moriente Hispania reliqua viuere queat Garnata.
 Atque hæc scribo, non quod iam sim Garnatensis, aut
 vllam ibi mihi D. Marchio spem conditionis proposue-
 rit, sed quod suspicer me illic aliquandiu victurū meo
 succo, si mihi adimuntur stipendia Lusitanica: quæ nõ 20
 alia de causa cuperem salua, nisi ut inuiferem patriam;
 quam tamen vehementer desidero, cogor tamen eam
 omittere, sublatis meis præmiis. Atque haud scio, an
 etiam manente mihi stipendio, statim venturus sim in
 Lusitaniam: tota iam vita mea pendet è studio Arabico, 25
 quod prosequi malim perditis stipendiis, quàm iis sal-
 uis omittere. Insanis, inquit. Ista mihi insania iam cœ-
 pit placere, nec velim videri sanior. Præceptorem aliū
 nunc quærimus, nec deerit viuente Marchione. statim
 vbi eum nactus fuero, & satis habuero viatici, istuc ve- 30
 niam, & salutato Principe vellem adire Flandriam, fa-
 cturus periculum an ibi inter niues & frigora possim
 viuere. Si non potero, Eboram redeo aut aliò quopiam
 concedam, vbi permittente Principe cōmodè tractem
 Arabica studia. Nihil mihi dicas de Conimbrica: Re- 35
 gnent illic causifici & mendicent Theologi. Si publicè
 docebo, volo ingens auditoriū; si domi me oblectabo
 tantum

tantum cum præceptore, quiuis locus fuerit idoneus, modò ne rixentur de brassicis.

PECUNIA quam modò Gulielmus attulit, nõ sufficiet vt istuc redeam. Præterea conabor modis omnibus emere alterum præceptorem.

10 QVARE Dominationem tuam oro, vt quando in mei gratiam misisti centum millia, si ea recepisti, ne iam graueris mittere quinquaginta. Adfert Gulielmus chartam subscriptam meo nomine, inscribi curabis quæ velis, ne aliquid pericliteris. De omnibus narrabit ipse Gulielmus, quem his literis procuratorem instituo rerum mearum. Nihil mihi de formulari instrumentorum, quòd odio habeam totum agmen causificorum; testor, protestor, volo, iubeo, oro atque obsecro, vt ista verba
15 tam sint valida, ac si veniret cum instrumentis vniuersæ Hispaniæ. Ista, reuerende domine, apud te sint satis. Hic nullos habeo Alfakios, qui noscent conscribere Lusitanicum procuratorium: quare etiam liberi sunt à sempiternis istis litibus.

20 RELABAMVR à seriis ad iocos. Non solum amicus ille Iudæus me pronunciauit futurum Papam, sed iam hic fui annum totum seruus seruorum Dei, hoc est vt puto, in Italia esse summum Pontificem. Fuit enim mihi Fesæ cum monstro isto Africano colluctandum,
25 quòd eas in angustias fraudibus suis me adduxit, vt antequam consulerem vsurarium, è peculio vixerim duorum seruorum, quibus debitor esse coactus fui ad reditum vsque Gulielmi. Ij duo poterant à me redimi, nisi contra nos pugnatum fuisset mendaciis. Regi offerebam in
30 eos CCC. ducatos: aiuntq; eum fuisse contentum. At subito quidam rumorem sparserunt, eos mihi esse sanguine iunctos. Affirmant etiam istius rumoris auctorem esse istum omnium mortalium pessimum, qui me hic tanto tempore diuexauit. Post aliquanto, cum eam
35 pecuniam in eos impendissem, quos iste perfidus cupiebat è seruitute liberare, facile rumor est mortuus. Nam Telonem adij, per quem ista Regis negotia transiguntur,

guntur, qui & ipse confessus est mihi, falsa ista esse mendacia. Et simul cœpi aliam proponere viam, si fortè hos duos Christianos potuissem redimere; cùm nec ipse præsentem haberem pecuniam, nec illi vllam iam spem haberent in mercatoribus. Verùm non processit redemptio. Alter eorum est nostras, non è Brabantia, sed Flandria: alter, reuerende domine, vestras est, habetque Rhotomagi vxorem. Solent isti serui hîc viuere liberiùs & libidinosè, contracta cum serua quapiam consuetudine. Istorum neuter hætenus hoc nomine malè audiuit. Nostras in mercatorum manibus habebat c. xxv. ducatos, quam pecuniam apud mercatorem deponendam curauerat eius frater in ipsius vsum: poteratque insigniter eius confici redemptio, si esset in hominibus fides. Aderant hîc duo Eleemosynarij, & simul ego præsens fauebam. Ipse eam paratam habebat summam, quæ si satis non fuisset, orassem Eleemosynarios, vt subuenirent. At mercator penes quem erat pecunia, semper detrectabat, obfuturum dictitâs, si hominis mentionem faceremus. Et quandonam tandem, inquam, tanta erit redimendi occasio? Inter mercatores istos, vt rem intelligas, non desunt qui multos annos huiusmodi tractant pecuniam, & interim miseros relinquunt in seruitute. Cùm abiissent Eleemosynarij, & tandem ipse animû adiicere cœpi ad redimendos captiuos mea commodanda pecunia, & hunc cum vestrate nominassem; repertum est consanguinitatis mendacium, an à meo monstro, vt quidam suspicatur, an ab ipso mercatore, incertum est. Paucis post diebus, mercator hinc abiit, dixitque se iam nullam posthac habere in huius vsum pecuniam, quæ nescio quis alius mercator esset in Flandria mortuus, à quo velut fonte perfecti fuissent nummi. Itaque miser & frustratus, qui & eximi poterat è seruitute, & statim mihi ferme totam redemptionem soluere, qui iam obætatus hîc mansi, quòd in eius locum, alterum quendam redemi monachum, fide iubente meo monstro. Vestras autè statim mihi

mihi redditurus fuerat quicquid impendissem : nam
 aderat vnus atq; alter mercator Gallus, qui hominem
 volebant iuuare, & ipse præterea habebat nescio quid
 peculij, quod tamen sciri nolo apud Oratorem Hono-
 5 ratum, ne minus emungatà Rege. Nisi turbata fuisset
 res nouis mendacijs, illi iam essent liberi in patria, &
 ego sine omni iactura Octobri superioris anni hinc
 abiissem, qui ab eo die rem habere cœpi cū fœnerato-
 re, & ita sum ab isto portento exagitatus, vt mirer cur
 10 non sim morbo aliquo correptus, & è vita sublatus. Ve-
 rum oportebat me occasionem nancisci, & materiam,
 vt aliquando omisis rebus Grammaticis res gestas de-
 scriberem, & orbi monstrarem meliôrne essem Gram-
 maticus, an descriptor monstrorum. Valde vt intelligo
 15 vapulat ea Grammatica, quam edidi Braccarę, nec pla-
 cet Lusitanïæ. Quæ si me posthac nolit alumnum, cre-
 de Reuerendissime domine, tam graphicè depingam
 istud monstrū Africanum, vt gratiam sim initurus apud
 multos Lusitanos. Fortè Gulielmus adferet epistolam,
 20 quam modò ex tempore scripsi ad Siliceum: inde con-
 iecturam facies, an aliquid in eo genere queam præsta-
 re. Quòd si eam nõ attulerit, coram narrabit historiam
 huius monstri. Ad captiuos redeo.

EGO, Reuerendissime domine, tam parum diues,
 25 quinque Christianos hinc exemi, partim donatà pecu-
 nia, partim periculosa fidei credita. Tu vnum tantum
 redemisti multò me ditior. Quis iste? inquires. Arabica-
 tor Clenardus. Ita enim interpretor, modò diutius hinc de-
 buisse persistere, nisi humanitas tua interuenisset meæ
 30 seruituti. Vestratem tibi commendo, tu eum Honorato
 Oratori, ille hominem commendabit Regi. Scripsi ad
 meum Principem, licuisse suo Clenardo inter hos bar-
 baros mori fame, nisi hi duo interuenissent serui, suo
 me iuuantes peculio, cū tamen hinc ageret factor Lu-
 35 sitanïæ. Vtrumq; ei commendavi, & æquū esse dixi, vt à
 Lusitanico Eleemosynario respiceretur, quòd pecuniã
 in hos duos destinata, illi abstulerunt, quos redimere
 studuit

studuit Eleemosynarius, at non potuit. Nunc omnibus omisis, vtrumque dominationi tuæ commendo. Ego si nummos haberem, vtriq; crederem. Aiunt huc venturū Oratorem Lusitanum, qui iam agit apud Regem Fesensem in castris. Si æstus me hîc ad illius vsq; aduentum detinuerit, videbo an aliquid possimus efficere in istorum vtilitatem. Dominatio tua interim moneat Honoratum. Scripsit ad me Carolus Correuus de quodam seruo. Is iam liber abiit hinc ante biennium, nisi fallat memoria in tempore. Nam sedulò inquisiuius. Quòd ergo in illum beneuolentiæ volebat conferre, in hunc transferat Rhotomagensem. Id illi meo significetur nomine, & salutetur, ne necesse habeam ad illum scribere Latine.

SI Honoratus ægrè suscipit prouinciam impetranda pecuniæ, & nolint Lusitani vel Gallos vel Flandrenses redimere, cùm iam debita etiam adimant præmia, saltem tantum efficiat, vt hic Orator ab isto Rege charitam impetret, hos duos futuros liberos, vbi talem summam ac tantum pecuniæ dederint. Id si obtinemus, incipiam & vestris & nostratis nomine mendicare.

BENE vale, Reuerendissime domine. Fesæ XXI. Augusti, Anno XLI.

SALVE iterum, Reuerendissime domine. Visum fuit mihi nimis longum expectare Fesæ, donec è Lusitania rediret Gulielmus, quòd possent multa interuenire, & ego nimisquam cupiebâ redire ad Christianos. Itaq; die octaua Septembris, veni Azilam, malè tractatus duabus leucis ab vrbe. Equus clitellarius me saltando præcipitavit, adeò vt brachium dextrû fuerit in periculo. Hactenus manus ad scribendum non fuit libera, nunc vt possum duco calamû. Sedeo hîc obuinctus fasciis chirurgicis. Inter collum & humerum os fractû fuit, vt aiunt, alij tantum dicunt refugisse carnem. Chirurgus me fasciis destinauit XL. diebus, donec omnia consolidentur. Ego statim vbi fuero satis audax, Deo permittente traiciam Gades, nec magis credam Chirurgus,

rurgo, quàm medicis reliquis: inde concedam Malacam, inde Garnatam. Si mihi manent salua mea præmia, empto aliquo tolerabili Magistro veniam ad Principem, & inde in patriam. Sin abiicior, dispiciam quod vitæ institutum sequi debeam.

EX captiuo quodam quem redemi debentur mihi C. ducati, estque ea pecunia apud Comitem de Linarès. Mitto chartam subscriptam meo nomine, si fortè me absente possit ea recuperari pecunia. Facietis quitanciam, vt videbitur.

SI Princeps Henricus fuerit in mora, oro D. T. vt ad me mittenda cures Garnatam LX. millia: non enim licet redire, nisi plus habeam nummorum. Mitto etiam in hunc vsum papyrum mea manu notatam, inscribes, vt placet, *Ego Nicolaus &c.* Bene vale, Reuerendissime domine, cum tota familia, & amicis omnibus. Orate Deum pro me. Azilæ XVIII. Septembris.

DOMINE Episcope, facilè credo moram futuram in aula, quare D. T. oro, vt quamprimùm ad me mittendam cures pecuniam. A Principe accepturus sum centum millia, etiam si abiicior, & præterea adhuc ultra trecentos ducatos oportet me recipere nomine redemptionis captiuorum. Garnatæ expectabo responsum. Puto proximo biennio non moriemur fame. Interim fortè aderit finis laborum, aut aliqua conditio melior.

REVERENDISS. DOMINO D. IOANNI
PARVO EPISCOPO DIVI IACOBI
IN PROMONTORIO VIRIDI,
NICOLAUS CLENARDVS,
DVS, S. P. D.

SALVE Reuerendissime domine. Epistolam misisti gratam, quòd legibilem præter solitum: molestam, quòd breuem etiam contra tuum morem. Si me amas scribe prolixè, siue permansurus sis in Lusitania, siue
O iturus

iturus ad oues. Quanquam nescio qui debeã intelligere verba quæ adiecisti ad calcem epistolæ. sic scribis: *Cum hinc adfueris, proficiscar ad Episcopatum meum.* Non est dam-
 nandum si ego in epistolis meis ludam, aliquo enim re-
 medio opus est ad abstergendum molestias huius fer-
 mē triennij. Dominatio tua nec ea est ætate, vt velit io-
 cari, nec Sophistam possis agere, qui ante multos an-
 nos fueris Antisophista. Quid est ergo, cum hinc adfueris?
 Si valet adhuc quod didici ex Hangeſt, sensus est me
 venturum in Lusitaniam, & D. T. ituram ad suum gre- 10
 gem, quæ est copulatiua, ex duabus Categoricalis falsis,
 vt arbitror. Sin cōditionalem intelligi velis, & me putes
 isthuc non venturum, non continuò dominatio tua de-
 bet omittere nauigationem. Tamen tantum te amo,
 2) charissime domine, vt si mea præsentia te queat extru- 15
 3) dere ad oues, libenter istuc excurrerem, & ea gratia
 ducentas leucas proficiscerer. Sine me dicere quod
 fortè sæpius dixi. Vtinam nunquam factus esses Episco-
 pus, aut pergeres ad Episcopatum. Infecta fieri non
 possunt, quæ facta sunt. Nemo tibi istic auctor erit vt 20
 nauiges. Quid restat? nisi vt renuncies Episcopatu, &
 finas alios mori cum ea sarcina. Reuerendissime domi-
 ne, vtere sapientia tua ista ætate: & ignosce quòd ista
 nimio scribam amore.

DE sexaginta millibus habeo tibi gratiam; in præ- 25
 sentia nummis careo, nec possum satisfacere. Aliquid
 mihi debet Vasæus, oro vt sis contentus, donec ei com-
 modum sit soluere. Reliquum curabo reddi quando
 fuero ditior. Est apud Vasæum mea parua supellex, si
 inde quippiam vel è libris vel vestibibus fuerit, quòd 30
 emptorem inueniat, facio Dominationi tuæ potesta-
 tem vendendi vt velis, in præsentia nõ possum amplius:
 nisi lacrymari quòd sic me tractauit Lusitania.

EGO post paucos dies, Deo propitio, reuertar in
 Africam, paucis munitus viatico, nisi benignitas D. 35
 Marchionis adfuerit. Familiam omnem ablego. Guliel-
 mum iam dimisi, qui istuc cum meis venit literis, vt
 alius

alius quibus conductitius, non ut Clenardi minister. Gonsaluum vel remittam in Lusitaniam, si velit, aut dispiciam ei Garnatæ locum ubi uiuat, & alium habeat dominum. Nigrinum vendam, ut aliquanto plus habeam viatici. In profectioe me geram aliorum hominum more, qui ipsi sibi sunt ministri, aut frusto panis, ut commodum fuerit, occurrentium utar opera.

PRAECEPTOR sum filij Imperatoris, sic ut meus Nigrinus multis diebus à me salutatus est Archiepiscopus Toletanus. Itaque ut ipse non interrumpit somnum ob reditus Toletanos, sic nec ego impediatur illo titulo, quin abeam in Africam. Iam video Reuerendissime domine, me non omnino sine fructu fuisse Ludimagistrum Braccaræ. Tot illic creauit Episcopos & Cardinales, æquum erat, ut ego quoque iocularius fierem Cardinalis, & Magister Principis Hispaniæ.

VALEDICO omnibus amicis Lusitanis. Statim ut fuero Fesæ, reddam te de rebus meis certiore. Ora pro me. Bene vale Reuerendissime domine, cum uniuersa familia. Garnatæ Calendis Septembris.

EPISTOLAM curabis reddendam Principi.

IAM semel atque iterum me dehortaris à bello Antimachometico, scilicet quod nec rationibus nec miraculis moueantur. Quod si bonum in Lusitania creditur argumentum, cessare debebant omnes Apostoli in Iudæa, cur enim conuertere conabantur, quos Christus ipse nec ratione nec miraculo commouit? Reuerende domine, sæpe peccamus, sæpe monemur, & aliquando vix tandem plerumque respiscimus. Et tamen ego illuc disputaturus non iueram, sed clam rimaturus eorum mysteria, ut re communicata cum doctis Theologis, illuc redirem de Religione cum eis communicaturus. Nunc an tertio recurram nescio. Stat enim sententia, omnia pati, ut sciam quibus stet illa superstitio. Scripseram nuper me bonos viros pulsaturum, ut me iuuarent, ac te futurum inter primos. Iam venio atque oro, ut me precibus tuis Deo comendes: idemque apud

amicos efficias, qui nos amant. Nunquam minus de pecunia fui sollicitus, quam in præsentia; forsitan in causa est quòd paucas habeam. Nec me casus iste Lusitanicus sic mordet, nisi quòd exclusit à patria, quòd licuisset ante hoc exortum bellù proficisci, nisi vana spe; fuisset deceptus. Saluto D. Doctorem Ruy Lopez. Quando scripseris ad Don Martinum, salutabis eum meo nomine. Iterum vale.

CAROLO CAESARI SEMPER AVGVSTO,
NICOLAVS CLENARDVS GLORIO-
SOS DE POPVLO MACHOME-
TICO PRECATVR
TRIUMPHOS.

SOLENNE est omnibus, felicissime Cæsar, quotquot literis Maiestatem tuam appellant, multis verbis decurrere in laudum tuarum præconia, adeoque impudenter interdum atroces quasdam virtutes tibi affingere, vt ipse nò dubitem, quin scriptoris stultitiam condemnes & rideas. Quod quidem institutum quando veterè gentilitatem sapit, & nequiquam apud Christianum Principem locum habere debet, qui nò in hominum opinionibus & perituris chartis immortalitatem repositam arbitratur, sed eam spectat immortalitatem, cuius fundamenta sunt penes bene actæ vitæ conscientiam, penitus ab isto vulgato officio calamum cohibebo, & quæ postulata me edere coëgit necessitas, omnibus ambitionum remotis ambagibus, simplici oratione proferam, ante omnia suppliciter te rogans, vt me patienter pro tua natiua bonitate audias, & audaciam clementer ignoscas.

CVM ante decem annos Louanij tractarem studia Theologica, & nactus otij copiam, Græcas Hebræasq; degustassem literas, sic vt eas publicè profiterer, incelsus sit cupido discendæ etiam linguæ Arabicæ, quod in Iudeorum commentariis animaduertissem ipsam affinem esse

esse Hebraicæ, & alteram alterius iuuari præsidio. Ve-
 rum in vniuersa Flandria ne literam quidem vllus no-
 uerat Arabicam, nedum Arabicaturientem possit do-
 cere: tantum circumferebatur Psalterium illud Nebien-
 se, quinq; descriptum idiomatibus, Latino, Græco, He-
 braico, Chaldaico, & Arabico. Quod simulatque pri-
 mum conspexi, impotenti correptus rei desiderio, ta-
 met si nihil adesset, quod saltem alphabetum common-
 straret, euoluere tamen cœpi, & curiositate stimulan-
 te, rationem mihi reperisse credebar, qua peregrinæ
 linguæ characteres assequerer. Quâdo enim non igno-
 rarem propria ista vocabula, hominû, regionum, mon-
 tium, fluuiorum, & consimilium, eisdem ferme syllabis
 & sono efferri apud Hebræos & Chaldæos, idem obti-
 nere suspicabar in Arabicis. Nec me fefellit ista suspi-
 cio, in primis eo perpendendo Psalmo, cuius est initiû:
 Deus quis similis erit tibi? Ibi enim plurimæ comparêt
 velut fodinæ auri Arabici, hoc est dictiones, è quibus li-
 ceret rimari Alphabetum, verbi gratia: Israël, Idumæi,
 Ismaelitæ, Moab, Agareni, Gebal, Ammon, Amalec, Af-
 sur, Lot, Madian, Sisare, Iabin, Cisson, Cudor, Oreb,
 Zeb, Zebæe, Salmana: è quibus vniuersis de literarum
 figuris leue iudicium feci, & tam difficili vsus magistro,
 volui pergere ad capeffendam adedò horridam & aspe-
 ram linguam. Non quòd mihi inter Flandros datum
 fuit istis, adminiculis fretum sonare Arabica, sed quòd
 vel tantillo fretus auxilio, codicem illum oculis legere
 conarer, haud aliter quàm si mutus animum adiiciat
 percipiendis scripturis. Neq; enim in eo Psalterio sunt
 addita signa vocalium, vt scirem quid quo pacto pro-
 nunciaretur: tamen bona quadâ fortuna sic mihi cogni-
 tis characteribus, nauare operam non pigebat in euol-
 uendo codice toto, ratus scilicet futurum, vt aliquando
 etiam Deus occasionem præberet Arabicandi com: no-
 dius. Dum sic perduro, & Lexicon rude contraho, hinc
 inde arreptis voculis, quæ sæpius obuix mihi iam essent
 familiares, Louanium venit Fernandus Colon quæsi-
 turus

turus hominem, cuius cōsilio moderaretur Bibliothecam illam quam adornabat Hispali. Enarrabam tum publicè Chrysoftomum, de dignitate sacerdotali, in gratiam Græcissantium, eratque mihi auditorium frequentissimum. De quo certior factus Colon, & simul ab Hispanis aliquot res meas ac studia propius edoctus, conditionem proposuit professionis Hispanicæ. Quam non illibenter accepi, tum quòd ob molestias quasdam, quas mihi facebant isti Causifici, iam adfugam essem propensior, vitam cuperem tranquillam, ubi nihil mihi esset commercij cum illis controuersiarum fabris, & litium magistris; tum etiam quòd inter Hispanos augurarer posse me feliciter Arabicari. Ne multa. Statim ingressus Salmanticam, libros aliquot reperi, apicibus omnibus eleganter conscriptos, quibus diligenter pertractandis, iam etiam vocales Arabicas adeptus fui, ac sensim canones olfacere cœpi Grammaticos: vidiq̄ue maximam esse Arabicis cognationem cum Hebraicis. quæ quòd satis exactè tenerem, si minutias requiras Grammaticæ, & quòd omnem laborem deuorare statuissem, sine vllius Præceptoris opera, me tradidi rimandæ Grammaticæ. Et quia certis de causis permittente Colone, substiti in eâ Academia, detrusus in pistrinum Arabicū, spacio sex mensium sic promouii, vt non formidassem profiteri linguam Arabicam. Ac parum abfuit quin docturus prodirem in publicum, quòd me munus illud sustinere posse crederem. Interim adlaborante Episcopo Cordubensi, liberatus fui à pactis Colonicis: & iam firmior & diuturnior videbatur ibi mihi futura sedes. Cumque essem nimium defatigatus Arabicando, amœniore auocamento vires reficere cùm decreuissem, in iuuentutis gratiam literas docui Græcas, tanto auditorio quantum hæctenus non est visum in Hispania. Nec multò post honestum illic mihi Senatus in annos singulos constituit stipendium, partim vt Latinas, partim vt Græcas docerem literas. Ecce autè cùm vix duodecimus mihi ageretur in noua professione

professione

fessione dies, adferuntur epistolę regis Lusitanię, illiusq;
 fratris infantis Henrici, ad quem instituendum inuita-
 bar. Cum quo versatus annos quinque, & dormientibus
 altum Arabicis, quod alias disciplinas tractarem, cum
 5 nuper facta mihi ab eo potestate rediturus essem in pa-
 triam, & ibidem sedem senectutis positurus, consilium
 coepi, ut mensibus aliquot peragratis urbibus Hispani-
 cis, diligenter dispicerę, sicubi reperire possem homi-
 nem, qui cum fabularer de literis Arabicis. Nam hacte-
 10 nus viam vocę non audiueram, & dubiola quędam
 me torquebant de illorũ accentibus, & omnino stabat
 sententia cum studio Theologico, Louanij professionę
 auspiciari Arabicam; quod eam mirificę conferre cen-
 serem rectius intelligendis Hebraicis. Itaque profectus
 15 Braccara, veni Conimbricam, inde Hispalim, inde Gra-
 natam. Vbi cum essem nulli prorsus cognitus, Deo ta-
 men propicio res meas moderante, in Alhambam de-
 ueni, iussus à quodam salutare Marchionem, qui statim
 causa protectionis audita, ut est vir humanissimus, &
 20 studiosorũ hominum fautor, me etsi antea ne nomine
 quidem notum sic adiuuit, ut doctissimũ multis aureis
 emptum Alfakium donaret. Cuius consuetudine dum
 vtor, & lectitando simul cum ipso Alcorano, paulatim
 animaduerto, quam foedis erroribus gens ista periret
 25 Machometica, terigit animũ meum clades nostrę Reli-
 gionis, multũq; dolui, quod tot seculis nemo inter Chri-
 stianos sit exortus, qui tanto malo conaretur adhibere
 remediũ. Sane non defuerunt, qui dogma pestiferum
 editis libris confutarent. Sed quid quęso ad Persas, &
 30 tam longę à nobis dissitas regiones, si Christianus Theo-
 logus Latino sermone disputet contra Machometum?
 Sic in hostes fidei stringendus est gladius, ut mucronę
 sentiant. Itaq; siue Deus mihi in mentem misit, siue te-
 merę hoc propositũ concepi, omnibus aliis curis omif-
 35 sis, statui quicquid vitę mihi reliquum fuerit, huic vni
 consecrare negotio, nec conuiescere, donec tantũ
 promouero in lingua illa doctorũ hominũ, ut & cala-

mo & lingua possim cum Machometistis in arenam dogmatū descendere, & si liceat, multos tam piæ causæ socios conciliem, qui istum mecum laborem velint capeffere, hac mente, vt etiam in Africam ipsam disputaturi & morituri non reformident proficisci.

CAETERVM quia ad hanc rem nobis opus esset libris, in quibus mysteria sectæ continētur, & passim ab Inquisitoribus multi cremantur, qui nobis plurimum conducerent, omnem lapidem moui, vt huiusmodi codices mihi seruirent, quia illis in fidei augmentum vti vellem, potiūs, quàm vt sinerentur perire flammis. Verùm nihil obtinere potui: nec hæctenus habui, qui meos conatus foueret, præter vnū Marchionem, ad eò rei studiosum, vt etiam omnes triremes Hispanicæ meis consiliis libros conquirant.

DE hoc meo proposito certiorē feceram Ioannem Siliceum filij tui præceptorē, qui cū me optimè nosset, & multa posset apud tuam Maiestatem, visus est mihi plurimū habiturus momentū. Sed quamuis me sedulo sit adhortatus, ne tam pium animum deponerem, nihil tamen spei ostendit, nisi vellem relicta patria, rem istam instituere Garnatæ. Id quod si facerē, omnia mihi ad futura dixit, & cum proceribus Hispaniæ Cæsare ipsū fautorem egregiū futurū. Ego verò tenebar desiderio patriæ, & nusquam videbam me cōmodiūs hanc professionem inuecturum, quàm Louanij, vbi animus erat cum præceptore illo Alphakio istas literas docere & discere. Id quod sine librorum copia fieri non poterat.

ITAQUE hac gratia profectus sum in Mauritaniā, vt partim comparandis libris, partim inspiciendis populi moribus & institutis, idoneus magis redderem ad hoc bellū Antimachometricū: desedi quæ Fesæ menses quindecim, nullo fermè fructu, ad eò nobis illi suos inuident codices. Pacta quædam iniueram cum ipso Rege, futuram mihi potestatem auhendorū librorum, & me in literis instituendū, modò sinerem aduenire illuc Garnata præceptorem, easq; conditiones adieceram,

vt feliciter cessura mihi fuerit ea peregrinatio, nisi in monstrum quoddam incidissem, & apud Barbaros perfidiam debuisssem experiri hominis Christiani, qui illic tanquam malus Genius studiorum mihi exortus fuit.

5 HIC apud Regem effecit, ne me docerent, ne libros consequerem, vt præceptorem amitterem, & tot mensibus inter Machometistas in summis molestiis contaberem. De qua fraude inaudita domi testimonium habeo Sacerdotis cuiusdam Arragonensis, qui seruit illic
10 apud Regem.

ITAQUE hac profectioe, quam pietatis causa susceperam, præter sesquiannum sine fructu studiorum exactum, id modò sum consecutus, vt & Præceptorem doctum amiserim, & speratis codicibus caream, & quod
15 grauissimùm est cum tali monstro sim luctatus in Africa, vt miraculi instar sit, me excruciatum doloribus non perissem inter Machometistas. Magnus etiam dolori cumulus accessit, quòd didicerim à Christianis, Tunetenses libros veditos esse in Mauritania, quin & ex Arragonia
20 illuc aduehi, & me interim sic angere conquirendis codicibus. Vix tandem paucos ante dies post tantas miseriae reuersus Garnatam, sedeo quotidie expectans, si quid fortè nos Episcopus iuuare velit Carthaginien-
25 siss, hoc animo, vt potius patriam posthac negligam, quàm susceptam prouinciã deseram.

SI Maiestas tua propositum meum dignum fauore ducat, oro vt libri qui per Hispaniam comburuntur, meis studiis posthac seruiant. Quamuis enim hæc mea de iuuanda Religione sententia plerisque videatur noua, non est tamen eius
30 generis, à quo Cæsar qui continenter bellum gerat cum Machometo, vlla ratione debeat abhorrere. Hæc sunt quæ Maiestati tuæ scribenda duxi, partim quæ in aula Regis Fesensis, intrepidè promisi me apud Cæsarem de iniuriis conquesturum, partim quæ tam piam causam Cæsar sine villo
35 incommodo possit adiuuare. Bene vale felicissime Cæsar, et vide num iniusta petam, tanto amore studiorum è Louanio delatus in Mauritaniã. Garnatæ XVII. Ian. An. XLII.

EPISTOLA NIC. CLENARDI AD
CHRISTIANOS, DE PROFESSIO-
NE ARABICA, MILITIAQVE CONSTI-
TVENDA ADVERSVS MACHOMETVM. §

NICOLAVS CLENARDVS CHRISTIA-
NIS OMNIBVS, S P. D.

QVANDO sum in præsentia de iis rebus verba fa- 10
cturus, quæ ad publicum nostræ religionis bonū
mihi pertinere videntur, nemo (vt spero) vitio vertet,
si priuatus & parue sortis ego, nactus occasionem com-
munis iuuandæ salutis, communi omniū iudicio, sen-
tentiam propositumq; meum censendum efferam. Vt 15
enim in suis quisq; domesticisq; negociis cessator accu-
satus est, ita nō potest carere culpa, quisquis laboranti
patriæ pro sua parte subuenire negligit: propterea
quod Respublicæ, quibus omnia ciues debent, sola hac
via labefactari consueuerūt, & tandem pessum ire pe- 20
nitus, quod omnes libenter priuatis indulgemus com-
moditatibus, communibus & publicis desumus. Quod
si vt nostris, ita & alienis commoueremur (quanquam
quæso quid homini debet esse alienum, qui sine mutuis
beneficiis in hoc orbe nequit consistere?) si inquam sic 25
& alteri studeremus, quemadmodum blanditur cæcus
ille amor sui, qui Græcis dicitur *φιλαυτία*, profectō nec
intestinis discordiis turbaremur domi, nec hostium in-
sultus pateremur foris. Sed vt contra seditiones dome-
sticæ, sic & aduersum tumultus externos, beata pace, 30
& læta tranquillitate tuti staremus. Ne verò statim in
limine imprudens ruam, videarq; ineptus graui quo-
piam & turgido incedere proëmio, cū tamen hacten-
us Rhetoricis lenociniis non fuerim deditus, scaphas
rusticus nominabo scaphas, & citra omnem insinua- 35
tionem, vobis vniuersis commendare conabor literas
Arabicæ, vt earum præsidio Legiones adiuuemus Cæ-
saris,

saris, & coniunctis copiis tandem profligemus dirum
 istum orbis incubatorem Machometum. Huc omnis
 spectat oratio, hæc Sparta mihi modis omnibus exor-
 nanda est, & ut spero etiam exoranda. Atq; ut ab ini-
 5 tio repetam, quibus prouectus auspiciis, iam totus sim
 in hac meditanda militia, planè superuacaneum duce-
 rem, nisi inter narrandum confiderem, plerisq; augen-
 dos animos, & addendos ad virtutè stimulos: audituri
 enim estis quæ fidem vincere videntur, deinde nõ alie-
 10 num ab humanitate putauit, longum etiam in amicorù
 gratiam sermonem terere, quos nouem iam fermè an-
 nos, non omnes quotidianis epistolis inuisere potui.
 Cùm præsertim nihil susceptæ prouinciæ sit obfutura
 hæc narratio prolixior. Cum studio Theologico, præter
 15 Græcas Hebræasque literas, leuiter etiam degustauit
 Chaldaica, sic ut si eam curam capeffere libuisset, facile
 iustam nactus fuisset peritiam, propter linguarù inter
 se affinitatem: qui enim vtramuis rectè norit, minimo
 momento iam ambas nouerit. At non me insigniter ti-
 20 tillabant Chaldaica: credo quòd in alio quopiam pistri-
 no vires suas debebat explorare curiositas, quam nisi
 mortalibus natura dedisset, bona parte mutilas habere-
 mus præclaras artes, & mancas etiam liberales discipli-
 nas. Mihi certè feliciter celsit, quòd in rimandis ignotis
 25 literis fuerim curiosus.

AC videte quæso, cur captus sim amore barbaræ
 linguæ. Lectitandis Iudæorù cõmentariis, subinde me
 cruciabat, quòd hanc vel illam vocolam id sonare dice-
 rent Arabicè. Præcipuè verò me stimulat Aben Ezra,
 30 quoties occineret illud P H E R A P H A in lingua Ismaë-
 litica, quod illi scriptori tam est peculiare, ut nodos in-
 numeros sibi videatur hoc confugio dissoluere. Quid,
 inquam apud me, Nunquàmne sciam, quidnam sit P H E
 R A P H A? Rogatus à me Ioannes Campensis, piæ me-
 35 moriæ (nam iam obiisse mortè intellexi) dum per Ger-
 maniam pararet reditum in patriam: cuiusmodi casus si
 me quoq; manet in Africa, qui impotenti teneor desi-
 derio

derio redeundi ad meos, defunctū precibus Deo com-
 mendabitur: Sed vt ad institutū redeat oratio, Campen-
 sis Professor tum Louanij Hebraicus, idem, inquit, est
 PHE R A P H A, quod aduerbium T V N C. Non id meo
 satisfaciebat stomacho, semperque imminebam cuius
 5 occasione, vt aliquid consequerer scriptum characteri-
 bus Arabicis, quos hactenus non videram. Fortè per id
 temporis Venetias profecturus erat amicissimus mihi
 Daniel Bombergus, vir sic de literis Hebraicis meritis,
 vt nomen suum omnium seculorū memoriae consecra- 10
 uerit sempiternæ. Cūq; pro sua humanitate qua prædi-
 tus est insigniter, ad me venisset Louanium, vt ante abi-
 tum valediceret, memor vlcis mei, vnde fermè manū
 non tollerem, rogabam numquis esset Venetiis peritus
 Arabicè: respondit ille, Medicos quosdam inter Iudæos 15
 versari, qui lectitarent Auicennā natiua lingua: ibi pro-
 tinus subsiliebam gaudio, serioq; triumphabam, quasi
 iam linguæ partem tenerem, quod in orbe nostro non
 deessent illius periti. nam illam velut apud Antipodas
 sedem habere putabam, tam mihi alienum videbatur 20
 hoc barbaricū idioma. Ne multa verba, promisit Bom-
 bergus se paginas aliquot è Venetiis misurum Arabi-
 cas: quod meo iudicio perinde censebatur, ac si conti-
 nuò futurus essem Grammaticus, conspectis modò li-
 25 teris. Agebam Louanij in collegio Scholastici, in quo
 præter nos prouentibus annuis alitos, cōuictores etiam
 quatuor licebat admittere. Hos inter adolescens can-
 didatus & ipse linguarum, nactus Psalterium illud Ne-
 biense, gratulabundus ad me venit, neq; enim morbum
 meum ignorabat, qui pluris ducerem eas nosse literas, 30
 quàm opimo donari sacerdotio: Tam beatus eram, iam
 præter Arabismū frigeabant omnia. Quomodo, inquiet
 aliquis? Nam in eo codice, quemadmodū pleriq; nostis,
 Psalmi quidem sunt excusi typis Arabicis: verum quid
 inde cōmodi percipiat is, qui ne vnum quidē cognoscat 35
 apicem? neq; enim vel Alphabetū adest, vel quippiam
 præterea, quod omnino rudem admoneat, & eram in
 vniuer-

vniuersum ἀναγράφεις. Nec curiositas vocari debebat,
 sed planè dementia, velle in eo libro tēpus terere, cui us
 nullam noſſes literam, haud secùs ac si legendū offeras
 Demosthenem aurigæ Diestensi, cui nomen est Arnol-
 5 do filio. Quòd si vel eum saltem librū in præsentiā con-
 suluissem, qui ante annos aliquot excusus est Garnatæ,
 vbi & nomina & figuræ characterū declaratur, aliò quid
 mutus magister opis attulisset, commonstrandis litera-
 rum notis. Nunc verò nec quispiam Louanij, viua me
 10 voce poterat elementa docere, nec vllus extabat libel-
 lus rudimentarius. Sed antequam pergam, obiter hīc
 admonitos velim quotquot Arabicari decrueverint, ne,
 quem dico librū, eo numero ponant, quasi faciat ad tra-
 dendam linguā Arabicam: iis modò conducit, qui ver-
 15 naculū gentis sermonē expetūt, à quo tam dissidet Ara-
 bismus, quo sapientū & eruditorum monumenta sunt
 prodita, quantū interest discriminis inter dictionē Ho-
 meri, & istorū Mercatorū, qui hodie negociātur in Græ-
 cia. Caterū ego ἀραβικομαγισ, si vel istum ad manū
 20 habuissem codicē, prima laboris parte leuatus fuisset.
 quem vt exantlauerim, & quo ingenio sim vsus, sic ac-
 cipitote, & exemplū in me statuite, quid sit reuera Græ-
 cis ἀυτὸδιδάκτες, hoc est pessimo vtī præceptore, nempe
 seipso.
 25 VBI intenderis ingeniū, valet, si bene memini Salu-
 stij. En tibi Clenarde vniuersum Dauidicū Psalterium,
 ne necesse sit expectare pagellas è Venetiis, & promissa
 Bombergi. Eia lege. Non possum. Lege inquam. Qui
 istuc quæso? nullam literam ante hunc diem conspexi,
 30 similisq; videri poterā Machometo, de quo hæc narra-
 tur verissīma fabula, hoc est, euidentissimū mendaciū:
 venisse ad eum Gabrielem Angelum, & aperto Alcora-
 no, quem secum è cælo detulerat, iussisse vt legeret. Ne-
 scio, inquit Machometus, literas: moxq; correpto An-
 35 gelus hominis gutture, lege, inquit: aded vt fermè vr-
 gente Gabriele, bonus Machometus perierit, præfoca-
 tus: atque huiusmodi multa comminiscuntur illi, quo
 doceant

doceant Machometū idiotam quempiam fuisse, omnis expertem humanæ literaturæ, vt scilicet putetur nō ipse conscripsisse Alcoranum, sed accepisse cælitus. adeū vt si quis legendi peritiam illi tribuat, capitali plectendus sit supplicio.

SE D venia danda est Machometo, quōd eo sim ingeniosior comminiscendo rationes legendi Arabica. necdum enim viderat Psalterium Nebiense, cuius præsidio mihi ad huius linguæ studiū patefacta est fenestra. idq; ad hūc modū. Nō me latebat propria nomina virorū ac foeminarū, itemq; montium, fluuiorū, regionū, urbium & consimiliū, iisdem apud Hebræos Chaldæosq; scribi literis, & totidem vtrosq; consentire syllabis. quamuis enim septuaginta Interpretes, vt ait rectè Iosephus, horridum sonum linguæ Hebraicæ cōmutauerunt, trāsferendis vocibus, spectātes quid pateretur blandior Græcia; in translatione tamen Chaldaica, & Onkelos & Ionathā id secuti sunt, quod cōparet in versione Paghini: & quemadmodū Hebræus ait Selemo, Mose; sic & Chaldaicè scribant Selome, Mose, nō vt Græci Solomō, Moses: nec etiam figuras istas agnoscunt, quas gentes variæ solent vario quoq; pacto vsurpare. Et vt de Flandria loquar, aut Brabātia, in huiusmodi peculiariter affectant Aphæresin, ἀπέφαλόν reddentes Ioannem, Iacobū, Bartholomæū, cum plerisq; aliis, qui decollati non fuerunt dicentes **Hennen/Coppē/Maccus**. Zelandi verò, nisi fallor, pro Catharina largiti sunt nobis **Calleken**. Quæ nominū metamorphosis, nec est in translatione Chaldaica, & in mentē veniebat, ne in Arabicis quidē atrocem esse, quod suspicarer etiam huius gētis scripturam non admodū abhorrere ab Hebraicis, & a dextra tendere in sinistram, id quod ne ipsum quidem noueram, tam eram rudis, etsi mirè curiosus. Itaque cū soleat discipulus à confessis ordiri, quæ extra omnem aleam essent posita, non ego initium feci à verè solidis pronūciatis, sed suspicione Duce, rimari coepi characteres Arabicos.

AC

A C protinus Psalmus iste sese offerebat, qui sic incipit: Deus quis similis erit tibi? ne taceas neque compe-
 scaris Deus, propterea quod in eo ingens est aceruus
 meorum praesidiorum, Israël, Idumaei, Ismaelitae,
 5 Moab, Agareni, & caeteri item populi, nunc ob-
 noxij Machometo, credo ut mihi opem ferrent, ad
 comparandam linguam Arabicam, qua aduersus ipsos
 aliquando vsurus essem, & suo ipsos sibi iugularem
 gladio. Hic iam repertis fodinis strenue fobiebam,
 10 eruendo metallo felicis Arabiae. nec profecto Deusta-
 cuit, sed commissis inter sese nominibus & perpenso
 verborum numero, quae in columnis ex aduerso po-
 nebantur, colligere nitebar, quid Arabicè cui respon-
 deret Latino. Inter haec sudanti, Ismaelitae contra
 15 quos iam bellum spiro sempiternum, praesentaneum
 mihi tulerunt remedium, bona quadam fortuna con-
 specti in calce quinti versus, qui sic habet: Quoniam
 cogitauerunt vnanimiter, simul aduersus Testamen-
 tum disposuerunt tabernacula Idumaeorum & Ismae-
 20 litae.

S I C fossor ligone disputabam. Ismaelitae in hac co-
 lumna Latina versum claudunt, nimirum & in sua
 columna locum sortientur vltimum: iam thesaurum
 versabam, conspecta vocula multis copiosa syllabis: ac
 25 nescio an audito ligonis strepitu, dum in Ismaelitas
 impingerem, continuo vicinus accurrit Lot, credo ut
 vel gratularetur, vel partem thesauri auferret: nam
 huiusmodi fortuna communis esse solet, quotquot non
 procul sint ab inuentore. & quamuis Moab, Gebal,
 30 Ammon, Amalec, Tyrus, & Assur propius astarent,
 tamen sic facti sunt in adiutorium filiis Lot, ut hic li-
 quidius clamorem thesauri perciperet, ob id suspicor
 quod auriculam haberet rotundior, & magis pa-
 tentem audiendis stridoribus, nisi illud in causa fuit,
 35 quod recens profectus est Sodomis, & velut nudus ere-
 ptus ex incendio, cupidior esset bonae fortunae, caeteris
 sic occupatis, suo quoque bono, ut tardiùs aduenirent
 vtcum-

utcumque sit, simulatque mihi ad Ismaëlitæ accessit,
 duas commonstravit literas, L & T. nam & Lot, &
 litæ in calce Ismaëlitæ eas literas eisdem figuris gere-
 bant. Tyrus etiam modestè capite innuens, nescio an
 partim gratularetur, an potius partem prædæ sibi ven-
 dicaret. certè thesaurum repertum esse, iam passim
 fermè omnes vicini vna voce prædicabant, ac peri-
 culum erat, ne concurrentibus vndique raptoribus,
 Ismaëlitæ discerperentur. Ante omnes Moab inua-
 sit pectus Ismaëliticum, Gebal corripuit tibias. Am- ¹⁰
 mon vtraque manu rem gerebat contra Moab, se po-
 tiorem esse dictitans. Amalec verò cùm ex animo
 cuperet opem ferre Moabitis contra impetum Ammon-
 nis & communem portionem communiter partiri, spe-
 ctans, vt sit, priuatum commodum, decertabat etiam ¹⁵
 cum Gebal, deos hominesque testatus, se præferen-
 dum esse vtrique, quòd & pectus agnosceret & tibias.
 Tyrus, vt dixi, leuiter studebat filiis Lot, in ancipiti
 fitus, inuideret an gratularetur. At verò Assur, Si-
 sare & Cisson atrocissimè pariter imminebant Ismaë- ²⁰
 litarum collo. Postremò cùm iam increbuisse ru-
 mor inuenti thesauri, famam quaqua nersum sparsu-
 rus, & auctoritate nominis confirmaturus, vir sum-
 mæ fidei & maximæ dignitatis aduenit Salmana: qui
 cùm non interfuisset tumultui, quòd procul habita- ²⁵
 ret, meritissimo tamen & iure vniuersos antecellebat,
 pectus, tibias, & collum solus arripiens: nec enim
 erat, cui tribus nominibus deberent Ismaëlitæ. Ce-
 lebremus licet Epinicia, nam Baetra deuicimus, &
 tres inuenimus characteres Arabicos, S. M. L. in mag- ³⁰
 nifico Salmana, duos in Lot, L. T. in reliquis singulas,
 in ipso thesauro quatuor, S. M. L. T.

P R A E C I P V A ergo mihi cura fuit obseruare, qui
 versus aut in capite aut in calce meas offerrent fodinas.
 & vt quæque darentur, ligonem exercebam. Prin-
 cipio Latinis opponebam Arabica, quemadmodum
 commonstravi in Ismaëlitis. Mox Arabica ipsa inter
 sese

sefe committebam, vt salutatione mutua Lôt cum Ismaëlitis vnâ atque alteram literam conspirantes asseuerarent: ad eundem modum copulabam & cæteras fodinas: Israël, Agareni, Tyrus, Assur, Sifare, & Oreb, quid nisi mihi ingerent literam R? Moab & Gebal reddebant B. quibus opitulabantur Iabin, Oreb, Zeb, & Zebee. Et quamuis titulus in multis Psalmis testaretur D. quoties occurreret Psalmus David, tamen & hoc loco Idumæi, Madian, & Cudor facile doceant.

HIS ego sitientissimus linguæ Arabicæ laboribus, & hac rimandi diligentia, totum consecutus sum Alphabetum, primò pensiculandis nominibus propriis, mox etiam adiutus & altero subsidio, quod præter characterum notitiam, aditum patefecit concipiendis animo, & velut somniandis canõnibus Grammaticis. Siquidem postquam aliquot iam literas certò cognoscerem, non rarò mihi inter fodiendum dictiunculæ quædam occurrebant, & aliæ quæ idem significarent Hebraicè. manus, pes, caput, lingua, venter, anima, seruus, & huiusmodi quamplurima reperiẽbam totidem & iisdem constare literis in vtraque lingua. Et continuò apud me, est igitur inquam Arabicum idioma tam affine Hebraico, vt & Chaldæum. quare & hoc mihi plurimum contulit, vel ad ipsas assequendas literarum figuras. Proferam exemplum quod quiuis intelligat, tametsi non nouerit Hebraicè. Anima tribus literis consonantibus indicatur, N F S, esto iam adiuuantibus primis illis curiositatis meæ documentis, probè teneam duas primòres literas, N & F, necdum tamen figuram nactus fuerim literæ S. suspensus manebo, donec ignotum S. compareat voce quâpiam alia. Linguam Hebræi notant literis L S N. ne id quidem sat fuerit. Pax sermone Iudaico est S L M. Quid hinc colligere datur? Iam è rebus compertissimis didici linguarum istarum affinitatem. Quid tum postea? in tribus his vocibus anima N F S, lingua, L S N, &

P pax

pax S L M , literæ reliquæ cognitæ sunt præter ultimam
 in N F S , mediam in L S N , primam in S L M , ea in
 hebraico sermone est s : deinde multas & alias voces,
 planè easdem reperio in vtraque lingua , quocunque
 loco hæc figura compareret , si modò eam statuas esse li- 5
 teram s . Eia sit bonis auibus s . fortè alias proprium
 aliquod nomē diluet dubium , interim fretus coniectu-
 ra probabili , perge velut in re cognita .

Q V O D si sic vocibus inter sese conspirant hæ lin-
 guæ , in mentem venit fortè etiam præceptiunculis 10
 Grammaticis eas non dissidere : nam ligò meus obiter
 nonnihil olfecerat . Possessiuæ pronomina , meus ,
 tuus , suus , noster , vester certis literis & syllabis ex-
 primunt . quare vbi his vteretur Latinus , aut Hebræus ,
 sedulus indagator literarum , offendebam & ista prius- 15
 quam quærerem . Eia contemplemur porrò , quid
 faciant in variandis verborum personis , quid in com-
 mutandis coniugationibus ? Ne multis morer , ni-
 hil aliud iam censebam esse Arabismum , quàm alterum
 quendam Hebraismum . & non solùm eas linguas in- 20
 numeris vocabulis , sed arte etiam consentire Gram-
 matica . Et quamuis Psalterium illud excusum erat
 sine vllis vocalium notulis , parum tamen tenorem mei
 studij poterat interpellare , vt qui iam pridem versa-
 tus fuiffem in Hebraicis . Neque enim lingua lege- 25
 bam , sed oculis & mente . Exemplum accipite , lin-
 gua dicitur Arabicè L I S E N , mihi verò non offereba-
 tur nisi trias consonantium L S N , quomodo igitur so-
 nabas ? L A S O N . ob id quod sic scribitur Hebraicè ,
 reliqua verò vocabula , quæ mihi non subministrabat 30
 peritia Hebraica , legebam , vt modò dixi , oculis tan-
 tum & animo , vt quoties triadem nullis affectam vo-
 calibus cernerem , quid significaret curæ esset , non
 quomodo sonaret .

C O N S E C V T V S sum Alphabetum , partim ad- 35
 iutus Latinis , partim Hebraicis , in his præsertim cha-
 racteribus quos Latini non agnoscunt . quamuis ne
 sic

sic quidem exactissimè poteram omnia penitus distin-
 guere , propter exiles quasdam vocis minutias. nam
 vt Arabes literas etiam habent Hebræis tam forma
 quàm sono penitus ignotas , sic & eiusdem literæ so-
 num multis modis partiuntur , adeò vt quod nobis est
 d , quatuor sectum sit discriminibus . Sed me id mi-
 nimè turbauit , qui artem haberem legendi tantum
 oculis . Cur enim percipiendis disciplinis , quarum
 sedes est ratio , magis proderit lingua & aures , quàm
 10 oculi ? nõnne taciti inter studendum , conspecto co-
 dice , reponimus quamplurima , & mandamus me-
 moriæ , tametsi non vtamur officio linguæ ? neque
 enim mutis abroganda est hæc discendi via , quemad-
 modum neque cæcis natura potuit inuidere res Ma-
 15 thematicas . Specimen dedit quidam Salmanticæ , qui
 cùm esset Psaltes insignis , & articulis doctissimè de-
 curreret in monochordio , præter Græcas literas , quas
 feliciter didicit , triangulos etiam in manibus depin-
 gebat , & radium quem cæteri ducendis lineis immit-
 tunt pulueri , sic animo contemplabatur , vt acumine
 20 vinceret bene oculatos . Ille ergo figuras literarû Græ-
 carum cæcus non nouerat , ego conspectis characteri-
 bus , vocis eram securus , & fortiter sudabam in pistri-
 no Arabico .

25 T E N E O inquam vtcunque characteres , comperi
 etiam rem Grammaticam fermè eandem esse , quæ tra-
 ditur in Hebræis . Quid iam restat ? Lege à capite
 ad calcem vsque Psalterium , & para tibi inde aliquod
 Lexicon . Sic facio prorsus , nisi quòd consultum vi-
 30 debatur , ab eo auspiciari Psalmo , cuius est initium :
 Beati immaculati in via . complures enim illic sunt
 voces crebrò repetitæ disparibus casibus , & numero
 vtroque . quod & ipsum partim me iuuat , dum itera-
 ta subinde vocabula iam redderentur indies magis mi-
 35 hi peculiaria , partim vehementer turbauit . Siqui-
 dem in formando nominum plurali numero , longè
 aliam deflexionem conspexi , quàm quæ obtinet apud

Hebræos, nec exitum sperabam, quòd hæcenus eam commutandi nominis normam nulla in lingua notafsem. Ragul hominem significat. Rigel homines. haud secùs ac si malus efferatur singulari numero, miles plurali: tamen quia iam effractis foribus in ædes irruperam; credebam minus esse laboris; arculas referare, & si maximè clausas, quàm dudum domum ipsam intrare: quare pergebam in meo Dictionario, lectitandis Psalmis Dauidicis, ratus futurum aliquando vt offerretur occasio, quæ scrupulos meos de plurali numero posset eximere, & simul respectans, si quid fortè nobis tandem allaturus esset Bombergus.

D. Blofio. INTERIM ita res tulit, vt abirem inuisurus reuerendum D. Abbatem Lætiensem Ludouicum Blofium, qui cum mihi in nostro Collegio conflata erat necessitudo, homine Græcis Hebræisque literis sic instituto, vt quandoque ad me scripserit epistolas trilingues: Quæ peregrinatio, etsi non flagitaret nisi iter bidui, Theologo tamen Louaniensi satis erat ardua, mihi præsertim, quem omnes tam nouerant esse sedentarium, vt si semel modò foris pernoctarem, velut cælum rueret. Sed quia in fatis meis erat, vt olim longius à patria dulciq̃ue Louanio diuellerer, & sitientes veniremus Afros, sic meas componebam sarcinas, vt salutato Blofio, simul etiam inde eadem opera contenderem Cameracum ad charissimū mihi præceptorem Iacobum Latomum, qui tum illic agebat Canonicus, quin & audacius quoque facinus animo voluebam, si ille non dissuaderet (omnia enim eius auctoritati meritò semper tribui) nempe, vt proficisceretur Lutetiam vsque, quod perinde fuit, quasi petiturus essem Indiam. Euenit, & sensim incepit Clenardus assuescere faciundis itineribus, contractumq̃ue domi veternum exsudare: tamq̃ue lætis auspiciis susceperam profectionem Lætiensem, vt è Lutetia reuersus Louanium, diuinitus etiam nomen reportarem, quasi Græcum Hebræumq̃ue spoliasset auditorium, præsertim

tim opinione nostri Campensis. Bonis, inquit, aui-
bus venisti Parrisium, nam te aiunt asportasse corona-
tos inde supra quingentos. non, inquam, me poenitet
professionis, & simul ridendo sinebam me celebrari
hac fama. quid enim lædit, si foris habearis vel Croe-
sus, modò domi non impediaris molestis diuitiis?

PRÆTER cæteros Lutetiæ mihi cognitos, mona-
chus etiam quidam Lusitanus, ex instituto Franciscano-
rum, Rochus Almeida, mirè mihi deditus erat, adeoq;
me docete captus erat amore literarum Hebraicarum,
vt hac sola gratia paucis postea diebus se contulerit
Louanium. & cum fermè quotidie Hebraicaster com-
mearet ad nostrum Collegium, crebrò etiam aliis de
rebus mecum familiariter agebat, nunc commemo-
ratis moribus Cantabriæ, nunc attollendis in cælum
Cathedris Academiæ Salmanticensis, siquidem & ipse
multum etiam viæ permensus fuerat studiorum causâ,
quæ omnia non sic apud me licebat narrare per ocium
in Gallia, quòd occupatior essem colligendis illis coro-
natis, & magis fabricandis rebus nouis implicarer,
quàm audiendis. Postquam autem de Salmantice-
nsum Professoribus fabulari cœpisset, & tam opimos
prouentus doctis viris constitutos affirmaret, nul-
lamque partem disciplinarum, quæ non honorem suum
sortita esset Salmanticæ, quid inquam, coluntur illic
etiam linguarum studia? Linguarum, inquit. Est Pro-
fessor Græcus, est Hebræus, est Chaldæus, atque etiam
Arabicus. quod postremum verbum altius in pectus
meum descendit, quàm quisquam tum credere po-
tuisset, & tacitis apud me gaudiis, nunc inquam pe-
dum visa est via. Ocyus properemus in Hispaniam. nec
aliud iam deinceps somniabam, quàm professionem
Hispaniensem, siquidem vtcumque redditus eram ido-
neus obeundis itineribus, & præter aurum Gallicum,
versatus illic inter homines tã dispares natione, tamq;
agentes suauiter procul à paternis laribus, animum
etiam indueram patientem exilij. quin & grauis quoq;

R. Almeida

mihi ipse auctor videbar, quiq̄ue possem de peregrinationibus disputando meo iure ferre sententiam, quòd scilicet vidissem Lutetiam, hoc est, lustrassem vniuersum regnum Persarum: meminiq̄ue sic inter congerones peregrinandi metum deponere. Nemo est tam formidolosus, quin aufit à ciuibus suis abesse leucas quatuor. Ergo relicto Louanio simulatque venerim Bruxellas, quid vetat quominus velut Bruxellanus conficiam alias quatuor? neq; enim animosiores conuenit esse, qui sedem habent inter disciplinarum domicilia, quàm qui quotidie spectant hinc illinc clientes ad Patronos, Principes viros properantes ad aulam. E Bruxella igitur totidè numerabo millia in pagu aliquè, cuius incolas magna profectò afficeremus iniuria, si plus nobis censerentur ad iter expediti ciues, quàm pagani. Hinc verò pergam in locum proximum, & semper crescet vsu fiducia peregrinandi, propterea quòd hæc me ratio non vr̄bis, sed orbis ciuem reddiderit, sic huc illuc properantem, & variis iactatum itineribus, vt perpetuò pernoctem in patria.

VERVM non satis erat ademptum esse metum, non satis me sic ebrium ferri cupiditate huius linguæ, nisi & alius me pupugisset stimulus, quo videlicet non tam inhiarem Salmanticæ, quàm fugerem vel ipsam patriam. vt dum hanc odissem, illam amassem, celerius mea potirer Helena. Designatus eram Curatus templi Beginarum Diestensium, nec aliud votis omnibus expetebant parentes, nisi vt præsentem illic haberent filium. quod & ipse planè gerebam in animo, nec hætenus ea potuit placere sententia, vt lac lanamq̄ue ouium Christi possiderem, quas præsens voce vitæque non conarer pascere. quid alij prætexant, & quid comminiscantur, dum nimis ingeniosi fabricandis causis tam vastam aperiunt fenestram perdendis gregibus, nõ ad meum tribunal pertinet: id modò credo, si omnes in hac mecum essent persuasione, & ad iustas etiam causas absentia nõ cõiuerent, multò melius actum iri
cum

cum Republica Christiana, quàm his moribus, eò iam
 prolapsa disciplina, vt fermè probro ducatur, si vir in-
 signi quapiam eruditione vitam agat inter oues credi-
 tas. Sanè non desunt quos præstat in Academiis do-
 5 cendi munus obire, & multos formare pastores, quàm
 (vt ipsi dicerent) contemptos viuere, perferendis ru-
 sticorum vitiis. At contrà non desunt, qui prouen-
 tus istos Ecclesiarum ipsi pascendis gregibus queant
 percipere, ne necesse sit præclara in Academiis inge-
 10 nia, præter onus docendi, hoc præterea subire mole-
 stia, vt controuersias agant cum iis qui mala fide per-
 soluunt decimas. Nunquam rebus necessariis desti-
 tueremur, si suam quisque administraret prouinciam.
 Libenter, inquit aliquis, in ista inueheris, quòd lana
 15 tuarum Beginarum fueris frustratus: alioqui stetisses
 ab eorum partibus, quos nunc leuiter corripis. Quid
 futurum de me fuisset, diuinare non possum; magnum
 enim momentum obtinet pecunia coniuncta cum otio,
 & non reperissem inter Beginas Professore Arabi-
 20 cum. quare vt crebrò nutant voluntates humanæ,
 fortè partitus lac cum Collectoribus desertor stationis,
 & oblitus ouium, auolassem Arabicatum in Hispa-
 nia, culpam contracturus quam nullus deleuisset Syl-
 logismus. At me seruauit sacerdotiorum genius, qui
 25 nostro seculo tam bene mereri videtur de Causificis,
 vt instar miraculi sit, sine litibus obtinere semunciam
 vnã patrimonij Christi. Quare vbi in me conspira-
 sent Beginæ, & ouium suffragiis declaratus fuisset,
 & suffectus in locũ demortui, protinus exortus est ad-
 30 uersarius, cepimusque strennuè litigare, & implica-
 bili bello configere. ac primũ quòd tyro essem rudis
 earum artium, valde stupidus admirabar, quòd riu-
 alis velitando in Processu, me negauerit Clericum, na-
 tum legitimo matrimonio, esse omnino in rerum na-
 35 tura, & huiusmodi istis solennia, nata contrahendis
 controuersis: & stultus exostulare volebam de men-
 dacio, nisi me procurator docuisset istum esse videlicet
 P 4 stylum,

stylum, & contra illum nos quoque obiecturos esse
 confimilia. nolo inquam mentiri, quid attinet in iis
 conterere tempus? rem ipsam putemus, in ea sint Be-
 ginæ an illius? quid nisi riderer hæc illius igna-
 rus palæstræ? vt paucis absolua, iam bello Troiano
 appetebat decennium, & multis iactatus inuisissimis
 laboribus obsidendis foribus Procuratoris, Aduoca-
 ti, Iudicis, & aliorum etiam, quos similis exercebat
 cura: deinde in multas vrbes hac de causa subinde pro-
 fectus, aptissimus eram faciendis itineribus. & quòd 10
 nullum remedium daretur agenda pacis, obnitentibus
 parentibus; nam ipse viam videbam perquam facilem,
 si traditis Beginis aduersario desisterem à litibus, quia
 inquam bellum erat inextricabile, omnino decreue-
 ram primam quaque occasionem fugæ capere, nõ tam 15
 amore Arabicandi, quàm odio litigandi.

S V B id tempus versabatur in Brabantia D. Fernan-
 dus Colon, cuius parenti Christophoro debemus re-
 pertas Indias. sit pax & requies vtriusque manibus,
 nam anno superiore defunctus est Hispali Fernandus: 20
 qui, vt plerique nostis, Europam vniuersam hac gra-
 tia peragravit, vt quas haberet opes memorabili cui-
 piam consecraret parandæ bibliothecæ. Eam contem-
 platus sum nuper Hispali, omne genus libris refertis-
 simam. Sed vt coeperam, cum venisset Colon Loua- 25
 nium, comparaturus & illic ornamenta suæ bibliote-
 cæ, communicatis consiliis cum Poëta Resendio, ho-
 mine multis nominibus mihi colendo, animum sibi
 esse dixit, vt quempiam honesto salario secum abdu-
 ceret in Bæticam, cuius & iudicio in libris, & socio 30
 queat vt in studiis. Resendus, qui sæpe mihi prædi-
 casset Lusitaniam, & per iocum aliquando vaticinatus
 esset me illuc concessurum, ansam præhendit à patria
 diuellendi Clenardi, opinatus non desideraturum se
 artes mei pelliciendi in Lusitaniam, si semel intrassem 35
 Hispaniam. quare hominem secum adducit in audi-
 torium, vbi enarrabam Chrysoftomum de sacerdotali
 digni-

dignitate, peractaque lectione, statim mihi proposita est conditio, & paucis interiectis diebus accingimur profectio*n*i Hispaniensi. facile namque res transacta est, cum & sitire*m* Arabica, nec alia ratione liberari possem à litibus. Cunctis admirantibus, quòd ferme iisdem prouentibus perceptis Louanij, tam longinquam suscipere*m* peregrinationem, neque enim sciebant qui me agitent stimuli.

T V A S Beginas quis interim tuebitur? quem relinquis pugnaturum in bello Troiano? Quasi desint Procuratores, qui absente cliente non possint extendere litem. Iam & ipsæ Beginæ diligentiam omnem præstaturæ fuerant, ut simulatque cecidissent Pergama, mox ex Hispaniis aduolare curru inuectus triumphali. Fabulæ catastrophen narrabimus, postquam calamus peruenerit Braccaram. Relicta ergo Brabantia, identidem respectans Louanium; & memor iucundissimi cōgerronis Rutgeri Rescij, salutato etiam Cameraci meo præceptore, probè defatigatus tandem ueni Lutetiam, non sine risu D. Fernandi. qui dum per uiam contemplaretur me Vasaumq; sic equis illigatos uix ferre diutinam sessionem, imprudentiam suam damnabat, qui non solum nostri causa, sed etiam iumentorum non sumpsisset chirurgum quempiam itineris comitem, adeò nos infernè, contra equi supernè lædebantur. quid enim? Hactenus in plaustris uecti fueramus, & equinis dorsis magnam molem ingerebat imperitia, quòd stapedæ nobis standi locum non darent, magis sollicitis manibus in arripiendis ehippiis, quàm compositis pedibus in premendis stapedis. Ego præcipuè longus, & graui corpore, quoddam eximium præbebam spectaculum, quoties urbem aut pagum ingrederemur, omnium ferme oculis in me unum coniectis, quo nomine debitor mihi est Vasaus, nihilo me concinnior equitando, quod dum solus hominum scommata cogerer excipere, ipse ad mea monstra immunis transmitteretur. quanquam

P 5 quodam

quodam die, securus dicitur quæ in me iacula-
 bantur, socium poenarum habere mihi sum visus, dum
 globum equo circumferri clamarent. siquidem Vasa-
 ſæus, veritus ne decideret, prono capite fermè den-
 tibus equinam iubam occupauit, & figura corporis
 flexi velut in gibbum redigebatur. Multa deinde post-
 quam egressi fuimus Galliam, adeò sumus admirati,
 vt merito liceret in ius vocare Dialogum Erasmi, qui
 Germanorum diuerſoria, velut aliquid haberent in-
 commodi, tam contra omnem æquitatem studuit tra-
 ducere: reuiuifcat, & pergat Salmanticam. docebit
 eum Vasaſæus velut alterum Diogenem caua manu bi-
 bere. nam apud Cantabros, si rectè commemini, po-
 culum nobis frangebatur vitreum, cùm alterum non
 eſſet in tota vicinia. nec etiam hypocauſta faſtidiret,
 quod aduenis mercatoribus opplerentur, conſpurca-
 tis ocreis. siquidem haud procul à Pincia, gelu con-
 ſtrictis omnibus aquis, & frigidiffimo flante Borea,
 cùm vniuerſum pagum luſtraſſent, vix tandem vnus
 repertus eſt ſarmentorum faſciculus, nec alia illic ſunt
 ignis fomenta. huic tam in aliquo foculo, fermè de-
 cem aſtantes monſtrauimus rigidas manus, & flam-
 mam oculis contigit cernere, nam extrema linea cale-
 fieri haud nihil eſt. Hic te oro mi Vasaſæe, si hæc fortè
 in manus venerint, ne Hispanorum nomine mecum
 litiges. quando enim iam cooptatus es in Luſitaniam,
 & ſedem ſempiternam fata tibi dederunt in Auguſtæ
 Braccaræ gymnaſio, alia ſuo loco narraſco de Luſita-
 nis, quæ reliquis Hispanis merito ſint ſolatio, tibi que
 iuſtiores vindicandi cauſas præbeant, quòd omnia
 bona debeas Luſitanix. Iter nobis inſtitutum erat rectà
 in Bætiam, Hiſpali que verſaturi eramus triennio. nam
 longius exilium parentes mei concedere nolebant, &
 omnino tanto ſpacio lis noſtra cõponenda videbatur.
 Verùm Colon & ipſe fraterno nomine ré habebat con-
 trouerſam, & Iuriſconſultos adire volebat, quos tenet
 Salmantica doctiſſimos. Quare dum ibi dies aliquot
 inter

interquiesceremus, & mulis darentur induciæ (nam
 & harum dorfa fregimus) aliis insignem lustrantibus
 Academiam, & ut fit, huc atque illuc visendi gratia
 deductis, Clenardus breui procerus tunica, inter Scho-
 5 lasticos obambulabat, & Professore quærebat Ara-
 bicum. Cumque in tanta studiosorum frequentia,
 qui illic pro Scholis mutuis sermonibus inhærebant,
 peregrinus veste Brabantina fuisset, ut æquum erat,
 admirationi; tamen hoc verè possum de Hispana gra-
 10 uitate dicere, me neminem sensisse, qui petulantius
 externum rideret, quo vitio non carere multas natio-
 nes, nemo nescit profectioes obire solitus. *Quin*
 & primo statim die ignotum adolescens familiariter
 appellauit, frater Doctoris Poblj, & colloquio per-
 15 ceptis meis studiis (nequè enim carent Hispani inge-
 nio) statim prædicare cœpit literatissimum virum Fer-
 nandum Nunium, Professore Græcum, nihilque
 me gratius facere posse, quàm si eum inuiserem. In-
 uiso, & causam, ut fit, peregrinationis sensim aperio,
 20 longo prius sermone producto, cum me ille ego ipsum
 vicissim de variis rebus percunctarer. Et quia iam
 adolescens ille, Chaldæos Arabicosque Professores de-
 siderari narrasset: verùm hunc Nunium, & has olim
 coluisse literas, rogo nunquid haberet Arabismi? Quid,
 25 inquit, tibi cum hac barbara lingua? abundè multum
 est cum Latinis etiam didicisse Græca. Laborauit, in-
 quit, & ipse iunior hac insania, nec contentus He-
 bræis, adieci etiam Arabica. Verùm nunc omiſsis o-
 mnibus, tantùm versor in Græcanicis. seduloque cœpit
 30 me ab isto proposito dehortari, specimenque amici veri
 primo statim congressu non obscurum exhibuit. Quan-
 do enim semel facta mentione claris indiciis vehementè
 amorem testatus fuisset, quòd mihi difficile sit vulnus
 non detegere Medico, poterat ansam nactus, care vede-
 35 re codices, quos velut inutiles reiecerat, sed non pmitte-
 bat humanitas ut homo omnibus humanitatis artibus
 excultus, sui spectator commodi, priuatum emolumentum
 ante-

Fern. Nunius.

anteferret officio fidei . At surdo canebat fabulam,
& gestiebam quamprimùm oculis inuolare in librum
aliquem , qui vocales doceret Arabicas, necdum enim
videram . Instanti & sedulò roganti, iam perspecta fir-
mitate propositi, cras, inquit, redibis , & ex aceruo
meorum codicum eruemus Arabica , siquidem in præ-
sentia vbi lateant ignoro, tam in obliuionem abierunt
mihi chartæ Machometicæ.

O te felicem Clenarde, qui conspecturus sis vocales
Arabicas . non potes duci pœnitentia profectiois. 10
omnis iam res est in vado , aliisque multis apud me di-
ues gratulationibus , ab amico discedebam , mirè ex-
hilaratus . tam enim in istum laborem animatus eram,
vt etiam vocalibus inueniendis mihi non crederem de-
futurum ingenium, modò tantùm adesset codex. Quid 15
putatis, nisi me noctem insequentem insomnem pari-
ter & somniantem totam triuisse in fodinis Arabica-
rum vocalium ? Reuersus postridie , bonis resalutor o-
minibus, & , En tibi, inquit, quatuor Euangelia pul-
cherrimis characteribus : alia reperire non potui, etsi 20
diu quæsitæ . Ego bonam fortunam exosculor, & quasi
mihi in omnibus queam esse præceptor, parum vrge-
bam, vt me doceret, cupiens scilicet periculum face-
re, quantum valeret hic quoque curiosus ille ligo, qui
consonantes inuestigauerat . Miscendis tamen collo- 25
quiis, optimus vir Alphabetum postremò depiinxit . &
protinus conspecta litera , quæ me Louanij cruciaue-
rat , quæ est ista, inquam ? est , inquit, litera 7. ita, in-
quam, suspicatus eram, sed pronūciare non audebam.
Discrimina præterea docuit inter nonnullas, quas con- 30
fusas gerebam , vt suprâ scripsi . Atque hæc mihi fue-
runt viuæ vocis prima præsidia . hic mihi in Arabicis
primus inuentus est præceptor, quem tanti feci & sem-
per facturum sum , vt quicquid per me studiosis huius
linguæ sit euenturum , totum humanissimi viri bene- 35
ficio acceptum ferri velim. qui nisi contigisset Salman-
ticæ & libros , vt est ad bene merendum expositus, li-
benter

benter suppeditasset, nunquam curiositatis meæ fructum reportassem. Ego tibi chare præceptor, & meo nomine, & aliorum omnium quibus tua profutura est bonitas, hîc inter Afros hoc calamo gratias ago sempiternas, & quamuis præsens epistola non est iis resperdotibus, vt te dignam sortiatur immortalitatem, tamen quia tuis auspiciis eò peruenimus, vt Machometicas literas conemur in omnes Christianorum angulos inuehere, dabimus operam, vt quemadmodum literas Græcas tibi debet vniuersa Hispania, sic & omnes quotquot Arabicantur, nomen celebrent Fernandi Nunij.

EST Salmanticæ diuersorium haud procul à foro, cui est insigne Crucis, in eo tum aduenæ morabamur, in eo didici vocales Arabicas, parum vocalem consulens magistrum, nempe codicem mutum. sed non debebant Euangelia cedere Psalmis, parque fortuna, quæ pridem vsus fueram, hîc quoque mihi obiecta est, in ipso statim initio. siquidem Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham minio depictis vocalium notis, facile monstrabat quid quærerem, tantus est & illic catalogus, vt scitis, nominum priorum. Cæterum quando Latinis sint quinque, non reperiēbam nisi figuras tres, & nunc mihi Arabes pauperes videbantur characteribus vocalium, qui tot differentiis secarent consonantem D. Duas a & e sono distinguebam, miniatus index vnus & idem vtrique seruebat. sic & altera figura indiscriminatim reddebat o & u. hîc meritò perplexus angebar, nec meopte ingenio poteram, quantumcunque foderem, thesaurum istum inuenire, nisi quòd in mentem veniebat, fortè sic Arabicas vocales disidere aliis atque aliis adiectas consonantibus, perinde atque disparem edunt apud nos sonum quædam consonantes interuentu disparium vocalium *ca, co, cu* non idem efferunt, quod *ce, ci*, sic & *ga, go, gu*, non consentiunt cum *ge, gi*, quare dubio isto sic me liberaui. Certum est hanc apicem esse

esse symbolum duarum vocalium, & istum quoque totidem. non licet in præsentia rem diluere. referamus proximo congressu ad oraculum viuæ vocis, & pergamus ad alia.

IAM ergo noueram sic literas, vt lingua quoque legere, non solum oculis, collatoque codice Græco cū Arabico, sensim sese mihi cœpit aperiri notitia Grammaticæ, nam protinus offendi, quod suspicabar esse Hebraicum Dages, adeò vt iam de coniugationibus distinguendis laborandum videretur. Sed quia spes omnis mihi collocata fuit in libris, & audiueram proficere nescio quem Grammaticum, continuo emi codicem. erat autem is cuius supra mentionem feci. Vnde illud hausi quod me remorabatur in vocabulis, & nihil præterea. Deinde & schedam protulit frater Iacobus Hallensis, repertam in angulis vbi depictæ fuerant literæ, quæ & ipsa non nihil habuit momenti, magis ad confirmandas conceptas suspiciones, quàm vt aliquid doceret incogniti. Paucis post diebus adeo præceptorem, qui simulatque me vidisset, fauet, inquit, Machometus tuis studiis non sine risu, repperi libellum rudimentorum, sine quo nihil queas efficere. simulque lectitare cœpit, me admirante, quòd post tantum temporis non penitus omnia homini venissent in obliuionem. quanquam magis sermonem inclinavi ad mea dubia, non ignarus viæ, qua sperabam aliquid me laboribus assecuturum. Quare apertis Euangelis, nonne inquam, sic id legis? maximè. & illud quoque nonne hoc pacto? admodum. & ita porro prouectus colloquiis, de summa rei Arabicæ pronunciauam, quid adiutus Hebraicis me comperisse crederem, ille contra & annuebat, & vtrò etiam quædam protulit, quæ suggerebat memoria. Ostendit præterea codicem alterum, in quo dicebat contineri quicquid esset Grammaticæ, verum inprimis legendum esse illum exiguum Gurremiam, id libro nomen est. Quare quando me sic animatum conspiceret, iussit vt quotidie stans horis
ad

ad ipsum commearem, se in mei gratiam reuocaturum
 priora studia in memoriam, & Gurremiam interpre-
 taturum. Statim prima lectione res displicuit, nec inde
 auspicandum putabam, ne tamen præceptoris iudicio
 5 refragarer, obsequentem me præbui quatuor aut quin-
 que diebus, non quòd fructum magnum è lectione re-
 portarem, sed vt redditus in dies familiarior, alterum
 illum nanciscerer codicem, quem verebar flagitare, ne
 censerer monentis auctoritatem nihili facere. Quare
 10 discipulum præscriptis horis agebam Gurremianus,
 domi verò tractandis Euangelis, verè discendi ratio-
 nem meditabar. ac primùm illud obseruauit, hoc Ara-
 bes adiecisse legibus Hebræorum & Chaldæorum, vt
 etiam nomina certis variarent casibus, commutandis
 15 vocalibus postremæ consonantis. Collegi coniecturis
 fretus, quid nostro responderet nominatiuo, quomodo
 efferrent accusatiuum, & breuiter tribus eos casibus
 assequi sex Latinorum, nec dubitabam, quin si alterum
 illum euoluerem Grammaticum, omnia me opte marte
 20 possem peruincere. si quidem videram passim eum ad-
 notatū interpretamento Latino, adiectis etiam in mar-
 gine nonnullis adnotationibus, è quibus fieri non po-
 terat, quin aliquid rudi lectori monstraretur. Vicit pu-
 dorem cupiditas, & orauit vt me sineret diebus aliquot
 25 mea frui sententia, me sperare, si eum lecitarem, non
 perdendam operam. Erat ipse Nunius non immeritò
 prædicator Gurremiæ, tum quòd ei primus obiectus
 fuit dum Arabicaretur, tum etiam quòd & Garnatæ, &
 in Africa quoq; fermè hunc libellum initio tradendum
 30 arbitrarentur discipulis. At mihi longè alia probatur
 instituendi ratio, præsertim apud Latinos, qui ne vo-
 cem quidem audiuerint Arabicam. & nisi penitus
 ignoro, quomodo formandus sit Grammaticus, ne ip-
 sis quidem Africæ literatoribus hac parte subscribo.
 35 ERGO solus in mea tenui bibliotheca, hoc est in-
 structus Euangelis & grandiore Grammatico, qui ap-
 pellatur Albucasim, me composui ad rimandos cano-
 nes

nes Grammaticæ Arabicæ, quod perinde fuit, quasi Latinus cognitis modò characteribus Græcanicis proposito Demosthene, & quarto libro Theodori Gaza, conetur addiscere Grammaticam. siquidem Albucaſim, neque Nominum declinationes, neque Verborum tradit coniugationes, sed omnis res est in eo de Syntaxi, hoc est, quæ quibus gaudeant casibus. Hic mihi spectate & aliam molestiam: Primis pagellis, non sanè multis interpretamentum Grammatici Latinum erat, & inuare poterat, in progressu autem nihil reperi nisi linguam Hispanicam, quam æquè ignorabam atque Arabicam. Verùm quia me fata voluerunt Arabicari, ne sic quidem animum despondi. Erat vnus & alter nostratibus Salmanticæ, quos consulebam in Hispanicis, mox inde colligebam Arabica. Ad hæc quia iam voces plurimas discēbam ex Euangeliis, non rarò fiebat, vt discerem etiam obiter Hispanicè, dum in ea versarer Grammatica. Siquidem iam tandem post illud Lexicon conflatum Louanij, quod oculis modò seruiēbat, ex Euangeliis concinnaui Dictionariū, quod lingua posset sonare. in quo tam fui diligens, vt nullum esset in quatuor Euangeliis vocabulū, quod nō suo loco compareret in hoc Dictionario, idq; suis affectū numeris, vt consulto Lexico, conspiceres illico, quoto pagina, quoto versu cōtineretur in Euangeliis. id quod omnino faciendū erat, vt collatis in vnum multis locis, coniectura me doceret rationem formandi numeri pluralis, quem redigere in certos canones, legendis tantum auctoribus, haud aliud est, quàm sine vllis Grammaticis, è Cicerone aut alio Scriptore contrahere vniuersas terminationes tertiæ Latinorum declinationis, & statuere quæ terminatio quem faciat Genitiuum. Ad eundem modum, quid creditis mihi contigisse laboris, inuestigandis Coniugationibus? viderunt plerique Tabulas Hebraicas, quas edidi dum agerem in patria, nec ignorant quanta sit varietas punctorum, quibus discernuntur Coniugationes verborum. ista sunt omnia perpendenda

pendenda in Arabicis, ubi & perfectæ sunt voces perpetuò gerentes triadem illam Consonantiù, & imperfectæ, modò hæc, modò illa fraudatę Consonante, haud secùs atq; in Hebraicis: nisi quòd multò sunt copiosiores Arabici coniugationù multitudine. Nec euadere licuisset ex his angustiis sine incredibili Dei beneficio, tanta est congeries rerum, quæ suis quæque locis erant disponendæ. Verùm improbitate laboris, & crebrò illud Pindari nostri cogitans: Deus quis similis tibi? ne
 10 taceas, nouem mensibus in Arabico pistrino, quanta potui maxima temporis cura versatus, eò promoui, vt munus docendi publicè non reformidassem. parumq; abfuit, quin Cathedram ambirem Arabicam, quæ Salmantica tot annos desiderat Professore. Iamque rem
 15 fermè transegeram cum bibliopola Iunta, vt nobis excuderet exiguum libellum de linguę rudimentis, quòd illic nactus fuisset eximium sculptorem, hominem nostratem, qui typos formaturus erat Arabicos è buxo. Verùm mutauit Iunta sententiam, veritus ne sumptum
 20 faceret sine lucro, propterea quòd paucis cordi futuras suspicaretur istas literas.

D v m sic meæ sese haberent Salmantica, præter Iacobum Hallensem, qui iure patriæ statim mihi factus est familiarior, amicum etiam eximium sese præbuit
 25 Franciscus Castellus, celeberrimus Concionator in monasterio Diui Francisci, vir & in Theologica palestra pulchrè versatus, & Græcas Latinasque literas insigniter doctus. cuius perspecta fide, & quotidiana consuetudine crescentibus illecebris, amorisque stimulis,
 30 eò necessitudinis deuenimus communicandis studiis, vt hominem omnibus cõsiliis haberem intimum. Mox & alter in amicorum venit catalogum Andreas Vega: qui si fuerit vitalis, egregium aliquando daturus est specimen ingenij. sed de hoc aliàs. Is hospitem deduxit
 35 ad summum Theologum Franciscum Victoriam, tanta me excipientem humanitate, vt nihil suprà. Non hîc laudabo calamo debili, doctrinam tanti viri, ne minus

Q dicam

dicam quàm ille mereatur, & in Galliis & in Hispaniis eruditionis nomine nobilis. sed quòd pauci norunt, etiam Salmanticae, tacendum non est. Neminem me nosse, nè ex ijs quidem qui omnem ætatem in Latinis literis triuerunt, cuius tam placeant epistolæ, vt quas ad me multas misit Victoria. Quòd si animum aliquando ad scribendum appulerit, orbem vniuersum fama nominis occupabit. ignorat Salmantica quem possideat thesaurum in nostro Victoria. gratulentur sibi Domini monasteria, quòd tale decus meruerunt. Vtrumq; Franciscum illic officiosè colui, neutrum tamè pro virtutibus celebrare possum, adeò me suis beneficiis tenent obnoxium. Cum multis aliis illic mihi conflata est necessitudo, qui vniuersi summoperè sunt adnixi, ne discederem Hispalim, effectumq; est, vt interuentu Reuerendis. domini Cardinalis, D. Ioannis à Toledo, qui tum Episcopus erat Cordubensis, nunc Burgenfis, vt Colonicis pactis liberatus, filium fratris docendum susciperem, Ludouicum à Toledo. Postmodum & ipsa quoque Academia, honesto salario prouinciam detulit, & in Professorum cooptauit numerum: adeò vt priuatim & publicè me Salmantica beneficiis sit profecuta, quorum non poterit excidere memoria.

VIXDVM muneri inauguratus eram, cum ecce nobis è Lusitania venit Poëta Resendius, Legatus nomine Regio, & fratris Principis Henrici, prolatisque vtriusque literis, & adhibitis in consilium amicis, sic me incantauit suis carminibus, vt cum bona Salmanticensium venia, pertraheret in Lusitaniam. præcipuè tamen cunctantem auctoritate sua compulit Marcus Teyninger natione Germanus, iuuenis vltra fidem prudentia quadam senili præditus, cuius mores & grauitatem expertus aliquot mensibus, quibus fui apud eum in hospitio, tam sum admiratus talem ætatem talibus dotibus cumulatam, vt nihil aliud cogitarem, quàm me apud Regem quempiam Philosophum diuersari, adeò velut in manu gereret orbis habenas, de quouis themate
mira

mira dexteritate differebat, bonam etiam Europæ par-
 tem faciendis profectioibus contemplatus, Vlyfsem
 nobis referebat. Qui cum omnibus meis casibus,
 post initam necessitudinem presentaneum tulerit auxi-
 5 lium, & consuetudine quotidiana, tanquam fratris lo-
 cum, vulgi iudicio teneret, me etiam facillimo præce-
 pto muniuit, ad capeffendam vitam aulicam. Siqui-
 dem quando Resendio potissimum excusarem quòd
 10 essem ab eo vitæ genere multum alienus, & grandior
 annis iam ægrè possem induere mores, quibus inter
 Proceres & Magnates vtédum est: imò, inquit Teynin-
 ger, cauendum est, ne te velis recudere, fiasque ridicu-
 lus. At sum rusticus, inquam, & quid in aula faciam
 Theologus? Antiquum, inquit, obtine. quanto magis
 15 mordicus istam rusticitatem tueberis, tanto placebis
 magis. non vocaris propter tuos mores festiuos & ele-
 gantes, cum sis planè Campiniensis, (nam & in Bra-
 bantia vixerat Marcus) sed cupiunt hominem quicum
 tractent literas. At non sum grandis Theologus, nec
 20 tanti Regis expectationi queam satisfacere. Quod præ-
 stare nequeas, inquit Resendus, non postulamus, trade
 modò Principibus quæ nosti. Itaque relinquo Salman-
 ticam, comite profectiois meo Marco, in biduum.
 qui cum valediceret, oborto vehementissimo dolore
 25 velut attonitus pergebam in itinere, ne Resendio qui-
 dem rumpente silentium, quod sublatus Teyninger
 nobis impresserat, donec tandem voces cum lacrymis
 ederem, tam iucunda mihi fuerat tanti amici consue-
 tudo.

30 VBI venimus Eboram, (nam illic erant statua tunc
 aulæ Lusitanicæ) quam humaniter sim exceptus tum à
 Rege, tum à meo Principe, longum esset commemora-
 re. Regis oraculum fuit, non futurum, vt me pœnite-
 ret illius profectiois, id quod non modò re ipsa com-
 35 peri, nactus copiosum studiis meis otium, verum etiam
 quòd, præterquam quòd præclarè de me mèrita est Lu-
 sitania, talem etiam Principem & Mæcenatem sum

Q 2 sortitus,

fortitus, cuius sola virtus quemuis in amorem rapiat. Natales, genus, diuitiæ, nihil capeffendis disciplinis obfuerunt: sed tam modesta illis omnibus Regis Emanue-
 lis liberis est purpura, vt vel plebeios morum comitate
 superent. Et quamuis temporis ratio duceretur exa- 5
 ctissima, nec à lectitando sibi indulgeret ferias, nisi
 quantum negotiorû quotidiana moles flagitaret: exi-
 mium tamen pietatis decus me tractare gaudebam, in-
 dolemque fouere, quæ olim in Christiana religione
 magnum habitura esset momentum, eam sic quotidiana 10
 nis incrementis hæctenus exeruit, vt non dubitem, si
 Deus vitam prorogauerit, quin stemmatum gloriæ, qua
 nulli cedit, talem sit additurus titulum, qui in Christia-
 na ditione summis laudum rationibus debeatur. vt
 quemadmodum fraternis imperiis bona pars Asiæ Afri- 15
 cæq; subditur, ita in profereñdis nostræ religionis po-
 moeriis, ille iam fermè vnus superstes è reliquis fratri-
 bus, nomen memoriamque sit deportaturus sempiter-
 nam. Tacebo Græcas, Hebræasque literas, quas præ-
 ter Philosophiam & Theologiam vtcunque degustauit. 20
 nec nominabo Mathematicas, quas & ipsas didicit:
 propterea quòd singulari pietate præditus animus, re-
 ligionisque Christianæ studiosissimus, nullam ex istis
 laudem vendicare conetur. Vbi vbi agis mi Resendi,
 quocunque te contulisti optime Teyninger, vobis 25
 gratiam habeo, qui me rusticum miseritis ad Lusi-
 tanos.

QVI D dicam de amicis? Resendius primas partes
 obtinet, Poëta cum veteribus comparandus, cui si iuge
 studium staret poëticum, non minus nobilitaret suam 30
 Eboram, quàm Lucanus Cordubam. Cum quo tamen si
 iam pridem contracta fuisset familiaritas Louanij, ma-
 gis tamen culta fuit in Lusitania, non solum propter
 diuturniorem vsum, sed etiam quòd amicitia prioris
 fructum vberimum protulit, delatus Salmanticam, vt 35
 me faceret Lusitanum. Nouas verò multorum ibi lu-
 crifici amicitias. In primis Georgij Coelij, viri præter
 Græca-

Græcarum literarum peritiam, sic & prosa & carmine
 celebris, vt dubites vtro magis polleat. mihi semper ob
 id probata est oratio eius soluta, quòd nesciam, an ho-
 die sint qui tam propè accedant ad veterem illam Ro-
 manam eloquentiam. Sermo est purus, concinnus,
 & eleganti munditie, nec quicquam tamen præ se fert
 affectatum. Videorq̃ue mihi non immeritò Resen-
 dium inter Poëtas, Cœlium inter Oratores collocasse,
 quòd eò mihi res redacta iã iudicatur, vt in bello quod
 10 spiro contra Machometum, Cœlius orare melius, Re-
 sendius canere possit sonoriùs. Inter Theologos au-
 tem, quem quæso præferam Ioanni Paruo? qui cum
 mihi mensa fuit communis toto biennio: quemq̃ non
 minus quàm parentem charissimum venerari debeam.
 15 is cum annos natus esset sexaginta duos, non contentus
 Græcis literis, quas occupatissimus templi functioni-
 bus didicit, à me etiam initiatus est Hebraicis, quas no-
 cturnis vigiliis tam ardentè concupiuit, vt paucis mē-
 sibus sine cortice naret, vt vtar verbis Horatij. cumq̃ue
 20 omnium Canonicorū diligentissimus esset, obeundis
 quotidianis officiis, nec statas illas vacationes vsurpa-
 ret, quæ solenni consuetudine conuiuent, ad illud vul-
 gò iactatum: Beneficium dari propter officium; tamen
 cura perfecit, ne domi desideraret ocium quod consu-
 25 meret in literis. Cæteras dotes & viri probitatem hinc
 colligite, quòd cum multis egregiè doctis spectatæque
 vitæ non careat Lusitania: Paruum tamen nuper Rex
 inclytus, nulli prouehendo Religionis negocio secun-
 dus, cæteris posthabitis, sua sponte designauit Episco-
 30 pum. cui quotquot Hebraicis literis sese tradiderunt,
 annos præcari conuenit Nestoreos, adeò magnum
 possident in Episcopo Paruo studiorum patronum.
 Erat etiam nõ postremæ notæ D. Franciscus Mellonius,
 genere ac literis adeò præditus, vt & inter aulicos pro-
 35 ceres dignitatem, & inter eruditos claram famam te-
 neret. qui, aduenienti mihi Eboram, primus hospitis
 nomine sese commendauit, & omnibus in rebus sum-

mum fautorem præbuit. sed non licuit multo tempore
 hoc hono gaudere, nec perpetua necessitudinis vincu-
 la constringere, quòd sublatus è vita mœrorem acer-
 bum amicis, cladem flebilem intulit aulæ Lusitanicæ,
 tantum vir ille consilii, prudentiaque Rempub. iuuare
 consuevit, magis natus iuuandæ patriæ, quàm spectan-
 dis priuatis commodis. superi illum in beatas sedes ac-
 cipiant. Nec silentio prætereundus est Franciscus
 Geraltus, egregius Medicus, vtraque lingua bene per-
 cultus, & vir acerrimi iudicij, qui tametsi inter ami-
 cos non infimum locum occupauit, partim eruditione
 commendatus, partim magno in me collato beneficio,
 quòd graui morbo decumbentem, in pristinam inco-
 lumitatem restituit, arctiùs tamen coalescere poterat
 mutua inter nos beneuolentia, si tam lectitasset Ara-
 bicè Auicennam, quàm erat sectator Galeni. hæc quid
 sibi velit oratio, non ignorat Arabicaster paruulus. Mis-
 sos faciam reliquos, vt properem ad Antonium Philip-
 pum, tam deditū Medico Arabico, quàm deuotus esset
 Geraltus Græco.

E S T hîc Antonius inter Eborenses summi nominis,
 & quod me titillabat, libris Arabicis instructus quam-
 plurimis. Mihi verò nihil erat codicum præter Euan-
 gelia illa, & vnum Grammaticum, quorum præsidio
 nactus eram, quicquid habebam Arabismi. Et studia
 Arabica iam desierant, postquam sedem cepissem inter
 Lusitanos. Quare, tametsi fermè vicinus esset Anto-
 nius, non tamen multum fueram anxius, vt bibliotheca
 inspicerem. Hoc etiam segnior quòd surditatis
 vitio laboraret, parum commodus futurus hac de cau-
 sa vel præceptor vel congerro. Ipse vtrò quodam
 die, nescio an à Resendio doctus de meis studiis, salu-
 tator aduenit, & velut expergefaceret cœpit alto som-
 no pressas literas. Et quamuis hinc quoque Resen-
 dius arma cepisset, quibus me expugnauerat; nam Sal-
 manticæ cùm rogassiem, nunquis esset in Lusitania pe-
 ritus Arabicè: est, inquit, Medicus quidam doctissimus,
 qui

qui te ad saturitatem doceat . Igitur tametsi etiam
hic non leue momentum fuerat ad accipiendam con-
ditionem Lusitanicam, tamen vt fit præfenti bono non
admodum sollicitabar, ratus mihi non defuturum, quo-
5 ties libuisset ea studia renouare . Postea crescente in-
ter nos amicitia , sensim redij ad meas pristinas deli-
tias. cumque ita sese res tulisset , vt meus Princeps ali-
quot diebus abesset, & domi liceret omne tempus mi-
hi sumere , vt nunquam antea feruebant Arabica, ob id
10 quòd & socium laboris nactus essem hunc Antonium,
& sicubi dubitarem , etiam præceptorem , præsertim
in huiusmodi vocibus , quas vsurpant scriptores Me-
dici . nam Grammaticam prorsus ignorabat . Eo tem-
pore Lexicon , quod hæctenus in schedis iacebat or-
15 dine suo digestis , in iustum librum contraxi , & vt le-
ctitando proficiebam . subinde nouis vocabulis auge-
bam . Nam & Auicennæ partem diligenter euolui,
non quòd me caperet ars Medica , sed quia non erant
apud Antonium nisi id genus codices , & iam tantum
20 noueram rerum Grammaticarum, vt nihil restaret nisi
auctorum tractatio . Cæterum supra modum me
turbabat Latina versio , propterea quòd Interpres sic
assideret literæ , vt nec phrasas commutaret tam alieni
à nobis idiomatis , nec vim proprietatemque vocabu-
25 lorum satis redderet . Arabica discebam quæ ignora-
bam , nec ea licebat è Latinis parum elegantibus col-
ligere : contrà collatione Græci codicis sic me iua-
bant Euangelia , vt è Græcanicis phrasibus non in-
cognitis, facilè conijcerem dictionem Arabicam. Qua-
30 re consultum videbatur, Galenum aut alium quem-
piam versare , qui è Græco translatus esset in Arabi-
cum , placuitque commentarios expendere , quos
scripsit Galenus in Aphorismos, adhibita etiam ver-
sione Leonicensi, quem tribus aut quatuor locis anim-
35 aduerti , non tam rectè sensum percepisse , quàm red-
didit Interpres Arabicus . Interea tentauit epistolas
quoque componere , & me exercere ducendo stylo :

poteramque facultatis nonnihil comparare, si perdu-
 rasset exercitatio: verum non tam gaudebat alter hac
 literarum vicissitudine, mihi que illius epistolæ quan-
 doque olebant, nescio quid vulgare, quod non sa-
 tis iudicarem elegans. quare rursus intermissa sunt
 ea studia, tum ut iucundioribus disciplinis fatigatum
 ingenium auocarem, tum quod iam abunde me pa-
 ratum crederem, ut redditus patriæ professionem hanc
 instituerem. & ut verum fatear, multum etiam deuora-
 bam molestiæ, quod res mihi esset cum furdo. nisi quod
 ut mutos magistros, Salmanticæ nouē mensibus, sic E-
 boræ ferme septē furdos pertuli nimio ardore discēdi.

I A M annus instabat quartus, & adornabamur ad
 profectiōem Braccarensem, vbi meus Princeps Ar-
 chiepiscopus Braccarensis, rem Ecclesiasticam con-
 stituere, & cogere Synodum volebat, instaurandis
 moribus, vtcumque hic illic collapsis. Ego mo-
 dis omnibus abhorrebam ab itinere, rursus in Loua-
 niense veternum redactus, & diuturna quiete peregrin-
 andi artem dedoctus, nihilque non causabar: quo li-
 ceret permanere mihi interim Eboræ, veritus, ut inge-
 nuè fatear, ne per viam inter proceres aulicos essem
 ridiculo: nihil enim vnquam vidistis ineptius pere-
 grinante Clenardo; tanquam ad amussim præceptum
 seruaueram mei Marci, ut toto triennio nihil didicif-
 sem aulæ, nisi quod nossem vbi esset aula. hoc tamen
 effeci, ut postquam illi discessissent, subsequerer sine
 arbitris meorum vitiorum, & impunius peccarem
 submotis testibus. Tantum Ioannes Paruus, tum
 Canonicus Eborensis, cuius supra memini, ad sesqui-
 horam comes fuit, ut subinde moneret quomodo tra-
 ctarem frenum: nam iam in obliuionem abierat. Is
 pro sua humanitate vinum suppeditauerat, quod ter-
 tio demum die nobis futurum esset vsui: tum enim iter
 facturi eramus per vastissimam solitudinem, vbi vix
 media via casula sita erat perquam exigua. Sed prius-
 quam in illud desertum ingressi sumus, pridie sera no-
 cte

ete diuerforium subiuiimus, quod vnum par fuisset ex-
 piando Erasmo, sic infamanti Germaniam. Hordeum
 non erat iumentis, & vix palearum portio paruula.
 foris sub dio stabulabantur, nos sarcinis vtebamur pro
 5 sellis, aut humi sedebamus. Coena planè fuit dubia, q̄
 incertū erat an cogeremur iciunare. Vinū non deside-
 rabatur, & panis abundè suppetebat. sed homini Bra-
 bantino congruūt & alia obsonia. Eia conferamus nos
 cubitum, siquidem cras ante diem abeundum est,
 10 alioqui pernoctabimus in Seruecca, sic vocant eam
 solitudinem. age fiat. At neque lectus, neque lo-
 cus vllus dabatur, vbi somnum caperes in angustif-
 sima domuncula, fermè iumentorum oneribus op-
 15 strum, tres seruos adduxeram Aethiopes, Dento-
 nem, Nigrinum, & Carbonem; nam sic eos nomi-
 nauit Resendius. hōs iñter, partim stans, partim se-
 dens, partim suspensus, & cubito sarcinis innixus,
 sic quiescere conabar, vt nihil aliud expectarem, quàm
 20 mulionis clamorem, qui foris delitiabatur in strato
 gramineo. Itaq; paulò post noctis conticinium, im-
 patiens moræ, licèt somnolentus reliquos excitare cœ-
 pi. Credo decem & amplius horas equitauimus
 25 procumberet equus ministri, & me in posterum exem-
 plo redderet freni tenaciorem. quanquam ne sic qui-
 dem euasi, quin & meus primoribus pedibus in ge-
 nua flexis me fermè præcipitauerit. Vix tandem tan-
 tum itineris perpessi, conspecta casula, læti festina-
 30 bamus ad prandium, & noctis superioris damna pen-
 sauimus, cohortantibus etiam mulionibus, & omnia
 prospera pollicentibus, simulatque traiecto Tago ve-
 nissimus Taucos, qui pagus nos manebat ad vesperam.
 35 bubulas, fermè Siculas mēsas nobis decantabant, adeò
 vt exhilarati, prolixius etiam hauriremus Bacchum illū
 Eborensem fermè face tenuis siccata lagena.

Q 1

VERVM

VERVM extrema gaudij luctus occupauit, gra-
 uesque poenas dedimus lætioris conuiuij. Siquidem
 ad ripam Tagi nox aduenientes occupauit, nec licebat
 iam traicere. Ibi in muliones stomachatus sum,
 quòd diutius protractum fuerat prandium. Quid
 ageremus? Vnum erat diuersorium, quod parum co-
 gitauerat de nostro aduentu. Heus, inquam, hospes,
 habesne paleas? obambulabat Polyphemus titanicum
 obtuens, & ne verbum quidem respondens. rursus
 ego: Domine, inquam, suntne paleæ nostris iumentis? 19
 vix tandè & ægrè, nescio, inquit. sic & ceteri circum-
 cursitabant, partim exonerandis iumentis, partim
 quærendis paleis: plus enim equis timebamus quàm
 nobis. Iam præterierat semihora, cum nunciat mu-
 lio domum plenam esse palarum. Utinam, inquam, 15
 essem Rex Lusitaniæ, hunc hospitem in crucem adi-
 gerem: & simul circumspiciebam, si quid in culina
 situm esset ad focum. Quid coenabimus, hospita?
 nihil, inquit, habemus. nihil proisus? nihil. Occi-
 datur gallina: non alo gallinas vt vobis occidantur. 20
 Suntne oua? Quæram. at nihil inuentum est. Ni-
 hilne capitis piscium accolæ fluminis? Quis, inquit,
 comederet pisces die carniuum? ô quantum mihi acue-
 batur bilis. profectò si præsens fuisset Rex, ipse tor-
 toris munere fuisset functus, & fortassis imitatus 25
 Anthropophagos. Gulielme sternatur mensa. Appo-
 situm est salinum, & vnus atque alter panis, cum in-
 terim intentissimos haberem oculos in ollulam, quæ
 adstabat igni. Et quid, inquam, illic coquitur? Est,
 inquit hospita, laridum. Cedo mihi quippiam iuris, 30
 vt scilicet intinctum panem coenam. Non. famuli
 opus habent. At partem laridi summis precibus ob-
 tinuimus, credo vnciam vnã, adeò vt me recusum
 suspicarer & factum Italum, vbi locis quibusdam car-
 nes veneunt vnciatim. irritatus stomachus, & velut 35
 femuncia leuiter perstrictus, appetebat laridum: &
 nihilne præterea, inquam, domi est laridi? Est, conij-
 ciatur

ciatur in ollam, aut super prunas affetur. Carnes
 porcinae, inquit hospita, sub noctem laedunt stoma-
 chum. O veneficam cum tua istac medicina. Pru-
 riebant dentes Gulielmo Hollando, Clenardo Braban-
 5 tino, & ad muliones conuersus, vbi, inquam, sunt
 perdices, quas somniauimus in prandio? Illi verò
 cepas rodebant crudas, & nihil indignabantur: quin
 & consilium dabant, vt aliquot assas ipse comederem.
 hæc enim sacra videbatur anchora. Earum condimen-
 10 tum est oleum cum aceto. Oleum maligne præbi-
 bitum fuit: acetum verò non erat in acerbissima do-
 mo, nisi quòd eiusmodi nobis promebant vinum, vt
 facile nomen tueretur aceti: hoc ergo oleato condiui-
 mus cepas, quas tam repperi sapidas, vt deinceps con-
 15 tra omnes casus aduersos, & malam fortunam, hoc
 vnum circumferrem in sarcinis remedium: atque uti-
 nam assatae fuissent complures, tam eram ea nocte fa-
 melicus, credo propter iram immodicam bene dige-
 sto prandio. Commodum in mentem venit vt pa-
 20 nis laminas tostas madefacerem vincto, rogabamque
 nunquid reliquum esset vini Eborensis. non, inquit
 Gulielmus, nam plusculum lætati fuimus in prandio.
 At vide, inquam, vt scilicet vel reliquias odoriferi Bac-
 chi dilutas aqua inspergerem pani. inuenimus semiscy-
 25 phum, & his bellariis cohonestauimus opiparam cœ-
 nam, magno nimirum malo, quòd post illud obso-
 nium magis etiam latrare cœpit stomachus. Sed quia
 iam omnia fueramus periclitati, & nihil eduliorum
 restabat, saltem aliquid solatij nox ostendebat, quòd
 30 in molli strato quiescerem. Gulielme, inquam, pa-
 retur lectus, & abeamus dormitum. Non, inquit
 hospes, opus est lecto mensibus his æstiuis. At mi-
 hi, inquam, opus est, non assueto cubitare vel humi,
 vel super nudas tabulas. Non, inquit hospita, lectum
 35 habemus. O Lusitani, inquam, apud me, cur fini-
 tis ista falsa manere vocabula? vocatur diuersorium,
 vbi nec comedendi, nec dormiendi datur facultas.
 Post

Post disceptationem longam, reuoluti ad preces blandiores, summis conatibus vix impetrauimus speciem quandam lecti.

P O S T R I D I E subducta ratione didici, cur Tagum scriptores appellarent auriferum. tanti constitit umbra coenæ cum lecto, quanti magnificum apud Brabantinos epulum: quare si quis auri venas, aut arenam auream hactenus in flumine non repererit, mihi credat dictum esse Auriferum, quod aurum abstulerit è nostris oculis. nam & hoc poëticum est, simplex vsurpari pro composito, vt apud Iuuenalem: Pona-
mus nimios gemitus, hoc est, deponamus. Omitto reliqua, quo properemus Conimbricam, vbi Rex nouam tum moliebatur Academiam. Hic quid opus est multis laudibus, quando sese ipsa indies magis ac magis commendat? Erant vacationes, & in cæteris professionibus feriæ. nec iudicium ferre possum nisi de auditorio Græco, quod me nouo miraculo reddidit attonitum. Vincentius Fabricius enarrabat Homerum, non vt Græca verteret Latine, sed quasi ageret in ipsis Athenis, id quod nusquam hactenus videram: & nihilo segnius discipuli præceptorem imitabantur, fermè in totum vsi & ipsi sermone Græcanico. E quibus auspiciis si fas est diuinare, florentissima erit Conimbrica linguarum studiis. De Theologia speciem præbuerunt tres monachi, qui cum paucis mensibus in ea palæstra fuissent versati, de themate proposito disputauerunt argutissimè, & re ipsa testati sunt, quàm eruditus viris illic darent operam. Quod si honos alit artes, quid manet Conimbricam, nisi vt ipsam aliquando vincat Salmanticam? neque enim Rex parcit vllis sumptibus, & tam opimis prouentibus donat Cathedras, vt in vniuersa Hispania non sit Professoribus fructus vberior.

I N D E venimus Braccaram, vbi & ipse meus Princeps Gymnasium condidit, capeffendis literis Latinis. communicatoque mecum negotio, in eam sententiam consen-

V. Fabricius

consensimus vt quæreretur qui in Scholis non vteretur
 sermone vernaculo, vnde per Hispaniam non tam reli-
 giose literatissimi etiam abstinent, quemadmodum
 aut apud nos aut in Germania. Et volebat non tri-
 5 uialem quendam instituire ludum, sed in quo pul-
 cherrimè discerent Latinè. Occurrebat Ioannes Va-
 fæus, par huic futurus prouinciæ, ad quem statim pro-
 fectus Salmanticam, vbi Græcas Latinasque docebat
 literas, oblatis conditionibus & cunctantem exhorta-
 10 tus, voti compos in Lusitaniam adduxi, vt eum siste-
 rem Principi. Habito congressu, Princeps Vlyssipo-
 nem discedit, Vafæus Salmanticam componendis ne-
 gôtiis, quæ illic recens ducta vxore inchoauerat. Ego
 interim hæsi Braccaræ, ponendis nouæ scholæ funda-
 15 mentis, dum adueniret Vafæus, vnum atque alte-
 rum secum adducturus, qui partem laboris susci-
 perent.

Eo anno misit ad me Rescius meus literas, spar-
 sum fuisse rumorem Louanij, Clenardum factum Car-
 20 dinalem, & ita seriò prædicatum in Collegio Theolo-
 gorum, quòd Præses epistolam accepisset ab Antuer-
 pia, quæ rem assereret. Cæterum Latomum suspen-
 disse iudicium, & stetisse ancipitem, nec fidem habere,
 donec à me factus esset certior: propterea quòd pri-
 25 dem fama mendax me creasset Episcopum. Quin &
 aliud in vulgus manauerat, me tot onustum esse sacer-
 dotiis, vt quamplurima contemnerem. quare Diesten-
 sis quidam olfacta præda contulit se Braccaram, ratus
 se aliquid ablaturum ex istis contemptis sacerdotiis.
 30 Ego etsi riderem sermones hominum, non poteram
 tamen effugere, quin tot diuitiarum particulam lar-
 girer frustrato conterraneo. Istiusmodi in populo te-
 merè iactari non solent, nec vllus tam est vanus rumor,
 quin aliquo nascatur auctore. Itaque libet vobis ex-
 35 ponere, cur suspicer me creatum Cardinalem, & ad eò
 multis cumulatam id temporis sacerdotiis, vt etiam
 Beginas mihi ademptas intelligerem, quas cum tot
 annos

annos positas haberem in iudicio controuersas; inaudita ratione sic sunt commissæ tribus arbitris, vt eas vniuersas mihi abiudicarent. Credo quòd parum notus esset Cicero, ad arbitrium inquiring, hoc animo adimus, vt neque nihil, neque tantum quantum postulam, consequamur.

SI vnquam fuit Braccara vero nomine Augusta, certè cum illic agerem, dici poterat Augustissima. Et ne Roma quidem tot vidit Episcopos, Cardinales, Patriarchas, cæterasque dignitates, quot creabantur illic exiguo tempore. Ad hæc Senatores, Consules, & reliqui Magistratus, passim per vicos ambulabant, & quandoque in foro emebant lactucas: cum quibus omnibus quando quotidie versabar, quid mirum si fortè & ipse afflatus fuerim aura benigna, & titulo Cardinalitio? Aenigmata scribo, præstabo Oedipum. Erant Braccaræ circiter triginta, qui darent operam literis, quorum magnam habere curam non operæ precium duxi, propterea quòd scholas nouas ab ipsis fundamentis volebam inchoare. Quare velut periculum facturus de ingenio puerorum, ciuium aliquot liberos publico loco docere cœpi, tam expertes linguæ Latinæ, vt ante eum diem, ne literam quidem audissent. Et prima statim hora, cum res iam vulgata fuisset, concurrerant complurimi, commoti, vt fit, nouitate, adeò vt crescente indies multitudine, locus auditores non caperet. Nulla enim ætas in nouo Gymnasio desiderabatur, & omne genus mortalium confluebat. non deerant qui vix annum quintum agerent, non sacerdotes, non serui etiam Aethiopes, & quidem natu grandes. quin & parentes vnà ludum frequentabant cum filiis, nec minus præceptori morem gerebant, quàm obedientes discipuli.

CVM QVE solus versarer in tam disparibus ingeniiis, & apud rudes ne verbulum quidem sonarem, nisi Latinum, sic sensim assiduo vsu processit negotium, vt intra paucos menses, & loquentem satis omnes intelligerent,

ligerent, & minimi etiam utcumque Latine balbutirent, cum vix nossent Alphabetum. Neque enim tennellam atatem eò trahebam, quòd aliquid haberet molestiæ, nec per antiphrasim interpretabar ludum, sed reuera ludebam in scholis. Erant mihi seruuli tres, quos supra nominavi, non sanè periti Grammaticæ, verùm domestica consuetudine tantùm confecti, ut me perciperent, quicquid dicerem, & contra Latine responderent, licet identidem peccantes in Priscianũ.

10 Hos in ludum productos, dialogos agere iussi, spectantibus discipulis, & cum eis multis de rebus sermonem miscebam, attentissimo auditorio, ad eò miraculi loco fuit, quòd Aethiopes loquerentur Latine. Heus Dento, inquam, salta: mox vnum atque alterum edebat

15 saltum, ridentibus spectatoribus. Tu Nigrine, reperi nobis per pavementum: sine mora quadrupedem agebat, magis etiam in cachinnos solutis quotquot aderant. Carbo iussus currere, cursum statim expediebat. Sic & alia multa non tam voce docebam, quàm

20 gestu; ut per iocum vocabula puerorum animos subirent. Minimaque cura fuit, ut initio canones obiicerem Grammaticos, rem non satis amœnam, sed omnem adhibebam artem, ut quemadmodum mercatores in variis regionibus vsu perdiscunt idiomata; sic in tanta frequentia, omnibus in locis streperent voces Latine.

25 Quin & illud piaculum erat, primis diebus quippiam scribere, sed oculis in præceptorem intentis, aures assuescebant audiendis vocibus. Et si quando sese offerret vel sententia, vel adagium pauculis verbis comprehensam, per discipulos in orbem ibat, & tota schola iactabatur, velut manus manum fricat, me interim gestu rem declarante. Nam & hoc decretum erat, non solenni pompa docere, & aliquid meditatam afferre; sed quicquid obiter ac primùm occurrebat, de eo fabulabar.

35 Si quem conspicerem insigni naso, ridendo & contrectando naso, fungebar docentis officio, & obiter mungebat Dento nares.

Inde

Inde iussi adferri candelam, & tu Nigrine, inquam, munge candelam: quam si imprudens extingueret, irato vultu obiurgantis speciem præbebam, & simul videbant quid esset candelam accendere, quid extinguere: Hinc labimur ad seuum, & candelas seuaceas, inde ad cereum, ceram, ellychnium, & cætera quæ oculis arbitrari poterant, vt vtat verbo Gelliano. Dum sic nugamur, & quamuis fermocinandi ansam temerè raperemus, sæpenumerò sine omni tædio, tres horæ nobis imprudentibus abibant cum summa puerorum voluptate. 10

QVI BVS rebus factum est, vt à parentibus pueri contineri non possent, quin summo diluculo pergerent ad scholas, velut gestientes audire præceptorem: adeò vt horam quandoq; vnam anteuenteret, & noctu nihil aliud somniaret, quàm Comœdias nostras scholasticas. Ipse certè vehementer cum plerisque sum admiratus, illorum iugem constantiam, qui acerrimè quandoque castigati, tamen æmulatione quadam mutua sic perpetuò frequentabant ludum, vt abesse mortem ducerent. Videte quæso rem nouam. Cùm instaret Quadragesima, quo tempore vix tandem sub exitum plerique Confessarios adeunt, edictum tuli, neminem admittendum in scholam, qui non statim peccatorum peregisset confessionem: eique rei destinauimus dieculam, & à docendo feriatum sumus. Protinus totis templis concursum est quærendis sacerdotibus, adeò metuebant ne priuarentur nouæ scholæ delitiis. Postridie, imò verò eo ipso die, puelli complures, ubicunque me conspicerent, velut gratulabundi veniebant, & vt quisque occurrisset, Ego, inquit, domine sum confessus, tam redditi erant alacres, tamque patientes, vt omne tempus sub oculos Præceptoris cuperent consumere. Erant autem digesti in certas tribus, quas pro aduentantium numero pluribus paucioribusque capitibus cumulabamus. Et suum quisque in propria tribu, tum nomen, tum locum obtinebat, vt in 30 35

vt in

vt in fingulis tribunus minimo negotio notaret stationis desertores, qui nisi fontica causa nulli fermè cernebantur. Grandioribus addebam paruulos, & alium alij modò discipulum, modò designabam præceptor rem, vt hinc vicissim disceret, illum inuicem doceret. Ac primò omnium per tribus dispersa sunt ista.

- Heus puer,
 Quid est rei?
 Quo properas?
 10 Ad ludum literarium.
 Mane paulisper.
 Non possum.
 Quid ita?
 Quia iam præteriit hora.
 15 Quid tum postea?
 Si moratus fuero, vapulabo.
 Ain verò?
 Sic profectò.
 Vtram metuis, ferulam an scuticam?
 20 Vtraque præceptor vtitur.
 Sed auscultata paucis.
 Non licet inquam. Vale.

H VNC Dialogum sic perstrepebant in omnibus vicis, vt cerdones, & muliones passim in vrbe cantarent: Heus puer; & puellæ quoque in ædibus eum agerent, tam nobilitatus erat in vniuersa Braccara. Mox alium effudimus, non spectantes quàm essemus elegantes, sed quid captus puerorum ferret. deinde alium atq; alium, semper tractantes argumentum non
 30 alienum ab eorum ingeniis.

ET quia paulatim iam sermo Latinus reddebatur familiaris, pederentim instillabam gustum Grammaticæ, nominumque Declinationes maiusculis characteribus in parietibus suspendebam, quas tribules in libellos referebant, qui nossent scribere. vicinisque operam dabant tam in describendo, quàm tradenda scribendi ratione. nam & hæc prouincia Tribunis data

R erat,

erat, ut peritus, rudium curam gereret. Interea vero in auditorio crescebat lingua, quod viritum pensum præscriptum redderent, nunc sententiam, nunc adagium, nunc insigne aliquod insipientes memoriæ vocabulum. Quæ omnia sic moderabar, ut cum tota schola nullus compareret codex, typis excusus (id enim vetitum erat,) tamen in tanta frequentia, binas quisque quotidie novas lucrifaceret sibi & peculiare lectiunculas, & simul auribus hauriret quod pertineret ad cæteros. Dicam planius: Nemo commune pensum habebat cum altero, sed suum quisque persolvebat, & partibus suis defunctus, audiebat quid sonaret in auditorio. idque ad hunc modum. Surgant Tribuni, qui dum ordine suum quisque munus peragerent, ceteri tribules auscultabant, & summo silentio vel inuiti multa reponebant in animo.

POST hos consurgebat *

PLURA tametsi cum Salmantica tum Granata diligentissime perquisierim, inuenire non potui: quo fit ut hanc epistolam Clenardum morte forsitan præuentum non absoluisse existimem. Quotquot autem in has epistolas incident, rogatos velim, ut si reliqua nanciscantur, & alias item ipsius Clenardi epistolas, eas ne lectori inuideant, sed in publicum prodire sinant.

SVM-

SVMMA PRIVILEGIORVM.

REGIS priuilegio cautum est, ne quis Nicolai Clenardi epistolarum libros duos citra voluntatem Christophori Plantini imprimat, aut alicubi impressos importet, venalesve habeat, à die impressionis absolute intra octennium. Qui secùs faxit, tum confiscationis librorum ipsorum, tum verò quinquaginta florenorù poena, fisco Regio exoluenda, mulctabitur: vt latius patet in ipsis diplomatis: quorum alterù datum est Bruxelles in Consilio priuato, XII. Nouembris, Anno M. D. LXV.

Signat.

de VVitte.

Alterum verò in Consilio Brabantie eodem anno & mense.

Signat.

Mesdach.

R 2 PRI-

PRIVILEG. CAESAREAE

MAIESTATIS.

MAXIMILIANVS II. Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae & Sclauoniæ, &c. Rex, & Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & VVirtembergæ. Comes Tyrolis &c. Recognoscimus & notum facimus tenore presentium vniuersis. inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus et dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem litterariam, quam militarem disciplinam propagare: quod litterarum monumentis quidquid fortiter & præclare gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quam domesticis populis, exemplo ad virtutem esse posset: quodque optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigijs insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere, vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit.

CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & Typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres
non

nōnullos auctores, vel nunquam antea visos & raros, vel emendatiores, aliaque opera magni momenti, impruinis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamentum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentarijs illustratos, Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, & si quæ huius generis alia vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua imprimere constituisse: vereri autem, ne, quod sæpe numero vsu venire consueuerit, alij nonnulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum compendium, minore sumptu & labore imitentur, atque effingant, illique labor omnis sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atq; adeo (quod dici solet) oleum & opera pereat: ideoque suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucrificupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illum dignaremur.

Nos huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuentes & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis, cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditionis nostræ fines patent, deinceps prædicta,

R 3 . aut

aut alia quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut commentarijs aucta & illustrata præfatus Plantinus primus typis proce- derit, intra proximum sexennium à prima cuiusq; operis aut voluminis editione vlllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs intra nostros & Imperij fines vendenda im- portet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro Imperiali fraudis vin- dici, residua verò pars prænominato Plantino ce- dat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imita- tionem impressorù amissionem, quos idem Plan- tinus vbicumque locorum nactus fuerit, per se, vel suos adiumento Magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare, inque suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsentì edicto manu nostra subscripsimus et sigillum nostrum ap- poni iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriæ, die vigesima prima mensis Februarij, Anno Domini Millesimo quingētesimo sexagesimo quin- to: Regnorum nostrorum, Romani, tertio: Hun- garici, secundo: Bohemici verò decimo septimo.

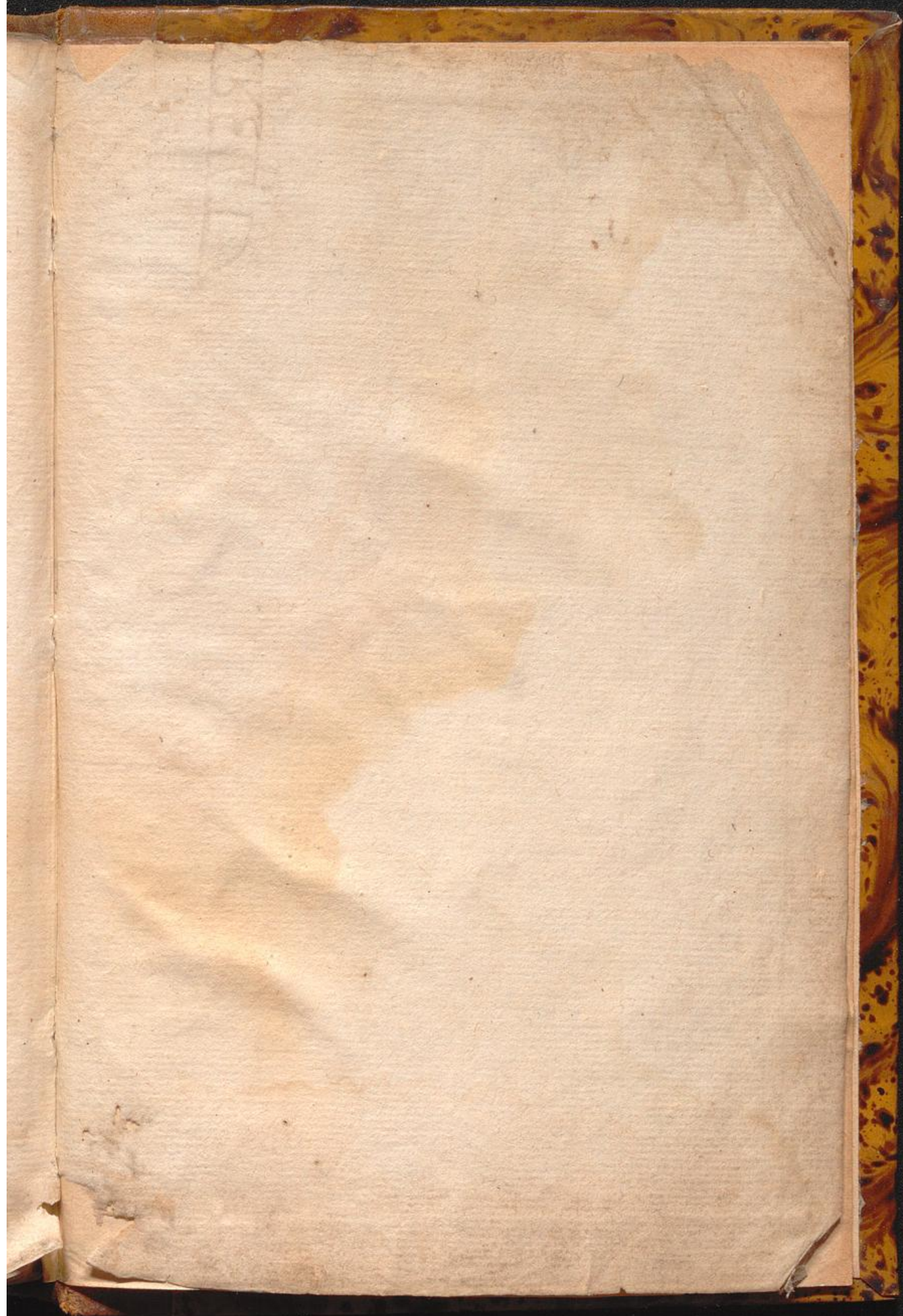
Maximilianus

Ad mandatum sacræ Cæs.

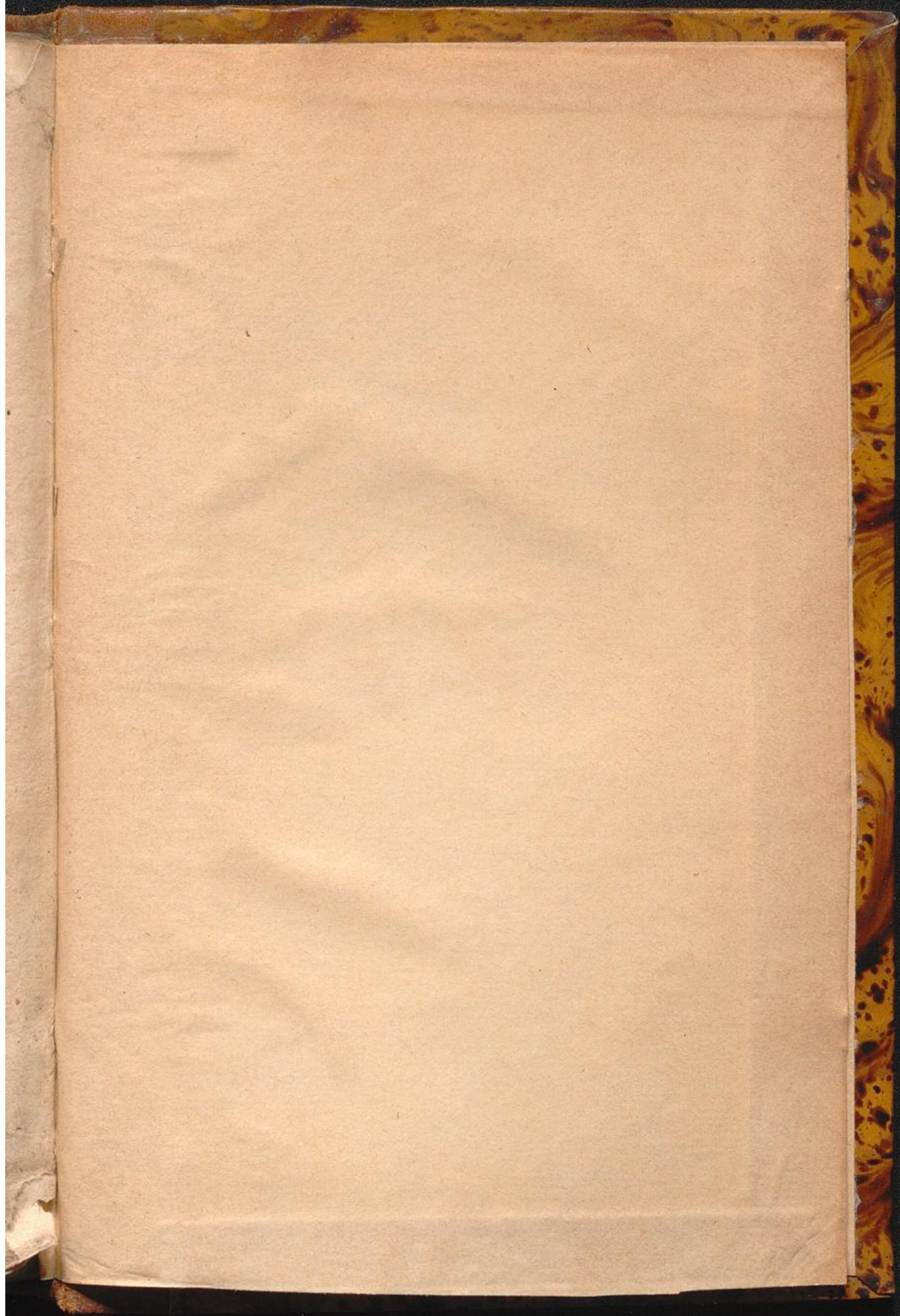
M. proprium.

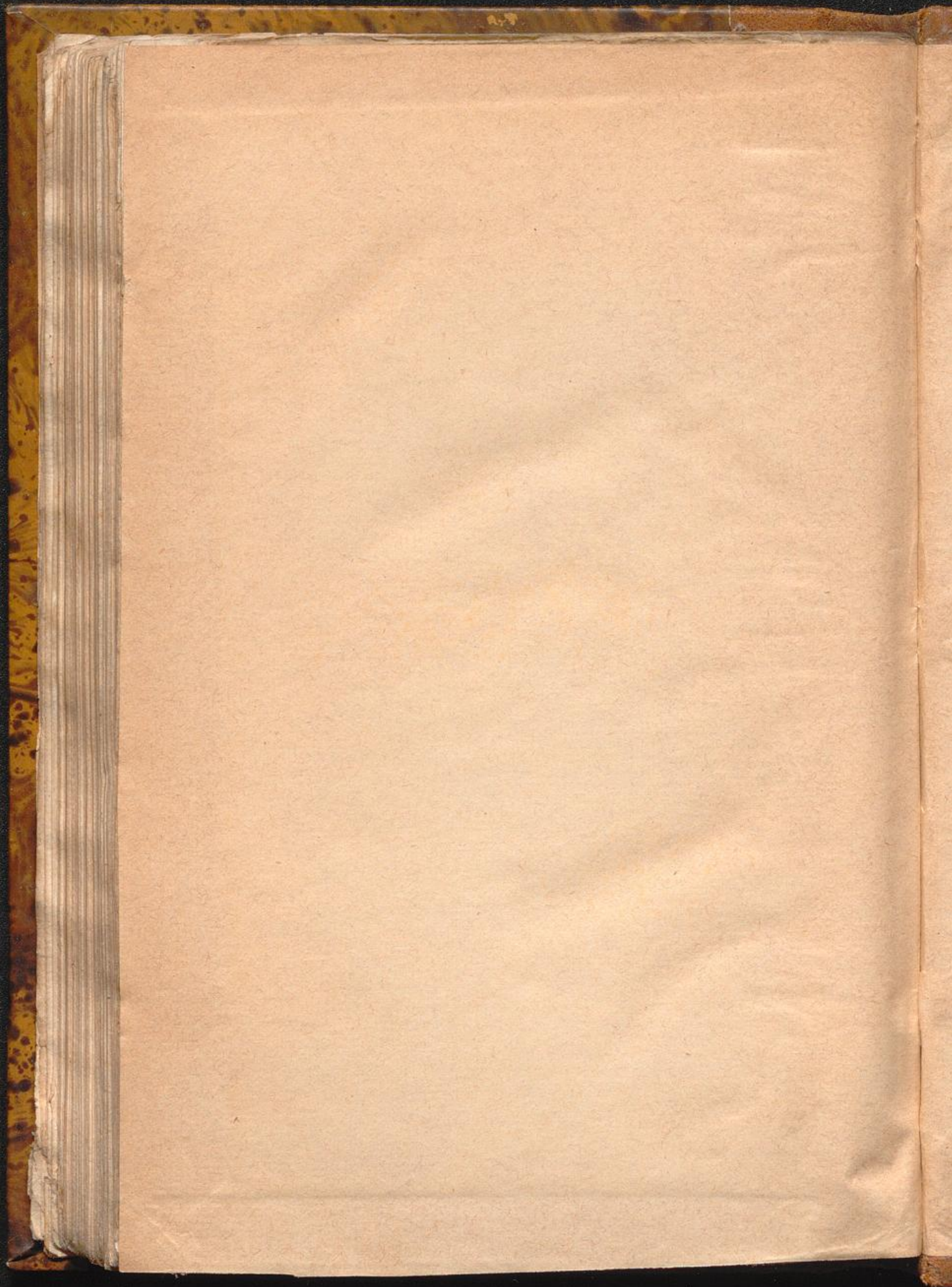
Haller.

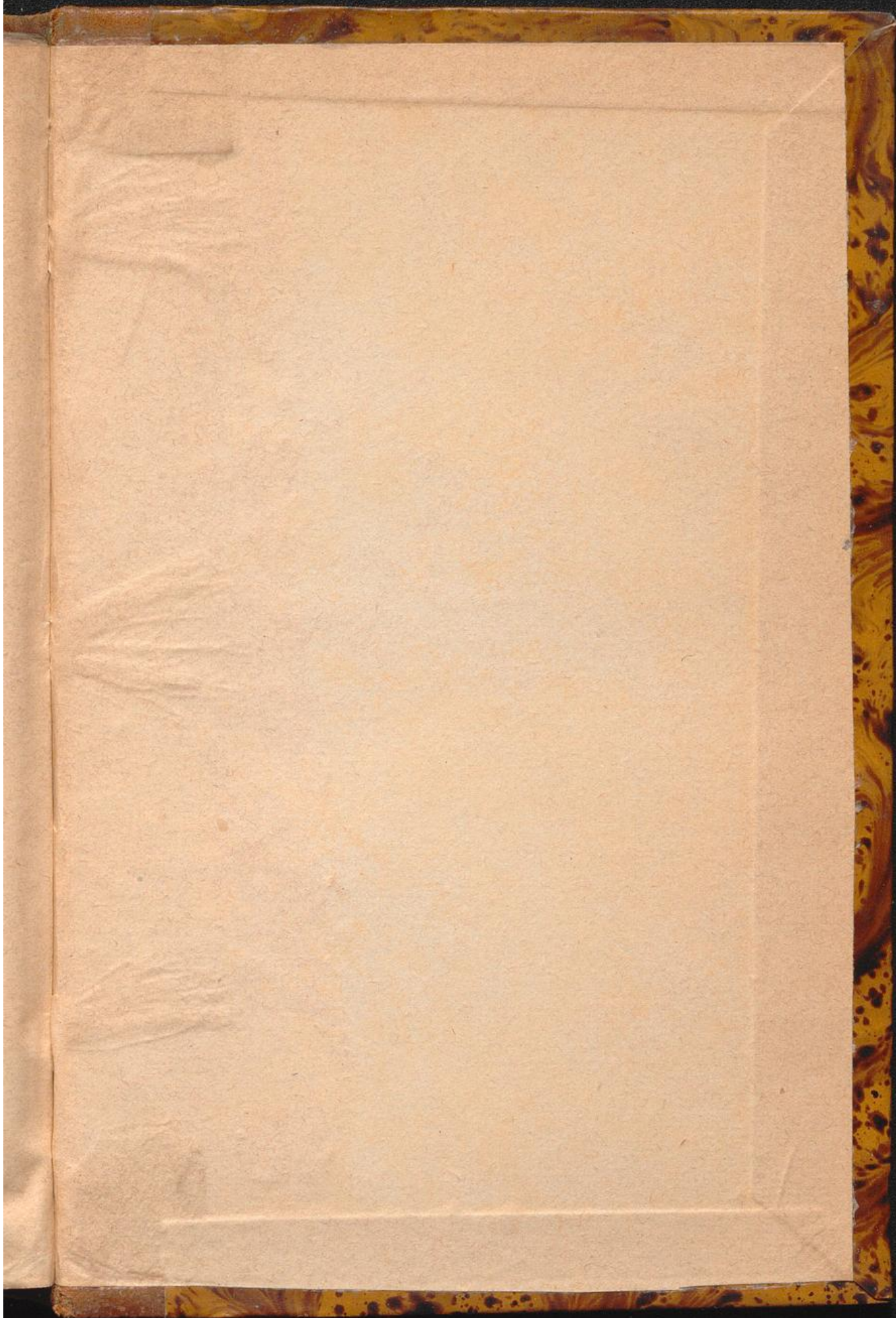
Lib. Coll. Soc. Jew. Pad.

S.

Th
6100